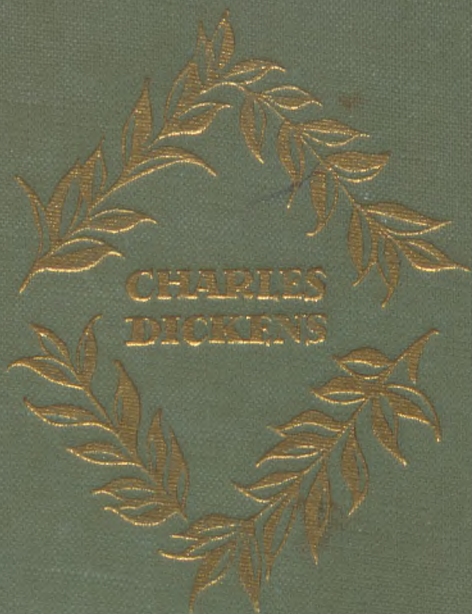

64.181

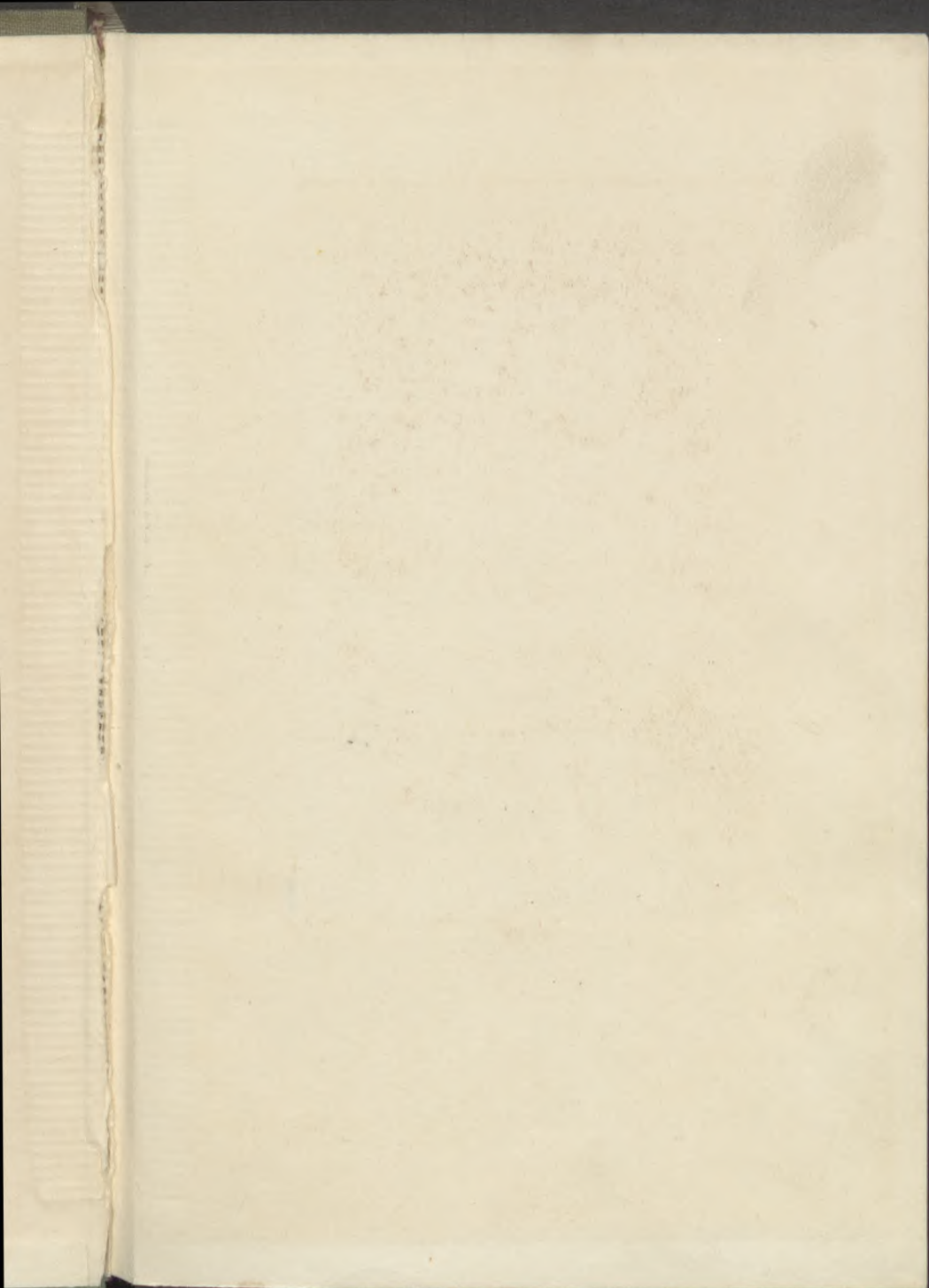
59/1-2

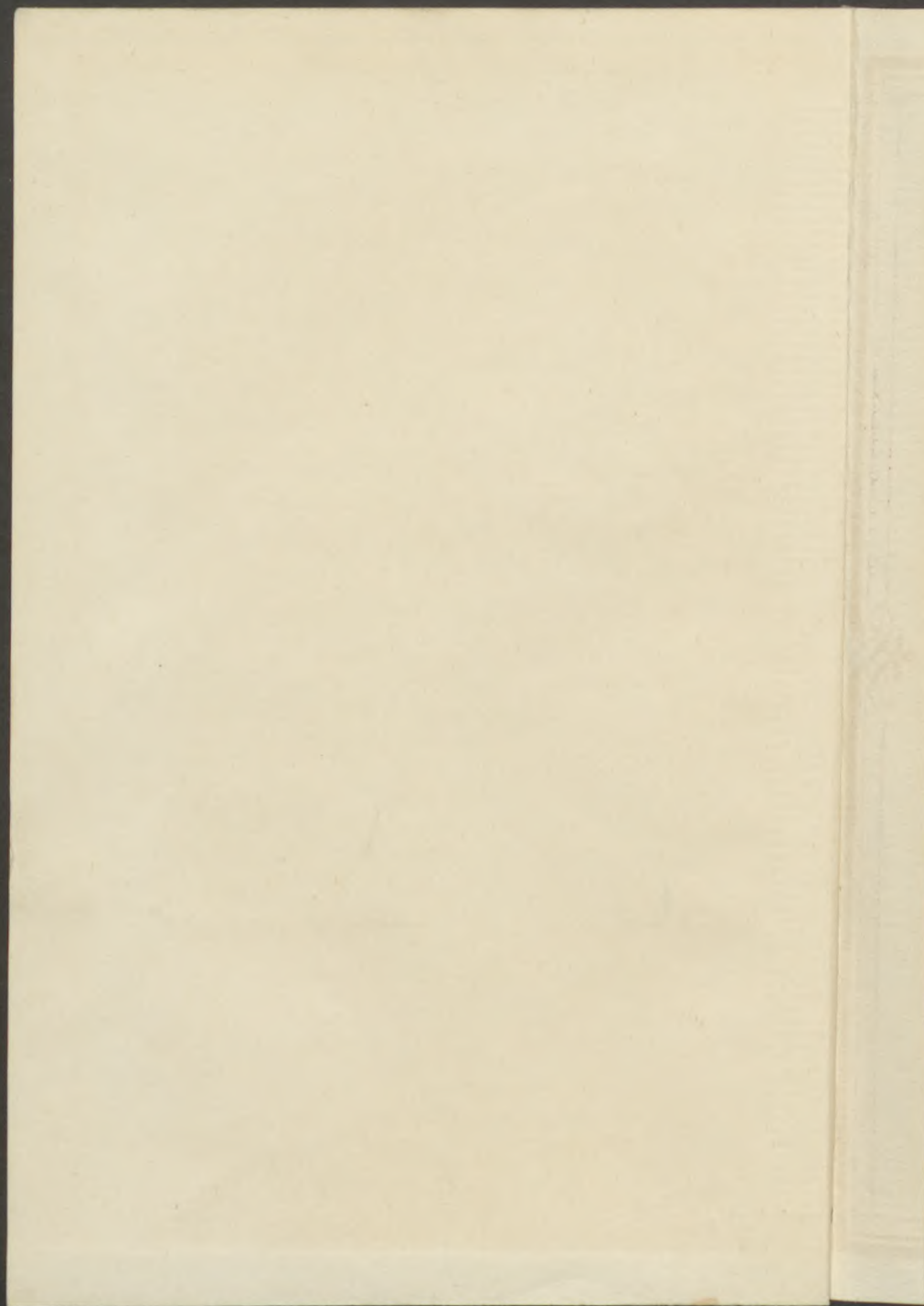

**EX
LIBRIS**

**G
K**

CONRAD

DICKENS MŰVEI

A GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
KÖNYVEI

Szerkesztők, bírálók és fordítók:

Ambrus Zoltán
Adorján Sándor
Bálint Lajos
Balla Mihály
Bánóczy László dr.
Bonkáló Sándor dr.
Cserna Andor
Csillay Kálmán
Éber László
Endrődi Béla dr.
Fekete Oszkár dr.
Forró Pál dr.
Gellért Hugó
Gergely Győző
Guti Erzsi
Gyagyovszky Emil
Haiman Hugó dr.
Halasi Andor
Havas Albert
Havas András Károly
Havas József
Hevesi Sándor
Honti Rezső
Kardos László dr.

Karinthy Emilia
Karinthy Frigyes
Kelen Ferenc dr.
Lándor Tivadar
Margittai Szaniszlóné
Németh Andor
Ocskay Istvánné
Ifj. Pálóczy Horváth Lajos
Dobosi Pécsi Mária
Peterdi István
Pogány Kázmér
Porzsolt Kálmán
Pütkösti Andor
Salgó Ernő dr.
Sebestyén Károly dr.
Schöner Dezső
Schöpflin Aladár
Szegedy István
Szép Ernő
Sziklay János dr.
Szini Gyula
Szirmai Józsefné
Sztrokay Kálmán
Trócsányi Zoltán dr.

Vécsey Leó

D I C K E N S

NICKLEBY
MIKLÓS
ÉLETE ÉS KALANDJAI
(NICHOLAS NICKLEBY)

II.

ANGOL EREDETIBŐL
FORDITOTTA
BALLA MIHÁLY

KÜLFÖLDI MŰVÉSZEK ILLUSZTRÁCIÓIVAL

BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA
Dr. SEBESTYÉN KÁROLY

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
BUDAPEST

A keret rajzát
VÉGH GUSZTÁV
iparművész tervezte.

Légrády Testvérek nyomdai műintézet nyomása, Budapest.

Eterna ipari és kereskedelmi r.-t. kötése, Budapest.

XV. FEJEZET.

Felvilágosítja az olvasót az előbbi fejezetben leírt félbeszakítás okáról és eredetéről s egynémely más tudnivalóról.

Noggs Newman a legnagyobb sietséggel rohant fel a lépcsőn, kezében a gőzölgő itallal, melyet minden teketória nélkül kapott fel Kenwings ur asztaláról s ugyszólván orra elől a vízdíjbeszedőnek, aki a pohár tartalmát váratlan eltűnésének pillanatában szemmel látható kedvteléssel nézte. Newman közvetlenül az udvari padlásszobájába vitte zsákmányát, hol fájós lábbal és szinte meztláb, lucskosan, sárosan, elcsigázva s a kimerítő utazás minden külső jelével tortultán ült Miklós és Smike, ki oka s egyben részese volt viszontagságainak, mindketten végtelképpen kimerülve szokatlan és sokáig tartó erőfeszítéseiktől.

Newmannak első dolga volt, szelid erőszakkal arra kényszeríteni Miklóst, hogy igya ki egy lélegzetre azon forrón a puncsot; a második pedig, hogy a puncs maradványát Smikebe diktálja bele, aki soha életében sem ivott erősebb italt a hasajtónál, s aki ennek következtében a csodálkozásnak s az élvezetnek legfurcsább jeleit mutatta, míg az ital a torkán lement, s nagyon kifejezésteljesen nézett, mikor már az utolsó cseppig is megitta.

— Egészen átázott, — mondotta Newman s gyorsan fapintotta végig azt a kabátot, melyet Miklós levetett magáról, — én pedig . . . én pedig nem ajánlhatok semmit, amibe áttöltözködhetnék, — tette hozzá és szomorun nézett végig a saját elnyűtt ruháján.

— Van a batyumban száraz ruha, vagy legalább olyan, ami jó lesz váltani, — felelte Miklós. — Ne nézzen rám oly szomoruan, mert csak megbánatja velem, hogy kénytelen vagyok minden szegénysége mellett önnél keresni menedéket erre az egy éjszakára.

Newman nem kevésbé szomorú arccal hallgatta Miklósnak ezeket a szavait, de mikor fiatal barátja melegen ragadta meg a kezét s biztosította, hogy minden tekintetben csak az ígéretének őszinteségében és iránta való jóindulatába vetett

feltétlen bizalma birta reá, hogy mindenesetre közölje vele, mikor Londonba érkezik, arca ismét felderült s a legnagyobb hévvel tett oly intézkedéseket, mintha módjában volna gondoskodni látogatóinak kényelméről.

Ezek az intézkedések eléggé egyszerűek voltak, mert a szegény Newman módja jóval kisebb volt a jóakarátánál. De ha még oly csekély volt is, még sem történhetett meg sok lótas-futás és sürgölődés nélkül. Minthogy Miklós oly jól gazdálkodott a szerény pénzkészletével, hogy még nem adta ki egészen, csakhamar kenyér és sajt meg a kifőzöből hozott hideg marhahus került az asztalra s minthogy ez ennivalók mellé egy üveg bort meg egy kancsó világos sört is állítottak, legalább nem kellett attól tartaniok, hogy éhezni és szomjazni fognak. Azok az intézkedések, melyeket Newman vendégeinek fekvőhelyét illetőleg tett, nem tartottak sokáig; s minthogy rendületlenül ragaszkodott ahhoz, hogy Miklós ruhát váltson, SMIKE pedig az ő egyetlen kabátját vegye magára (amitől semmi ellenkezéssel sem tántorított el magát s a kabátját evégből tüstént le is vetette), az utasok nagyobb elégteliséggel fogtak hozzá az egyszerű falatozáshoz, mint aminővel legalább egyikük ült akárhány jóval külön vacsorájához.

Ezután odahúzódtak a tűzhelyhez, melyet Noggs Newman tőle telhetőleg megrakott, bár CROWL nagyon is garázda módon bánt a tüzelővel és Miklós, kit eddig csak barátjának amaz aggódo figyelmeztetése tartóztatott, hogy térjen magához az ut fáradalmaiból, most anyjára és hugára vonatkozó sürgős kérdésekkel kezdte ostromolni házigazdáját.

— Jól, — felelte Newman, szokott szófukarságával — mindketten jól.

— Még mindig a Cityben laknak? — kérdezte Miklós.

— Ott.

— S a hugom, — tette hozzá Miklós — még mindig abban az üzletben van, amelyről azt írta, hogy nagyon meg van elégedve?

Newman a szokottnál is tágabbra nyitotta szemét, de csak ümmögéssel felelt, amit barátai aszerint szoktak „igen“-nek vagy „nem“-nek magyarázni, amilyen fejmozdulattal kísérté. De minthogy a némajáték a jelen esetben inkább állott fej-bólintásból, mint fejrázásból, Miklós kedvező választ olvasott ki belőle.

— Most hallgasson reám, — mondotta és Newman vállára tette kezét. — Mielőtt bármi lépést tennék, hogy meglátogassam őket, ajánlatosnak tartottam önhöz jönni, hogy önző vágyam kielégítésével oly bajt ne okozzak nekik, amit aztán nem lehetne jóvátenni. Miféle hirt kapott nagybátyám Yorkshire-ből?

Newman többbizben kinyitotta s ujra becsukta a száját, mintha mindenáron beszélni akarna, de nem tudott egy szót sem szólani; végre aztán kísértetiesen merev pillantást vetett Miklósrá.

— Miféle hirt kapott? — kérdezte Miklós, a színét változtatva. — Láthatja, hogy készülve vagyok a legrosszabbra is, amire csak a gonoszság képes. Miért titkolná előttem? Hiszen előbb vagy utóbb ugyis csak meg kell tudnom és mihaszna, ha néhány percig megvárakoztat, holott ennyi időnek a felerésze alatt is megmondhatja, hogy mi történt. Kérem, mondja meg már.

— Holnap reggel, — mondotta Newman. — Várjon holnap reggelig.

— Mit ér el vele? — sürgette Miklós.

— Jobban alszik, — felelte Newman.

— Rosszabbul alszom, — felelte Miklós türelmetlenül. — Aludni! Bárhogy kimerültem és bármily szükségem van a pihenésre, mégsem hunyom le egész éjjel a szemem, ha csak meg nem mond mindent.

— És ha megmondanék mindent, — mondotta habozva Newman.

— Hát akkor talán felháborít vagy megsebzí a hiúságot, — felelte Miklós — de legalább nem zavarja meg a nyugalmat; mert ha ujra megismétlődnék az az egész jelenet, akkor sem tehetnék másképp; s akármilyen lesz a következése, sohasem bánom meg, amit tettem — soha, még ha éhen pusztulnék vagy ha koldulnom kellene miatta. Mi is egy kis szegénység vagy szenvedés a leghitványabb és leggyalázatosabb gyávasághoz képest? Azt mondom önnek, meggyülöltem volna magamat és rászolgáltam volna minden e világon élő ember megvetésére, ha szolga módjára és tétlenül néztem volna azt, ami ott történt. Az a feketelékű gazember!

A távollévő Squeers urra tett emez enyhe célzással Miklós lehűtötte fellángoló dühét és részletesen elmondva a Dotbeboys Hallban történeteket, unszolta Newmant, hogy most már beszéljen minden további könyörgés nélkül. Ilyképpen szorongattatva, Noggs ur elővett egy ódon utiládából egy lap papirost, melyet nagy sietséggel firkálhatott valaki tele és a vonakodásnak mindenféle furcsa jelei közben végre ily szavakkal könnyített a lelkén:

— Kedves fiatal barátom, nem szabad olyanokat tenni — az efféle dolog sohasem visz jóra — nem megy sokra a világon, ha pártját fogja mindenkinek, akit bántanak... Az ördögbe, büszke vagyok reá, hogy ezt hallom magáról; én magam sem tettem volna másképp!

Newman ezt a nagyon szokatlan kitörést az asztalra mért hatalmas ökölcsapással kísérté, mintha a pillanat hevében Squeers Wackford ur mellének vagy bordájának nézte volna. S minthogy érzelmeinek ily leplezetlen bevallásával mintegy utját szegte, hogy egynéhány bölcs tanácsot adjon Miklósnak a világon ajánlatos mérsékletéről (pedig éppen arra készült), Noggs ur egyenesen a dolog velejére tért.

— Nagybátyja, — így szólt Newman — tegnapelőtt kapta ezt a levelet. Én hamarosan lemásoltam, mikor éppen nem volt az irodában. Felolvassam?

— Ha lesz oly szíves, — felelte Miklós. Noggs Newman ennek következtében olvasta, amint következik:

Dotheboys Hall, csütörtök reggel.

Uram!

Papám bizott meg, hogy írjak önnek, az orvosok nem bisztatnak, hogy tunni fogja valamikor használni a lábait, miért is nem tuggya kezébe fogni a tollat.

Nem mondhatjuk ki, millen lélekállapotban vagyunk s a papám egész teste kék-zöld a sok daganattól, azonképpen két padott is televérezet. Kéntelenek voltunk levini a konyhába és ott fexik mostan is. Tessék megitényi ebből is, mennyire tönkre tették.

Mikor az ön öcse, kit tanítónak hozzánk beagyalott, így bánt el a papámmal és lábával tapozsta és olanokat mondott, hogy én avval be nem mocskolom a tollamatt, rém dühössen támadta meg a mamámat, földhöz vágta és néhány hüvelk méllen verte a feltűző fősujét a fejibe. Ha kicsit méjebbre nyomja, már a csontha mén. Van róla orvosi bizonyítványunk, hogy akkor a békateknyő héja megsértette volna az agyavelejét.

Aztán én meg az öcsém lettünk áldozattjai dühösségének és azóta sokat szenvedtünk, amiért is arra gondolunk, hogy talán a belsőrészünkben kaptunk valami sérülést, különösen, mert kívülről nem láccik az erőszaknak semmi gyele. Hangosan bögök, amikor eszt irom, valamint az öcsém is, ami egészen magára vonnya figyelmet és ezért remélem, hogy el teccik nézni a hibákat.

Mikor a szörnyetek kielégítette vérszomjuhosságát, elszalatt és magával vitt egy kétségbeesett gyellemű fiut, akit lázzadásra bisztatot, meg egy gránátgyűrűt, mely a mamám tulajdona, és mivelhogy a konstáblerek nem fokták el, valószínű, hogy valamelik gyorskocsira kérekedett fel. Papám arra kéri, hogy ha önhöz menne, tesék visszaküdeni a gyűrűt, aszt a tolvajt és gyilkost pedig tesék szélnék eresztetni, mert ha mi elfogattyuk, csak de-

portálják, de ha szabaggyára engedjük, bizonyos, hogy hamarosan felakasztyák, ami megkiméli bennünket a fáraccságtól és sokkal megnyugtatób. Remélve, hogy hirt teccik küldeni, mikor jónak láttya,
marattam az ön stbi

Squeers Fanny.

U. I. Sajnálom a tudatlanságáért és megvetem aszt az embert.

Mély hallgatás követte e mintaszerű levél felolvasását és Noggs Newman, mikor összehajtogatta, furcsa szánakozással nézett arra a kétségbeesett jellemű fiura, kőről említés történt benne, s aki, minthogy csak annyit értett meg az egészből, hogy miatta éri Miklóst annyi vád és rágalom, némán és elcsüggedve s nagyon fájdalmas és szivszaggató arckifejezéssel ült helyén.

Noggs ur, — mondotta Miklós néhány pillanatnyi gondolkodás után — nekem tüstént el kell mennem.

— Elmenn! — kiáltotta Newman.

— Ugy van, — mondotta Miklós — a Golden Squarere. Aki ismer, nem hisz arról a gyűrőről való bolond beszédben, de talán kapóra jön Nickleby Ralph urnak, vagy jól esik a gyűlöletének, ha úgy tesz, mintha elhinné. Tartozom vele — nem neki, hanem magamnak — hogy napnál világosabbá tegyem az igazságot; azonkívül lesz neki némi mondanivalóm, amit kár volna halogatni.

— Pedig halogassa, — mondotta Newman.

— Igazán, nem lehet, — felelte Miklós határozottan s már menni készült.

— Hallgasson reám, — mondotta Newman és elállta háborgó fiatal barátjának útját. — Nickleby ur nincs itthon, nincs a városban, csak három nap múlva jön vissza; azt is tudom, hogy csak hazajötté után felel arra a levélre.

— Bizonyosan tudja? — kérdezte Miklós heves fölindulással s nagy léptekkel járt fel s alá a kis szobában.

— Egész bizonyosan, — felelte Newman. — Éppen akkor olvasta el, mikor üzenetet kapott és el kellett utaznia. Azt, hogy mi van a levélben, csak ő tudja, meg mi.

— Bizonyos benne? — kérdezte Miklós gyorsan — még anyámi és hugom sem? Ha azt gondolhatnám, hogy ők... odamegyek... beszélnem kell velük. Merre menjek? Merre?

— Fogadja meg már a tanácsomat, — mondotta Newman s nagy buzgalmában egy pillanatil úgy beszélt, mint akármilyen más ember — ne igyekezzék beszélni velük, míg a nagybátyja meg nem jön. Ismerem őt. Kerülje azt

a látszatot, mintha valakivel már tanácskozott volna a dologról. Majd ha megérkezik, menjen el egyenesen hozzá és beszéljen vele oly vakmerően, amint csak akar. Átlátja ő majd az igazat, csak úgy, mint maga vagy én. Nyugodt lehet benne.

— Ön javamat akarja s bizonyára jobban ismeri őt, mint én, — felelte Miklós némi gondolkodás után. — Hát nem bánom, legyen úgy!

Newman, ki e beszélgetés közben hátával az ajtónak támaszkodott s kész volt arra is, hogy szükség esetében erőszakkal akadályozza meg a távozásban, e szavak után elégtelenül foglalta el újra a helyét; s minthogy az üstben a víz közben felforrt, egy pohár vizespálinkát készített Miklósnak, egy csorba bögrébe pedig magának és Smikének, amiből békésen iddogáltak mind a ketten, míg Miklós, fejét kezére hajtva, szomorú gondolatokba mélyedt.

Eközben az első emeleti társaság, minekutána élesen figyelt és nem hallott semmi oly neszt, mely kielégíthette volna kíváncsiságát, visszatért a Kenwigs-család szobájába s a legkülönbözőbb találgatásokba bocsátkozott. Noggs ur váratlan eltűnése és elmaradása felől.

— Uram Isten, mondok magának valamit, — szólalt meg Kenwigné asszony. — Talán gyorsfutár érkezett hozzá, hírül adni, hogy visszakapta a birtokait.

— Ejnye, — mondotta Kenwigs ur — nem is olyan lehetetlen. Ebben az esetben talán jó volna, ha felküldenénk hozzá megkérdeztetni, hogy nem kívánna-e még egy pohár puncsot.

— Kenwigs! — mondotta Lillyvick ur emelt hangon — csodálom magát.

— Hogy-hogy, uram? — kérdezte Kenwigs ur a vizdij-beszédő iránt tartozó tisztelettel.

— Hogy ily megjegyzést tesz, uram, — felelte Lillyvick ur ingerülten. — Már elég volt neki az a puncs, vagy talán nem volt elég? A társaságra nézve nagyon sértőnek vélem azt a módot, ahogy azt a puncsot elkapta. Ez olyan, mint mikor a vizcsapot zárják el; botrány, igazán botrány. Lehet, hogy itt szokás megengedni ilyet, de én nem vagyok hozzászokva, hogy nyugodtan vegyem tudomásul az efféléket. Csak ezt akartam magának mondani, Kenwigs. Egy uriembernek előtte van a pohár puncs és éppen a szájához akarja emelni, akkor jön egy másik uriember és felkapja azt a pohár puncsot, anélkül, hogy azt mondaná: „engedelmeivel“, vagy „engedje meg“, és elviszi azt a pohár puncsot. Hát lehet, hogy ez megfelel a jó modornak — megengedem, hogy megfelel, — de én a magam részéről nem érthetem meg és

Nem is akarom megérteni. Ki szoktam mondani, Kenwigs, a véleményemet és nekem ez a véleményem; és ha magának ez nem tetszik, úgy is elmúlt már az idő, mikor le szoktam feküdni, haza is mehetek, míg később nem lesz.

Az eset nagyon kellemetlen volt. A díjbeszedő egy darabig dult-fult a nagy sértődöttségében s most kitört. A nagy férfiut — a gazdag rokont — az agglégény nagybácsit, kinek hatalmában állt örökösévé tenni Morleenát és még a kis babára is hagyni valamit, — a nagy férfiut megsértették. Mennybéli Isten, mi lesz ennek a vége!

— Őszintén sajnálom, uram, — mondotta Kenwigs alázatosan.

— Ne mondja nekem, hogy sajnálja, — pattant fel élesen Lillywick ur. — Elkerülhette volna, ha akarta volna.

Az egész társaságot lesujtotta ez a családi összeecsapás. Az udvari szobában levők nyitva felejtették a szájukat és kábult döbbenettel meredtek a díjbeszedőre. A többi vendég sem volt kevésbé lesujtva a nagy férfiu ingerültsége miatt. Kenwigs ur, kiben nem sok ügyesség volt az efféle dolgok elsimitására, csak még jobban felszította a lángot, melyet el akart oltani.

— Igazán, uram, nem gondoltam reá, — mondotta. — Nem gondoltam, hogy oly csekélység, mint egy pohár puncs, ennyire kihozza a sodrából.

— Kihoz a sodromból! — Mi az ördögöt akar mondani, Kenwigs ur, ezzel a szemtelenséggel? — mondotta a díjbeszedő. — Morleena, te gyermek, add ide a kalapomat.

— Oh, csak nem akar elmenni, uram, Lillywick ur, — szólt közbe Petowker kisasszony a lehető legigézesebb mosolyával.

De Lillywick ur, nem hallgatva a szírére sem, elszántan kiáltotta: — A kalapomat, Morleena! — amely kiáltásra, mikor már negyedszer ismétlődött meg, Kenwigné asszony visszahanyatlott székébe oly kiáltással, mely megenyhítette volna nemcsak egy vízdiagyűjtő, hanem egy vizesrocska haragját is, a négy kis leány pedig (titokban kitanítatva reá) átfogta karjával a nagybácsi sárgásszürke térdnadrágját és tökéletlen angolsággal kérte, hogy maradjon náluk.

— Miért maradnék itt, kedveseim? — mondotta Lillywick ur — nincs itt reám szükség.

— Oh, bácsi, ne beszéljen ily kegyetlenül, — zokogta Kenwigné asszony — ha ugyan nem akar megölni.

— Nem csodálnám, ha volnának itt olyanok is, akik azt mondják, hogy . . . akarom, — felelte Lillywick ur és dühös pillantást vetett Kenwigsre. — Hogy kihoz a sodromból!

— Oh, nem bírom, hogy így nézzen az uramra, —

kiáltotta Kenwigné asszony. — Oly borzasztó az ilyen a rokonok közt. Oh!

— Lillywick ur, — mondotta Kenwigs — remélem, hogy már a huga kedvéért sem idegenkedik attól, hogy kibéküljünk.

A díjbeszedő vonásain megenyhült a szigor, mikor a társaság is csatlakozott kéréseivel a család fejének kérelméhez. Letette a kalapját és kinyújtotta a kezét.

— Ide a kezét, Kenwigs, — mondotta Lillywick ur — és hogy megmutassam, mennyire kikeltem magamból, had! mondjam meg azt is, hogy ha szó nélkül el is mentem volna, az nem változtatott volna semmin azt a néhány fontot illetőleg, amit gyermekeire akarok hagyni, mikor meghalok.

— Kenwigs Morleena, — kiáltotta e gyermek anyja érzelmeinek túláradásában — térdelj le a drága nagybátyád előtt és kérd, hogy szeressen téged egész életében, mert inkább angyal ő, mint ember, mindig is mondtam.

Morleena kisasszonyt, ki már közeledett, hogy e parancs szerint bemutassa hódolatát, Lillywick ur egyszerűen felkapta és megcsókolta, ami a tetszés el nem fojtható morajára indította az egész társaságot, mely tanuja volt a víz-díjgyűjtő nagylelkűségének.

A derék ur ezek után ismét lelke és élete lett az egész társaságnak; he is iktatták újra arszláni méltóságába, amely kiemelkedő helyzetéből érzelmi zavarai közben néhány pillanatra kibuktatták. Ugy mondják, hogy a négylábu oroszlán csak akkor vadul meg, mikor éhezik; a kétlábu oroszlán ritka esetben haragszik tovább, mint amíg a kitüntetésre való vágyát ki nem elégíti. Lillywick urat magasabb polcra ültették, mint valaha, mert megmutatta hatalmát, célzást téve vagyonára és végrendelkező szándékaira, és nagy dicséretekkel árasztották el önzetlenségéért és nemeslelkűségéért; mindezekon kívül pedig még jóval nagyobb pohár puncsot tettek eléje annál, melyet Noggs Newman oly bűnös módon ragadott el az orra elől.

— Ejnye! ezer bocsánat, hogy újra betolakszom, — mondotta Crowl, ki a boldog fordulat pillanatában bedugta fejét az ajtónyíláson; — de micsoda furcsa dolog ez ugy-e? Noggs majdnem öt éve lakik már ebben a házban s a legrégibb lakók sem emlékeznek reá, hogy valaki még meglátogatta volna.

— Mindenesetre különös, hogy ily késő éjszaka vendégeket fogadjon valaki, uram, — mondotta a díjbeszedő; — és Noggs ur viselkedése is, az igazat megvallva, meglehetősen különös.

— Bizonyos, hogy úgy van, — felelte Crowl, — sőt, mi több, azt hiszem, hogy az a két váratlan vendég, akárci legyen is, úgy ugrott meg valahonnan.

— Miért gondolja, uram, — kérdezte a díjbeszedő, kit a társaság hallgatólagos megegyezéssel mintegy szócsövének választott. — Csak nincs oka arra a feltevésre, hogy azok ketten megugrottak volna valahonnan, anélkül, hogy lerótták volna adójukat és egyéb díjaikat?

Crowl ur némi megvetéssel nézett reá s már azon a ponton volt, hogy kedvezőtlen nyilatkozatot tegyen mindenféle adókról és díjakról, de Kenwigs ur félénk susogása és Kenwingsné asszony különböző haragos és óvatosságra intő pislogása még jókor elhallgattatta.

A dolog úgy áll, — mondotta Crowl, ki egész lélekkel hallgatódzott volt Newman ajtajánál — a dolog úgy áll, hogy olyan hangosan beszéltek, hogy nagyon megzavarták a szobám csendjét és hébe-hóba akarva, akaratlanul meghallottam egy-egy szót a beszélgetésükből és amit csak hallottam, mindnek az a látszata volt, mintha megugrottak volna valahonnan. Nem szeretném megijeszteni Kenwingsné asszonyt, de remélem, nem börtönből vagy istápolyból ugrottak meg és nem hoztak magukkal lázat vagy másféle betegséget, ami átragadhatna a gyermekekre is.

Kenwingsné asszonyt annyira megrázta ez a feltevés, hogy Petowker kisasszonynak, a Királyi Drury Lane színház tagjának, mozgásba kellett hoznia minden gyöngéd figyelmességet, hogy valamennyire lecsillapíthassa, nem is szólva Kenwigs ur fáradozásairól, ki egy jó kövér szagosüveget tartott feleségének orra alá, míg bizonyos mértékig kétségessé vált, hogy az arcán végigpatakzó könnyeket érzelmei vagy a repülő fakasztották-e.

A hölgyek, kik előbb egyenkint és külön-külön fejezték ki együttérzésüket, aztán, szokás szerint, a nyugasztaló szó-lásformák egész kis kórusára tértek át, amelyben leginkább és legsűrűbben ismételték az efféle részvétnyilatkozatokat, mint: „Szegény drágám!” — „Én is azt érezném, ha az ő helyében volnék!” — „Igazán, nagy megpróbáltatás!” és: „Csak az anya tudhatja, mit érez ilyenkor egy anya”. Szóval, a társaság véleménye oly félreérthetetlenül jutott kifejezésre, hogy Kenwigs ur éppen azon a ponton volt, hogy magyarázatot kérni felmegy Noggs ur szobájába s evégből, hogy nagyobb hajthatatlanságra és állhatatosságra készítse elő magát, le is öblített torkán egy pohár puncsot, mikor ujabb és szörnyű meglepetés térítette el a közfigyelmet.

Az pedig nem volt csekélyebb dolog, mint váratlanul felriadó s egyre-másra megismétlődő sikoltozás a felső eme-

letről, s minden hihetőség szerint abból az udvari szobából, ahol e pillanatban a Kenwigs házaspár kisbabája volt. Kenwigné asszony, kinek e hangok hallatára az volt az első gondolata, hogy a szomszédból egy macska lopódzott a szobába és megfojtotta a gyermeket, míg a leány aludt, kezét tördelve és rémesen sikoltozva, a társaság nagy rémületére és megdöbbenésére az ajtóhoz rohant.

— Kenwigs ur, nézze, mi történt, de hamar! — kiáltotta a nővér, gyors elhatározással magragadva és nagy erőlködéssel tartóztatva vissza Kenwignét. — Oh, ne kapálódzzál úgy, drágám, mert nem bírok veled!

— Gyermekem, egyetlen, egyetlen, egyetlen, egyetlen kis babám! — jajgatott Kenwigné, minden egyes „egyetlen“-t hangosabban kiáltva ki a megelőzőnél. — Drága kedvencem, édes, ártatlan Lillywickem. Oh, engedjetelek hozzá. Engedjetelek ho-o-ozzá!

Ez őriöngő kiáltások s a négy kisleány sikoltásai és jajveszékelése közben Kenwigs ur felrohant a lépcsőn, abba a szobába, ahonnan a kiáltást hallották, de az ajtóban Miklósba ütközött, ki karján tartva a gyermeket, oly rohammal tört ki a szobából, hogy az aggódó apa lependerült vagy hat lépcsőn s már a legközelebbi fordulóhoz ért, mire képes volt kinyitani a száját s megkérdezni, hogy mi történt.

— Ne ijedjenek meg, — kiáltotta Miklós és tovább rohant; — itt van már, nincs semmi baj, kérem, legyenek nyugodtak, semmi baja sem történt; — s ilyen és ezernyi más megnyugtató kijelentések közben átnyújtotta a gyermeket (kit nagy siettében fejfel lefelé vitt) Kenwigné asszonynak, aztán újra felsietett, segíteni Kenwigsen, ki erősen dörgölte a fejét s még nem tért magához a bukfencsel együttjáró ijedelméből.

A társaság, az örvendetes hiradástól megnyugtatta, lassan-lassan magához tért ijedelméből, mely a lélekjelenlét teljes hiányának néhány fölöttébb sajátos hatású idézte elő; s így például az agglegény jóbarát sokáig tartotta karjai közt Kenwigné helyett Kenwigné asszony testvérhugát, s valósággal látták, hogy az érdemes Lillywick ur lelki zavarában a szoba ajtaja mögött többször egymásután megcsókolt Petowker kisasszonyt, oly nyugodtan, mintha az imént semmi aggasztó dolog sem történt volna.

— Semmi az egész! — mondotta Miklós Kenwigné asszonyhoz visszatérve — a kis leány, ki a gyermekre vigyázott, azt hiszem, fáradtságában elaludt és megperzselt a haját.

— Oh, te gonosz kis teremtés! — kiáltotta Kenwigné, hatásosan fenyegetve meg mutatójával a kis szerencsét.

lent, ki tizenhárom éves lehetett és megperzselt hajjal és ijedten állt előtte.

— Hallottam kiáltozni, — folytatta Miklós — és le-rohantam, megakadályozni, hogy a tűz másba is belekapjon. Nyugodt lehet, hogy a gyermeknek nincs semmi baja, mert magam kaptam ki az ágyból s hoztam ide, hogy meggyőzzem róla kegyedet.

E rövid magyarázat után a gyermeket, ki, minthogy a díjbeszedő tartotta keresztvízre, a Kenwigs Lillywick nevet viselte, a jelenlevők majd hogy meg nem fojtották becézgetésükkel, aztán meg az anyja szorongatta a melléhez úgy, hogy megint elsírta magát. A közfigyelem aztán természetes átmenettel a kis leányra fordult, ki elég vakmerő volt, hogy megperzselte a haját s kit az energikusabb hölgyektől kapott különböző pofonok és taszigálások után kegyesen hazaküldtek, a kilenc pencet tevő kilátásba helyezett bére a Kenwigs család birtokában maradván.

— Nem is tudom, mit mondjunk önnek, uram, — kiáltotta az ifju Lillywick megmentőjéhez fordulva, Kenwigné asszony.

— Fölösleges bármit is mondaniok, — felelte Miklós. — Igazán, semmi olyant sem tettem, amivel különösebb jogot formálhatnék a dicséretükre.

— Segítsége nélkül, uram, a gyermek tűzhalált szenvedett volna, — kuncogott Petowker kisasszony.

— Nem nagyon valószínű, — felelte Miklós — mert hiszen volt itt segítség elég bőven, hogy megmenthessék, még mielőtt veszedelembe került volna.

— De, úgy-e bár, megengedi, uram, hogy ígyunk az egészségére? — mondotta Kenwigs ur s az asztalhoz indult.

— Távollétemben minden esetre, — felelte mosolyogva Miklós. — Nagyon fárasztó utat tettem meg és nagyon alkalmatlan társ volnék, aki inkább zavarná, mint fokozná jókedvüket, ha ugyan ébren tudnék maradni, ami nem is egészen bizonyos. Engedelmiükkel inkább visszamegyek barátomhoz, Noggs urhoz, ki már felment a lakásába, mikor látta, hogy nincs komolyabb baj. Jó éjszakát.

Igy mentve ki magát, amiért nem vehet részt az ünnepen, Miklós nagyon kedvesen bucsuzott el Kenwignétől s a többi hölgytől, s visszavonult, rendkívüli benyomást téve a társaságra.

— Mily kellemes fiatalember! — kiáltotta Kenwigné asszony.

— Csakugyan szokatlanul uri, — mondotta Kenwigs ur. — Nem gondolja, Lillywick ur?

— Igen, — mondotta a díjbeszedő kételkedő vállvonogatással. — Hát uri, nagyon uri, ugy látszat szerint.

— Remélem, nem látott rajta olyasmit, ami kedvezőtlen reá nézve? — tudakolta Kenwigné.

— Nem, drágám, — felelte a díjbeszedő — nem. Bizom benne, hogy nem tűnik ki róla az ellenkezője . . . no de . . . ne bolygassuk . . . Isten éltesen, drágám és éljen a gyermek.

— A bácsi névrokona, — mondotta Kenwigné édes mosollyal.

— És remélem, méltó névrokona, — jegyezte meg Kenwigs ur, kedvében igyekezve járni a díjbeszedőnek. — Remélem, ez a gyermek soha sem hoz szégyent a keresztapjára és idő multával hasonló lesz azokhoz a Lillywickekhez, akiknek a nevét viseli. Mondhatom — és Kenwigné asszony is azt tartja velem együtt s épp úgy érzi, mint én, — hogy azt, hogy a gyermeket Lillywicknek hívják, életem egyik legnagyobb boldogságának és tisztességének tekintem.

— A legnagyobb áldásnak, Kenwigs, — suttogta a felesége.

— A legnagyobb áldásnak, — ismételte meg Kenwigs ur, kiigazitva szavát. — Oly áldásnak, melyhez még valamikor, remélem, méltónak mutakozhatom.

Ügyes fogás volt ez a Kenwispár részéről, mert Lillywick urat ezzel a gyermek jelentőségének legfőbb okává és kutfejévé tették. A jó ur megérezte a célzás finomságát és ügyességét s egyszerre azt indítványozta, hogy iganak a névszerint ismeretlen uriember egészségére, aki ez este kiváló bizonyosságot tett hidegvéréről és tetterejéről.

— Aki, nem habozom kimondani, — jegyezte meg nagy engedményképen Lillywick ur — elég jóképű fiatalember s oly modora van, mely, remélem, megegyezik jellemével.

— Az arca, meg a viselkedése csakugyan nagyon kedves, — mondotta Kenwigné asszony.

— Hogyne, — tette hozzá Petowker kisasszony. — Van valami az egész külsején, valami — ejnye, ejnye, hogyan is mondják csak azt a szót?

— Micsoda szót? — kérdezte Lillywick.

— Oh, Istenem, mily ostoba vagyok, — felelte habozva Petowker kisasszony. — Minek is mondják, mikor a lordok letörlik a kapukról a kopogtatót, megverik a rendőröket, a mások pénzén kocsikáznak és minden efélét tesznek?

— Arisztokratikusnak? — kérdezte a díjbeszedő.

— Igen, arisztokratikusnak, — felelte Petowker kisasszony — van benne valami nagyon arisztokratikus, nem igaz?

Az urak hallgattak és mosolyogva néztek egymásra,

mintha azt akarták volna mondani: Izlés dolga, kár arról vitázni; viszont a hölgyek egyértelemmel mondták ki, hogy Miklósnak arisztokratikus modora van, s minthogy senki sem szállt velük vitába, megállapításuk győzelmesen határozathatárra ment.

Minthogy eközben a puncsot megitták, a kis Kenwigsek pedig (kik már jó ideje kis mutatóujjuk segítségével tartották nyitva a kis szemüket) nyugtalankodni kezdtek és némi-
leg sürgetve követelték, hogy fektessék le őket, a díjbeszedő megadta a jelt azzal, hogy elővette az óráját és értésére adta a társaságnak, hogy innen-onnan éjfél után két óra már; amire a vendégek egynémelyike csodálkozott, másika boszszankodott, aztán előkeresgéltek az asztalok alól s idő mul-
tával meg is találták a férfi- és női kalapokat, a tulajdono-
saik pedig felcihelődtek, sűrű kézszorítások közben jegyezvén meg, hogy még soha sem töltötték az estéjüket oly keleme-
sen, hogy mennyire csodálkoznak, hogy oly késő van már, pedig azt hitték volna, hogy nincs több, legfeljebb féltizen-
egynél, s mily jó volna, ha Kenwigs ur és Kenwigné asszony minden héten megülnék házasságuk fordulóját, hogy szeret-
nék tudni, mily titkos segítséggel rendezhette Kenwigné mindezt oly szépen s még sok más efélét. Amely hízogó kijel-
entéseket Kenwigs ur és Kenwigné asszony azzal viszonzta, hogy sorra megköszönték valamennyi hölgynek és valamennyi urnak, hogy kegyesek voltak megtisztelni őket megjelenésük-
kel és azt a reményüket fejezték ki, hogy legalább félig oly jól mulattak, mint ahogyan mondják.

Ami Nickleby Miklóst illeti, ő, nem is gyanítva, hogy mily benyomást tett a társaságra, már rég elaludt, Noggs Newman urra és Smikere hagyva, hogy kiürítsék az előttük levő pálinkásüveget; azok pedig oly nagy igyekezettel feleltek meg ennek a feladatuknak, hogy Newman nem volt tisztában sem azzal, hogy teljesen józan-e, sem azzal, hogy látott-e valaha embert oly sulyosan, oly bután és oly alaposan berugva, mint az új ismerőst.

XVI. FEJEZET.

Miklós másféle foglalkozást keres, s minthogy nem talál, nevelői állást fogad el egy családnál.

Másnap reggel az volt Miklós első gondolata, hogy szobát nézzon magának, ahol a jobb idők beköszöntéséig lakhassék, anélkül, hogy terhére essék Noggs Newmannak, aki örömmel hált volna a lépcsőn is, csakhogy biztosithassa fiatal barátjának kényelmét.

Arról az üres szobáról, melyet a földszinti utcai szoba ab-

lakában hirdettek, a kérdezősködésre kitünt, hogy másodikeleti kis udvari fülke, melynek helyét az ereszcsonnától hódították el s mely a kormos cserépszindelyekre és kéményvégekre szolgáltat kilátással. A háztulajdonos a ház eme részének hetibérbe való kiadását az utcai szoba lakójára bizta, még pedig olyképen, hogy szabadon rendelkezhetett a szobákkal, mihelyt megüresedtek és nagyon vigyázni kellett, hogy a bérlők meg ne szökjenek. Hogy pedig ez utóbbi szolgáltatást pontosan végezhesse el, szabadlakást kapott, hogy semmiesetre se essék abba a kísértésbe, hogy megszökjék maga is.

Ezt a másodemeleti szobát bérelte ki Miklós, s miután néhány egyszerű butordarabot bérbe vett a szomszéd zsidárústól s az első hetibért előre megfizette abból a szerény összegből, melyre olyképen tett szert, hogy készpénzre váltotta néhány nélkülözhető ruhadarabját, leült s elgondolkozott kilátásairól, melyek nem kevésbé szűk korlátok közé voltak szorítva s nem kevésbé voltak borusak, mint az a kilátás, melyet szobájának ablaka nyújtott. Minthogy pedig azok semmiesetre sem váltak jobbakká minél közelebbről ismerkedett velük s minthogy a szorosabb megismerkedés megvetést von maga után, elhatározta, hogy erősebb sétéval üzi el őket gondolataiból. Tehát fejére csapta a kalapját s a szegény Smikere bizva, hogy rendbe hozza és oly örömmel, mintha a legremekebb palota volna, újra csak rendbe hozza a kis szobát, kiment az utcára és elvegyült a járókelők sűrű embersokaságában.

Ámbár az ember könnyen elvesztheti a saját egyéniségének jelentőségébe vetett bizalmát, mikor merő egységként merül el egy sürgő-forgó sokadalomban, mely ügyet sem vet reá, ebből még semmiesetre sem következik, hogy az ember hasonló könnyűséggel verheti ki fejéből gondjainak fontosságáról és nagyságáról szerzett élénk öntudatát is. Szerencsétlen helyzete volt az egyetlen gondolat, mely Miklóst foglalkoztatta, ha még úgy szaporította is lépteit, ha még úgy igyekezett megszabadulni e gondlattól azzal, hogy a körülötte levő emberek helyzetéről és kilátásairól tündődött el; mert mindig rajtakapta magát, hogy azoknak helyzetét párhuzamba állítja saját helyzetével s így észrevétlenül megint visszaesik a régi gondolatkörbe.

Mikor ilyenén tündődések közben London egyik forgalmas utcájába ért, pillantása véletlenül egy nagy kék címtáblára esett, melyre aranyos betűkkel volt kiírva: „Általános ügynökségi iroda mindenféle állások és alkalmaztatások elnyerésére“. Utcai bolthelyiség volt, csipkefüggönnyel és belső ajtóval s az ablakban a kézzel írott, csábító hirdetések sora függött, melyek mindenféle rendű és rangú üresedésbe jutott helyekről szóltak, a titkári állástól a kifutófiu állásáig.

Miklós ösztönszerűen megállt az ígéretnek ez előtt a temploma előtt és átfutotta szemével az életpályáknak azt a felsorolását, mely oly pazar biztatással szolgáltatott itt az embereknek. Aztán néhány lépéssel előrement, majd megint vissza, aztán megint előre és végre, mikor több ízben habozva állt meg az iroda ajtaja előtt, összeszedte magát és belépett.

Kicsiny, szőnyegekkel takart szoba volt, a sarokban egy jó magas íróasztal állt, melynél egy fortélyos szemű, előre-szökő állu, cingár fiatalember ült, ugyanaz, akinek kezeírása és nagybetűi elhomályosították az ablakot. Hatalmas nyitott üzleti könyv volt előtte, melynek lapjaira betűket vetett, a szemét pedig néha-néha egy nagyon kövér, főkötősféjű asszonyra, nyilván az iroda tulajdonosnőjére vetette, ki az ablak közelében legyezgette magát, ettől a hölgytől várva utasítást a könyv piszkos lapjain elkönyvelt állásokra vonatkozólag.

Mínthogy az ajtó elé kitett tábla azt mondotta, hogy mindenféle fajtájú álláskeresők 10-től 4-ig jelentkezhetnek és kaphatnak alkalmaztatást, Miklós mindjárt tisztában volt vele, hogy az az öt vagy hat fiatal nőszemély, valamennyi facipőben és esernyővel, ki az egyik sarokban levő padon ül, szintén ily célból várakozik, amely feltevésében megerősítette az is, hogy a szegény teremtések nagyon békétlennek és türelmetlennek látszottak. Kevésbé világosak voltak a szándékai annak a két takaros ifjú hölgynek, aki a kövér hölgyvel tereferélt a tűzhely közelében, míg a hölgy — miután Miklós helyet foglalt egy sarokban s megjegyezte, hogy vár, amíg a többi álláskereső dolgát elintézik — újra felvette a beszélgetés fonalát, melyet beléptével ő szakított félbe.

— Szakácsnő, Tom, — mondotta a kövér hölgy, az előbb említett módon legyezgetve magát tovább.

— Szakácsnő, — mondotta Tom, forgatva egyet a beíró-könyv lapjain. — Rendben!

— Olvasson fel néhány jó helyet, — mondotta a kövér hölgy.

— Keressen ki néhány könnyebbet, fiatal ur, — szólt közbe egy posztócipős udvarias nőszemély, ki a sorraikerülő helykeresőnek látszott.

— Markerné urnő, — mondotta Tom a könyvből tekintve — Russel Place Russel Square; tizennyolc guineát fizet; tea és cukor szintén kijár. A család két tagból áll, a vendég kevés. Öt cselédet tart. Férficseléd nincs. Nem tűri az udvarlót.

— Óh, jaj! — kuncogott a helykereső. — Ez nem nekem való. Legyen olyan szíves, fiatal ur, olvassa a következőt.

— Wrymugné urnő, — mondotta Tom. — Pleasant Place, Finsbury. Bér 12 guinea. Sem tea, sem cukor. Nagyon erkölcsös család . . .

— Óh, ne is olvassa, — vágott szavába a helykereső.

— Három erkölcsös férfi cseléd, — mondotta Tom nyomatékosan.

— Hármat mondott? — kérdezte a helykeresőnő egészen más hangon.

— Három jóerkölcsű férficseléd, — ismételte meg Tom. — Szakácsnő, szobaleány és dada; minden női alkalmazott tartozik minden vasárnap háromszor ellátogatni a kis Bethel-gyülekezetbe a jóerkölcsű férficselédek egyikével. Ha a szakácsnő erkölcsösebb, mint a szolga, elvárják tőle, hogy ő javítsa meg; ha a szolga erkölcsösebb, mint a szakácsnő, tőle várják el, hogy térítse meg a szakácsnőt.

— Kérem ezt a címet, — mondotta a helykereső nő — nem tudom bizonyosan, de azt hiszem, hogy ez a hely megfelel.

— Van itt még egy másik is, — jegyezte meg Tom, tovább forgatva a könyvet. — Gallanbile urnak, a parlament tagjának családja. Tizenöt guinea, tea és cukor, s a nőcselédeknek, ha egyébként jól viselik magukat, meg van engedve, hogy fogadhassák unokafivérüket. Megjegyzés. Szombaton a konyhában hideg koszt, minthogy Gallanbile ur a mértékletességi mozgalom híve. Vasárnap semmi néven nevezhető meleg étel, Gallanbile ur és Gallanbilené asszony ebédjét kivéve, akik fel vannak mentve e megszorítás alól, minthogy jámbor és szükséges dolgokat művelnek. Gallanbile ur vasárnap későn étkezik, mert ezzel kívánja megakadályozni, hogy szakácsnője az önmaga felcicomázásának bűnébe essék.

— Nem hiszem, hogy ez a hely volna olyan jó, mint az a másik, — mondotta a helykereső leány, barátnőjével folytatott rövid, halk tanácskozás után. — Majd csak a másikat nézem meg, fiatal ur. Hiszen visszajöhettek, ha nem veszem fel.

Tom kiírta a kívánt címet, a kedves helykereső pedig lefizetve a kövér hölgynek némi kis járandóságot, barátnőjével együtt eltávozott.

Miklós már szóra nyitotta a száját, megkérni a fiatalembert, hogy a T. betűre fordítson és mondja meg, hogy miféle be nem töltött titkári állások vannak, de ekkor újabb helykeresőnő lépett a szobába, kinek mindjárt átengedte az elsőbbséget s kinek egész külseje nagy csodálkozásba ejtette és magára vonta a figyelmét. Fiatal, alig tizenhétéves, finom alkatu, de gyönyörű növésű hölgy volt; bátortalanul lépett az asztalhoz és nagyon halk hangon érdeklődött nevelőnői vagy urnő mellett való társalkodónői állás iránt. Aközben, hogy előterjesztette kívánságát, egy pillanatra felemelte fátylát s oly kivételesen szép, mégis bánatos arcot mutatott, ami ily fiatal te-

remtében annál inkább feltűnt. Kapott egy címet, lefizette a szokott díjat s távozott.

Az öltözködése csinos, de oly egyszerű volt, hogy ha olyan nő veszi magára, aki nem oly bájos, mint ő, szegényesnek és kopottnak lehetett volna mondani. Kisérőnője, — mert az is volt vele — kicsattanó képű, kerek szemű, maszatos cselédleány volt, aki a piszkos vállkendője alól kilátszó csupasz karjainak durvaságáról s a mocsoknak és koromnak arcáról félig lemosdott, félig márványosan ottmaradt nyomairól ítélve, azoknak a mindenesleányoknak a cimboraságához tartozott, akikkel ismert szabadkőműves-jeladásaik szerint ismételve mindjárt összenézett és össze is nevetett.

Ez a leány utánament urnőjének, aki eltűnt, mielőtt Miklós magához tért ámulatából és csodálkozásából. Nem éppen oly valószínűtlen, mint egynémely józan ember gondolhatná, hogy Miklós követte volna őket, ha nem tartóztatta volna vissza a kövér hölgy és könyvelője közt megindult beszélgetés.

— Mit mondott, mikor jön ide megint? — kérdezte a kövér hölgy.

— Holnap reggel, — felelte Tom, az írótollát javítva.

— Kihez küldötte? — kérdezte a kövér hölgy.

— Clarknéhoz, — felelte Tom.

— Szép élete lesz, ha odamegy, — jegyezte meg az öreg hölgy és szíppantott egyet a burnótos bádogszelencéjéből.

Tom csak annyit felelt, hogy nyelvét az egyik pofazacskójába dugta és tollának vitorlájával Miklóstra mutatott, amely figyelmeztetéssel a kövér hölgyet erre a kérdésre indította:

— Nos, uram, *önnek* miben segíthetünk?

Miklós röviden azt felelte, hogy szeretné tudni, nem akadna-e számára titkári vagy írnoki állás valami uriembernél.

— Akadna-e! — felelte a hölgy — akár tizenkettő is. Nem igaz, Tom?

— Magam is azt hiszem, — felelte az ifju uraság s bizalmasan hunyorított Miklósnak, amit ő nyilván megtisztelőnek szánt, csak éppen hogy célt tévesztett vele, mert Miklós kellemetlen tolakodásnak vette.

A könyv áttanulmányozása után kitűnt, hogy az a tizenkét titkári állás egyetlenegyre zsugorodott össze. Gregsbury urnak, a parlament nagyhirű tagjának, ki a Manchester Buildingsben, Westminsterben lakott, szüksége volt egy fiatalemberre, hogy rendben tartsa az irományait meg a levelezését; Miklós pedig éppen olyan fiatalember volt, amilyenre Gregsburynak szüksége van.

— A feltételeket nem ismerem, mert azt mondta, hogy

maga akar megegyezni róluk a jelentkezővel, — jegyezte meg a kövér hölgy — de meglehetősen jók lehetnek, mert Gregsbury ur képviselő.

Bármily tapasztalatlan ifju volt Miklós, ez a következtetés még sem nyugtatta meg teljesen, mindamellett nem fáradozott további kérdezősködéssel, hanem átvette a címet s elhatározta, hogy haladéktalanul jelentkezik Gregsbury urnál.

— Nem tudom, hogy mi a házszáma, — mondotta Tom — de Manchester Buildings nem nagy hely s a legrosszabb esetben sem tarthat soká, ha bekopogtat minden kapun mindkét oldalán, míg meg nem találja Gregsbury urat. De micsoda jóképű fruska volt az a leány, nem igaz?

— Miféle leány? — kérdezte Miklós ridegen.

— No persze. Értem . . . miféle fruska, mi? — mondotta Tom halkán és csipetgett az egyik szemével, az állát pedig előretolta. — Maga nem látta, nem látta . . . hallja, nem szeretne a helyemben lenni holnap reggel, mikor megint idejön?

Miklós olyan pillantást vetett arra az ocsmány irnokra, mintha edve volna azzal viszonzni a fiatal hölgy iránt kimutatott csodálatát, hogy fültövön üti a beírókönyvével, de túrtöztette magát és büszkén lépdelve ment ki az irodából, szembehelyezkedve méltatlankodásában a lovagiasságnak azzal a régi törvényével, mely kötelességévé teszi a nemes lovagoknak nemcsak azt, hogy dicséretét zengjék azoknak a hölgyeknek, kiket hódolatuk tárgyává szemeltek ki, hanem azt is, hogy beköborolják a világot s beverjék a fejét minden költőietlen egyéniségnek, aki nem hajlandó éig emelni azokat a hölgyeket, kiket sohasem láttak s kikről soha hirt nem hallottak, — mintha biz' az mentség volna számukra!

Nem gondolva tovább a maga bajára, hanem inkább az imént látott szép leány sorsán tépelődve, Miklós sok tévelygés után, sokat kérdezősködve s majdnem ugyanannyiszor félrevezettetve, végre eljutott arra a térre, ahova utasították.

A régi Westminster városrész határain belül s negyedmérföldnyivel régi menedékhelyén innen van egy szűk és piszkos környék, napjaink jelentéktlenebb parlamenti képviselőinek menedékhelye. Az egész a szomorú bérházak egyetlenegy utcájából áll, melynek ablakaiban parlamenti szünet idején hosszú, méla sorban függnek a cédulák, melyek épp oly egyszerűen mondják, mint az őseihez megtért ülősszak alatt a kormány padjain vagy ellenzéken ülő képviselők arckifejezése, hogy „Kiadó“, „Kiadó“. Ezek a cédulák az év mozgalmasabb időszakában eltűnnek s a házak hemzsegnak a törvényhozóktól. Van akkor törvényhozó a földszinten, az első, a második, a harmadik emeleten, a padlás-lakásokban; a kis szobák gőzölögnek a küldöttségek és meg-

bizottak lehelletétől. Nyirkos időben az egész hely alig lát-
szik a nedvességtől átitatott parlamenti iratok és a dohos
kérvények párázatától; a levélhordók megszédülnek, mikor
belépnek fertőzött határain, és bélyegmentességet kijárni
akaró kopott alakok tébolyognak fel s alá nyugtalanul, mint
a „Tökéletes Levelező” felzavart kísértetei. Ez a Manchester
Buildings, és az éjszaka minden órájában hallani ott a kul-
csok zörgését a megfelelő kulcslyukakban, néha pedig —
mikor a szélroham végigszántja a vizet, mely ez épületek
alját mossa és visszaveri a hangot eredő helyére — hallani
a gyönge és fülsértő hangját egy-egy ifju képviselőnek, ki
holnap elmondandó beszédét tanulgatja. Az egész istenadta
nap kintornák nyekegését s egyéb zenei szerszámok visitá-
sát és csikorgását hallani; mert a Manchester Buildings
olyan, mint az angolnafogó rása, melyből nincs más kijárás,
mint az esetlen, szűk torka, — kosárba font üveg, melynek
nincs átjárója, melynek csak rövid szűk nyaka van — s
ebben a tekintetben talán kitűnően jelképezi egynéhány
kalandos lakóját, akik ha mindenféle erőfeszítéssel, iredve-
forogva bejutottak a parlamentbe, végül szintén reájönnek,
hogy ott nincs számukra átjáró; hogy az épp oly kevésbé visz
máshová, mint önmagába, mint akár a Manchester Build-
ings, s hogy végül nem marad számukra más, mint vissza-
vonulni, sem okosabban, sem gazdagabban, sem bármennyi-
nyire is hiresebben, mint voltak, mikor oda betették lábukat.

A Manchester Buildings felé tartott, kezében a nagy
Gregsbury címével, Miklós is. Minthogy ugyanakkor sok
ember tartott éppen a Manchester Buildings bejárájától egy
kopott ház felé, bevárta, míg sietve mind bementek a kapun,
akkor aztán szerényen megkérdezte a szolgától, hogy nem
mondhatná-e meg, hol lakik Gregsbury ur.

A szolga nagyon sápadt, kopott legény volt s olyan be-
nyomást tett, mint aki gyermekkorától fogva fülkében hált,
aminthogy körülbelül ugy is volt.

— Gregsbury ur? — kérdezte — Gregsbury ur itt lakik.
Rendben van. Jöjjön be.

Miklós azt gondolta magában, hogy miért ne menne be,
mikor bemehet, tehát bement; amit alighogy megcselekedett,
a szolga bezárta a kaput és eltávozott.

A dolog elég különös volt, de még sajátságosabb volt az,
hogy a folyosón és a szűk lépcsőn, még az ablakokat is el-
állva, vad rendetlenséggel temérdek ember tódult felfelé,
akik csak még jobban elsötétítették az amugy is sötét fel-
járót s akiknek pillantásaiban nagyon komoly elhatározott-
ság látszott. Meglátszott valamennyijökön, hogy nagy ese-
ményt várnak ily szóltanul; közben-közben az egyik is, má-

sik is susogott valamit a szomszédjával, vagy kisebb csoportok suttogtak valamit egymás közt, a suttogók aztán ádázul néztek egymásra, vagy kérlelhetetlenül rázták a fejüket, mintha valami nagyon kétségbeesett cselekedetre készülének el és el volnának szánva, hogy nem küldetik el magukat.

Minthogy néhány perc mult el anélkül, hogy meghozta volna a történőkre a magyarázatot, s minthogy úgy érezte, hogy saját helyzete fölöttébb kényelmetlenné válik, Miklós már azon a ponton volt, hogy felvilágosítást kér a szomszédjától, mikor hirtelen mozgalmasság támadt a lépcsőn s egy hangot hallott, mely ezt kiáltotta:

— Nos, uraim, kérem, fáradjanak fel!

Az imígyen megszólított urak, ahelyett hogy felsétáltak volna, inkább sietve lefelé sétáltak a lépcsőn és nagyon udvariasan kérték fel a kapuhoz legközelebb álló urakat, hogy ők menjenek elől; a kapuhoz legközelebb álló urak hasonló udvariassággal felelték, hogy szó sem lehet arról, hogy azt megcselekedjék; hanem azért, akarva-akaratlanul mégis csak megcselekedték. Amennyiben a többi urak előretuszkolva közülök öt-hat embert (s köztük Miklóst is), és hátulról csatlakozva hozzájuk, nemcsak a lépcsőn tolták fel őket, hanem be Gregsbury ur fogadószobájába is, hova illetlen sietséggel s a visszavonulás reménye nélkül kellett belépniök, mert az utánuk tóduló tömeg mindjobban megtöltötte a helyiséget.

— Uraim, — mondotta Gregsbury ur, — üdvözlöm önöket. Öröömre szolgál, hogy megtiszteltek.

Ahhoz, hogy nagy öröme szolgált volna a látogatók ily sokaságát látni, Gregsbury urnak nagyon is fanyar volt az arca; de ennek talán a honatyai méltóság volt az oka, meg az az államférfiúi szokás, mely mindig uralkodik érzelmein. Gregsbury ur feszes, potrohos, sulyokfejű uriember volt, a hangja átható, a modora tekintélyes s a minden értelmet nélkülöző szólásformáknak meglehetősen sokasága állt rendelkezésére, ilyképen tehát nem volt hiájával a kitűnő parlamenti tag legfőbb kellékeinek.

— Nos, uraim, — mondotta Gregsbury ur s egy nagy nyaláb írást vetett a mellette álló papirkosárba és karjait a könyöklőre támasztva, visszavetette magát a karosszékebe: — úgy látom az ujságokból, hogy nincsenek megelégedve magamtartásával.

— Ugy van, Gregsbury ur, nem vagyunk megelégedve, — mondotta nagy hévvel egy kövér ur, ki utat tört magának s a többiek élére állt.

— Jól látnak szemeim, — mondotta Gregsbury ur a

szónokra pillantva — vagy csakugyan az én Pugstyles barátomat látnám?

— Én vagyok és nem más, uram, — felelte a kövér öregember.

— Adja a kezét, érdemes barátom, — mondotta Gregsbury. — Pugstyles, drága barátom, nagyon sajnálom, hogy itt látom önt.

— Magam is sajnálom, uram, hogy itt vagyok, — mondotta Pugstyles ur, — de az ön magatartása, Gregsbury ur, elengedhetetlenül szükségessé tette, hogy választói megbízást adjanak ennek a küldöttségnek.

— Magamtartásának, Pugstyles, — mondotta Gregsbury ur, leereszkedő lelki méltósággal jártatva végig szemét az egybegyűlt küldöttségen — magamtartásának mindig a mi nagy és boldog hazánk igazi és valódi érdekeire való őszinte figyelem szabott irányt. Akár itthon nézek körül, akár a külföldön; akár szigethazánk békés ipari városait nézem: gőzhajókkal népes folyóvizeit, gőzvasutakkal szeldelt országutait, bérkocsik sokaságától hemzsegő utcáit, léghajókkal tele égboltozatát, oly léghajókkal, minőket erőre és terjedelemre akár ennek, akár bármely más nemzetnek a léghajózásra vonatkozó története eddig nem ismert; fordít-sam bár, mondom, a pillantásaimat csak a mi hazánkra, vagy tul azon még messzebbre, és nézzem bár mérhetetlen hódításainkat és birtokainkat, melyeket a brit kitarítás és a brit vítérség szerzett meg nekünk s melyek most is feltárulnak lelki szemeink előtt: összekulcsolom a kezem, felvetem a pillantásomat a fejem fölött elterülő nagy mindenségre és így kiáltok: „Hála neked, Istenem, hogy brit embernek születtem!”

Volt idő, mikor a forró lelkesedésnek ez a kitörése lelkes tetszést és visszhangot keltett volna; de a küldöttség most fagyos közönnnyel fogadta. Ugy látszott, az általános benyomás az, hogy ez a beszéd Gregsbury ur politikai magatartásának magyarázata tekintetében nagyon kevésbé megy bele a részletekbe, s egy ur az utóvéd emberei közül nem is átalta hangosan megjegyezni, hogy nézete szerint ennek az egésznek nagyon szemfényvesztő ize van.

— Nem tudom, hogy mit jelent ez a szó, hogy „szemfényvesztés”, — mondotta Gregsbury ur. — Ha azt akarja jelenteni, hogy kissé talán tüzes, vagy éppen tulzó vagyok hazám dicséretében, akkor elismerem, hogy e megjegyzés helyes. Csakugyan büszke vagyok a mi szabad és boldog hazánkra. Egész valóm megnövekszik, szemem fénylik, mellem emelkedik, szívem repes, keblem ég, mikor nagyságára és dicsőségére gondolok.

— Néhány kérdést óhajtunk ön elé terjeszteni, uram, — jegyezte meg Pugstyles ur hüvösen.

— Amint tetszik, uraim; időm rendelkezésükre áll önöknek... és hazámnak... és hazámnak... — mondotta Gregsbury ur.

Tudomásul véve az engedelmet, Pugstyles ur orrára tette a pápaszemét és belenézett egy írásba, melyet a zsebéből vett elő; amire a küldöttségnek majdnem minden tagja hasonló írást vett elő a saját zsebéből, hogy ellenőrizhesse Pugstyles urat, mikor fel fogja olvasni a kérdéseket.

Mikor mindez megtörtént, Pugstyles ur a dologra tért.

— Első kérdés: Megválasztatása előtt nem ígérte-e meg ünnepélyesen, hogy abban az esetben, ha önt választják meg, haladéktalanul megszünteti az alsóházban a köhögés meg a mormogás szokását? És nem köhögött-e és mormogtatta-e le magát mindjárt az első ülésen, anélkül, hogy azóta is rajta lett volna, hogy reformot eszközöljön ki ebben a tekintetben? Nem kötelezte-e le magát arra nézve is, hogy ámulatba és rettegésbe ejti a kormányt? És ámulatba és rettegésbe ejtette-e, igen vagy nem?

— Térjen át a következőre, kedves Pugstylesem, — mondotta Gregsbury ur.

— Nem kíván mentséget felhozni erre a kérdésre vonatkozólag, uram? — kérdezte Pugstyles ur.

— Egyáltalában nem, — felelte Gregsbury ur.

A küldöttség tagjai ádázul néztek előbb egymásra, aztán a képviselőre, a „kedves Pugstyles“ pedig, minekutána hosszabb ideig merően nézett a pápaszeme fölött Gregsbury urra, így folytatta kérdéseit:

— Második kérdés: Hasonlóképen nem kötelezte-e magát, uram, hogy vele együtt megválasztott képviselőtársát minden alkalommal támogatni fogja; és tegnap este nem hagyta-e cserben és nem szavazott-e az ellenpárttal, mert az ellenpárt egyik főemberének felesége meghívta egyik estélyére Gregsbury asszonyt?

— Folytassa, — mondotta Gregsbury ur.

— Erre sincs semmi mondanivalója, uram? — kérdezte a szónok.

— Egyáltalában semmi, — felelte Gregsbury ur.

A küldöttséget, mely csak a korteskedés és a választás idején látta Gregsbury urat, ez a hidegség teljesen lesújtotta. Gregsbury ur olyan volt, mintha kicserélték volna, mert akkor csupa tej és méz volt minden szava, most pedig semmi más, mint csupa erő és borecet. De hát az emberek már csak így különböznek az idő különbözősége szerint.

— Harmadik és utolsó kérdés: — mondotta Pugstyles

ur nyomatékosan. — Nem jelentette-e ki a választógyűlésen, uram, hogy szilárd és rendithetetlen elhatározása, ellenezni minden javaslatot; hogy megszavaztatja a házat minden kérdésről, hogy visszavet minden indítványt, hogy minden nap bejegyez egy külön indítványt a ház indítványkönyvébe, szóval, hogy, saját szavaival élve, a fenével is fenét etet?

E velős kérdéssel Pugstyles ur összehajtogatta irását és hasonlóképen cselekedtek a mögötte állók is.

Gregsbury ur gondolkozott, az orrát fujta, mélyebben dőlt hátra a karosszékében, megint előrehajolt, könyökét az asztalra támasztotta, két hüvelykujjából és két mutatóujjából háromszöget alakított, megütögette vele az orra hegyét, aztán, mosolyogva, így szólt:

— Mindezt tagadom.

E nem várt válasz hallatára rekedt morajlás futott végig az egész küldöttségen; s ugyanaz az ur, ki azt a véleményét fejezte ki a bevezetőbeszédéről, hogy merő szemfényvesztés, újabb rövid kijelentést tett, amennyiben oda-vetette: „Lemondani!“, amely kijelentéséhez társai hozzájárultak, s ilyképen nagyon komoly és általános tüntetés lett a dologból.

— Megbíztak, uram, hogy kifejezzem azt a reményemet, — mondotta Pugstyles ur szertartásos meghajlással — hogy amennyiben választóinak jelentékeny többsége felszólítaná, hogy helyét oly jelöltnek engedje át, akiről azt hiszik, hogy jobban megbízhatnak benne, nem fog habozni a lemondással.

Gregsbury ur erre felolvasta a következő választ, melyet, gyanítva ezt a kívánságot, levél formájában máris megirt s amelyről másolatokat is készítettett az ujságok számára való szétküldés végett:

Kedves Pugstyles uram!

Szeretett szigetünknek — e nagy, szabad és boldog országnak, melynek hatalma és tartalékai legmélyebb meggyőződésem szerint határtalanok — szeretett szigetünknek boldogulásán kívül mindenekelőtt azt a nemes függetlenséget becsülöm nagyra, mely legfőbb büszkesége minden angol embernek, s melyet, hízlek magamnak vele, csorbitatlanul és szeplőtlenül leszek képes örökölni hagyni gyermekeimre. Minden személyes ok mellőzésevel és csakis magasabbrendű és nagy alkotmányos szempontok figyelembevételével, melyekre nem óhajtok részletesen kiterjeszkedni, mert valóban fölötte állnak azok értelmi képességének, kik nem sajátították el, mint én, a politika

bonyolult és nehéz tudományát, inkább ragaszkodni óhajtok képviselői állásomhoz, s elhatározott szándékom, hogy meg is teszem.

Kérem, biztosítsa tiszteletemről a választóközönséget és tájékoztassa erről a körülményről.

Nagyrabecsüléssel,

kedves Pugstyles uram,
stb. stb.

— Tehát semmi áron sem akar lemondani? — kérdezték a szónok.

Gregsbury ur mosolygott s a fejét rázta.

— Akkor hát jó reggelt, uram, — mondotta Pugstyles dühösen.

— Isten kísérje önöket, — felelte Gregsbury ur. S a küldöttség morogva és dohogva indult lefelé oly sietséggel, mint a szűk lépcsőház csak lehetővé tette.

Mikor az utolsó ember is elment, Gregsbury ur a kezét dörögölte és jót nevetett, mint a jókedvű fickók szokták, mikor azt hiszik, hogy nagyon okos dolgot mondtak vagy cselekedtek; annyira elmerült ebben az önelégültségében, hogy észre sem vette, hogy Miklós az ablakfüggönyök árnyékában maradt, míg az, attól tartva, hogy akarata ellenére valami idegen füleknek nem szánt monológot hallgat ki, néhányat köhécselt, hogy magára vonja a parlamenti tag figyelmét.

— Mi az? — kérdezte Gregsbury ur éles hangon.

Miklós előrelépett s meghajolt.

— Mit keres itt, uram? — kérdezte Gregsbury ur; — kém tolakodott be a magánlakásomba! Egy elbujt választó! Hallhatta a válaszat, uram. Kérem, induljon a küldöttség után.

— Meg is tettem volna, ha hozzája tartoznám, de nem tartozom hozzá, — mondotta Miklós.

— Akkor hogyan jutott be ide, uram? — tudakolta természetesen Gregsbury ur, a parlament tagja. — És ki az ördög küldötte önt ide, uram? — volt a következő kérdés.

— Ezt kaptam az Általános ügynökségi irodától, — mondotta Miklós, a kezében tartott cédulára mutatva — mert hallottam, hogy titkárra van szüksége s mert fel akartam ajánlkozni erre az állásra.

— S csakis ez az ok hozta önt ide? — kérdezte Gregsbury ur, hitetlenül nézve rá.

Miklós megerősítette ebben a feltevésben.

— Egyáltalában nem áll összeköttetésben azokkal a gaz ujságokkal, nem azért jött ide, hogy kihallgassa, hogy mi történik itt, aztán kiírja az ujságokba, mi?

— E pillanatban nem állok összeköttetésben senkivel,
— felelte Miklós teljes udvariassággal, de azért elég köny-
nyeden.

— Oh! — mondotta Gregsbury. — És hogyan talált fel
ide?

Miklós elmondotta, hogyan sodorta magával a kül-
döttség.

— Tehát így jutott fel? — mondotta Gregsbury ur. —
Üljön le.

Miklós leült egy székre és Gregsbury ur jó sokáig né-
zett merően az arcába, mintha meggyőződést akarna szerezni,
mielőtt tovább kérdezősködnék, hogy a külseje nem esik-e
kifogás alá.

— Tehát titkárom óhajt lenni? — kérdezte végre.

— Ebben a minőségben való alkalmaztatásomat óhaj-
tanám, — felelte Miklós.

— Jól van, — mondotta Gregsbury ur — aztán mit tud?

— Azt hiszem, — felelte mosolyogva Miklós — hogy
tudom azt, amit a titkárnak rendszerint tudnia kell.

— És miből áll az? — kérdezte Gregsbury.

— Miből áll?

— Ugy van, miből áll? — felelte a képviselő és fejét
oldalra billentve, a szeme szögletéből nézett reá.

— Egy titkár kötelességeit felsorolni nem oly könnyű,
— mondotta Miklós elgondolkozva. — Ugy képzelem, a leve-
lezés is hozzájuk tartozik.

— Helyes, — vágott a szavába Gregsbury ur.

— Az irományok és okmányok rendbentartása.

— Nagyon helyes.

— Alkalomadtán talán tollbamondás után írni; és, ugy
lehet, uram, — folytatta Miklós félig elfojtott mosollyal —
megírni egyik-másik fontosabb beszédét valamely ujság
számára.

— Helyes, — felelte Gregsbury. — És még?

— Valóban, — mondotta Miklós rövid gondolkodás
után — e pillanatban nem vagyok képes a titkárnak több
teendőjét is felsorolni, hacsak azt nem, hogy általában tőle
telhetőleg kellemessé és hasznossá tegye magát főnökének,
amennyire összefér önbecsülésével és nem megy tul a ma-
gára vállalt kötelességek határán, amely kötelességek tel-
jesítése ily állásra való alkalmaztatás esetében magától
értődik.

Gregsbury ur kis ideig fürkészve nézett Miklóstra, aztán
óvatosan körülnézve, félig fojtott hangon így szólt:

— Mindez rendben volna, tisztelt... kinek hívják?

— Nicklebynek.

— Mindez rendben volna, tisztelt Nickleby ur és nagyon megfelelne, amennyiben csak ennyiről volna szó, de szó van másról is. Vannak még más kötelsségek is, Nickleby ur, melyeket egy képviselő titkárának sohasem szabad szem elől tévesztenie. Engem elő is kell készíteni, uram.

— Bocsánatot kérek, — szólt közbe Miklós, mert nem volt tisztában vele, hogy jól hallotta-e.

— Elő kell készíteni, uram, — ismételte meg Gregsbury ur.

— Engedelmével, újra bocsánatot kérek és kérdezem, hogyan érti ezt, uram? — mondotta Miklós.

— Teljesen világos, uram, hogy hogyan értem, — felelte Gregsbury ur ünnepélyesen. — Az én titkáromnak teljesen tájékozódnia kell a külpolitikáról, ahogy az ujságokban tükröződik; át kell néznie a népgyűlésekről szóló tudósításokat, a vezércikkeket s a közintézmények működésére vonatkozó híradásokat; s végül jegyzeteket kell készítenie mindarról, amit nézete szerint fel lehetne használni a ház napirendjén levő kérvényekről, vagy más effélékről mondható kis beszédekben. Megérti, mit mondok.

— Azt hiszem, megértettem, uram, — felelte Miklós.

— Aztán, — folytatta Gregsbury ur — meg kell ismerkednie az ujságokban megjelenő napihírekkel, mint például „Egy csaposlegény titokzatos eltűnése és gyanítható öngyilkossága“, vagy más effélével, amelyek alkalmat adhatnak nekem arra, hogy kérdést intézzek róla a belügyi államtitkárhoz. Akkor aztán le kell másolnia a felszólalásomat s amennyire emlékszem reá, a választ is (megtoldva egy-némely kis dicsérő megjegyzéssel a független gondolkodásomról és gyakorlati érzékemről); a kéziratot aztán bérmentve beküldeni a helyi ujságnak, talán néhány bevezető szóval, mely arról szólna, hogy mindig helyemen vagyok a parlamentben és sohasem fáradok ki felelősséggel járó és terhes kötelességeim teljesítésében s így tovább. Megértette?

Miklós meghajolt.

— Azonkívül — folytatta Gregsbury — elvárnám tőle, hogy néha-néha vessen egy pillantást a statisztikai kimutatókra és készítsen magának jegyzeteket a bennük foglalt lényegesebb adatokról, úgy hogy meglehetősen otthonosnak mutakozhassam a behozatali vámok és egyéb pénzügyi kérdések vitájában és így tovább. Azt is szeretném, ha néhány kis érvet hajtana fel a készfizetések újra felvételének és a papírpénz helyett ércpénz forgalombahozatalának átkos következményeiről és alkalom-

Miklóst háztanítónak fogadják meg egy család gyermekeihez.

adtán még az aranykincs kiviteléről, az orosz császárról, a bankjegyekről s más efféle dolgokról, melyekről elég, ha az ember csak folyékonyan beszél, mert hiszen úgy sem ért hozzájuk senki. Megértette, hogy mit gondolok?

— Azt hiszem, megértettem, — mondotta Miklós.

— Ami az oly kérdéseket illeti, melyek nem politikai természetűek, — folytatta Gregsbury felmelegedve — s amelyekről nem lehet feltenni, hogy a kutya sem törődik velük, nem szólva arról a természetes törekvésről, hogy alantasabb embereknek ne menjen a dolguk oly jól, mint a magunkfélének, mert másképp hova lennének a mi kiváltságaink? — az efféle kérdéseket illetőleg szeretném, hogy titkárom összekalapálna róluk néhány csillogó frázist, mindenesetre némi hazafias színezettel. Például, ha valamiféle képtelen törvényjavaslatot terjesztenének elő, mely biztosítani akarná azoknak a szegény éhenkórász íróknak szellemi tulajdonukra való jogot, azt szeretném mondani, hogy sohasem adnám hozzájárulásomat ahhoz, hogy az irodalomnak a *nép* között — érti? — a *nép* között való elterjesztését sorompó felállításával akadályozzák meg; hogy a zseb alkotásai, minthogy embertől erednek, bátran maradhatnak egy ember vagy egy család tulajdonában; de az agyvelő alkotásai, minthogy Istentől valók, nagyban és egészben kétségtelenül a *népet* illetik meg; — ha jókedvem volna, szeretnék tréfálkozni az utókorral s körülbelül azt mondanám, hogy azok, akik az utókornak írnak, ériék is be azzal, hogy majd az utókor jutalmazza meg őket elismerésével; ez talán megtenné hatását a Házban, nekem pedig semmikép sem árt-hatna, mert az utókortól elvégre nem lehet elvárni, hogy tudjon valamit rólam meg a tréfáimról, — mondja, nem igaz?

— De igaz, uram, — felelte Miklós.

— Az olyan esetekben, mint ebben, melyek nem érintik érdekeinket, — mondotta Gregsbury ur — mindig erősen kell sikraszállni a nép mellett, mert hasznát látjuk a választáson; s az írófélekről oly elmeiségeket faraghat, amilyenek csak jól esnek, mert azt hiszem, tulnyomó részük albrétben lakik s nincs szavazatjoga. Nagyjában ezek volnának a főbb vonalai annak, amit végeznie kellene, nem szólva arról, hogy önnök minden éjszaka várnia kellene a Ház folyosóján, hogy kéznél legyen, ha valamit netalán elfelejtettem volna, vagy ha szükségem volna újabb felkészítésre; és néha-néha, nagy viták idején, helyet foglalhatna a karzat első soraiban s efféléket mondhatna a körülötte ülőknek: „Látják azt az urat, ki egyik kezét az arcához emeli s karjával az oszlopot öleli át — Gregsbury ur az — a nagyhirű Gregsbury ur“ s még más ilyen kis dicséreteket, amelyek akkor éppen eszébe jutnak. Ami pedig

a fizetését illeti, — mondotta Gregsbury ur s nagy sietséggel igyekezett a beszéd végéhez jutni, mert már kifogyóban volt a lélekzete — ami a fizetését illeti, nem bánom, mindjárt kerrek számot mondok, hogy elejét vegyem minden elégedetlenségnek, — bár több, mint amennyit fizetni szoktam — hetenként tizenöt shilling, az ellátásáról pedig maga gondoskodik. Hát így lesz!

Megtéve ezt a szép ajánlatot, Gregsbury ur megint hátravetette magát a karosszékében, oly ember arckifejezésével, aki a pazarságig bőkezűnek mutatkozott, de el van tőkélve, hogy azért nem bánja meg.

— Tizenöt shilling egy hétre nem sok, — mondotta Miklós szeliden.

— Nem sok! Fiatalember, tizenöt shilling egy hétre nem sok? — kiáltotta Gregsbury. — Tizenöt shilling egy . . .

— Kérem, ne higgye, uram, hogy az összeg miatt van bajom, — felelte Miklós — mert nem szegyenlem bevallani, hogy magábanvéve lehet akármilyen, nekem mégis sokat jelent. De a kötelességekhez és felelősségekhez képest ez a fizetés kevés, s oly súlyosak ezek a feladatok, hogy félek vállalkozni rájuk.

— Eszerint nem hajlandó vállalni őket? — kérdezte Gregsbury ur, s kezét a csengetyű zsinórjára tette.

— Tartok tőle, uram, minden jóakaratom mellett is fölülmulják erőmet, — felelte Miklós.

— Ez annyi, mintha azt mondaná, hogy nem fogadja el az állást, s hogy kevesli a heti tizenöt shillinget, — mondotta Gregsbury ur és csengetett. — Nem fogadja el, uram?

— Nincs más választásom, — felelte Miklós.

— Kaput, Máté! — mondotta Gregsbury ur, mikor a fiu megjelent.

— Sajnálom, uram, hogy hiába zavartam, — mondotta Miklós.

— Én sajnálom, hogy megtette, — felelte Gregsbury ur és hátat fordított neki. — Kaput, Máté!

— Jó reggelt, uram, — mondotta Miklós.

— Kaput, Máté! — kiáltotta Gregsbury ur.

A fiu intett Miklósnak, lomhán cammogott le előtte a lépcsőn, kinyitotta a kaput és kitessekelte az utcára. Szomorúan és gondolatokba merülve irányította lépteit Miklós hazafelé.

Smike a tegnapi vacsora maradványaiból ebédet kapart össze és aggódva várta hazajöttét. A délelőtt eseményei nem kedveztek éppen Miklós étvágyának, nem is nyult hozzá az ebédhez. Elgondolkozva ült helyén s előtte érintetlenül a tá-

nyér, melyet a szegény fiu nagy igyekezettel töltött meg a legjobb falatokkal, mikor Noggs Newman benézett a szobába.

— Visszajött? — kérdezte Newman.

— Vissza, — felelte Miklós — holtrafáradtam; s ami rosszabb, a sok jótól, amit végeztem, akár itthon is maradhatam volna.

— Nem gondolhatta, hogy sokat végezhet egy délelőtt, — mondotta Newman.

— Igaza lehet, de nekem vérmes természetem van és reméltem, — mondotta Miklós — s éppen azért nagyobb a családásom is. — És elmondotta Newmannak a történeteket.

— Ha csak tehetnék valamit, — mondotta Miklós — ha csak még oly csekélyet, míg Nickleby Ralph visszajön és megkönnyíthetném a lelkemet, mindjárt jobban érezném magam. Isten a tarum, hogy nem tartanám szégyennek a munkát. De megőrjit az a gondolat, hogy télenül heverjek itt, mint valami félig megszeliidített fenevad.

— Nem tudom, — mondotta Newman — az ajánlat nagyon csekély, de fedezné a lakbért s még egyebet, csakhogy önnek nem felelne meg, nem, nem hiszem, hogy belemehetne, nem, nem!

— Mi az, amiről azt hiszi, hogy nem igen mehetnék bele? — kérdezte Miklós s reánézett. — Mutasson nekem ebben a nagy sivatag Londonban bármily becsületes módot, hogy csak ennek a lakásnak a szegényes bérét is megkereshessem vele, majd meglátja, hogy visszariadok-e tőle. Belemenni! Sokkal több mindenbe mentem én már bele, barátom, semhogy most büszke és válogatós volnék. Kivéve, — tette hozzá Miklós rövid szünet mulva, gyorsan — kivéve az oly finnyasságot, mint a közönséges becsületesség s az olyan büszkeséget, mely egy az önbecsüléssel. Nem látok nagy válogatnivalót egy durva pedagógus segédje meg egy közönséges és tudatlan, törtető tányérnyalója közt, akár parlamenti képviselő az illető, akár nem.

— Igazán, nem is tudom, megmondjam-e, amit ma reggel hallottam, — mondotta Newman.

— Az előbbi kijelentésével van kapcsolatban? — kérdezte Miklós.

— Azzal.

— Akkor, az Isten szerelmére, beszéljen, kedves, jó barátom, — mondotta Miklós. — Az égre kérem, vegye figyelembe az én siralmas helyzetemet. Megígérem önnek, hogy nem teszek semmi lépést, amíg önnel meg nem beszéltem, de legalább tegyen valami javaslatot.

E kéréstől meghatottan, Newman egész sereg érthetetlen és bonyolult kijelentést halmozott egymásra, mely mind arra

lyukadt ki, hogy Kenwigné asszony ma reggel tüzetesen ki-kérdezte Miklóssal való ismeretségének történetéről, Miklós egész életéről, sorsáról és családfájáról, hogy ő, amig csak lehetett, kitért e kérdések elől, de végre, mikor már nagyon szorongatták és sarokba szorították, lehetetlen volt be nem valania, hogy Miklós nagy ismeretekkel rendelkező házitanító, hogy bizonyos nehézségek közé keveredett, melyekről bővebb magyarázatot adni neki nem szabad s hogy Johnsonnak hívják. Erre aztán Kenwigné asszony a hála, a becsvágy, az anyai büszkeség, vagy az anyai szeretet érzelmének engedve, vagy mind a négy hatalmas lelkirugónak együttvéve, titokban megbeszélte a dolgot Kenwigs urral s végre azt az ajánlatot tette, hogy Johnson ur tanítsa franciául a négy Kenwigs kis-asszonyt úgy, amint született franciák beszélnek a királyság területén forgalomban lévő pénznem szerint, heti öt shilling díjazásért, ami hetenként egy shillinget jelent minden Kenwigs kisasszonyért, s ráadásul még egyet mindaddig, amig a kis baba képes lesz a maga részéről is nyelvtani leckét venni érte.

— Ami, ha nagyon nem tévedek, — jegyezte meg Kenwigné asszonyt barátjának elhatározásáról és csakhamar oly nagyon soká, mert oly okos gyermekek, Noggs ur, azt hiszem, még nem születtek erre a világra.

— Nos, — mondotta Newman — ennyi az egész. Persze, tudom, nem méltó önhöz; de gondoltam, hogy ha talán mégis...

— Mégis! — kiáltotta Miklós nagy élénkséggel. — Természetes, hogy elfogadom. Mondja meg mindjárt az érdemes anyának, kedves, jó barátom, és mondja meg neki azt is, hogy kész vagyok akkor kezdeni meg a tanítást, amikor nekik tetszik.

Newman nagy lelki vidámsággal sietett értesíteni Kenwigné asszonyt barátjának elhatározásáról és csakhamar vissza is tért s jelentette, hogy az első emeleten beszélni óhajtanak vele, mihelyt ő alkalmasnak tartja reá az időt; hogy Kenwigné asszony tüstént elszalasztott valakit, hogy vegye meg azt a használt francia nyelvtant, meg a hozzátartozó beszédgyakorlatokat, melyeket régóta lát a sarkon túl levő könyvesbolt kirakatában; s hogy az egész család nagyon megörvendezve előkelőségének ezen a várható fokozódásán, semmit sem óhajt forróbban, mint azt, hogy haladéktalanul kezdje meg az oktatást.

És itt hadd jegyezzük meg, hogy Miklós nem tartozott azok közé a fiatal emberek közé, akiket a szó megszokott értelmében büszkének szoktak mondani. Oly bátran és tartózkodás nélkül tudott volna megtorolni minden sértést, melyet ellene, s

minden igazságtalanságot, melyet mások ellen követnek el, mint akármely lovag, aki valaha lándzsát forgatott; de hijá-
val volt annak a rendkívüli hidegvérnek s annak a nagy-
szabású önzésnek, mely elmaradhatatlan megkülönböztető
jele szokott lenni a büszke uriembereknek. Mi a magunk ré-
széről az efféle urakat a nagyratörő családokra nézve inkább
tehernek, mint a teher ellenkezőjének tekintenők, mert sok
olyanokat ismerünk, kiket a büszkeség visszatart attól, hogy
leereszkedjenek valami munkával járó foglalkozáshoz, mert
büszkeségük abban az igyekezetben merül ki, hogy ápolják
bajuszukat és ádáz pillantásokat vessenek maguk körül; s ám-
bár a bajusz és az ádáz pillantás a maga nemében nagyon ked-
ves és ajánlatos dolog, be kell vallanunk, hogy szívesebben
vesszük, ha inkább a maguk, mint a náluk bátorlalanabb em-
berek rovására ápolják és gyakorolják.

Minthogy eszerint Miklós a szokott értelmezés szerint
nem volt büszke fiatalember és nagyobb megalázásnak tekin-
tette azt, hogy saját életfenntartása érdekében pénzt kérjen
kölcsön. Noggs Newmanntól, mint hogy heti öt shillingért
franciául tanítsa a kis Kenwigseket, az ajánlatot, mint már
említettük, örömmel fogadta el s a megengedhető legnagyobb
sietséggel ment le az első emeletre.

Ott Kenwigné asszony kedves előkelőséggel fogadta és
biztosította pártfogásáról. Ott találta Miklós Lillyvick urat és
Petowker kisasszonyt is, azonkívül a négy Kenwigs kisasszonyt
a tanulópadjukon, a kis gyermeket pedig egy törpéknek való
babaszéken, fejetlen falovacskaival játszadozva, amely lovacska
négy görbült botocskán álló kis fahengerből állt, mely megle-
hetősen olyan volt, mint valami vasaló s oly elmésen volt fes-
téssel kiszínezve, hogy az ember cipőfénymázba ejtett vörös
ostyának hihette volna.

— Hogy van, Johnson ur? — kérdezte Kenwigné asz-
szony. — Bácsi... Johnson ur.

— Hogy van, uram? — kérdezte Lillyvick ur kissé élesen,
mert az este még nem tudta, hogy Miklós micsoda s némi-
képen nehéz dolognak tartotta, hogy egy díjbeszedő udvaria-
san bánjék egy tanítóval.

— Johnson urat házitanitónak fogadtuk meg, bácsi, a
gyermekekhez, — mondotta Kenwigné.

— Éppen most emlitted, kedvesem, — felelte Lilly-
vick ur.

— De remélem, — mondotta Kenwigné felegyenesedve —
hogy azért nem fognak elbizakodni, hanem csak áldani fog-
ják jó szerencsájüket, hogy előkelőbb származásra hivatkoz-
hatnak, mint a közönséges emberek gyermekei. Hallod-e,
Morleena.

— Hallom, mama, — felelte Kenwigs kisasszony.

— És ha az utcán jártok vagy látogatóba mentek, azt kívánom tőletek, hogy ne viselkedjetek gőgösen más gyermekekkel szemben, — mondotta Kenwigné asszony. — Ha pedig mégis kénytelenek lesztek beszélni róla, csak annyit mondjatok: házitanítót fogadtak hozzánk, de azért nem vagyunk büszkék, mert mama azt mondja, hogy az vétkes dolog. Hallod-e, Morleena.

— Hallom, mama.

— Akkor ne is feledkezzél meg róla, s úgy tégy, amint mondom, — intette Kenwigné asszony. — Kezdheti, Johnson ur, bácsi?

— Kész vagyok meghallgatni, ha Johnson ur kész hozzáfogni, kedvesem, — mondotta a díjbeszedő és arca komoly, bíráló kifejezést vett magára. — Miféle nyelvnek tartja a francia nyelvet, uram?

— Hogyan érti? — kérdezte Miklós.

— Jó nyelvnek tartja, uram? — mondotta a díjbeszedő. — Szép nyelvnek? Értelmes nyelvnek?

— Mindenesetre szép nyelvnek, — felelte Miklós. — Mint-hogy pedig mindenre megvan a megfelelő szava és alkalmas a finom társalkodásra, azt hiszem, hogy értelmesnek is tart-hatom.

— Nem tudom, — mondotta Lillyvick ur kétkedve. — Az-tán vidám nyelvnek is tartja-e?

— Annak, — felelte Miklós — mindenesetre annak tartom.

— Akkor nagyon megváltozhatott az én időm óta, — mondotta a díjbeszedő; — nagyon.

— Az ön idejében szomorú volt? — kérdezte Miklós, s alig tudta megállni mosoly nélkül.

— Nagyon, — felelte Lillyvick ur némi indulattal. — A háboru idejéről szólok, a legutóbbi háboru idejéről. Lehet, hogy vidám nyelv. Nem szeretnék ellenkezni senkivel; de én csak annyit mondha.ok, hogy francia hadifoglyok, akik pedig született franciák voltak s akiknek ismerniök kellett a saját nyelvüket, oly szomorúan beszéltek, hogy kész siralom volt hallgatni őket. Bizony, uram, ötvenszer is hallottam őket — ötvenszer is.

Lillyvick ur úgy felpaprikázta magát, hogy Kenwigné asszony célszerűnek tartotta jeladással arra kérni Miklóst, hogy ne feleljen semmit; s a derék öreg ur csak Petowker kisasszony különböző hízlekedései által lecsillapulva, érzett ismét kedvet magában, hogy félbeszakítsa a hallgatást, s megkérdezze:

— Mi az franciául, hogy víz?

— L'Eau, — felelte Miklós.

— Ejnye! — mondotta Lillyvick ur, lehangoltan csóválva a fejét. — Ló, ugy-e? No, nem tartom azt a nyelvet semmire. Egyáltalában semmire.

— Ugyebár, hozzáfoghatnak a gyermekek, bácsi? — kérdezte Kenwigné asszony.

— Oh igen, hozzáfoghatnak, kedvesem, — felelte a díjbeszedő rosszkedvűen. — Nem akarom őket megakadályozni benne.

Ez engedély elhangzása után a négy Kenwigs kisasszony leült egy sorban a négy pár egyforma hajfonatával s legelől Morleena, Miklós pedig kezébe vette a könyvet és hozzáfogott a bevezető magyarázatához. Petowker kisasszony és Kenwigné asszony néma csodálattal néztek, s a hallgatást csak az utóbbinak sugva mondott biztosításai szakították meg, melyek szerint Morleena a legrövidebb idő alatt mindent úgy fog tudni, mint a vízfolyás; Lillyvick ur pedig sötétén és figyelmesen nézte a csoportozatot, s csak a kedvező alkalmat várta, hogy a francia nyelvről újabb vitába bocsátkozhassék.

XVII. FEJEZET.

Nickleby kisasszony sorsát kíséri nyomon.

Nehéz szívvvel és semmiképen le nem küzdhető balsejtelmekkel hagyta el Nickleby Katalin a Cityt azon a reggelen, amikor el kellett foglalnia helyét madame Mantalininál. Az órák éppen háromnegyed nyolcat ütöttek és Katalin egyedül indult el a City zajos és mozgalmas utcáin London nyugati városrésze felé.

E korai órákban sok csenevész leány siet végig utcáinkon; foglalkozásuk, mint azé a szegény féregé, elkészíteni türelmes munkával azt a diszt, mely a gond nélkül élők és a pazarok testét takarja; így mennek a mindennapi munkájukra, sietés közben, mintegy lopva, elkapják azt a szippantásnyi egészséges levegőt, meg azt a megcsillanó napfényt, mely felvidítja egyhangu életüket az óráknak azon a hosszú során, mely a munkanapot teszi. Katalin, mikor a város előkelőbb részéhez közeledett, sokakat látott ez osztályhoz tartozók közül, kik fárasztó munkájukba siettek, csak úgy, mint ő, s beteges külsejükben és bágyadt járásukban nagyon is világos bizonyítékot látott arra, hogy balsejtelmei nem egészen alaptalanok.

Néhány perccel a kitűzött óra előtt érkezett madame Mantalini háza elé s rövid ideig fel s alá járkálva még abban

a reményben, hogy talán jön még valaki a nőalkalmazottak közül s megmenti attól a zavartól, hogy a szolgáltnak legyen kénytelen megmondani, mi járatban van, félénken kopogtatott be a kapun, melyet némi várakoztatás után kinyitott egy szolga, ki a konyhából felfelé jövet, felhuzta csikos ujjását s most éppen a kötényét kötötte meg.

— Itthon van madame Mantalini? — kérdezte szepegeve Katalin.

— Nem igen szokott ilyenkor elmenni, kisasszony, — felelte a legény, de oly hangon mondotta a „kisasszony“ szót, hogy valamivel sértőbben esett ki, mint ha azt mondta volna, hogy: galambom.

— Beszélhetek vele? — kérdezte Katalin.

— Tessék? — felelte a legény, nem véve le kezét a kilincsről, és szemét meresztve s reávigyorogva a kérdezőre. — Jaj, dehogy.

— Ő maga rendelt ide, — mondotta Katalin; — arról van szó, hogy alkalmazást kapok itt.

— Oh, akkor a munkások csengőjét kellett volna meghuznia, — mondotta a szolga s kezét az ajtófélfán levő csengtyűhuzóra tette. — Nézze, hogy elfelejtettem, talán Nick-lehy kisasszony?

— Az vagyok, — felelte Katalin.

— Tessék csak feljönni, — mondotta a szolga — madame Mantalini várja már, erre tessék . . . vigyázzon, hogy meg ne botolják ebben a sok mindenféleképpen, ami a padlón hever.

Ilyképen figyelmeztetve, hogy ne lépjen bele a cukrászsüteménytartók, lámpák, pohárral megrakott tálcák és egymás tetejébe rakott könnyű székek összevisszaságába, melyek szanaszét heverték az előszobában s elég világosan beszéltek a mult éjszakai mulatságról, felment előtte a második emeletre s bevezette egy udvari szobába, melyet tolvajajtó kötött össze azzal a helyiséggel, hol először találkozott a szalón tulajdonosnőjével.

— Várjon itt egy pillanatig, — mondotta a szolga — mindjárt megmondom neki, hogy itt van. — Ezzel a kedvesen tett ígérettel aztán visszavonult és magárahagyta Katalint.

A szobában nem volt sok olyan dolog, ami szórakoztatta volna a szemet; még a legérdekesebb az a fél életnagyságu olajkép volt, melyen a festő olyképp ábrázolta Mantalini urat, hogy fesztelenül a fejét kaparja, ami jó alkalmat szolgáltatott arra, hogy előnyösen tűnjék szembe az a gyémántgyűrű, mellyel esküvőjük előtt madame Mantalini ajándékozta meg. Hanem a szomszédos szobából hangok hallatszottak, s mint-hogy a beszélgetés hangos, a fal pedig vékony volt, Katalin

akarva-akaratlanul megállapíthatta, hogy Mantalini urtól és madame Mantalinitól erednek.

— Ha ily utálatosan, átkozottul, elviselhetetlenül féltékeny akarsz lenni, szivecském, — mondotta Mantalini ur — akkor nagyon szerencsétlen, rémesen szerencsétlen, átkozottul szerencsétlen leszel. — Aztán olyan hang hallatszott, mintha Mantalini ur a kávéból hörpentene.

— Az is vagyok, — felelte madame Mantalini nyilvánvaló duzzogással.

— Akkor kellemetlen, méltatlan, átkozottul hálátlan kis tündér vagy, — mondotta Mantalini ur.

— Nem vagyok az, — felelte madame Mantalini elpityeredve.

— Ne légy rosszkedvű, — mondotta Mantalini ur, felütve egy tojást. — Oly átkozottul csinos, ígéző arcocskád van, hogy sohasem volna szabad rossz kedvet látni rajta, mert az megfosztja minden kedvességétől s olyan kellemetlen és szomorú lesz tőle, mint egy ijesztő, gonosz, átkozott manócska.

— Így nem lehet engem mindig megnyugtatni, — felelte madame Mantalini durcásan.

— Akkor majd megnyugtatlak másképp, amint akarsz, vagy nem nyugtatlak meg sehogy, ha úgy jobban tetszik, — felelte Mantalini ur, szájában a tojásos kanállal.

— Könnyű beszélni, — mondotta Mantalininé asszony.

— Nem oly könnyű, mikor az ember átkozott tojást eszik, — felelte Mantalini ur; — mert a sárgája rácsöppen a mellényére s a tojás sárgája — fékomteremtette — nem illik semmi más mellényhez, csak a sárgához.

— Egész éjjel körülötte legyeskedtél, — mondotta madame Mantalini azzal a nyilvánvaló igyekezettel, hogy visszaterelje a beszélgetést arra a pontra, melyből kiindult.

— Dehogy, dehogy, életem.

— De igen, — mondotta madame Mantalini — egész idő alatt rajtad volt a szemem.

— Oh, azt a pislogó, hunyorgató kis szemed; hogy egész idő alatt csak rajtam tartottad! — kiáltotta Mantalini ur mérsékelt elragadtatással. — Ejnye, fékomadta teremtetted!

— És újra csak azt mondom, — folytatta Mantalininé — hogy nem volna szabad táncolnod mással, mint a feleségeddel; és nem is tőröm, Mantalini, inkább megmérgezem magam.

— Csak nem akar mérget inni és borzasztó kinokat szenvedni? — mondotta erre Mantalini, ki beszédének megváltozott hangjáról ítélve, elmozdította székét és közelebb húzódott a feleségéhez. — Csak nem akar mérget inni azért, mert átkozottul szép ura van, aki feleségül vehetett volna két grófnőt meg egy özvegyet...

— Két grófnőt? — vágott a szavába madame Mantalini.
— Eddig csak egyet mondtál.

— Kettőt! — kiáltotta Mantalini. — Két átkozottul előkelő hölgy, igazi grófnők és fékomadta, roppantul gazdagok.

— És miért nem tetted meg? — kérdezte madame enyelegve.

— Miért nem tettem meg? — felelte a férje. — Hát nem láttam-e meg egy reggeli hangversenyen a világ legátkozottabb kicsiny boszorkányát, s amíg ez a kis boszorkány a feleségem, nincsenek Angolországban oly grófnők és özvegyek...

Mantalini ur nem fejezte be ezt a mondatot, hanem harsány csókot adott madame Mantalininak, amit madame Mantalini nem mulasztott el viszonzni; amire aztán minden látszat szerint még sűrűbb csókolódzás váltakozott a reggelineél.

— És mi van azzal a pénzzel, életem drágasága? — mondotta Mantalini a kedvességeknek szünetében. — Mennyi van még belőle?

— Bizony nagyon kevés, — felelte madame.

— Legyen több, — mondotta Mantalini. — Fékomadta, le kell még számíttatni valamelyes váltócskát az öreg Nicklebyvel, a hadiköltségre.

— De egyelőre csak nincs szükséged többre? — mondotta madame kedveskedve.

— Lelkem, életem, — felelte a férje — van egy eladó paripa a Scrubbs istállójában, melyet égbekiáltó bűn volna elszalasztani, mikor valósággal ingyen kaphatnánk meg, szemem gyönyörűsége.

— Ingyen? — kiáltotta madame — ennek igazán örülök.

— Tisztára ingyen, — felelte Mantalini. — Száz guineáért megkapható; sörénye, feje, lába, farka átkozottul szép. A parkban akarok lovagolni rajta, éppen a kikoszarozott grófnők fogata előtt. Az az átkozott vén özvegy is hadd pukkadjon meg dűhében és keserűségében; a másik kettő meg azt mondja majd: „Megházasodott, kiszabadította magát, jaj nekünk, örökre elvesztettük!” Átkozottul meggyűlölök egymást és azt kívánják majd, hogy bár meghalnál és bár el is temetnének. Ha-ha! Fékomteremtettel!

Madame Mantalini okossága, ha ugyan volt benne afféle, amit annak mondanak, nem volt eléggé vértézve az ily csábító képzetek ellen; kulcsainak némi megcsörgetése után megjegyezte, hogy megnézi, mennyi van még a pénztárfiókjában; evégből felállt, félrehuzta a tolóját és belépett abba a szobába, hova Katalint ültették.

— Jaj, gyermek! — kiáltotta madame Mantalini és visszahőkölt csodálkozásában. — Hogyan került ide?

— Gyermek! — kiáltotta Mantalini ur a felesége után sietve. — Hogyan jött... áh!... oh... fékomadta, hogy van?

— Már jó ideje várok itt, asszonyom, — mondotta Katalin, madame Mantalinihoz intézve szavait. — A szolga bizonyára elfelejtett jelentést tenni, hogy itt vagyok.

— Csakugyan jó lesz ráncbaszedni azt az embert, — mondotta madame a férjéhez fordulva. — Elfelejt mindent.

— Lecsavaram a képéről azt az átkozott orrát, hogy így hagy egészen magára ilyen szépséges kis teremtet, — mondotta a férje.

— Mantalini, — kiáltotta madame — megfedkezdel magadról.

— Rólad nem fedkezem meg, lelkem és sohasem foglak, sohasem birlak téged elfelejteni, — mondotta Mantalini, megcsókolva a felesége kezét s titokban fintort vágva Nickleby kisasszony felé, ki viszont elfordult.

E hizelkedésre megbékülve, az intézet tulajdonosnője néhány bankjegyet vett elő a fiókjából s odanyujtotta Mantalini urnak, ki nagy gyönyörűséggel fogadta el. Aztán felszólította Katalint, hogy kövesse és Mantalini urnak többszöri kárbavesztett próbálkozása után, hogy magára vonja az ifju hölgy figyelmét, eltávozott vele s magára hagyta férjét, ki testének teljes hosszában végigvetette magát a kanapén, cipője sarkát a levegőbe lógatva és ujsággal a kezében.

Madame Mantalini utat mutatott Katalinnak, előtte járva a lépcsőn lefelé s a folyosón át egy hátulsó nagy udvari szobába, hol egész sereg fiatal nő szorgoskodott, öltögetve, szabva, diszitve, átalakítva s végezve azt a sokféle tennivalót, melyet csak azok ismernek, kik otthon vannak a szabóskodásban s a divátáruiparban. Felsővilágításu zárt szoba volt, oly homályos és csendes, minő szoba egyáltalában lehet.

Mikor madame Mantalini hangosan Knag kisasszonyért kiáltott, megjelent egy kicsiny, sürgő-forgó, tulöltözött és nagyon fontoskodó asszonyszemély; a fiatal leányok egy pillanatra mind megálltak a munkában és különböző bíráló megjegyzéseket sugdostak egymásnak Nickleby kisasszony ruhájáról, arcszínéről, vonásairól és termetéről, oly kitünő modorban, melynél különbet a legelőkelőbb társasággal zsufolásig megtelt bálteremben sem lehetett volna egyhamar találni.

— Nézze, Knag kisasszony, — mondotta madame Mantalini — ez az a fiatal leány, akit említettem.

Knag kisasszony madame Mantalininak tiszteletteljes mosollyal hódolt, melyet Katalinnal szemben fölöttébb ügyesen kegyessé változtatott át, megjegyezvén, hogy nagyon nehéz dolog oly fiatal leányokkal bibelődni, kik nem értenek az üzlethez; hanem azért meg van győződve, hogy a fiatal perszóna el fog követni minden tőle telhetőt, s ebben a meggyőződésben ő (Knag kisasszony) máris érdeklődést érez iránta.

— Azt hiszem, Nickleby kisasszony érdekében egyelőre legjobb lesz, ha ön mellett marad a fogadószobában és felpróbálja a holmit a vevők előtt, — mondotta madame Mantalini. — Egyelőre más szolgálatot még nem tehet, az alakja pedig majd...

— Egészen olyanforma, mint az enyém, madame Mantalini, — vágott szavába Knag kisasszony. — Igen, ugy van, tudtam, hogy a nagyságos asszony ezt mindjárt észre is veszi; mert az efféle dolgokban a nagyságos asszonynak oly finom érzéke van, hogy csakugyan nem is tudom, — sokszor is mondom ezeknek a fiatal leányoknak — honnan is veszi. Hm! Nickleby kisasszony meg én kitünően illünk egymáshoz, madame Mantalini, csak éppen hogy nekem kissé sötétebb színem és kisebb lábam van. Nickleby kisasszony bizonyára nem veszi rossz néven, ha megtudja, hogy a mi családunk régtől fogva híres volt a kicsiny lábairól, hm, régtől fogva... mióta a családunknak egyáltalában lába van. Volt, madame Mantalini, egy nagybácsim, aki Cheltenhamben lakott és nagyon jövedelmező dohánykereskedése volt, hm, annak olyan kicsiny lába volt, hogy semmivel sem volt nagyobb, mint azok a lábak, melyeket a falábak végére szoktak tenni, oly arányos lábak, madame Mantalini, hogy képzelnem sem tudna arányosabbakat.

— Akkor amolyan bunkólabák lehettek, Knag kisasszony, — mondotta madame.

— Nagyszerül Egészen rávall a nagyságos asszonyra, — felelte Knag kisasszony. — Ha-ha-ha! bunkólabák! oh, kitünő! Hányszor nem mondtam ezeknek a leányoknak: „meg kell hagyni, leányok, akár hiszik, akár nem, annyi kitünő ötletet — hm — még sohasem hallottam; pedig meglehetősen sokat hallottam életemben, mert amikor az én jó testvérbátyám még életben volt (én vezettem a háztartását, Nickleby kisasszony), minden héten két vagy három fiatalembert látott magánál vacsorára, akik közkedveltségben álltak a jó ötleteikért, madame Mantalini. „Annyi kitünő ötletet,” mondtam a fiatal leányoknak, „még sohasem hallottam senkitől, mint madame Mantalinitól; nevezetesen, — hm — hogy mind oly kedves, oly csipős s mégis oly jóindulatu (mint

csak ma reggel mondtam Simmonds kisasszonynak), hogy egyáltalában nem érthetem, honnan veszi mindezt.

Knag kisasszony itt kissé elhallgatott, hogy lélekzetet vehessen, s aközben, hogy hallgat, hadd jegyezzük meg itt, nem azt, hogy mód nélkül fecsegő teremtes volt és madame Mantalinival szemben bámulatraméltó alázatosságot tanusított, mert ez oly dolog, mely fölöslegessé tesz minden magyarázatot, hanem azt, hogy szokásába vette, hogy beszédének áradatát néha-néha egy-egy hangos és éles „hm!”-kiáltással szakította meg, amely szokásának értelméről és jelentőségéről különböző nézetek uralkodtak az ismerősei közt; némelyek azt tartották, hogy Knag kisasszony szeret kissé túlozni s azt az egytagu szócskát olyankor szokta segítségül hívni, mikor valami új leleményt keres az agyvelejében; mások úgy vélték, hogy olyankor folyamodik segítségéhez, mikor nem talál meg valami szót s meg akarja akadályozni, hogy valaki a szavába vág hasson. Jegyezzük meg továbbá, hogy Knag kisasszony még mindig igényt támasztott arra, hogy fiatalnak tartsák, bár rég tul volt az ifjuság bohó napjain, továbbá, hogy gyarló és hiu teremtes volt s egyszóval azok közé tartozott, akiknek csak kötte szabad hinni.

— Lesz reá gondja, hogy Nickleby kisasszony pontosan tartsa meg munkaidejét s így tovább, — mondotta madame Mantalini. — Tehát most itt hagyom önnél. Remélem, nem fog megfélekedezni utasításaimról, Knag kisasszony?

Knag kisasszony természetesen azt felelte, hogy erkölcsi lehetetlenség volna megfélekedezni olyanról, amit madame Mantalini utasításba ad, s az üzlet urnője, általános jóreggelt kívánással köszöntve munkásnőit, elvitorlázott.

— Elragadó teremtes, ugy-e hogy az, Nickleby kisasszony? — mondotta Knag kisasszony a kezét dörgölve.

— Oly rövid ideig láttam, — mondotta Katalin — hogy még alig ismerem.

— Láttá-e Mantalini urat? — kérdezte Knag kisasszony.

— Láttam, kétszer is.

— Nem elragadó ember?

— Igazán, nem láttam olyannak, — felelte Katalin.

— Nem-e, kedvesem! — kiáltotta Knag kisasszony, égen emelve a két kezét. — Az Isten szerelmére, hol tartja a jó izlését? Oly remek alak, oly gyönyörű pofaszakáll, oly pompás uri magatartás, oly fogak és oly haj, és, hm... igazán mondom, csodálkozásba ejt.

— Bevallom, nagyon együgyű vagyok, — felelte Katalin s letette a kalapját. — De minthogy a véleményemmel bizonyára nem törődik senki, nem sajnálom, hogy erre a vé-

leményre jutottam, azt hiszem, hogy nem is igen fogok változtatni rajta.

— Nagyon szép ember, nem gondolja? — kérdezte a fiatal leányok egyike.

— Meglehet, bár szó férne hozzá, — felelte Katalin.

— És gyönyörű lovakat hajt, nem? — kérdezte egy másik leány.

— Meglehet, bár sohasem láttam a lovait, — felelte Katalin.

— Sohasem látta a lovait? — vágott közbe Knag kisasszony. — No, perssze, így már megérthetjük. Hogyan is lehet véleményt mondani egy uriemberről — hm — mikor még nem is látja, hogyan hajtja a lovat?

A koros divatárushölgynek ebben a nézetében, még a falusi leány kis világára vonatkoztatva is, annyi világismeret volt, hogy Katalin, ki nagyon szerette volna más irányba terelni a beszélgetést, nem tett több ellenvetést, hanem átengedte a harcteret Knag kisasszonynak.

Rövid szünet mulva, miközben a leányok jó része tüzetesebben szemügyre vette a jövevényt s nézetet cserélt egymás közt az új alak felől, egyikök azt mondotta, hogy majd lesegíti róla a sálját, aztán megkérdezte tőle, hogy nem tartja-e a feketét nagyon kellemetlen viseletnek.

— Mindenesetre az, — felelte Katalin és nagyot sóhajtott.

— Ugy meglátszik rajta a por és úgy melegít, — jegyezte meg amaz, igazítva egyet a ruháján.

Katalin szerette volna azt felelni, hogy a gyászruha a leghidegebb ruha, melyet ember csak viselhet; hogy nem csak azt a mellet fagyasztja meg, amelyet takar, hanem kiterjeszti befolyását azokra a jóidőbeli barátokra is, akikben jéggé fagyasztja a részvét s a jóság forrásait, megöli az ígéreteknek azokat a bimbóit, melyek valamikor oly pazarul nyiladoztak, s nem hagynak ott mást, mint póre és rothadó sziveket. Nagyon kevesen vannak, akik, mikor elvesztették egy rokonukat vagy hozzátartozójukat, ki életében egyetlen támaszok volt, ne érezték volna fájdalmasan a gyászruha dermesztő hatásait. Ő maga is érezte ezt a fájdalmat, érezte ebben a pillanatban és nem fojthatta vissza könnyeit.

— Sajnálom, hogy meggondolatlan beszédemmel fájdalmat okoztam kegyednek, — mondotta a leány. — Nem gondoltam rá. Valószínűleg valami közeli hozzátartozójáért visel gyászt.

— Az atyámért, — felelte Katalin.

— Miféle hozzátartozójáért, Simmonds kisasszony? — tudakolta Knag kisasszony hallhatóan.

— Az atyjáért, — felelte a leány halkan.

— Az atyjáért? tessék? — mondotta Knag kisasszony, cseppet sem halkítva hangján. — Ah! sokáig betegeskedett, Simmonds kisasszony?

— Halkabban, — felelte a leány. — Nem tudom.

— A szerencsétlenség nagyon váratlanul ért bennünket, — mondotta Katalin s félre fordult — ha másképp volna, talán jobban viselném el ilyen esetben is, mint ez a mostani.

A változtathatatlan szokásnak megfelelően a leányok mind nem kis mértékben voltak kíváncsiak arra, mikor új „ifju perszóna“ lépett soraikba, hogy kicsoda Katalin, honnan jött s más effélére; de, bár érdeklődésüket természetesen csak még jobban felfokozta a leány egész külseje és lelki felindulása, az a körülmény, hogy az előbbi kérdések fájdalomosan érintették, elég volt arra, hogy visszafojtsa még ezt a kíváncsiságukat is; Knag kisasszony pedig, minthogy belátta, hogy a kísérlet, hogy bővebb felvilágosítást szerezhesenek róla, egyelőre úgy is hiábavaló, meggyőződése ellenére kiadta a parancsot, hogy hallgassanak és fogjanak munkájukhoz.

Szótlanul dolgoztak ezután félkettőig, amikor is sült ürücombot tálaltak fel nekik a konyhában. Ebéd után s mikor az ifju kisasszonyok a kézmosás üdülésén is tültek, újra kezdődött a munka s megint szótlanul folyt tovább, míg az utcán tovaördülő kocsik robogása s a kapukon hallatszókettős kopogtatások tudtul nem adták, hogy az emberi társadalom boldogabb tagjainak munkája szintén megkezdődött.

E kettős kopogtatások egyike madame Mantalini kapuján szólalt meg, jelezve, hogy valami nagyuri hölgy fogata állt meg előtte, vagy talán inkább egy gazdag hölgyé, mert néha jelentékeny különbség van a gazdagság és a nagyuriség közt. A látogató leányával érkezett, megtekinteni néhány udvari toalettet, melyek már jó ideje voltak munkában s Katalint rendelték ki, hogy Knag kisasszony mellett, s természetesen madame Mantalini felügyelete alatt, fogadja őket.

Katalinnak elég szerény része volt ebben a bábjátékban s minden tennivalója arra szorítkozott, hogy felmutasson néhány ruhadarabot, míg Knag kisasszony fel nem próbálta s hogy, ha kell, egy öltéssel megerősítsen egy-egy kapcsot vagy egy-egy szalagot. Nem ok nélkül tehette fel, hogy nem lehetne szemére vetni semmi elbizakodottságot vagy rosszkedvet; de a hölgy és leánya történetesen nagyon rossz kedvében volt, ennek következtében a szegény leánynak jócskán kijutott a rosszalásaikból. Azt mondták, hogy ügyetlen, hogy a keze hideg, piszkos, durva, hogy semmit sem tesz úgy, mint kellene, nem is érthették meg, hogyan tűrhet ma-

dame Mantalini ily népet maga körül; követelték, hogy a legközelebbi alkalommal más kisasszony szolgálja ki őket s így tovább. Ily merőben közönséges esetet alig volna érdekes meg is említeni, hacsak a következményeiért nem. Mikor a hölgyek eltávoztak, Katalin nem egy keserves könnyet hullatott s életében először érezte magát a foglalkozása miatt megaláztattnak. Igaz, félt a veszélyes és nehéz munka kilátásaitól, de nem látott abban megaláztatást, hogy dolgoznia kell a mindennapi kenyérért, nem látott abban, mindaddig a pillanatig, mikor ki volt szolgáltatva mások fennhéjázásának és dőlyfösségének. Ha több benne a filozófia, megérthette volna, hogy azok alázták meg magukat, kik oly mélyre süllyedtek, hogy szokás szerint és minden alap nélkül engedtek utat ily szenvedélyeknek; de fiatal volt hozzá, hogy megtalálhassa a vigasztalásnak ily forrását, s mély sérelem esett lelkének jobb érzésein. Vajjon az a panasz, hogy közönséges emberek fölülemelkednek azon a helyen, mely megilleti őket, nem abban leli-e sokszor magyarázatát, hogy nem közönséges emberek a maguk megillető helyén alul maradnak?

Ily jelenetek és elfoglaltságok közben telt el az idő kilenc óráig, mikor végre Katalin, fáradtan és lehangoltan a nap eseményei miatt, elsietett a munkaterem tömlőcéből megkeresni anyját, ki az utcasarkon várt reá, hogy együtt menjenek haza; annál lehangoltabban, minthogy el kellett lepleznie igazi érzelmeit s úgy kellett tennie, mintha teljesen egyetértene anyjának vérmes ábrándjaival.

— Jaj Istenem, te Katinka, — mondotta Nicklebyné — egész nap csak arról gondolkodtam, mily nagyszerű dolog volna madame Mantalinira nézve, ha társasviszonyba lépne veled, ami egyébként, hidd el, nagyon könnyen meg is történhetik. Megboldogult apád egyik unokatestvérének sógor-nőjét is — egy bizonyos Browndock kisasszonyt — szintén társul vette magához egy hölgy, akinek magániskolája volt Hammersmithben, és Browndock kisasszony rövid idő alatt a legszerencsésebb helyzetbe jutott; egyébként elfelejtettem már, hogy nem ez a Browndock kisasszony volt-e, aki tizezer fontot nyert a lutrin; de azt hiszem, ő volt az... igen, igen, most jut eszembe... egész bizonyos, hogy ő volt. „Mantalini és Nickleby“... mily szépen hangzanék! És ha Miklós csak valamennyire is szerencsével jár, lesz még egy Nickleby doktorunk is, aki a Westminster-iskola igazgatója lesz és a Westminster-utcában lakik.

— A jó Miklós! — kiáltotta Katalin s elővette tarsolyából azt a levelet, melyet bátyja Dotheboys Hallból irt neki. — Oh, mama, minden nehéz sorsunk mellett oly boldoggá

tesz, mikor látom, hogy neki jó dolga van s hogy oly jókedvűen ír levelében. Megvigasztal az engem mindenért, amit tűrnünk kell, hogy legalább neki jól megy dolga, hogy legalább ő boldog.

Szegény Katalin! Oly kevésbé gondolta, hogy mily gyenge alapon áll az ő vigasztalódása s hogy mily hamar ki kell ábrándulnia.

XVIII. FEJEZET.

Knag kisasszony, miután három teljes napig bele volt háborodva Katalinba, elhatározta, hogy örökre gyűlölni fogja ugyanőt. Azok az okok, melyek reávittek Knag kisasszonyt erre az elhatározásra.

Sok az olyan ember, kinek élete csupa kín, fájdalom és küzdelem s mégsem kelt különösebb részvétet senkiben, ha csak önmagában nem; észre sem veszik még olyanok sem, akik nem szegények sem gondolatban, sem érzelemben, csak éppen, hogy tullakatott részvételnek erősebb izgatószerre van szüksége, hogy megnyilatkozhasssék.

Akárhányan vannak a könyörületesség hívei közt, kiknek majdnem annyi ingerre van szükségük, hogy eleget tehessenek hivatásuknak, mint a gyönyöröket hajszolóknak, hogy kielégíthessék a magukét. Ezért van az, hogy beteges részvétüket és szánalmukat pazarolják lépten-nyomon érdemetlenekre, holott nagyon is sokan támaszthatnának igényt ugyanez erények észszerű gyakorlására, amint a megfigyelőképességben gyengébbek is unos-untalan látják és észreveszik. Röviden szólva, az emberszeretet éppoly kevésbé lehet el bizonyos regényesség nélkül, mint akár a regényvagy a drámairó. Az utszéli tolvaj alantass jellemű ember, akire a finomabb izlésűek ügyet is alig vetnek; de öltöztess zöld bársonyba és csapj a fejére dudoros tetejű kalapot, helyezd át működésének színterét a népes városból egy hegyi utra s megtalálod benne a költői és kalandos egyéniséget. Így vagyunk a nagy és sarkalatos erénnyel is, mely kellőképen táplálva és gyakorolva, maga után vonja, ha ugyan szükségképen magában nem foglalja a többit. Szüksége van a maga regényességére; s minél kevesebb van ebben a regényességben a valódi, nyers, küzdelmes mindennapi életből, annál jobb.

Azt az életet, melyre a szegény Nickleby Katalin a körülményeknek az imént elmondott, előre nem látott sora kárhoztatta, mindenestre nehéz életnek lehetett mondani; de hogy

életének egyformasága, egészségtelen elzártága és testi ki-
merültsége, melyek főtenyezői voltak ennek az életnek, ne
fosszák meg a részvétteljes és szánakozó szívek rokonérzésé-
től, inkább Nickleby kisasszony mellett maradok, mintsem
hogy madame Mantalini intézetének részletes és tüzetes le-
írásával rettentsem el őket.

— No, csakugyan mondhatom, madame Mantalini, —
mondotta Knag kisasszony, mikor Katalin ujonckorának első
estéjén elindult hazavivő, fárasztó útjára — mondhatom, ez a
Nickleby kisasszony nagyon megbízható fiatal perszóna...
igazán, nagyon megbízható... hm... szavamra, madame
Mantalini, nagy dicséretére válik éleslátásának, hogy ily ki-
tűnő, jómodoru, ily nagyon... hm... nagyon igénytelen
fiatal teremtetést talált a próbákon való alkalmaztatásra. Sok
fiatal leányt láttam, kinek alkalma nyílt előkelőbb vevők előtt
mutatni ki, mire képesek s akik úgy viselkedtek, akik...
igazán... úgy... de kegyed mindig megtalálja az igazit,
madame Mantalini; s mint ezeknek a fiatal leányoknak mon-
dom, kész talány előttem, hogyan intézi mindig úgy, hogy
megtalálja az igazit, holott akárhányan éppen megfordítva
teszik.

— Igazán nem tudom, mivel is tüntette ki magát ma oly
nagyon Nickleby kisasszony, hacsak azzal nem, hogy valóság-
gal felbőszítette egyik legjobb vevőmet, — felelte madame
Mantalini.

— Oh Istenem! — mondotta Knag kisasszony; — de sokat
kell a tapasztalatlanságának rovására írni.

— És a fiataiságának? — kérdezte madame Mantalini.

— Óh, szó se róla, — felelte Knag kisasszony elpirulva —
mert ha a fiataiság mentség volna, akkor nem kapna...

— Oly kitűnő műhelyvezetőnőt, mint most, — egészítette
ki mondatát madame.

— Ej, soha olyat, mint kegyed, madame Mantalini, —
felelte Knag kisasszony hízelve; — igazán, mindig tudja,
mit akar az ember mondani, mikor még az ember nem is ta-
lálta meg hozzá a megfelelő szót. Oh, kitűnő! Hahaha!

— Ami engem illet, — jegyezte meg madame Mantalini,
színlelt elfogulatlansággal nézve a munkavezetőnőjére és csen-
desen nevetve magában — Nickleby kisasszonyt én a leg-
ügyetlenebb teremtésnek tartom, akit valaha láttam.

— A szegény gyermek, — mondotta Knag kisasszony —
nem is tehet róla. De ha tehet is, remélem, hogy majd kioktat-
hatjuk; de minthogy szerencsétlenségre már olyan, madame
Mantalini, elnézőnek kell lennünk vele szemben, mint az egy-
szeri ember mondotta a vak lováról.

— Nagybácsija azt mondotta róla, hogy csinos leánynak tartják, — jegyezte meg madame Mantalini. — Én a lehető legközöségesebb külsejű leánynak nézem.

— Közöséges! — kiáltotta Knag kisasszony s ragyogott az arca elragadtatásában — és ügyetlen! No igen, madame Mantalini, én legfeljebb csak annyit mondhatok, hogy megszerettem ezt a szegény leányt s hogy ha még kétszer oly jelentéktelen külseje volna, és kétszer oly ügyetlen volna, mégis, igazán mondom, jó barátja maradnék.

Knag kisasszony csakugyan érzett valamelyes rokonszenvet Katalin iránt azután, hogy tanuja volt első balsikerének s az urnőjével folytatott ez a rövid beszélgetés még sokkal inkább fokozta kedvező hangulatát, ami annál inkább figyelemreméltó volt, minthogy az ifjú leány vonásainak és alakjának első szemügyrevételekor bizonyos sejtelmek támadtak arról, hogy nem fognak egyezni egymással.

— De most, — mondotta Knag kisasszony, szemügyrevéve arcát egy közeli tükörben — most szeretem, csakugyan szeretem . . . igazán nem mondhatom másképp!

Ebben a barátságos érzésben annyi volt az önzetlenség, annyira fölötte állt az a hízelkedés, vagy a rosszindulat apró gyarlóságainak, hogy a jószívű Knag kisasszony másnap felvilágosította Nickleby Katalint, hogy teljesen alkalmatlannak tartja a foglalkozására, ami azonban a legkevésbé se busítsa, mert ő (Knag kisasszony) a maga részéről minden igyekezetével háttérben fogja tartani s hogy mindaz, amit majd tennie kell, nem áll egyébből, mint hogy nyugodtan viselkedjék az emberek előtt és minden erejéből rajta legyen, hogy ne vonja magára figyelmüket. Ez az utóbbi tanács annyira megegyezett a bátortalan leány saját érzelmeivel és kívánságaival, hogy készségesen megígérte, hogy lelkiismeretesen szem előtt fogja tartani a derék aggszűz figyelmeztetéseit: nem kutatva okait s egyáltalában pillanatig sem gondolkozva róluk.

— Szavamra mondom, élénken érdeklődöm maga iránt, édes lelkem, — mondotta Knag kisasszony; — úgy, mintha a testvére volnék. Mondhatom, még sohasem esett meg rajtam ilyesmi.

Kétségtelenül különös volt, hogy Knag kisasszony, ha már oly élénken érdeklődött Nickleby Katalin iránt, nem inkább a hajadon nagynéni, vagy a nagyanya rokonszenvével fordult hozzá, ami, a köztük levő korkülönbséget tekintve, sokkal inkább lett volna helyén; de Knag kisasszony egészen fiatalos szabásu ruhát viselt s lehet, hogy érzelmeinek is ugyanoly szabása volt.

— Istenem! — mondotta a második munkanap végezté-

vel Knag kisasszony, megcsókolva Katalin arcát — de mily ügyetlen is volt ma egész nap!

— Félek, hogy kedves és őszinte közlésének, mely után csak annál fájdalmasabban érzem hibáimat, nem sok hasznát fogom venni, — sóhajtott Katalin.

— Nem, bizon. ára nem, — felelte Knag kisasszony egészen szokatlan vidámsággal. — De mennyivel jobb, hogy mindjárt kezdetben tisztában van ügyetlenségével s következőképpen egyenesen és minden erőlködés nélkül haladhat tovább utján. Merre megy, édesem?

— A City felé, — felelte Katalin.

— A City felé! — kiáltotta Knag kisasszony, s megkötte kalapjának szalagját, nagy önelégültséggel nézett a tükörbe. — Szent Isten! Csakugyan a Cityben lakik?

— Mi különös van abban? — kérdezte Katalin bágyadt mosollyal.

— Nem hittem volna, hogy bármely fiatal nő képes volna bármily viszonyok között, három napnál tovább ott lakni, — felelte Knag kisasszony.

— Elszegényedett, akarom mondani, szegény emberek, — felelte, gyorsan kiigazitva szavát, mert félt, hogy büszkének látszhatik — ott laknak, ahol lehet.

— Oh, nagyon igaz, ott, ahol lehet; csakugyan, ugy van! — felelte Knag kisasszony azzal a könnyű sóhajrással, mely néhány gyenge fejbólintással kísérvé, a részvét aprópénze szokott lenni az emberek nagy társadalmában; — ez az, amit annyszor mondok a testvérbátyámnak, mikor a cselédek egymás után megbetegszenek, s mikor ő azt mondja arra, hogy a hátsó konyha nagyon nyirkos fekvőhely nekik. Az efféle emberek, szoktam neki mondani, örülnek, ha akárhol is fekhetnek. A jó Isten úgy teremtetten meg az emberek hátát, hogy vinni tudják rajta a terhüket. Mily szép is elgondolni, hogy így kell lennie, nem igaz?

— Nagyon, — felelte Katalin.

— Elkisérem egy darabig, kedvesem, — mondotta Knag kisasszony, — mert éppen a lakásom előtt megy el, s minthogy már egészen besötétedett s a legutóbbi cselédünket most egy hete az arcán támadt orvadás miatt a kórházba vitték, örülök, hogy elkísér.

Katalin nagyon szívesen megkímélte volna magát ettől a megtisztelő társaságtól, de Knag kisasszony, miután teljes meglepődésére helyezte el fején a kalapot, karonfogta Katalint oly arckifejezéssel, mely világosan mutatta, hogy véleménye szerint mily nagy megtisztelésben részesíti ezt a leányt, s még mielőtt Katalin egy szót is szólhatott volna, már kiértek az utcára.

— Tartok tőle, — mondotta Katalin tétovázva — hogy mama, akartam mondani az anyám, várni fog reám.

— A viláért sem mentegetődzék, kedvesem, — mondotta Knag kisasszony barátságosan mosolyogva; — bizonyára nagyon derék öreg asszony, és . . . hm . . . nagyon örülök, hogy megismerkedhetem vele.

Minthogy a szegény Nicklebyné asszony a hidegtől egészen meggémberedve állt az utcasarkon, Katalin nem tehetett mást, mint hogy összeismerkedtette Knag kisasszonnyal, ki a fogaton érkezett legutóbbi megrendelő modorát utánozva, nagyon leereszkedő udvariassággal viselkedett az öreg asszonnyal szemben.

— Nem is hiheti, Nicklebyné asszony, mennyire megszerettem a leányát, — mondotta Knag kisasszony néhány percig tartó méltóságteljes hallgatás után.

— Örömmel hallom, — felelte Nicklebyné — ámbár nem lep meg, hogy Katalin még az idegeneknek is tetszik.

— Hm! — mondotta Knag kisasszony.

— De még sokkal jobban fog tetszeni kegyednek, ha megtudja, hogy milyen jó, — folytatta Nicklebyné. — Nagy isten-áldása az én szomorú helyzetemben, hogy oly gyermekem van, aki nem ismeri sem a büszkeséget, sem a hiúságot, pedig nagyon is érthetővé tenné az a neveltetés, amelyben részesítettük. Kegyed nem is tudja, Knag kisasszony, mi az, mikor az ember elveszti a férjét.

Minthogy Knag kisasszony sohasem tudta, hogy mi az, férjet megszerezni is, természetesen nem tudta azt sem, hogy mi az, elveszíteni; ennek következtében kissé gyorsan felelte:

— Nem, csakugyan nem tudom, — s ezt oly hangon mondotta, mely mintegy azt fejezte ki, hogy bizonyára nem csábitatná magát semmi éérjhezmenetelre, nem, nem, tud annál okosabbat is.

— Katalinom bizonyára szépen haladt már ez alatt a rövid idő alatt is, — mondotta Nicklebyné, s büszke pillantást vetett a leányára.

— Oh, hogyne! — felelte Knag kisasszony.

— És még szebben is fog haladni, — tette hozzá Nicklebyné.

— Hogyne, kezeskedem róla, — felelte Knag kisasszony, magához szorítva Katalin karját, hogy a tréfa annál világosabb legyen.

— Mindig ügyes gyermek volt, — mondotta a szegény Nicklebyné boldogan — mindig, kicsiny korától fogva. Emlékszem reá, amikor még csak harmadfél éves volt, hogy egy ur, aki sokszor látogatott meg bennünket — tudod, Katalin, az a Wadkins ur, akiért szegény papád jótállt és aki aztán

kiszökött Amerikába, s nekünk egy pár hócipőt küldött onnan oly megható levél kíséretében, hogy szegény apádnak egy hétig könnybe borult a szeme, mikor eszébe jutott. Bizonyosan emlékszel még arra a levélre, amelyben azt mondotta, hogy nagyon sajnálja, hogy még nem fizetheti meg azt az ötven fontot, mert egész pénzkészletét kamatokra adta ki s most csak azon van minden igyekezetével, hogy megfogja a szerencsét; hanem azért nem felejtette el, hogy a keresztleánya vagy és nagyon zokon venné, ha nem vennénk neked egy kis ezüst nyakláncot, amelyet csak írjunk a számlájára a többihez. Ejnye, nem jut eszedbe, édesem? Oh, mily csacsi vagy! És oly meghatóan irt benne arról a jó oportói borról, amelyből mindig megivott másfél üveggel, valahányszor meglátogatott bennünket. De csak emlékszel reá, Katinkám?

— Hogyne, mama, hogyne; mit akarsz róla mondani?

— Ejnye, édesem, az a Wadkins ur, — mondotta Nicklebyné lassan, mintha nagyon meg akarná magát erőltetni, hogy valami nagyon fontos dolog jusson az eszébe; — az a Wadkins ur, tudja Knag kisasszony, egyáltalában nem állt semmi rokonsággal azzal a Wadkinssal, aki a „Vén agyaras”-hoz címzett fogadó gazdája volt a faluban; mellesleg szólva, nem is emlékszem, hogy „Vén agyaras”-nak, vagy „Harmadik György”-nek nevezték-e, csak annyit tudok, hogy vagy egyiknek, vagy másiknak, ami különben is mindegy. Hogy az a Wadkins ur azt mondotta harmadfél éves korodban, hogy a legcsodálatraméltóbb gyermek vagy, akit valaha látott. Igazán azt mondotta, Knag kisasszony, pedig nem volt valami nagy gyermekkedvelő s egyáltalában semmi oka sem volt, hogy hizelegjen nekünk. De tudom, hogy azt mondotta, mert ugy emlékszem reá, mintha tegnap történt volna, hogy mindjárt azután husz fontot kért kölcsön a szegény papájától.

Befejezve leánya okosságáról szóló bámulatos és semmi-képen sem részrehajló bizonyoságtételét, Nicklebyné elhallgatott, hogy lélekzetet vehessen; Knag kisasszony pedig, mint-hogy ugy vette észre, hogy a beszélgetés a család fénykorára kezd fordulni, sietett közbevetni egy emlékezőst a saját családjá köréből.

— Ne szóljon, Nicklebyné asszony a pénzkölcsönzéséről, — mondotta — ha nem akarja, hogy az örületbe, egyenesen az örületbe kergessen vele. Az én mamám . . . hm . . . a legdrágább és legkedvesebb asszony volt, oly feltűnő és jellegzetes . . . hm . . . oly jellegzetes orral, hogy azt hiszem, soha annál jellegzetesebb emberi arcot még nem diszitett, Nicklebyné asszony (Knag kisasszony e szavai közben ennek megfelelően megdörgölte ujjával a saját orrát); a legkellemesebb és legderekabb asszony volt a világon, csak az az egy hibája volt,

hogy pénzt adogatott kölcsön, s annyira ment ebben a szenvedélyében, hogy . . . hm . . . sok ezer fontot, az egész kis vagyonunkat kölcsönözgette széjjel; s mi több, Nicklebyné asszonyom, azt hiszem, hogy ha még . . . még . . . hm . . . a világ végéig élnénk, akkor sem kapnánk vissza abból semmit. Igazán, azt hiszem.

Minden megszakítás nélkül végigmondva ezt a leleményes történetét, különböző, nem kevésbé érdekes és való emlékezőkbe bocsátkozott és Nicklebyné, minthogy nem volt képes feltartóztatni áradatukat, nyugodtan vitorlázott tovább saját emlékezőseinek párhuzamosan ömlő folyóvizén; és így sétáltak és csevegtek tovább, kölcsönös megelégedettségükre ők ketten, s nem volt köztük más különbség, mint hogy Knag kisasszony Katalinhoz fordult és nagyon hangosan beszélt, Nicklebyné pedig szakadatlan egyhangúsággal folytatta mondanivalóját s teljesen meg volt elégedve, hogy egyáltalában beszélhet, akár hallgatja valaki, akár nem.

Igy jutottak el végre, nagyon összebarátkozva, Knag kisasszony bátyjának lakásáig, aki írószerkeszkedő s egy kis kölcsönkönyvtár tulajdonosa volt a Tottenham Court Road egy kis mellékutcájában és napokra, hetekre, hónapokra vagy évekre kölcsönözte ki a legújabb ócska regényeket, melyeknek címét tintával és tollal irt betűkkel sorakoztatva függesztette ki egy kéregpapirosra a bolt ajtaja mellé. Knag kisasszony, minthogy a huszonkettedik házassági ajánlatnak, melyet egy nagyon vagyonos uriember tett neki, éppen csak a közepéig ért, kötötte magát, hogy vacsorázzanak együtt, amire aztán mind a hárman beléptek.

— Ne menj el, Mortimer, — mondotta Knag kisasszony, mikor beléptek a boltba. — Csak az egyik fiatal leánykánk meg az édesanyja. Nicklebyné asszony, meg Nickleby kisasszony.

— Óh, örülök! — mondotta Knag Mortimer ur. — Ah!

Nagyon elmélyedő és komoly arckifejezéssel könnyítve ilyként gondolatain, Knag ur lassan elfujta az áruvadon levő két konyhai gyertyát, meg az ablakon levő másik kettőt s végre szippantva egyet a mellénye zsebében tartott szelencéből, a zsebkendőjébe fujt.

Volt valami hatásosság abban a kisérteties modorban, amellyel mindezt cselekedte, s minthogy Knag ur ünnepélyes arckifejezésű, hórihorgas és cingár egyéniség volt, szemüveggel az orrán s jóval gyéresebb hajkoronával a fején, mint aminő egy negyven évéhez közel járó emberhez illik, Nicklebyné oda-sugta a leányának, hogy bizonyosan valami tudós.

— Tíz óra mult, — mondotta Knag ur az órájára nézve. — Tamás, csukja be az áruházat.

Tamás körülbelül a boltajtó fele magasságáig érő kis fiú volt, az áruház pedig egy bolt, mely nem volt nagyobb három bérkocsi nagyságánál.

— Óh! — ismételte meg Knag ur bágyadt mosollyal s visszatette a könyvet, melyet olvasott, a megfelelő polcra. — Nos... igen... azt hiszem, hugom, a vacsora elkészült már.

Knag ur újabb sóhajtással vette fel a bolti asztalról a konyhai gyertyatartókat s gyászos léptekkel indult el a hölgyek előtt a hátulsó szobába, ahol egy napszámosasszony, kit a beteg cseléd távolléte idejére fogadtak fel s a leány béréből levont tizennyolc pence bérrel fizettek, éppen feladta a vacsorát.

— Blocksonné, — mondotta Knag kisasszony szemrehányó hangon — hányszor kértem már, hogy tegye le a fejéről a főkötőt, mikor a szobába jön.

— Nem tehetek róla, Knag kisasszony, — mondotta a napszámosnő, akit a legkisebb megjegyzés is méregbe hozott. — Elég takarítani és tisztogatni való van ebben a házban, és ha a kisasszonynak ez nem tetszik, keressen helyettem mást, mert annyi pénzért nekem igazán nem érdemes, kimondom az igazat, még ha mindjárt felakasztanak is érte.

— Nincs szükségem semmi megjegyzésre, ha önnek úgy tetszik, — mondotta Knag kisasszony, a személyes névmás erős hangsúlyozásával. — Van-e tűz odalenn a konyhában, hogy mindjárt melegvizet is kaphassunk?

— Dehogy is van, Knag kisasszony, — felelte a cseléd-helyettes — kimondom, hogy ne szaporítsa fölöslegesen a szót.

— És miért nincs? — mondotta Knag kisasszony.

— Azért, mert nem hagyott künn szemet és ha tudnék szemet csinálni, csinálnék, de mert nem tudok, nem csinálók; megmondom úgy, amint van, a kisasszonynak.

— Nem fogja be a száját, maga... téhen? — mondotta Knag Mortimer ur indulatosan vágva közbe.

— Engedelmével, Knag ur, — felelte a napszámosasszony és keményen szembe fordult vele. — Nagyon örülök, ha nem szükséges szólnom ebben a házban, hacsak nem szólítanak meg, uram; ami pedig azt illeti, hogy engem csak amolyan „maga téhen“-nek szólít, szeretném tudni, uram, hogy minek tartja hát magát?

— Boldogtalan nyomorultnak, — kiáltotta Knag ur s a homlokára csapott. — Boldogtalan nyomorultnak.

— Nagyon örülök, hogy az igazi nevén emlegeti magát, uram, — mondotta Blocksonné; — minthogy pedig csak tegnapelőtt mult hét hete, hogy megszülettem az ikreimet, az én kis Károlyom pedig mult hétfőn kiesett az ágyából s a karját ficamította, nagyon lekötelez vele, ha az egyheti munkámért járó

kilenc shillingemet átküldi a lakásomra holnap reggel, még mielőtt az óra tizedt ütött.

Igy szólva, a jó asszony nagy lelki nyugalommal kísértált és tárva-nyitva hagyta maga után az ajtót; Knag ur pedig ugyanabban a pillanatban lement az „áruházba“ s nagyokat sóhajtozott.

— Mondja, kérem, mi baja ennek az urnak? — kérdezte Nicklebyné, mert az a sóhajtozás egészen kihozta a sodrából.

— Talán beteg? — kérdezte Katalin, mert igazán nyugtalankodott.

— Csitt! — felelte Knag kisasszony; — nagyon szomorú történet. Valamikor halálosan szerelmes volt, hm, madame Mantaliniba.

— Szent Isten! — kiáltotta Nicklebyné.

— Ugy van, — folytatta Knag kisasszony, — és madame Mantalini biztatta is s bátyám ennek következtében folyton azt remélte, hogy feleségül is megy hozzá. Nagyon regényes lélek az én bátyám, Nicklebyné asszony, mint ahogy, hm, csak-ugyan az egész családunk is olyan, minthogy pedig végül megcsalatkozott, borzasztóan érezte a csapást. Nagyon művelt ember az én bátyám, rendkívül művelt, elolvas, hm, minden regényt, ami csak megjelenik; úgy értem, hogy minden regényt, melyben, hm, melyben van valami előkelő. A dolog úgy áll, hogy azokban a könyvekben, melyeket elolvasott, annyi mindent talált, ami ráillik a saját boldogtalanságára, és minden tekintetben annyi hasonlatosságot talált bennük önmaga meg a regényhősök között, — mert mondhatom, tisztában van a saját felsőbbrendűségével, mint ahogy érthető módon, mi valamennyien tisztában vagyunk a magunkéval is — hogy kezdette megvetni a világot és lángész lett belőle; igen, meg vagyok győződve, hogy ebben a pillanatban is újabb könyvet ír.

— Újabb könyvet! — kiáltotta Katalin, mert úgy vélte, hogy a hirtelen támadó szünetet valamivel mégis ki kell tölteni.

— Ugy van, — mondotta Knag kisasszony s diadalmasan bölintott a fejével, — újabb könyvet ír, három nyolcadrét kötetben. Persze nagy előnyére van, hogy az előkelő világ minden kis leírásában — hm — rendelkezésre áll az én tapasztalásom, mert azok közt, kik eféle könyveket irnak, természetesen kevés az olyan író, kinek módja van úgy megismerkedni mindazzal, mint nekem. Bátyám annyira beleélté már magát az előkelő életbe, hogy az üzleti dolgokra és a mindennapi életre való minden célzás — mint például az — ami az imént történt azzal az asszonnyal — egészen szóra-

kozottá teszi; de, mint sokszor mondom, az a szerencsétlenség, mely utolérte, kész szerencse volt reá nézve; mert ha nem volna boldogtalan, nem tudna irni csalódott reményekről s más eféléről — igen, nagy kérdés még, hogy kipattant volna-e belőle az a nagy tehetség, ha nem történt volna minden úgy, amint történt.

Nem lehet megmondani, hogy kedvezőbb körülmények közt mennyire ment volna még Knag kisasszony a közlékenységében, de minthogy a borongó lelkű férfit a hallás távolában tartózkodott, a tűzhelybe pedig be kellett gyújtani, kénytelen volt véget vetni közléseinek. Minden látszattól és a vízmelegítés nehézségeiből ítélve, a legutóbbi cseléd nem igen lehetett más tűzhöz szokva, mint szent Antal tűzéhez; de végre mégis csak előkerült egy kis meleg vizespálinka, mire aztán a vendégek, elköltve előbb a hideg ürühust, kenyeret és sajtot, mellyel megvendégelték őket, fellekerekedtek s jóéjszakát kívántak. Katalin az egész uton Knag Mortimer urat forgatta az emlékezetében, ahogy mélyen tűnődő ábrázattal eltűnt a bolt ajtaja mögött; Nicklebyné pedig azon gondolkozott, hogy a női ruhaszalonnak a jövőben ez álljon-e a cégtábláján: „Mantalini, Knag és Nickleby“, vagy az, hogy: „Mantalini, Nickleby és Knag“.

Teljes három napig állt Knag kisasszony barátsága ezen a magas fokon, végtelen csodálkozására madame Mantalini varrókisasszonyainak, kik legalább negyed éve már, hogy nem látták ily állhatatosnak; de a negyedik nap épp oly heves, mint váratlan rázkódtatás érte, ami a következőképpen történt:

Ugy fordult, hogy egy nagyon kiváló családból származó öreg lord, ki egy éppen nem valami különös családból származó ifjú hölgyet készült feleségül venni, menyasszonyával és menyasszonyának hugával megjelent, hogy tanuja legyen az előtte való nap megrendelt két menyecskés-kalap felpróbáltatásának. Madame Mantalini éles szoprán hangon közölte ezt az eseményt egy hallócsövön át a munkateremnek, amire Knag kisasszony, egy-egy kalappal mindegyik kezében, lélekszakadva törtetett fel a lépcsőn, s az izgalomnak elragadó képét mutatta a próbateremben, ezzel is bizonyosságot téve, hogy mennyire át van hatva az eset jelentőségétől. A kalapokat felpróbálták és Knag kisasszony s madame Mantalini azt sem tudták, hova legyenek elragadtatásukban.

— Roppantul előkelő jelenség, — mondotta madame Mantalini.

— Soha életemben sem láttam ily kiváló szépet, — mondotta Knag kisasszony.

Az öreg lord, ki nagyon öreg lord volt, nem szólt semmit, hanem csak motyogott és vihogott nagy lelki elragadtatásában, nem is csak a kalapokért, meg azokért, akik viselni fogják, hanem még inkább a saját életrevalóságáért, hogy ily szép feleséget talál magának; az ifju hölgy pedig, ki nagyon tüzrőlpattant ifju hölgy volt, az öreg lordot, mivelhogy oly nagy elragadtatásban látta, a nagy forgótükör mögé kergette és megcsókolta, amely jelenet közben madame Mantalini meg a másik ifju hölgy nagy illedelemmel másfelé nézett.

De Knag kisasszony, kit őlt a kíváncsiság, eközben, mintegy véletlenül, a tükör mögé lépett és szeme pontosan abban a pillanatban találkozott az ifju hölgy szemével, mikor az megcsókolta az öreg lordot; amire az ifju hölgy duzzogva mormolt valamit „vén csoroszlyá“-ról és „nagy szemtelenség“-ről, végül pedig haragosan rosszaló pillantást vetett Knag kisasszonyra és megvetően mosolygott.

— Madame Mantalini, — mondotta az ifju hölgy.

— Asszonyom, — mondotta madame Mantalini.

— Kérem, hívassa fel azt a csinos fiatal teremtet, akit tegnap láttunk itt.

— Oh, igen, hívassa fel, — mondotta a hölgy nővére.

— Nincs semmi a világon, madame Mantalini, — mondotta a lord menyasszonya, hanyagul dőlve a kanapéra — ami oly kellemetlenül érint, mint ha rémalakok, vagy korosabb perszónák szolgálnak ki. Arra kérem, hogy mindig azt a fiatal leányt hívja fel, mikor ide jövök.

— Mindenesetre, — mondotta az öreg lord — azt a kedves fiatal teremtet, mindenesetre.

— Mindenki csak őt emlegeti, — mondotta az ifju hölgy az előbbi egykedvű hangon — s a lordom, ki nagy csodálója minden szépnek, határozottan őt akarja látni.

— Csakugyan mindenki csodálja, — felelte madame Mantalini. — Knag kisasszony, küldje fel Nickleby kisasszonyt. Önnek nem szükséges visszajönnie.

— Bocsnát, madame Mantalini, mit tetszett az imént mondani? — kérdezte reszketve Knag kisasszony.

— Nem szükséges, hogy visszajöjjön, — ismételte meg szavát urnője élesen. Knag kisasszony, szót sem felelve, eltűnt s csakhamar feljött helyette Katalin, ki levette a hölgyek fejéről az uj kalapot s feltette helyette a régít s nagyon elpirult, mikor észrevette, hogy eközben az öreg lord meg a két hölgy folyton csak őt nézik.

— Ejnye, hogyan elpirult a kislány! — mondotta a lord menyasszonya.

— Még nem szokta meg úgy a foglalkozását, mint pár hét múlva minden bizonnyal megszokja, — mondotta madame Mantalini negédesen.

— Tartok tőle, lordom, hogy egyikét vetette reá a bűnös pillantásainak, — mondotta a menyasszony.

— Nem, nem, nem, — felelte az öreg lord — nem, nem, hiszen házasodom és új életet kezdek. Ha, ha, ha! új életet, új életet! ha, ha, ha!

Nagyon kedves dolog volt hallani, hogy az öreg ur új életet készül kezdeni, mert meglehetősen világosan állt, hogy a régi élete már nem tarthat soká. A folytonos göcögés megéröltetése következtében a köhögésnek meg a levegőért való kapkodásnak oly rohama fogta el, hogy némi ideig tartott, míg újra lélekzethez juthatott s megjegyezhetette, hogy az a fiatal leány tulszép egy divatáru üzletbe.

— Remélem, lordom, nem akarja ezzel azt mondani, hogy a szépség kéri a mi üzletünköt? — mondotta madame Mantalini kacérul.

— Semmi esetre sem, — felelte az öreg lord, — mert akkor már kegyed is régesrég itthagytá volna.

— Csunya ember, — mondotta az élénk ifju hölgy s meglökte a peert a napernyőjével — nem szabad így beszélnie. Hogy mer olyat mondani?

Ezt a tréfás kérdést különböző újabb döfések követték a napernyővel, amelyet az öreg lord erre elkapott s nem akart többé visszaadni, ami arra birta a másik hölgyet, hogy segítségére sietett a testvérének, amiből újabb aféle kedves sportgyakorlatok következtek.

— Legyen gondja, madame Mantalini, a szükségessé vált kisebb igazításokra, — mondotta az ifju hölgy. — Nem, nem, rossz ember, maga csak menjen előre; nem akarom egyedül hagyni ezzel a csinos kis leánnyal fél másodpercig sem. Ismerem már magát. Jane, édesem, engedd, hogy előre menjen, hogy bizonyosak legyünk benne.

Az öreg lord, ki nagy hízelgésnek vehette választottjának gyanakvását, távozóban furcsa és lapos pillantást vetett Katalinra, amely istentelenségéért újabb fenyítést kapott a napernyővel, akkor azután lecsoszogott a lépcsőn a ház kapujáig, hol két markos szolga emelte a kocsiá a fürge testét.

— Piha! — kiáltotta madame Mantalini — nem értem, hogyan szállhat ez a kocsijába anélkül, hogy a halottaskocsira ne gondolna! Takarítsa el innen ezeket a dolgokat, édesem.

Katalin, ki az egész jelenet alatt szemét lesütve és szerényen várt, nagyon is megörült az engedelemnek, hogy elmehet és boldogan sietett le Knag kisasszony birodalmába.

De rövid távolléte alatt ugyancsak nagyot fordult a világ ebben a kis királyságban. Ahelyett a Knag kisasszony helyett, ki máskor, mint madame Mantalini helytartója, a maga teljes méltóságában és nagyságában foglalta el szokott helyét, a nemes lélek könnyben uszva hevert egy nagy doboz tetején; három vagy négy leány, ki repülőzsirral, ecettel és egyéb erősítő szerekekkel élesztgette és szorosan vette körül, elég bizonyosságot szolgáltatott Knag kisasszony fejdiszének és homlokfürtjeinek rendetlenségén kívül arra, hogy a kisasszony borzasztó módon elájult.

— Istenem! — kiáltotta Katalin s hirtelen odalépett, — mi baj van itt?

Ez a kérdés a visszaesésnek igen erős jeleit idézte elő Knag kisasszonyon; s néhány ifju hölgy mérges pillantásokat vetett Katalinra, aztán még több repülőzsirt és ecetet hoztak s azt mondták, hogy „szégyen, gyalázat“.

— Mi az, ami szégyen gyalázat? — kérdezte Katalin. — Mi baj van itt, mi történt? Beszéljenek már!

— Mi baj van! — kiáltotta Knag kisasszony, az összegyűlt leányok nagy ijedelmére hirtelen felpattanva. — Mi baj van! Fúj, maga förtelmes teremtés!

— Szent Isten! — kiáltotta Katalin, szinte halálra váltan attól a heveességtől, mellyel Knag kisasszony kibökte a fogai közt ezt a becsmérő szót — én bántottam meg kegyedet?

— Maga bántott meg! — kiáltotta Knag kisasszony — magat! Maga csitri, maga fruska, maga uborkafára felkapott senki! Oh, hogyne! haha!

Minthogy Knag kisasszony kacagott, világos volt, hogy valamit nagyon mulatságosnak tart s minthogy a fiatal leányoknak hangban is Knag kisasszony adott példát, mivelhogy ő volt a főnökük, valamennyien egyszerre kacajba törtek ki és csufondárosan néztek és bólogattak egymásra, mintha azt akarnák mondani, hogy mily kitűnő ez az egész.

— Itt van ő, — folytatta Knag kisasszony és felemelkedve a doboz tetejéről s nagy ünnepélyességgel és sűrű hajlongások közben mutatta be Katalint az elragadtatott leányseregnek — itt van, — az egész világ csak róla beszél, — a szépről, hölgyeim, — a bájosról, a . . . Oh, maga orcátlan fruska!

A válságnak ebben a pillanatában Knag kisasszony nem volt képes elfojtani egy erényes összeborzadását, mely nyomban átragadt a többi ifju hölgyre is, amire aztán Knag kisasszony kacagni s mindjárt azután sirni kezdett.

— Tizenöt éve, — kiáltotta szívszaggató zokogással — tizenöt éve büszkesége és disze voltam ennek a szobának,

meg a fölöttünk levő másoknak is. Hálát adok Istennek, — folytatta, s meglepő erő kifejtéssel előbb a jobb, aztán a bal lábával toppantott — ez alatt az egész idő alatt mind e pillanatig soha sem voltam kitéve akármily perszóna fortélyainak és gyalázatos mesterfogásainak, aki magaviseletével szégyent hoz reánk és önmaga előtt való pirulásra késztet minden tisztességes embert. De én érzem, érzem, bár utálattal vagyok tele.

E szavai közben Knag kisasszony megint elbágyadt, a fiatal hölgyek ennek következtében ismét helyben voltak figyelmetességeikkel s azt sugdosták a fülébe, hogy álljon fölötte az ilyenféle dolgoknak, hogy ők a maguk részéről megvetésükre sem érdemesítik az eféléket és méltóságukon alul levőnek tekintik, hogy törődjenek velük; aminek bizonyosságául még nagyobb nyomatékkal jelentették ki, hogy „szégyen“, s hogy úgy fel vannak háborodva, hogy azt sem tudják, mit is mondjanak.

— Hát azért éltem eddig, hogy végre rémalaknak mondjanak! — kiáltotta Knag kisasszony hirtelen s rángatózások közben és kísérletet tett, kitépni a haját.

— Oh, nem, nem, — felelték valamennyien kórusban — kérem, ne mondjon olyat, ne mondjon olyat!

— Megérdemeltem, hogy koros nőnek mondjanak? — rikoltotta Knag kisasszony a leányok kezei közt vergődve.

— Ne törődjék az ilyenekkel, drága, — felelte a kórus.

— Gyűlölöm, — kiáltotta Knag kisasszony — gyűlölöm, utálok. Ne engedjék többé, hogy szóljon hozzám, ne beszéljen vele többé senki, ki engem szeret; azzal a cédával, azzal a cafattal, azzal a szemtelen, alattomos cafattal! — Knag kisasszony megbélyegezve így haragjának tárgyát, újra felsivalkodott, hármat zokogott, több ízben hörgött, elszunnyadt, összeborzadt, felébredt, magához tért, rendbehozta a haját s végre kijelentette, hogy már teljesen jól érzi magát.

A szegény Katalin kezdetben egészen összezavarodva nézte mindezt. Aztán hol elpirult, hol meg elsápadt, s egyszer vagy kétszer beszélni próbált; de mikor kezdette felismerni e megváltozott viselkedés igazi okait, néhány lépéssel hátrált és nyugodtan hallgatta végig a szóáradatot s válaszra sem méltatta Knag kisasszonyt. De ámbár büszke léptekkel ment helyére és hátat fordított a kis mellékboldogok seregének, mely a szoba legtávolibb sarkában keringett az uralkodó csillagzat körül, mégsem akadályozhatta meg, hogy titokban néhány keserű könny ne gördüljön végig arcán, ami boldoggá tette volna Knag kisasszonyt, ha valamiképen megláthatta volna.

XIX. FEJEZET.

Leirja Nickleby Ralph ur ebédjét s azt, hogy a meghívott vendégek hogyan szórakoztak ebéd előtt, ebéd közben és ebéd után.

Minthogy Knag kisasszony mérge és rosszindulata a hétnek hátralevő részén sem enyhült, sőt ellenkezőleg, óráról-órára fokozódott, s valamennyi ifju hölgy nemes haragja is emelkedőben volt, vagy a jó öreg hajadon haragjával lépést tartva emelkedni látszott, s különösképen olyankor lobbant lángra, mikor Nickleby kisasszonyt felhívták az emeletre, könnyű elképzelni, hogy a szegény leány élete nem volt éppen örömmel teljes vagy irigylésre méltó. Oly örömmel üdvözölte a szombat estét, mint a rab azt a néhány édes órát, mikor szabad magához térnie lassu és kimerítő gyötrelmeiből s úgy érezte, hogy első heti munkájának szegényes díját ugyancsak nehezen és keservesen szolgálta volna meg, ha háromszor akkora lett volna is.

Mikor, szokás szerint, találkozott az utcasarkon édes-anyjával, nem kis mértékben csodálkozott el, hogy élénk beszélgetésben találja Nickleby Ralph urral; de kétszeres lett a csodálkozása nemcsak azért, amiről beszélgettek, hanem Nickleby ur egészen megenyhült és megváltozott viselkedésének láttára is.

— Ah, kedvesem! — kiáltotta Ralph már messziről — éppen rólad beszéltünk.

— Igazán? — felelte Katalin, megrázkódva, maga is alig tudta, hogy miért, nagybátyjának hidegen csillogó szemétől.

— Ebben a pillanatban, — mondotta Ralph. — Azért jöttem ide, hogy valamiképen el ne szalasszalak; de anyád meg én családi dolgokról beszélgettünk, oly gyorsan mult az idő...

— Ugy-e? de mily gyorsan? — vágott szavába Nicklebyné, egyáltalában nem véve észre Ralph gunyos hangjelzését. — Igazán, nem is hittem volna, hogy ily... képzeld csak, édes Katinkám, holnap félhétkor nagybácsidnál fogsz ebédelni.

Diadalmasan, hogy ő mondhatta meg elsőnek ezt a nagy ujságot, Nicklebyné ismételve bölintott és mosolygott, hogy megértesse Katalin csodálkozó lelkével e dolog teljes nagyszerűségét, aztán hirtelen fordulattal arra a kérdésre tért át, hogy mi mindenről kell még gondoskodnia Katalin számára.

— Lássuk csak, — mondotta a jó asszony. — A fekete selyemruhádd azzal a csinos kis váldisszal elég megfelelő

lesz; hozzá még valami egyszerű szalag a hajadba és fekete selyem harisnya... Istenem, istenem, — kiáltotta Nicklebyné, ujjabb fordulattal, — ha most megvolnának azok a szerencsétlen ametisztjeink, — még emlékezhetsz rájuk, Katinkám, drágám, hogyan csillogtak-villogtak, de a papád, a te szegény kedves papád — oh! nem áldoztak fel még oly kegyetlenül semmit, mint azokat a drágaságokat. — E fádalmas gondolatoktól egészen lesujtva, Nicklebyné busan rázta a fejét és szeméhez szorította a zsebkendőjét.

— Igazán, nem is kívánnám, mama, — mondotta Katalin — felejtse is el, hogy valamikor a mieink voltak.

— Istenem, — felelte Nicklebyné duzzogva — te is csak úgy beszélsz, Katinkám, mint az aféle gyermek. Huszonnégyszáz ezüst kávéskanál, sógor, két szószos kanál, négy sótartó, az a sok ametiszt — nyaklánc, mellű és függő — mind oda lett, pedig majdnem térdenállva mondtam annak a szegény jó léleknek: Miért nem teszel valamit, Miklós? Miért nem csinálsz valami rendet? Minden ismerősem bizonyosságot tehet róla, hogy nem is egyszer, hanem ötvenszer is mondtam neki minden nap. Nem igaz, Katalin? Elhalasztottam-e csak egy alkalmat is, hogy arra oktassam apádat?

— Nem, nem, anyám, sohasem, — felelte Katalin. S hogy igazságot szolgáltatassunk Nicklebyné asszonynak, valamint minden feleségnek, mint testületnek, el kell ismerni, hogy sohasem mulasztotta el az alkalmat, hogy eféle arany-szabályokkal szolgáljon, melyek ellen nem is lehet különösebb kifogást tenni, ha csak azt nem, hogy rendszerint bizonyos tág általánosságban és homályban szoktak mozogni.

— Oh! — kiáltotta Nicklebyné nagy hévvel — ha kezdetől fogva reám hallgattak volna, no, de hát én megtettem kötelességemet és mindenestre az is vigasztalás.

Ugy látszott, mintha az az áldás megakadt volna Nicklebyné idáig ért, Nicklebyné asszony felsóhajtott, a kezét dörzsölte, égneke emelte szemét, s végül szelid és megadó arckifejezést öltött, amelynek azt kellett volna kifejeznie, hogy üldözött szent volt teljes életében, de nem akarja unatkoztatni hallgatóit a részletekkel, melyeket úgy is mindenki könnyen kitalál.

— De most már, — mondotta Ralph, oly mosollyal, mely, mint érzelmeinek egyéb jelei is inkább arca mögött látszottak rejtőzni, mint nyíltan fölötte játszadozni — térjünk vissza oda, ahol abbahagytuk. Holnap egy kis... egy kis... uri társaság lesz nálam, meghívtam néhány urat, kikkel üzleti összeköttetésben állok, s anyád megígérte, hogy vállalod a háziasszony szerepét. Nem igen szoktam társaságokat fogadni, de itt üzleti dologról van szó, s az eféle ho-

londságok némelykor fontosabbak, mint az ember hinné. Remélem, nem fogod megtagadni tőlem ezt a szí vességet?

— Megtagadni! — kiáltotta Nicklebyné asszony. — Ugyan, édes Katinkám, miért...

— Kérem, — vágott szavába Ralph és csendre intette. — A hugomnak szóltam.

— Igazán örülök, bácsi, — felelte Katalin. — Csak félek, hogy félszegnek és ügyetlennek fog találni.

— Oh, dehogy, — felelte Ralph; — ha akarod, jöjj bérkocsin — én majd megfizetem. Jó éjszakát — és — és — Isten áldjon meg.

Ugy látszott, mintha az az áldás megakadt volna Nickleby Ralph ur torkában, mintha nem ismerte volna ott a járást s nehezen talált volna ki belőle. De végre, nagynehezen, mégis megtalálta a kifelé vivő utat; így elrendezve mindent, Ralph ur kezét rázott mindkét rokonnal és hirtelen faképnél hagyta őket.

— Mily keményen jellegzetes vonásai vannak a te nagybácsidnak! — mondotta Nicklebyné, egészen meghökkenve attól a pillantástól, mellyel magára hagyta. — Nem látok bennük semmi hasonlatosságot a szegény öccséihez.

— Mama! — mondotta Katalin szemrehányóan. — Hogyan gondolhat ilyenre!

— Nem, — mondotta Nicklebyné tündödvé. — Igazán semmit. De nagyon tisztességes arc.

Az érdemes öreg hölgy nagyon szónokian és hangsúlyozottan tette ezt a megjegyzést, mintha nem csekély éleslátásra és kitartásra alapította volna szavait; és szó, ami szó, meg is érdemelte, hogy a kor legnagyobb felfedezései közé sorolják. Katalin hirtelen felpillantott, aztán épp oly gyorsan lesütötte ismét a szemét.

— Jaj nekem, mi bajod van, édesem? — kérdezte Nicklebyné, mikor már jó darabig mentek szótlantul egymás mellett.

— Csak elgondolkoztam, mama, — felelte Katalin.

— Elgondolkoztál! — ismételte meg szavát Nicklebyné. — Hát igazán van is min gondolkoznunk. Nagybátyád nagyon megkedvelt és csöppet sem csodálnám, ha reád nézve ebből valami különös szerencse következne.

Azzal különböző apró történetek jutottak az eszébe fiatal leányokról, kiknek a különö nagybácsijuk ezerfontos bankókat csusztatott a kezitáskájukba; és fiatal hölgyekről, kik történetesen kedves és mérhetetlenül gazdag uriemberekkel találkoztak a bácsijuk házánál s rövid, de tüzes udvarlás után feleségül mentek hozzájuk; és Katalin, ki eleinte közömbösen, aztán derültebben hallgatta, utközben lassan-lassan ébredezni érzett

magában valamit az anyja vérmes reményeiből s kezdte hinni, hogy kilátásai talán kedvezőbbre válnak s hogy jobb napok virradhatnak rájuk.

A tél bágyadt napja — és a tél napjai csakugyan nagyon bágyadtak a Cityben — bátran felragyoghatsz volna, mikor besütött a régi nagy ház homályos ablakain és tanuja lett annak a szokatlan látványnak, melyet egy félig butorozott szoba nyújtott neki. E szobának egyik sötétes zúgában, hol évekkel azelőtt poros áruhálmaz állt, védelmet nyújtva az egerek egész dandárának, s élettelen, sötét tömegével zordonan nézve a szoba deszkaborításu falaira, kivéve, mikor az utcán járó nehéz szekerek döcögésétől erős rázkódtatás érte és apró lakóinak csillogó szemei még jobban csillogtak ijedtükben és szégyénykék, fülüket hegyezve s dobogó szívével moccanni sem mertek, míg a láрма el nem múlt, — ebben a sötétes sarokban tartogatták féltő gonddal Katalinnak erre az estére szükséges cicomaságait; az öltözetnek minden egyes darabja olyan volt, mintha lett volna benne valami abból a le nem írható kecses-ségből és sajátosságából, ami elválaszthatatlan a fel nem vett ruháktól — akár a képzetek kapcsolódása folytán, akár mert viselőjük alkatahoz idomultak, — azoknak szemében, kik ismerik vagy elképzelik viselőjük tetszetősségét. A dohos árutömeg helyén most a fekete selyemruha volt kiterítve, formára már így magában is a legkecsesebben. A kicsiny cipellők, kacérul kifelé fordított orrukkal, valami vas mérlegsulynak egykori körvonalairól még most is felismerhető helyén álltak, egy jókora halmaz durva, fakó cserzett-bőr pedig átengedte helyét annak a fekete selyemharisnyapárnak, melyre Nicklebyné oly különösen nagy súlyt helyezett. Egér és patkány, meg más efféle apró féreg már rég éhen pusztult vagy jobb helyre vándorolt ki, s helyettük ott lehetett látni keztyűt, szalagot, derékövet, hajtűt és sok más efféle holmit, mely a maga nemében patkánynál, egérnél nem kevésbé elmés találmány az emberiség győtrelmére. Ezek közt és ezek körül sürgött-forgott most Katalin, e sötét és rideg vén épületnek nem kevésbé szép és szokatlan ékessége.

Jókor, vagy rosszkor, amint az olvasó veszi, mert Nicklebyné türelmetlensége jóval előbbre járt, mint a városrész órái s Katalin jó másfél órával előbb, mint gondolnia is kellett volna rá, az utolsó gombostűig készen és felöltözködve állt, — tehát jókor-e vagy rosszkor, elkészült a toaletjével. S mint-hogy végre mégis ütött a kitűzött óra, a tejesember elszaladt a legközelebbi kocsiállomásra egy bérkocsiért, Katalin többször egymásután elbucszott az anyjától, sok szép üdvözetet hagyott hátra La Creevy kisasszonynak, kit teára vártak, aztán beült a kocsiba s oly előkelően, amily előkelően bérkocsiban

csak lehet, elhajtattott. S a kocsi, a kocsis meg a ló rohogott, kattogott, suhintott az ostorával, káromkodott, patvarkodott és tovadöcögött, míg ki nem értek a Golden Squarere.

A kocsis rémesen zajos kettős kopogtatást mért a kapura, mely már jóval azelőtt kinyilt, mielőtt azt megtette volna, mintha már ott állt volna valaki mögötte s a kilincsen tartotta volna a kezét. Katalin, ki nem várt szokatlanabb látványra, mint Noggs Newmanra tiszta fehérműben, nem kis mértékben csodálkozott el, mikor csinos libériába öltözött szolga nyitott előtte kaput és még három másik szolgát is látott a pitvarban. Pedig mindenesetre ez volt az a ház, amelyet keresett, mert hiszen ott van a név a kapuja fölött; így hát elfogadta azt a sujtásos kabátujjat, mely a kiszállásnál segítette, belépett a házba, s felkisérték az emelet udvari fogadószobájába, ahol aztán magára hagyták.

Ha már a libériás szolga megjelenése csodálkozásba ejtette, szinte magánkívül volt ámulatában, mikor pillantása a berendezés pazarságára és pompájára esett. A legsüppedőbb és legdrágább szőnyegek, a legkiválóbb festmények, a legfényesebb tükrök; gazdag diszítésű holmi, mely szinte elkápráztatta szépségével s ámulatba ejtette azzal a pazarsággal, mellyel szerte volt szórva köröskörül; ilyeneket látott, amerre csak a pillantása elért. Még a lépcsőház is tele volt, le majdnem egészen a kapu aljáig a legszebb és legpompásabb holmival, mintha a ház színültig tele volna minden gazdagsággal, úgy, hogy valamivel több, s már kiáradt volna az utcára.

Most egyszerre a hangos kettős kopogtatások egész sorozatát hallotta a kapu felől s minden egyes kopogtatás után újabb hangokat a szomszédos szobában. Kezdetben könnyen megismerhette köztük Nickleby Ralph ur hangját, de nem sokára teljesen elveszett az a beszélgetés általános zivajában, s Katalin csak annyit tudhatott, hogy egy csomó, nem éppen zengzetes hangu uriember társalgott ugyancsak hangosan, kacag széles jókedvében és jóval többet fogadkozik, mint amennyire feltétlenül szükség lett volna. De hát elvégre izlés dolga az ilyen.

Az ajtó végre kinyilt s maga Ralph, nem csizmásan, mint máskor, hanem cipőben és selyemharisnyában, betolta a furfangos arcát.

— Nem jöhettem előbb, drágám, — mondotta halkan s beszéd közben a szomszéd szoba ajtajára mutatott. — Fogadnom kellett őket. Bevezesselek most?

— Kérem, bácsi, — mondotta Katalin kissé nyugtalanul, ami nem szokatlan dolog az olyanoknál, akik nincsenek társasághoz szokva s akiktől most azt kívánják, hogy lépjenek be

egy idegenekkel tele szobába, és akiket egészen készületlenül ér a dolog. — Hölgyek is vannak benn?

— Nincsenek, — mondotta Ralph kurtán, — nem ismeretek hölgyeket.

— Mindjárt be kell mennem? — kérdezte Katalin s kissé hátrált.

— Amint tetszik, — mondotta Ralph a vállát vonva. — Mindenki együtt van s különben is mindjárt kezdődik az ebéd. Így vagyunk.

— Katalin rövid kis haladékokat akart kérni, de aztán eszébe jutott, hogy nagybátyja a bérkocsiköltséget a pontosság ellenértékének tekintheti, ennek következtében elfogadta karját s bevezettette magát a szobába.

Hét vagy nyolc uriember állt a tűzhely körül, mikor beléptek s minthogy nagyon hangosan társalogtak, nem is vették észre jöttüket, mi; Nickleby Ralph ur megérintve egyiknek a kabátja ujját, feltűnően harsány hangon, mintha magára akarná vonni a közfigyelmet, így szólt:

— Verisopht Frederick lord, — unokahugom, Nickleby kisasszony.

A csoportozat, mintegy elcsodálkozva, szétrebbent s a megszólított ur hátrafordult, a legdivatosabb szabású öltözetet, nem kevésbé divatos pofaszakállat, bajuszt, dús hajdiszszel koronázott fejet és fiatalos arcot mutatva a vele szemközt levőknek.

— Ej! — kiáltotta az uriember. — Mi . . . az . . . ördög!

Amely szaggatott felkiáltás közben szemébe nyomta a monokliját s a legnagyobb csodálkozással vette szemügyre Nickleby kisasszonyt.

— Az unokahugom, my lord, — mondotta Ralph.

— Akkor mégsem csálnak a füleim és nem viaszkbaba, — mondotta ő lordsága. — Hogy van? Nagyon örülök! — Ő lordsága aztán egy másik kiváló uriemberhez fordult, aki valamivel idősebb, valamivel vaskosabb, valamivel vörösebbképű s a városi életben valamivel otthonosabb volt és hangosan sugta a fülébe, hogy a leány „átkozottul csinos“.

— Mutasson be, Nickleby, — mondotta ez a második uriember, aki háttal állt a tűzhöz s mind a két könyökével a kon-dalló párkányára támaszkodott.

— Sir Mulberry Hawk, — mondotta Ralph.

— Egyébként a legnagyobb róka az egész társaságban, Nickleby kisasszony, — mondotta Verisopht Frederick lord.

— Ne feledkezzék meg rólam, Nickleby, — kiáltotta egy hegyesorru uriember, aki magastámlájú alacsony széken ült és ujságot olvasott.

— Pyke ur, — mondotta Ralph.

— Rólam se, Nickleby, — kiáltotta egy kipirult arcú és furfangos képű ur Hawk Mulberry ur mellől.

— Pluck ur, — mondotta Ralph. Aztán egy másik urhoz fordult, akinek valóságos gólyanyaka volt, a lábát pedig semmiféle állatéhoz sem lehetett hasonlítani, és bemutatta, hogy Snobb urnak hívják; aztán az asztal közelében álló őszhaju ur következett sorra, akit Chowser ezredesként mutatott be. Az ezredes egy urral beszélgetett, aki amolyan lógosnak látszott, s akit egyáltalán be sem mutattak.

Két dolog volt, ami Katalint már mindjárt a társalgás kezdetén kellemetlenül érintette és arcába kergette a vért. Először az a könnyed megvetés, mellyel a vendégek a nagybácsiját szemmelláthatólag kezelték, aztán meg viselkedésüknek minden feszélyezettség nélkül való orcátlansága vele szemben. Nem kellett hozzá különösebb éleslátás észrevenni, hogy az első szimptoma könnyen vezethet arra, hogy a másodikat még inkább elviselhetetlenebbé tegye. Csakhogy Nickleby Ralph ebben a tekintetben a gazda nélkül csinálta a számítást; mert bármily ujonc egy faluról jött leány és bármily kevéssé otthonos a társasélet finomságaiban, mégis fel lehet tenni, hogy épp oly élénk és veleszületett érzéke van az illendőség és a tisztesség iránt, mint ha tíz londoni season alatt járta volna meg a vesszőfutást, talán még annál is élénkebb, mert mindezt tudja, hogy az efféle érzéseket az a bizonyos pallérozó hatás inkább csak letompíthatja.

Ralph, mikor eleget tett a bemutatás szertartásának, helyére vezette piruló unokahugát. Közben pedig figyelmesen nézett körül, hogy meggyőződjék arról a benyomásról, melyet váratlan megjelenése keltett a társaságban.

— Nem remélt kellemetesség, Nickleby, — mondotta Verisopht Frederick lord, monokliját leszedve a jobbszeméről, amelyen addig, Katalinnal szemközt, szolgálatban volt s a bal-szemébe nyomta, hogy Ralphot vegye szemügyre.

— Az is volt a cél, hogy meglepjék vele, Frederick lord, — mondotta Pluck ur.

— Nem rossz gondolat, — mondotta ő lordsága — és szinte igazolásként szolgálhatna arra, hogy külön másfél százeléket csatoljon a többihez.

— Nickleby, — mondotta sir Mulberry Hawk durva, rekedt hangon — vegye figyelembe ezt az ujjmutatást és csapja hozzá a többi huszonöthöz vagy mennyihez, a felét pedig adja nekem a jó tanácsért.

Sir Mulberry rekedt kacajjal diszította fel ezt a tanácsot és nagyon kedves esküvel toldotta meg Nickleby ur lábszáraitra vonatkozólag, amire Pyke és Pluck urak úgy kacagtak, hogy majdnem szétpukkadtak.

Ez a két ur még nem is tért magához egészen a tréfa hatásából, mikor felhallatszott a kiáltás, hogy tálalva van, aztán hasonló indítékből ujjabb elragadtatásba estek, mert sir Mulberry Hawk vidám elbizakodottsággal megelőzte Verisopht Frederick lordot, mikor az éppen le akarta kisérni Katalint az ebédlőbe s egészen könyökig a karjába fűzte a kisasszony kezét.

— Az ördögbe, hogy is ne, Verisopht, — mondotta sir Mulberry — első a korrektség, már pedig Nickleby kisasszony meg én már tíz perccel ezelőtt megegyeztünk egymással pillantásainkkal.

— Hahaha! — kacagott a tiszteletreméltó Snobb ur — kitűnő, kitűnő!

E tetszés következtében még nagyobb elmésségre és jókedvre tüelve, Mulberry Hawk ur nagyon tréfás pillantást vetett barátaira s lekísérte Katalint a lépcsőn oly bizalmaskodással, mely annyira felháborította nemes lelkét, hogy alig birta fékentartani érzelmeit. Csöppet sem enyhített háborgásán, mikor kénytelen volt elfoglalni helyét az asztalfőn, sir Mulberry Hawk és Verisopht Frederick lord között.

— Óh, ide talált hozzánk, mi? — kérdezte sir Mulberry, mikor ő lordsága elfoglalta helyét.

— Hogyne, — felelte Frederick lord, Nickleby kisasszonyra szegezve pillantását — hogyan is kérdezheti?

— No jól van, akkor csak ügyeljen az ebédjére, — mondotta sir Mulberry — és ne törődjék Nickleby kisasszonnyal meg velem, mert megígérhetem, nagyon unalmas szomszédai leszünk.

— Jó volna, ha beavatkoznék itt, Nickleby, — mondotta Verisopht lord.

— Mi baj, lordom, — kérdezte Ralph az asztal tulsó végéről, hol Pyke és Pluck urak közt foglalt helyet.

— Ez az ember, ez a Hawk, egészen magának foglalja le az unokahugát, — mondotta Frederick lord.

— Jócskán kiveszi ő a részét mindabból, amire ön igényt tart, lordom, — jegyezte meg Ralph vigyorogva.

— Mennykő és villám, igaza van, — felelte a fiatal ur — vigyen el engem az ördög, ha tudom, ki az ur a házamban, ő-e vagy én.

— Én tudom, — dünnyögte Ralph.

— Azt hiszem, kiadom az utját egy shillinggel, — mondotta az ifju nemes tréfásan.

— Dehogy, dehogy, az áldóját, — mondotta sir Mulberry. — Majd ha maga jut el ahhoz a shillinghez, az utolsó shillingéhez, kiadom alaposan az utját én; de addig nem hagyom el, mérget vehet rá.

Ezt az elmésséget (mely komoly tényeken alapult) általános harsány tetszés fogadta, melyből különösen Pyke és Pluck urak — nyilvánvalóan sir Mulberry tányérnyalóinak — kaccaja hallatszott ki. Egyébként nem volt nehéz észrevenni, hogy a társaság többsége a boldogtalan ifju lordon éléskodik, aki minden gyöngesége és bárgyúsága mellett, bizonyára a legkevésbé volt gonosz közöttük. Sir Mulberry Hawk hirhedt volt arról a módszeréről, mellyel tönkre tudott tenni gazdag ifju uriembereket csatlósainak segítségével, amely uri és kiváló-foglalkozásban mindenesetre őt illette meg a babér. Az eredeti lángész vakmerőségével merőben ujszerű s a megszokott módszerekkel homlokegyenest ellenkező ösvényt vágott magának; az lévén a szokása, hogy ha a kezébe került valakit, inkább zsarnokoskodott rajta, mintsem hogy meghagyta volna szabad akaratát s nyíltan, minden tartózkodás nélkül töltötte ki rajta kedvét. Ilyképen kettős értelemben tette az ilyeneket céltábláivá, mert míg egyrészt nagy ügyességgel szipolyozta ki, másrésztől különböző jól alkalmazott fricskákkal még köznevetség tárgyává is tette őket.

Az ebéd épp oly kitűnő volt pompás voltával és gazdagságával, mint maga az egész ház; a társaság abban volt kitűnő, hogy ki-ki alaposan hozzálátott az evéshez, amely tekintetben különös módon váltak ki Pyke és Pluck urak, amennyiben minden tál ételből ettek és minden borospalackból ittak bámulatraméltó telhetetlenséggel és kitartással. E roppant teljesítményeik mellett erősen friss állapotban tartották magukat, mert mikor felszolgálták a csemegét, olyan rohamot intéztek az ellen is, mintha a reggeli óta semmi számottevő dolgot nem ettek volna.

— No, — kiáltotta Frederick lord, az első pohár oportól borát szürcsölve — ha ez az ebéd a váltóleszámitolásnak szól, vigyen el engem az ördög, ha nem volna legokosabb minden istenadta nap leszámíttatni egy váltót.

— Abban lesz is bőségesen része a maga idejében, — felelte sir Mulberry Hawk. — Majd megmondja Nickleby.

— Mit szól hozzá, Nickleby? — kérdezte a fiatalember — jó lesznek ügyfélnek?

— Mindenesetre a viszonyoktól függ, lordom, — felelte Ralph.

— Tudniillik ő lordságának viszonyaitól, — vetette közbe Chowser, a népfelkelés ezredese és nagy lóversenyszakértő.

A vitéz ezredes Pyke és Pluck urakra nézett, mintegy értésükre akarva adni, hogy nevetniök illenék a tréfáján; de ez a két ur, aki csak arra érezte magát kötelezettnek, hogy sir Mulberry Hawk tréfáin kacagjon, az ezredes szemmellátható

bosszuságára, úgy megóvta komolyságát, mint két temetési vállalkozó. Hogy teljessé tegye kudarcát, sir Mulberry, ki minden efféle kísérletet a saját jogaiba való beavatkozásnak tekintett, kihívóan méregette a monoklijával a vakmerőt, mintha csodálkoznék tolakodásán s elég hangosan jegyezte meg hogy „pokoli bátorság“, ami ujmutatás volt Frederick lordnak, ki erre szintén szemére tette monokliját s úgy nézett a rosszalás tárgyára, mintha valami ritka vadállat volna. Nagyon természetes, hogy Pyke és Pluck urak is kihívóan néztek arra az egyéniségre, akit sir Mulberry Hawk is kihívóan nézett; így aztán a szegény ezredes, hogy leplezze zavarát, kénytelen volt portói borát a jobb szeme alá tartani s úgy tenni, mintha a lehető legnagyobb érdeklődéssel vizsgálná italának színét.

Katalin eközben tőle telhetően hallgatagon ült helyén s alig mert felpillantani, hogy szeme ne találkozzék Verisopht Frederick lord pillantásával, vagy ami még nagyobb zavarba ejtette, barátjának, sir Mulberrynek szemével. Ez az utóbbi ur azonban oly lekötelezően szíves volt, hogy reáterelte a közfigyelmet.

— Itt van Nickleby kisasszony, — jegyezte meg — és csodálkozik, hogy, a manóba, senki sem udvarol neki.

— Igazán nem, — mondotta Katalin s gyorsan felpillantott, — igazán... — Azzal elhallgatott, mert érezte, hogy okosabb lett volna nem felelni semmit.

— Fogadást ajánlok ötven fontra minden jelenlevőnek, — mondotta sir Mulberry — hogy Nickleby kisasszony nem tud a szemem közé nézni és nem tud rámcáfolni.

— Tartom! — kiáltotta az előkelő balek. — Tíz percen belül.

— Tartom! — felelte sir Mulberry. — A pénzt mindkét részről kitették az asztalra s a tiszteletreméltó Snobb urat kérték fel a tétek őrzésére s az idő számontartására.

— Kérem, — mondotta Katalin nagy zavarban, mikor ezek az előkészületek történtek — kérem, ne fogadjanak rám. Bácsi, igazán, nem lehet...

— Miért ne lehetne, drágám? — felelte Ralph, kinek csikorgó hangja ezuttal szokatlanul rekedtes volt, mintha kedve ellenére beszélne és jobban szeretné, ha azt az indítványt egyáltalában meg sem teszik. — Hiszen meglesz mindjárt; nincs benne semmi. Ha az urak ragaszkodnak hozzá...

— Én nem ragaszkodom hozzá, — mondotta sir Mulberry s hangosan kacagott. — Azaz, hogy semmiesetre sem ragaszkodom ahhoz, hogy Nickleby kisasszony tagadja, mert ha megteszi, elvesztem a pénzemet, de örülni fogok, ha látom a szép ragyogó szemét, már azért is, mert nagyon is kitünteti vele azt a mahagóni asztalt

— Csakugyan azt teszi és nagyon nem szé-ép kegyedtől, Nickleby kisasszony, — mondotta az előkelő ifju.

— Meglehető kegyetlenség, — mondotta Pycke ur.

— Borzasztó kegyetlenség, — mondotta Pluck ur.

— Nem bánom, ha elvesztem a fogadást, — mondotta sir Mulberry — mert egy kedves pillantás Nickleby kisasszony szeméből kétszerannyi pénzt is megér.

— Többet, — mondotta Pycke ur.

— Sokkal többet, — mondotta Pluck ur.

— Mit mond az ellenség, Snobb? — kérdezte sir Mulberry Hawk.

— Elmult négy perc.

— Bravó!

— Nem venne mégis erőt magán az én kedvemért, Nickleby kisasszony? — kérdezte Frederick lord rövid szünet multán.

— Kár kérdezősködéssel fárasztania magát, szeretett uram, — mondotta sir Mulberry — Nickleby kisasszony meg én értjük egymást; mellettem nyilatkozik és ezzel bizonysgot tesz a jóízléséről. Nincs magának semmi kilátása, öregem. Az idő, Snobb?

— Elmult nyolc perc.

— Tartsa készen a pénzt, — mondotta sir Mulberry, — mindjárt ki is fizetheti.

— Hahaha, — kacagott Pycke ur.

Pluck ur, ki sohasem maradt hátra s ha lehetett, mindig tultett a cimboráján, torkaszakadtából bömbölt.

A szegény leány, ki azt sem tudta zavarában, hogy mit tesz, elhatározta, hogy teljesen nyugodtan fog viselkedni; de attól való félelmében, hogy ezzel alátámasztja sir Mulberrynek nagyon alantas és közönséges módon kifejezett dicsekvését, felemelte szemét s a szeme közé nézett. De az a pillantás, amellyel sir Mulberry viszonozta tekintetét, oly kihívó és visszataszító volt, hogy Katalin nem volt ura egy hangjának sem, hanem felállt és kimenekült a szobából. Nagy erőfeszítéssel tartóztatta vissza könnyeit, míg egyedül nem érezte magát a felső emeleten, akkor aztán szabad folyást engedett áradatuknak.

— Nagyszerül — mondotta sir Mulberry Hawk, zsebre-vágva a bankjegyeket. — Ebben a leányban van szellem, igyunk az egészségére.

Főlösleges mondani, hogy Pyke és társa nagyon melegen tették magukévá ezt az indítványt s hogy a köszöntőben különböző célzások történtek sir Mulberry tökéletes hódítására. Ralph, ki aközben, míg a figyelem a jelenet főszereplőire fordult, olyan szemmel nézegette a vendégeit, mint a farkas, ugy

látszott, hugának távozta után szabadabban lélekezett s míg az ital körbe járt, hátradőlt székén, egyik vendégéről a másikra vitte át pillantásait, nézte, hogy a bor mennyire hevíti őket s úgy látszott, szívők mélyére akar lehatni pillantásával, hogy haragos kedvteléssel fürkésze ki belőlük henye gondolataikat.

Eközben Katalin egészen magárahagyatva, annyira-amennyire összeszedte magát. Egy nőcselédőtől megtudta, hogy nagybátyja még beszélni akar vele, mielőtt elmegy, attól tudta meg azt a megnyugtató hirt is, hogy az urak az asztalnál iszszak meg kávéjukat. Az a kilátás, hogy nem fogja viszontlátni a társaságot, nem kis mértékben járult hozzá, hogy izgalma lecsillapult. Kezébe vett egy könyvet és olvasni készült.

Néha-néha, mikor az ebédlő ajtajának megnyitásakor a dáridó hangjai felhallatszottak hozzá, megrázkódott s nem egyszer állt fel ijedten, mikor lépteket vélt hallani a lépcsőn, ami azt a félelmet keltette benne, hogy a társaság valamelyik tagja egyedül talál feljönni hozzá. De minthogy nem történt semmi, ami igazolta volna aggodalmát, igyekezett még jobban könyvére irányítani figyelmét s lassan-lassan úgy elmerült az olvasásban, hogy több fejezetet olvasott el anélkül, hogy arra gondolt volna, hogy mulik az idő s hogy hol van, mikor egyszerre, nagy ijedelmére, közvetlenül a füle mellett férfihangot hallott, amely nevéen szólította.

A könyv kiesett kezéből. Közvetlenül mellette hevert egy ottománon sir Mulberry Hawk. A bor nyilván még rosszabbá tette — mert a romlott szívet az jobba nem teszi.

— Mily szép szorgalom! — mondotta ez a tökéletes uriember. — Igazi szorgalom-e, vagy csak arra való, hogy annál jobban mutassa a szép szempilláját?

— Katalin aggódva nézett az ajtóra és nem felelt semmit.

— Öt perce nézem már, — mondotta sir Mulberry. — Hitemre, tökéletes. Miért is szóltam és miért is zavartam meg ezt a gyönyörű látványt?

— Tegye meg azt a szivességet, uram, és hallgasson most, — felelte Katalin.

— Óh, dehogyl! — mondotta sir Mulberry és könyökével a klakkjára támaszkodva, közelebb huzódott az ifju leányhoz. — Lelkemre mondom, nem szabad így beszélnie. Ily kegyetlenül bánni az engedelmes rabszolgájával; lelkemre mondom, csunyaság az kegyedtől, Nickleby kisasszony.

— Szeretném, ha megérténé, uram, — mondotta Katalin, akarata ellenére reszketve nagy felháborodásában — hogy viselkedésével megsért és megundorít. Ha van még egy szikrája önben az uri gondolkodásnak, tüstént magamra hagy.

— Ejnye, — mondotta sir Mulberry — miért akarja a kérelhetetlen szigor látszatát keltetni, édes kicsinyem? Ugyan, le-

gyen már természetesebb, — kérem, kedves Nickleby kisaszony, legyen már természetesebb!

Katalin hirtelen felállt, de sir Mulberry eközben elkapta ruháját s erőszakkal visszatartotta.

— Engedjen kimennem, uram, — kiáltotta Katalin s a szíve túlradt haragjában. — Nem hallja? Rögtön, ebben a pillanatban!

— Üljön le, üljön le, — mondotta sir Mulberry — beszélni akarok egyeddel.

— Bocsásson el, uram, ebben a pillanatban! — kiáltotta Katalin.

— A világért sem, — felelte sir Mulberry s előrehajolt, mintha vissza akarná ültetni a székre, de minthogy a fiatal leány végső erőfeszítést tett, hogy kiszabadítsa magát, sir Mulberry elvesztette egyensúlyát és végigvágódott a padlón. Éppen mikor Katalin az ajtóhoz sietett, megjelent a küszöbön Nickleby Ralph és szembetalálkozott vele.

— Mi ez? — kérdezte Ralph.

— Az történt, uram, — felelte Katalin végtelen felindulással — az történt, hogy az alatt a fedél alatt, ahol nekem, a védtelen leánynak, meghalt öccse gyermekének védelmet kellett volna találnom, oly sértéseknek voltam kitéve, hogy borzadnia kellene, mikor reám néz. Engedjen el.

Ralph csakugyan borzadt, mert a felháborodott leány villámzó pillantást vetett reá; hanem azért nem tett eleget felszólításának, csak egy távolabb eső székhez vezette, aztán visszatért, sir Mulberry Hawkhöz közeledett, ki közben feltápázkodott, s az ajtóra mutatott neki.

— Arra van önnek az út, uram, — mondotta Ralph oly fojtott hangon, melyet bármely ördög is büszkén vallott volna magáénak.

— Mit akar azzal mondani? — kérdezte a barátja dacosan.

Ralph ráncos homlokán megannyi kötél módjára dagadtak ki az erek s ajka körül úgy jártak az idegek, mintha elviselhetetlen fájdalom rángatná őket; hanem azért mégis megvetően mosolygott és újra az ajtóra mutatott.

— Ismer engem, vén bolond? — kérdezte sir Mulberry.

— Mindenesetre, — felelte Ralph. A társaságbeli semmirekellő egy pillanattig bátorságát veszítette a vén bűnös merő pillantásától és fogai közt mormolva valamit, az ajtóhoz közeledett.

— Ugy-e, a lord kellett volna önnek? — mondotta hirtelen s megállt az ajtóban, mintha valami új világosság gyult volna az agyában, s újra Ralphhoz lépett. — Az ördögbe, ugy-e, utban voltam.

Ralph ismét mosolygott, de nem felelt semmit.

— Ki hozta először önhöz? — folytatta sir Mulberry. — és hogyan kerithette volna nélkülem a hálójába?

— A háló nagy és jóformán tele van, — mondotta Ralph. — Vigyázzon, hogy senkit se fojtson meg a szemei közt.

— Maga eladná pénzen a saját husát és véréit is, eladná magát is, ha már előbb nem szerződött volna le az ördöggel, — felelte a másik. — Azt akarja talán elhitetni velem, hogy a csinos hugát nem családoknak hozta ide annak az ott lenni levő részeg fiúnak?

Bár ez a gyors párbeszéd mindkét részről fojtott hangon folyt kettőjük között, Ralph mégis önkénytelenül körülnézett, hogy Katalin nem mozdul-e el helyéről úgy, hogy meghallhassa. Ellenfele észrevette ezt az előnyt és sietett is hasznót huzni belőle.

— Azt akarja elhitetni velem, — kérdezte újra — hogy nincs úgy? Azt akarja mondani, hogy ha ő volna a helyemen, nem volna kissé vakabb, kissé siketebb s nem háborodott volna fel valamivel kevésbbé? Rajta, Nickleby, feleljen csak erre a kérdésemre.

— Megmondom magának, — felelte Ralph — hogy üzleti okok miatt hoztam ide . . .

— Hát igen, ez a megfelelő szó, — vágott a szavába sir Mulberry s kacagott. — Így már magára ismerek.

— Üzleti okok miatt, — folytatta Ralph lassan s oly határozottan, mint aki el van szánva, hogy nem mond többet — mert azt hittem, hogy némi benyomást fog tenni arra a fiatal golyhóra, akit maga egészen a kezébe kerített és romlásába visz; tudtam, — mert ismerem — hogy az semmiesetre sem fogja megsérteni a leányos érzését s hogy ha együgyűségében és üreslelkűségében talán meg is bántja, mindenesetre őrizkedni fog attól, hogy másképp viselkedjék még az uzsorás hugával is, mint ahogy nemére való tekintettel viselkednie kell vele. De, ha ezen a módon kissé meg is akartam puhítani, nem gondoltam arra, hogy kitegyem a leányt ily vén kiejenc bujaságának és durvaságának. Így, most már aztán megértettük egymást.

— Különösen pedig, mert nem volt mit nyerni mellette, mi? — gunyolódott sir Mulberry.

— Egészen úgy van, — mondotta Ralph. Elfordult tőle s a válla fölött nézett vissza reá, mikor megadta neki ezt az utolsó feleletet. A két derék férfiú pillantása oly kifejezéssel találkozott egymással, mintha a két gazember mindegyike érezte volna, hogy nincs mit leplezniük egymás előtt; és sir Mulberry Hawk rándított a vállán és kiment a szobából.

Barátja bezárta az ajtót s nyugtalanul nézett arra a

helyre, ahol huga még mindig abban a helyzetben volt, amelyben magára hagyta. Katalin levetette magát a kerevetre s a párnára ejtve fejét, elfedte arcát a két kezével s úgy látszott, még mindig sir keservében és szégyenletében.

Ralph minden lelkifurdalás nélkül lépett volna be egy koldusbotra juttatott adósának házába és gyermekének halálos ágya mellől is átadta volna a bíróság emberének, mert az csak oly dolog lett volna, ami nem szokatlan az üzleti életben, azonkívül pedig az az ember az erkölcsnek azt az egyetlen törvényét sértette volna meg, melyet Ralph kötelezőnek ismert el. De itt egy fiatal leányról volt szó, aki nem tett semmi más rosszat, mint hogy élve jött a világra, ki türelmesen alkalmazkodott minden kívánságához; ki mindenképen igyekezett kedvében járni, s aki mindenekfölött nem tartozott neki pénzzel, és Ralph zavartnak, izgatottnak érezte magát.

Ralph leült bizonyos távolságban, aztán egy másik székre ült, már valamivel közelebb, aztán még valamivel közeledett s végül a kerevet szélére ült s kezét Katalin karjára tette.

— Hallgass, kedvesem! — mondotta, mikor a leány elhuzta karját s újra zokogni kezdett. — Hallgass, hallgass! Ne törődj már vele, felejtsd el.

— Óh, az Isten szerelmére kérem, engedjen hazamennem, — zokogott Katalin. — Engedjen el innen és engedjen hazamenni.

— Ugy, ugy, — mondotta Ralph. — Haza is még. De előbb töröld meg a szemed és szedd össze magad. Engedd fel-emelnem a fejed. Ugy-ugy.

— Óh, bácsi! — kiáltotta Katalin, összekulcsolva a kezét. — Mit tettem, mit tettem, hogy ilyenre kárhoztatott. Ha bántottam volna gondolatban, szóval vagy cselekedettel, akkor is nagy kegyetlenség lett volna velem szemben és valaki másnak az emlékével szemben, akit valamikor mégis szeretnie kellett; de ...

— Hallgass reám egy pillanatig, — vágott a szavába Ralph, komolyan megrettenve ez érzelmkitörés hevétől. — Nem tudtam, hogy így fordul, lehetetlen volt ezt előre látnom. Megtettem, ami tőlem telt. Gyere, járjunk egy küssé. Elbágyadtál a szoba zárt levegőjében, a lámpák melegétől. Jobban leszel, ha küssé erőf veszel magadon.

— Megteszek mindent, — felelte Katalin — csak kérem, küldjön haza.

— Jól van, jól van, megteszem, — mondotta Ralph — de igyekezzél olyan lenni, mint máskor, mert megijesztetted a hozzádtartozókat és rajtunk kettőnkön kívül nem szabad megtudni senkinek azt, ami itt történt. Járjunk még egy küssé. Erre. Már jobb színed van, mint előbb.

Ily bátorítások közben járt fel s alá Nickleby Ralph a hugával, ki a karjára támaszkodott, s meg-megremegett, mikor a leány érintését érezte.

Ugyanugy vezette le a lépcsőn, mikor úgy vélte, hogy már távozni engedheti, adta shawlját s végzett körülötte más apró szolgálatokat, minőket nagyon valószínűen ezuttal végzett először életében. Aztán átvezette a csarnokon s lekisérté a lépcsőn és nem vette le róla a kezét, míg benn nem ült a kocsiban.

Mikor a kocsi ajtaját becsapták, kiesett egy fésű Katalin hajából, egyenesen bácsijának lába elé, s mikor az felvette és visszaadta neki, egy közeli lámpa fénye a leány arcára esett. Egy kiszabadult hajfűrt, mely a szemöldöke fölé omlott, az alig felszáradt könnyek nyomai, kipirult arca, fájó pillantása, mindez valami alvó emlékeztetést ébresztett fel az öreg ember szívében és úgy érezte, mintha meghalt öccsének arca tűnnék eléje, a gyermeki bánatnak valamikor látott azzal a kifejezésével, melynek legapróbb részletei úgy tűntek fel Ralph emlékezetében, mintha csak tegnap lett volna tanujok.

Nickleby Ralph, aki vértézve volt a vérség és a rokonság minden figyelmeztetésével és acélozva volt a bánat és szomoruság minden esdeklésével szemben, megtántorodott, mikor reá nézett s úgy ment vissza a házába, mintha a sirontuli világból egy szellemalak tűnt volna cléje.

XX. FEJEZET.

Melyben Miklós végre találkozik nagybátyjával, akinek teljes nyíltsággal tárja fel érzelmeit. Elhatározása.

A kis La Creevy kisasszony fürgén tipegett a város nyugoti felének különböző utcáin hétfőn kora reggel — az ebéd után következő nap, — magával vive azt a fontos megbízást, hogy jelentse madame Mantalininak, hogy Nickleby kisasszony gyengélkedése miatt ma nem jelenhetik meg, de reméli, hogy holnap képes lesz ismét eleget tenni kötelességeinek. És La Creevy kisasszony, ahogy így ment és kereste elméjében azokat a válogatott kifejezéseket és előkelő fordulatokat, melyeknek javába fogja öltöztetni közlését, gondolatokat fűzött fiatal barátjánője rosszullétének valószínű okairól is.

— Nem tudom, mire véljem, — mondotta La Creevy kisasszony. — A szemei határozottan vörösek voltak tegnap este. Azt mondotta, hogy a feje fájt, de fejfájás miatt senkinek sem vörös a szeme. Okvetlenül sirhatott.

Eljutva ehhez a következtetéshez, melyet teljes megnyugvásra már az este levont, La Creevy kisasszony arra a gondo-

latra tért át, melyet majdnem egész éjszaka forgatott agyában, hogy miféle újabb oka támadhatott fiatal barátnőjének a boldogtalanságra.

— Nem gondolhatok semmire, — mondotta a kis arcképfestő. Egyáltalában semmire, hacsak talán annak a vén medvének a viselkedésére nem. Valószínűleg goromba volt hozzá. A kellemetlen vadállat.

Ily véleményének nyilvánításával kissé könnyítve lelkén, bár csak az üres levegőbe mondotta, La Creevy kisasszony madame Mantalini otthona felé sietett; s minthogy megtudta, hogy a kormányzó hatalmasság még nem kelt ki ágyából, helyettesével óhajtott beszélni, amire aztán megjelent előtte Knag kisasszony.

— Ami engem illet, — mondotta Knag kisasszony, mikor végighallgatta a sok szóvirággal felcicomázott üzenetet — én ugyan mindenkorra elnékülözhetném Nickleby kisasszonyt.

— Óh, igazán, asszonyom! — felelte La Creevy kisasszony nagyon megbántódva. — De elvégre nem kegyed az üzlet főnökje és ennek következtében nem jelent sokat az, amit mond.

— Rendben van, asszonyom, — mondotta Knag kisasszony — parancsol még valamit?

— Nem, semmit, asszonyom, — felelte La Creevy.

— Akkor jó reggelt, asszonyom, — mondotta Knag kisasszony.

— Jó reggelt önnek, asszonyom; és nagyon le vagyok kötelezve végtelen udvariasságáért és jólneveltségéért, — felelte La Creevy kisasszony.

Igy ért véget a találkozás s amig tartott, mind a két hölgy nagyon reszketett és kiválóképen udvarias volt egymáshoz, — ami biztos jele volt, hogy hajszályira vannak a legnagyobb összeveszéstől — és La Creevy kisasszony kirohant a szobából az utcára.

— Vajjon ki lehet ez, — mondotta magában a furcsa kis teremtés. — Gyönyörű ismeretség! De jó volna, ha le kellene festenem. Amugy igazában lefesteném. — Azzal a meglegedett érzéssel, hogy nagyon csipős dolgokat mondott Knag kisasszony rovására, La Creevy kisasszony szivből kacagott s nagyon jó kedvvel ment haza reggelizni.

Ezuttal megmutatkozott az egyik előnye annak, mikor valaki oly sokáig él egyedül. A szorgos, tevékeny, fürge kis teremtés egészen a maga világát élte, magával folytatott párbeszédeket, magát tette a maga meghittjévé, tőle telhetőleg gunyolta önmaga előtt azokat, akik megbántották, ami neki jól esett, másban pedig nem tett semmi kárt. Mert ha rosszat mondott is másokról, nem ártott vele senki jóhírének sem, és

ha némi megtorlást gyakorolt is, egy árva lélek sem vallotta semmi kárát. Az olyannak, aki szerény viszonyai következtében nem képes oly ismeretségeket kötni, melyek megfelelének igényeinek, attól a társaságtól pedig, mely befogadná, idegenkedik, London oly tökéletes magányt biztosít, mint akár Sziria sivatagjai, s ilyenképen az igénytelen művésznek évek óta folytatta magányos, de megelégedett életmódját, s míg a Nickleby család különös balsorsa nem vonta magára figyelmét, nem kötött újabb barátságot, bár a szíve csordultig volt tele a legjobb érzelmekkel mindenki iránt. Nagyon sok meleg szív él épp oly magányos életet, mint a szegény La Creevy kisasszony szíve.

De hát ez most nem tartozik ide. La Creevy kisasszony hazament reggelizni s alig hogy elsőt kortyantott az illatos teából, a leány egy urat jelentett be, amire La Creevy kisasszony abban a biztos feltevésben, hogy egy idegen, a kapura kifüggesztett arcképektől elragadtatva, le akarja festetni magát, végtelenül zavarba jött, hogy a téasedények éppen az asztalon vannak.

— Hamar vidd el innen; szaladj be velük a hálószobába, akárhová, — mondotta La Creevy kisasszony a leánynak. — Jaj, Istenem, ha meggondolom, hogy éppen most kell így megkésnem, holott hetek óta pontosan félkilenckor már tul vagyok rajta, anélkül, hogy egy lélek is mutatkoznék!

— Ne zavartassa magát miattam, — mondotta egy hang, amelyet La Creevy kisasszony ismert. — Én kértem a leányt, hogy ne mondja meg a nevemet, mert meg akartam lepni.

— Miklós ur! — kiáltotta La Creevy kisasszony s felszökött csodálkozásában.

— Látom, hogy nem felejtett el, — felelte Miklós s a kezét nyújtotta neki.

— Már hogyan felejtettem volna el, hiszen megismertem volna, ha az utcán találkozunk, — mondotta La Creevy kisasszony mosolyogva. — Anna, még egy findzsát meg egy csészealját. De most mondok valamit, fiatalember. Arra kérem, ne ismétlje meg azt az illetlenséget, amelyet akkor reggel követett el, mikor elutazott.

— Hát annyira megharagudnék érte? — kérdezte Miklós.

— De mennyire! — mondotta La Creevy kisasszony. — Csak próbálja meg, majd meglátja.

Miklós illő lovagiassággal tüstént szaván fogta La Creevy kisasszonyt, aki halkan felsikoltott és arcon legyintette; de megvallva az igazat, nem legyintette meg valami nagyon.

— Soha ilyen goromba teremtet! — kiáltotta La Creevy kisasszony.

— Kegyed mondotta, hogy próbáljam meg, — mondotta Miklós.

— Igen, csakhogy én gunyosan mondtam, — felelte La Creevy kisasszony.

— Óh, az egészen más, — mondotta Miklós — azt is meg kellett volna mondania.

— No persze, hogy nem tudta volna! — pirongatta La Creevy kisasszony. — De ahogy most jobban megnézem, soványabbnak látom, mint mikor utoljára találkoztunk s az arca is beesett és halovány. És hogyan van az, hogy már nincs Yorkshireben?

Igy szólva, elhallgatott s annyi szívbéli részvét volt megváltozott hangjában és viselkedésében, hogy Miklós valószággal megilletődött.

— Lehet, hogy kissé megváltoztam, — folytatta rövid hallgatás után, mert nagyon sok testi és lelki szenvedés ért, mióta elhagytam Londont. Azonkívül nagyon szegény voltam és még szükségét is szenvedtem.

— Jóságos egek, Miklós ur! — kiáltotta La Creevy kisasszony — miket nem beszél!

— Semmi olyat, amitől úgy meg kellene ijednie, — felelte Miklós kissé vidámabban. — Nem is azért jöttem ide, hogy a sorsomat panaszoljam, hanem sokkal fontosabb ok miatt találkozni akarok színről színre a nagybátyámmal. Ezt akartam legelőbb kegyednek megmondani.

— Hát arra csak annyit mondhatok, — szólt közbe La Creevy kisasszony — hogy nem irigylem az izléséért s hogy két hétre elrontaná a kedvemet, ha csak a csizmájával is egy szobában volnék.

— A dolog lényegét illetőleg nem lehet nagy nézeteltérés köztünk, — mondotta Miklós — de megértheti, hogy találkoznom kell vele, hogy igazoljam magam és torkára forrasszam a kétszínűségét meg a rosszindulatát.

— Az már más, — felelte La Creevy kisasszony. — Uram bocsá', de igazán nem sirnám ki a szemem, ha meg is fulladna tőle. S aztán?

— Evégből kerestem már ma reggel, — mondotta Miklós. — Csak szombaton jött vissza a városba s csak tegnap este hallottam megérkeztéről.

— És találkozott vele? — kérdezte La Creevy kisasszony.

— Nem találkoztam, — felelte Miklós. — Elment hazulról.

— Vagy úgy! — kiáltotta La Creevy kisasszony. — Bizonyára valami emberszerető dolgot kellett elintéznie.

— Abból következtetve, amit egy barátomtól hallottam, okom van hinni, — folytatta Miklós — hogy ma meg akarja látogatni anyámat és hugomat, hogy előadja nekik a maga

módja szerint azt, ami velem történt. Ott akarok találkozni vele.

— Jól teszi, — mondotta La Creevy kisasszony a kezét dörzsölve. — De nem tudom, — tette hozzá — hogy ebben nem kellene-e tekintettel lennie másokra is.

— Tekintettel voltam másokra is, — felelte Miklós; — de minthogy tisztességről és becsületről van szó, semmi sem fog visszarettenteni.

— Kegyed tudhatja legjobban, — mondotta La Creevy kisasszony.

— Remélem, hogy ebben az esetben csakugyan én, — felelte Miklós. — Kegyedtől én csak azt kívánom, hogy készítse elő őket az érkezésemre. Ők azt hiszik, hogy messze vagyok és váratlan megjelenéssel megijeszteném őket. Ha ráér megmondani nekik, hogy találkozott velem s hogy negyed óra múlva náluk leszek, nagy szolgálatot tenne vele.

— Bár nagyobb szolgálatot is tehetnék akár magának, akár bármelyiköknek, — mondotta La Creevy kisasszony — de a lehetőség, azt hiszem, oly ritka esetben függ a jóakaratunktól, mint a jóakarat a lehetőségtől.

Sokat és gyorsan beszélve ért La Creevy kisasszony a reggeli végéhez, félretette a teásdobozt s a kandalló rácsa alá rejtette a kulcsát, feltette a kalapját, karon fogta Miklóst és vele együtt elindult a Citybe. Miklós, anyja lakásának kapujában, elmaradt tőle s megígérte, hogy negyed óra múlva visszatér.

Ugy fordult, hogy Nickleby Ralph, minthogy céljainak megfelelőbbnek látta, egyenesen sógornőjéhez menni és feltárni előtte azokat az erőszakosságokat, melyeket Miklós elkövetett, ahelyett, hogy előbb üzleti dologban egy másik városrészbe ment volna, mint Noggs Newman hitte, egyenesen a sógornőjéhez ment. Ez volt az oka, hogy La Creevy kisasszony, mikor a házban takarító cseléd a nappaliszobába utasította, Nickleby asszonyt és Katalint nagy könnyhullatás közben találta és látta Ralphot is, ki éppen akkor ért végéhez az unokaöccse rossz viselkedéséről tartott előadásának. Katalin intett La Creevy kisasszonynak, hogy ne menjen el, s a festőnő szótlánul foglalt helyet.

— Ejnye, már itt is van, tisztelt uram? — gondolta magában a kis teremtés. — Akkor hát csak hadd jelentkezzeék ő maga, s majd meglátjuk, milyen hatást tesz önre.

— Szép dolog, — mondotta Ralph s összehajtogatta Squeers kisasszony levelét; — nagyon szép dolog. Én beajánlom, — minden jobb meggyőződésem ellenére, mert tudtam, hogy nem lesz belőle semmi jó — beajánlom egy olyan embernek, akinél, ha rendesen viselkedik, évekig élhet bol-

dogan. És mi az eredmény? Oly viselkedés, mely végre is az Old Bailey börtönébe juttathatja.

— Sohasem fogom elhinni, — kiáltotta Katalin felháborodva — soha. Valami alávaló összeesküvés az egész s magán hordja a hazugság bélyegét.

— Kedvesem, — mondotta Ralph — igaztalan vagy ahhoz a becsületes emberhez. Nem légből kapott dolgok ezek. Azt az embert bántották, bátyádat nem találni sehol; az a fiú, akit emlitenek, vele megy... gondold meg, gondold meg!

— Lehetetlen, — mondotta Katalin. — Ráadásul még az, hogy Miklós tolvaj volna! Mama, hogy ülhetsz itt és hogyan hallgathatsz meg ily beszédet!

A szegény Nicklebyné, ki sohasem tűnt ki az éles elméjével s kit viszonyainak legutóbbi fordulata egészen kivetett sodrából, nem felelt mást erre a komoly figyelmeztetésre, mint hogy zsebkendője mögül zokogva mondotta, hogy ezt mégsem hitte volna, amivel, nagyon elmésen, meghagyta hallgatóit abban a feltevésükben, hogy mégis elhiszi.

— Ha utamba kerülne, kötelességem volna az igazságszolgáltatás kezére adni, — mondotta Ralph — szent kötelességem volna; mint a világban élő ember s mint üzlet-ember nem tehetnék másképp. Hanem azért, — mondotta, és sokat jelentő hangon s lopva, de élesen Katalinra nézett — hanem azért mégsem tenném meg. Kimélném a huga érzelmeit. És természetesen az anyját is, — tette hozzá, de már kevésbbé jelentősen.

Katalin nagyon is megértette, hogy ez figyelmeztetés akar lenni számára, hogy a világért se szóljon semmit a tegnap esti dolgokról. Önkénytelenül Ralphra nézett, mikor az elhallgatott, de nagybátyja másfelé tekintett s úgy látszott, mintha e pillanatban azt sem tudná, hogy a huga ott van-e, vagy sem.

— Minden, — folytatta Ralph hosszú, csak Nicklebyné zokogásától meg-megszakított szünet után — minden összehalmozódik, hogy bizonyosságot tegyen e levél megbízhatóságáról, ha ugyan egyáltalában lehetne kételkedni benne. Kerüli-e az, aki ártatlan, a tisztességes emberek szemét és bujkál-e rejtekhelyeken, mint a gonosztevő? Felbujt-e ártatlan ember névtelen csavargókat és csatangol-e velük rabló módjára az országban? Erőszak, lázadás, lopás, kérdem, minek mondanák ezt?

— Hazugságnak! — kiáltotta egy hang, az ajtó nagy robajjal kinyílt és Miklós megjelent a szobában.

A meglepetés s talán a megrettenés első pillanatában Ralph felállt a székről, mintha ez a váratlan látvány kihozta

volna sodrából. De a következő pillanatban már keményen és mozdulatlanul, karját keresztbefonva állt helyén és fenyegetően nézett az öccsére, míg Katalin és La Creevy kisaszszony közéjük vetették magukat, hogy elejét vegyék minden erőszakosságnak, amitől, Miklós nagy felindulását tekintve, nagyon is lehetett tartani.

— Édes Miklós, — kiáltotta Katalin s a nyakába vetette magát. — Légy nyugodt, gondold meg...

— Gondoljam meg, Kató! — kiáltotta Miklós s érzelmeinek viharában oly erővel szoritotta meg kezét, hogy a gyenge leány alig bírta fájdalmát. — Ha meggondolom mindazt, ami történt, vasból kellene lennem, hogy nyugodtan állhassak előtte.

— Vagy bronzból, — mondotta Ralph nyugodtan — a hus és vér nem elég kemény arra, hogy megállja ezt a próbát.

— Oh Istenem, Istenem! — jajongott Nicklebyné — hogy idáig kellett jutnunk!

— Ki beszél oly hangon, mintha rosszat tettem volna és szégyent hoztam volna reájuk? — kérdezte Miklós és körül-nézett.

— Az anyád, jó uram, — felelte Ralph és Nicklebynére mutatott.

— Akinék ön mérget csepegtetett a fülébe, — mondotta Miklós; — igen, ön, ki azzal akarja megszolgálni azt a sok köszönetet, melyet önre halmozott, hogy fejemre szór minden sértést, gyalázatot és igaztalanságot. Ön, aki oly barlangba küldött engem, hol tobzódik az önhöz méltó kegyetlenség s hol a nyomorult fiatalok időnek előtte hervad el; hol a gyermekkor elevensége a hajlottkor nehézkességévé zsugorodik össze s hol minden biztató reménye már fakadás közben elhal és elsorvad. Tanum az ég, — mondotta Miklós és felindultan nézett körül — hogy láttam s hogy ő nagyon jól tudja mindezt.

— Cáfold meg azokat a rágalmakat, — mondotta Katalin — de légy nyugodtabb s ne könnyítsd meg a dolgukat. Mondd el, amit valósággal tettél és bizonyítsd be, hogy nem igaz, amit mondanak.

— Mivel vádolnak, vagy mivel vádol ő? — kérdezte Miklós.

— Először azzal, hogy megtámadtad a gazdádát s hogy hajszál választott el attól, hogy gyilkossággal vádolhassanak, — vetette közbe Ralph. — Nyiltan beszélek, fiatalember, ha még úgy toporzékolsz is.

— Azért avatkoztam be, — mondotta Miklós — hogy megmentsek egy nyomorult emberi lényt a leggonoszabb

kegyetlenkedéstől. És úgy megfenyítettem egy elvetemült gonosztevőt, hogy egyhamar nem felejtí el, bár jóval kevesebbet kapott tőlem, mint amennyit megérdemelt volna. Ha ebben a pillanathban kerülnék ugyanabban a helyzetbe, egészen úgy járnék el újra; de alaposabban verném meg, s ha bármi történné, úgy megbélyegezném, hogy holta napjáig viselni a nyomát.

— Hallja? — mondotta Ralph Nicklebynéhez fordulva. Ez a megbánása!

— Édes Istenem! — kiáltotta Nicklebyné — nem is tudom, mit gondoljak, igazán nem tudom.

— Az Istenre kérem, ne beszéljen most, mama, — mondotta Katalin. — Édes Miklós, csak azért mondom, hogy tudd meg, mire képes az elvetemültség, de azzal vádolnak... egy gyűrű veszett el s azt merészelik mondani, hogy...

— Az az asszony, — mondotta Miklós büszkén — annak az embernek a felesége, kitől ezek a vádak erednek, feltevésem szerint valami értéktelen gyűrűt csusztatott a ruháim közé akkor reggel, mikor elhagytam a házat. Legalább tudom, hogy megfordult, egy boldogtalan gyermeket kinozva, abban a hálósobában, ahol a holmim volt s hogy akkor találtam meg azt a gyűrűt, mikor kibontottam a batyumat az országun. Mindjárt visszaküldtem a kocsisal s eddig már megkapták.

— Tudtam, tudtam, — kiáltotta Katalin, a nagybátyjára tekintve. — Mondj valamit, édes, arról a fiuról, akivel, mint mondják, együtt hagyta el a házat.

— Az a fiu, kit a durva és kegyetlen bánásmód félkegyelművé, gyámoltalanná tett náluk, most nálam van, — felelte Miklós.

— Hallja? — mondotta Ralph, ismét anyjához fordulva, — minden úgy történt, a saját beismerése szerint is. Hajlandó vagy-e, tisztelt uram, visszaküldeni azt a fiut?

— Nem. Semmiesetre sem! — felelte Miklós.

— Csakugyan nem? — gunyolódott Ralph.

— Nem, — mondotta újra Miklós — ahhoz az emberhez nem, akinél megismertem. Bár tudnám, ki az, ki felelős azért, hogy a világra jött; majd kicsikarnék valamit legalább a szégyenérzetétől, ha már a természet szava nem hatna reá.

— Csakugyan? — mondotta Ralph. — Nos, uram, meghallgatja-e most egy vagy két szavamat?

— Beszélhet, uram, amikor és amennyit kedve tartja, — felelte Miklós, megölelve hugát. — Nem törődöm azzal, akármint mond és akármivel fenyegetődzik.

— Nagyszerűen van, uram, — vágott vissza Ralph, — de talán vannak mások, kik érdemesnek tartják, meghall-

gatni és meg is fogadni azt, amit mondok nekik. Az anyjához szólok, aki ismeri a világot.

— Oh, bár ne ismerném! — zokogott Nicklebyné.

A jó asszonynak igazán nem volt szüksége reá, hogy ebben az egy esetben bűnnek eressze fejét, mert világismertéhez, enyhén szólva, erős kétségek fértek; Ralph is ezen a nézetten lehetett, mert mosolygott, mikor e szavait hallotta. Aztán éles pillantással nézve hol reá, hol Miklóstra, ezeket mondotta:

— Egy szavam sincs arról, amit tettem, vagy amit tenni akartam az ön érdekében, asszonyom, meg a hugom érdekében. Nem ígért semmit, a kérdést döntse el ám ön maga. Most sem fenyegetődzöm, hanem csak azt mondom, hogy ez a fiú az ő megátalkodottságával, önfejlésével és rakoncátlanságával sohasem kap egy pennyt az én pénzből vagy egy falatot a kenyeremből, s hogy sohasem fogom megmozdítani a kezemet, még ha megmenethetném is vele Európa legmagasabb akasztófájától. Nem akarom soha és semmi körülmények közt látni s nem akarom hallani a neve említését sem. Nem fogom támogatni sem őt, sem azokat, akik támogatásban részesítik. Nagyon jól tudja ő, hogy milyen bajba keveri azzal önöket önző lustaságában, mégis visszajött, hogy még jobban megnehezítse nehéz sorsát és hugának sovány keresetén élősködjék. Sajnálom, hogy kénytelen vagyok elhagyni őnt s még inkább, hogy kénytelen vagyok elhagyni leányát, de nem vagyok hajlandó még biztatni is az alávalóságnak és kegyetlenségnek ily összetételét, s mint-hogy nem akarom kívánni, hogy mondjanak le róla, többé nem látjuk egymást.

Ha Ralph nem ismerte és nem érezte volna magában azt a képességet, hogy sebet tudjon ejteni azokon, akiket gyűlöl, azok a pillantások, melyeket e szavai közben Miklóstra vetett, teljes hatalmában mutatták volna meg ezt a képességét. A fiatallembert, bármily ártatlan volt, sebzette mindez az igazságtalan vád, mindez az álnok gyanúsítás, szíven döfte mindez a jól irányított guny; és Ralph, mikor látta elsápadni arcát és vonaglani ajkait, nagy önelégültséggel állapította meg, hogy mily kitűnően válogatta meg azokat a szemrehányásokat, melyek hatást tesznek egy lán-goló ifjú lélekre.

— Nem tehetek róla, — siránkozott Nicklebyné — tudom, hogy nagyon jó volt hozzánk és sokat akart tenni értem, meg a kedves leányomért. Egészen bizonyos vagyok benne és nagyon kedves volt öntől, hogy a házába hívta, meg a többi más... és igazán nagy dolog lett volna a jövőben reá nézve és reám nézve is. De tudja, sógor, a fiamat nem

hagyhatom el, még ha elkövette volna is mindazt, amivel vádolja... nem tehetném, nem vehetném a lelkemre; így hát nem tehetünk mást, mint hogy küzdünk és tönkremegyünk, édes Katinkám. Majd csak elviselem azt is.

A fájdalomnak ilyen és ezekhez hasonló módon összehordott kifejezései közben, minőt halandó lény az egy Nicklebynén kívül nem sorakoztathatott volna egymáshoz, a jó asszony kezét tördelte s még sürűbben ontotta könnyeit.

— Miért mondja, anyám, hogy „ha Miklós megtette azt, amit mondanak?” — kérdezte Katalin becsületes felháborodásában. — Hiszen tudja, hogy nem tette meg.

— Nem tudom már, hogy mit is gondoljak, édesem, — mondotta Nicklebyné. — Miklós oly hirtelen természetű, a nagybátyád pedig oly higgadt, hogy csak arra hallgathatok, amit ő mond, nem pedig arra, amit Miklós. De mindegy, ne beszéljünk róla többet. Mehetünk a dologházba, vagy a szegény nők menedékházába, vagy a Magdolna-otthonba; minél előbb, annál jobb.

A jótékonyági intézeteknek ez egymásrahalmazása után Nicklebyné szabad folyást engedett könnyeinek.

— Várjon még! — kiáltotta Miklós a nagybátyja után, ki menni készült. — Nem szükséges elmennie ebből a szobából, mert én mindjárt megszabadítom jelenlétemtől és nagyon, nagyon hosszú idő telik el, míg újra átlépem ezt a küszöböt.

— Miklós, — kiáltotta Katalin s bátyjának vállára borult — ne beszélj így. Édes bátyám, megszakad a szívem, ha ilyet hallok téled. Anyám, mondj már neki valamit. Ne neheztelj rá, Miklós; nem úgy érti, hiszen ismerheted már. Bácsi, az Isten szerelmére, szóljon hozzá valamit.

— Sohasem volt szándékomban, Katalin, — mondotta Miklós gyengéden — sohasem gondoltam arra, hogy nálatok maradok; vélekedjél rólam jobban, semhogy ilyet tégy fel rólam. Lehet, hogy néhány órával előbb fordítok hátat ennek a városnak, mint szándékomban volt, de baj is az? Nem fogjuk elfelejteni egymást és lesznek még jobb napok is, amikor többé nem válunk el egymástól. Te csak légy asszony, Katalin, — sugta büszke hangon — de ne tégy engem azzá, amig ez itt van.

— Nem, nem, bizonyára nem, — felelte Katalin szenvedélyesen — de te nem fogsz elhagyni bennünket. Oh, gondold azokra a boldog napokra, melyeket együtt éltünk át, mielőtt ránk szakadt mindez a szörnyű szerencsétlenség; otthonunknak minden boldogságára és jólétére s azokra a megpróbáltatásokra, melyeket most kell elviselnünk; gondold meg, hogy abban a sok mellőztetésben és igazságtalanságban,

mely annyira együtt jár a szegénységgel, nincs védelmezőnk, s te nem hagyhat sz el bennünket, hogy egymagunk viseljük el minden segítőkész nélkül.

— Meglesz a segítségtek, ha én elmentem, — felelte Miklós sebesen. — Én nem vagyok jó segítségtek, gondviselőtök; nem hoznék én számotokra mást, mint gondot, bajt és nélkülözést. Belátja ezt a saját anyám is s az a gyengédség és gond, melyet irántad érez, megmutatja nekem az utat, amelyre reá kell térnem. Most pedig Katalin, áldjon meg az ég minden anyála s viselje gondodat, míg saját otthonomba nem vihetlek, hol aztán újra átéljük majd azt a boldogságot, mely most meg van tagadva tőlünk s mint elmúlt dolgokról beszélhetünk ezekről a mostani megpróbáltatásainkról. Ne tartóztass itt, hanem engedd, hogy mindjárt elmehessek. Rajta. Édes hugom... édes hugom.

Az a kéz, mely visszatartotta, hirtelen erejét veszítette és Katalin ájultan dőlt karjaiba. Miklós néhány pillanatig reahajolt s gyengéden lebocsátva egy székre, jóbarátjának gondjaira bízta.

— Nem szükséges, hogy külön is kérjem jóindulatát, — mondotta s megszorította La Creevy kisasszony kezét — mert tudom, hogyan érez. Nem fogja elhagyni őket.

Aztán Ralphhoz közeledett, aki az egész jelenet alatt nem változtatott helyzetén s egy ujját sem mozdította meg.

— Bármily lépést fog tenni, uram, — mondotta oly halkan, hogy csak ők ketten hallhatták — pontosan értesülve leszek mindenről. Kivánsága szerint önre bízom őket. Előbb vagy utóbb eljön a számonkérés ideje és nehéz napja lesz az önnek, ha bármily igazságtalanság éri őket.

Ralph arcának egyetlen izmával sem árulta el, hogy egy szavát is hallotta ennek az istenhozádnak. Talán észre sem vette, mikor beállt a csend, Nicklebyné pedig még alig is szánta reá magát, hogy ha kell, erőszakkal is visszatartóztassa fiát, mikor Miklós már eltűnt.

Mikor az utcákon át szegényes lakása felé tartott, oly sietve, mintha lépteit összhangzásba akarta volna hozni az agyában rajzó gondolatokkal, sok kétség és aggodalom támadt fel a lelkében s majdhogy arra nem birta, hogy visszatérjen. De mi haszna lett volna abból kedveseinek? Mert, ha képes lett volna is dacolni Nickleby Ralphal s elég szerencsés lett volna, hogy valami szerény foglalkozáshoz jusson, azzal, hogy náluk marad, csak megnehezítette volna mostani helyzetüket és megzavarta volna a jövőre való kilátásaikat is, mert anyja a Katalin iránt való jóindulatát új bizonyítékaikkal említette és Katalin nem tett semmi ellenvetést.

— Nem, — gondolta magában Miklós, — úgy tettem leg-helyesebben, amint tettem.

De ötszáz lépésnyire sem járt még, mikor újabb és ellenkező érzelmek vettek erőt rajta, amire aztán megint tétovázott, szemébe huzta a kalapját és átengedte magát a reá-tóduló sötét gondolatoknak. Nehéz volt elviselni, hogy nem követett el semmi vétket s mégis oly egyedül áll a világon, elszakítva azoktól az egyetlenekektől, kiket szeret és kiközösítettve, mint valami gonosztevő, holott hat hónappal ezelőtt az élet minden kellemetlenségei vették körül és családjának legfőbb reménye volt. Nehéz volt elviselni ezt. Nem érde-melte meg. De ez az egy vigasztalta is; s a szegény Miklós megint bátorságot meritett, aztán megint elcsüggedt, asze-rint, amint gyorsan váltakozó gondolatai ragyogóbb és söté-tebb képeket vetettek eléje.

A reménynek és csüggettségnek eme változatai közben, melyekkel még legegyszerűbb megpróbáltatásai közben is mindenki megismerkedhetett, Miklós végre belépett szegé-nyes szobájába, ahol, nem támogatva többé attól a felindu-lástól, mely eddig erőben tartotta, hanem lesújtva az érzel-meknek attól az ellenhatásától, melyet hátrahagytak benne, ágyára vetette magát s a falhoz fordulva, szabad folyást engedett soká visszatartott érzelmeinek.

Nem hallotta, hogy valaki belépett volna a szobába s nem vette észre, hogy Smike jelen van, mikor egyszerre fel-emelte fejét s megpillantotta a szoba tulsó felén, ahogy rész-vétellel nézett reá. Smike lesütötte szemét, mikor észrevette, hogy figyelik, s úgy tett, mintha az egyszerű ebéd előkészü-letei foglalkoztatnák.

— Nos, Smike, — mondotta Miklós oly jókedvvel, mi-nőre csak képes volt — hadd hallom, miféle új ismeretsége-ket kötöttél ma reggel s miféle új csodákat fedeztél fel az utcánkban meg a szomszédos utcákban.

— Nem, — mondotta Smike s szomoruan rázta a fejét; — másról akarok ma beszélni.

— Amiről akarsz, — mondotta Miklós jókedvűen.

— Arról, — mondotta Smike. — Tudom, hogy maga boldogtalan és nagy bajba került azért, hogy magával hozott. Előre tudhattam volna és el kellett volna maradnom magá-tól... igazán úgy is tettem volna, ha akkor gondoltam volna reá. Maga... maga... nem gazdag; nincs elege magának sem, jobb volna, ha én nem volnék itt. Látom, — mondotta a fiu s kezét bátortalanul Miklós kezére tette — látom hogy egyre fogy; a képe haloványabb, a szeme beesik. Nem néz-hetem így tovább s nem bírom el azt a gondolatot, hogy a nyakán vagyok. Már ma el akartam menni, de amikor ked-

ves arcára gondoltam, mégis visszafordultam. Nem hagytam el csak úgy minden szó nélkül.

A szegény fiu nem mondhatott többet, mert a szeme megtelt könnyel s hangja felmondta a szolgálatot.

— Sohasem fogom kimondani azt a szót, — mondotta Miklós és nagy bensőséggel tette vállára kezét — sohasem mondom ki azt a szót, mely elválaszt bennünket, mert te vagy az én egyetlen vigasztalásom és támaszom. Nem adhat nekem a világ semmit, amiért téged most elbocsátanálak magamtól. Mindazt, amit ma elviseltem, csak úgy birtam el, hogy rád gondoltam, és az fogja elviselhetővé tenni, ha még ötvenszerannyi megpróbáltatás vár reám. Add a kezed. Szívem összeforrott a te sziveddel. Együtt fogjuk elhagyni ezt a várost még e hét vége előtt. Mit nekem a szegénység terhe? Te megkönnyíted számomra és együtt leszünk szegények.

XXI. FEJEZET.

Madame Mantalini némileg nehéz helyzetben érzi magát, Nickleby kisasszony pedig egyáltalán semmilyenben.

Az átélt izgalmak lehetetlenné tették Nickleby Katalin számára, hogy újra teljesíthesse kötelességeit a nőiruhaműhelyben s csak három nap mulva indult el a szokott órában s lassu léptekkel a divat temploma felé, hol madame Mantalini uralkodott korlátlan hatalommal.

Knag kisasszony rosszindulata ez idő alatt semmit sem veszített mérgéből. A fiatal leányok gondosan kerültek minden érintkezést vád alatt álló pályatársukkal; ama példás női teremtés pedig, mikor néhány perc mulva belépett, egyáltalában nem igyekezett leplezni azt a bosszúságot, mellyel Katalin visszatértét fogadta.

— Szavamra, — mondotta Knag kisasszony, mikor a mellékbolygók megkezdették keringésüket és elszedték sálját, kalapját — azt hittem volna, hogy némelyekben van annyi becsületérzés, hogy egészen elmaradnak, mikor tudják, hogy jelenlétük mily alkalmatlan a helyesebben gondolkodók szemében. De hát furcsa világot élünk... oh! furcsa világot élünk!

Knag kisasszony olyképen tette a világról ezt a megjegyzést, mint ahogy a legtöbben vélekednek a világról, mikor roskedvükben vannak, tudniillik olyképen, mintha ők egyáltalában nem is tartoznának hozzá; aztán nagyot sóhajtott, amivel mintegy szelíd részvétét nyilvánította az emberi nem elvetemültsége miatt.

A kis munkásnők nem késtek visszhangot adni erre a felfohászzkodásra és Knag kisasszony nyilván arra készült már, hogy még több erkölcsi velős mondással hozakodik elő, mikor a szócsövön megszólalt madame Mantalini és felhívta segíteni a mintaraktárba Nickleby kisasszonyt; oly kitüntetés volt ez, amelyen Knag kisasszony oly erősen csóválta a fejét és olyat harapott az ajkán, hogy egyelőre semmivé lett minden beszélőképessége.

— Nos, Nickleby kisasszony, gyermeke, — mondotta madame Mantalini, mikor Katalin jelentkezett — jobban van már?

— Köszönöm, sokkal jobban, — felelte Katalin.

— Bár ugyanazt mondhatnám magamról is, — jegyezte meg madame Mantalini és kimerülten ült le egy székre.

— Beteg? — kérdezte Katalin. — Igazán sajnálnám.

— Nem vagyok éppen beteg, csak kifáradtam, gyermeke, kifáradtam, — felelte madame Mantalini.

— Ezt még inkább sajnálom, — mondotta Katalin hal-
kan. — A testi betegséget könnyebb elviselni, mint a lelki
bajt.

— Oh, még sokkal könnyebb beszélni róla, mint egyiket
vagy másikat elviselni, — mondotta madame Mantalini, in-
gerülten dörzsölve az orrát. — Most pedig, gyermeke, fog,
jon a munkájához és hozzon itt mindent rendbe.

Mig Katalin arra gondolt, hogy ugyan mi lehet az oka
ennek a szokatlan izgalomnak, Mantalini ur bedugta előbb
pofaszakállának hegyét, aztán lassankint egész fejét a félig
nyitva álló nyílásán és szelid hangon mondotta:

— Itt van az én lelkem, életem?

— Nincs itt, — felelte a felesége.

— Hogyan beszélhet így, mikor az utcai szobában virul,
mint valami rózsabokor az átkozott virágcserepében? — fe-
lelte Mantalini. — Bejöhet-e a játékszere egy árva kis szóra?

— Semmiesetre sem, — mondotta madame Mantalini.
— Tudod, hogy sohasem szabad bejönnöd ide. Eredj már.

De a játékszer, talán e válasz szelidebb hangjától biz-
tatva, merésztelt engedetlenkedni és belopódzva a szobába,
lábujja hegyén madame Mantalinihoz tipegett és csókot
dobott neki közeledtében.

— Miért emésztí magát és miért fintorítja el oly bájo-
san az arcát, mintha diót akarna törni? — mondotta Man-
talini s balkarjával megölelte, jobb karjával pedig magához
huzta lelkének és életének derekát.

— Oh, nem szenvedhetlek! — felelte a hitvese.

— Nem szenvedhetsz — engem! — kiáltotta Mantalini.

— Ugyan, ugyan! Nem lehet. Nincs asszony a világon, aki ezt

a szemembe mondhatná, a szemembe mondhatná. Mantalini ur e szavai közben megsimogatta az állát és elégtlenül nézett a tükörbe.

— Ily szörnyű tékozlás, — rebegte a felesége halkan.

— Mind csak abban való örömömben tettem, hogy ily kedves teremtetést, ilyen kis Vénuszt, ilyen átkozottul elragadó, megigéző, lebilincselő, hódító kis Vénuszt tehettem a feleségemmé, — mondotta Mantalini.

— Nézd csak, milyen helyzetbe juttattál bennünket! — vetette szemére a felesége.

— Nem éri, nem is fogja érni semmi baj az én drága kis kedvencemet, — felelte Mantalini ur. — Most már megtörtént, de sohasem fog többé megismétlődni; kapunk pénzt, s ha nem kapjuk elég hamar, akkor álljon elő még egyszer a vén Nickleby, mert elvágom a torkát, ha meri gyötörni és bántani az én kis...

— Csitt! — figyelmeztette madame. — Hát nem látod?

Mantalini ur, ki abban a nagy igyekezetében, hogy tisztába jöjjön a feleségével, nem vette észre, vagy úgy tett, mintha nem vette volna észre Nickleby kisasszonyt, ajkára tette ujját és halkabban beszélt. Sokáig suttoztak s úgy rémlett, mintha madame Mantalini ismételve visszatért volna bizonyos tartozásokra, melyeket Mantalini ur esküvőjük előtt vállalt; továbbá nem várt kiadásokra, melyeket ama bizonyos tartozások kifizetése tett szükségessé, valamint ez uriember egynémely kedves hibáira, minők a kártya, a tékozlás, a semmittevés s a lovak kedvelése; amely vádak mindegyikét Mantalini ur egy vagy két csókkal intézte el, a szerint, amint fontosságuk kívánta, s az egésznek az lett a vége, hogy madame Mantalini el volt ragadtatva tőle s hogy felmentek együtt reggelizni.

Katalin szorgosan hozzálátott teendőihez és csendesen rendezgette tőle telhető izléssel a különböző diszeket, mikor egyszerre csak megrettent, mert idegen férfihangot hallott a szobában; aztán újra megrettent, mert, körültekintve, észrevette, hogy egy fehér kalap meg egy vörös nyakkendő meg egy terebélyes, kerek arc, meg egy nagy fej, meg egy zöld kabátnak felerésze szintén benn van már a szobában.

— Ne ijedjen meg, kisasszony, — mondotta e kellékek tulajdonosa. — Mert ugy-e a köpönyegvarró intézetben vagyok, nem igaz?

— Ott, — felelte Katalin, nagyon elcsodálkozva. — Mit kíván?

Az idegen nem felelt semmit, hanem előbb hátranézett, mintha be akarna inteni valakit, aki még künn van, aztán nagy komolysággal lépett be a szobába s nyomában egy em-

berke, aki nagyon elnyűtt barna kabátot viselt s állott dohányfüstnek friss fokhagymával elvegyülő illatát terjesztette maga körül. Ez urnak ruháját jelentékeny mennyiségű pehely borította, a cipője, harisnyája és nadrágja csupa reáfreccsent sár, mely mindenesetre két hete freccsent reá, mielőtt beállt a szép időjárás. Katalinnak az volt az első, természetsszerű gondolata, hogy a megnyerő két ur azzal a szándékkal jelent meg előtte, hogy meg nem engedett módon birtokba vegye azokat az elvihető tárgyakat, melyek különösebben megnyerhették tetszésüket. Nem is tett kísérletet, hogy leplezze ezt az aggodalmát, hanem az ajtóhoz indult.

— Várjon egy kicsikét, — mondotta a zöld kabátos ember és csöndesen betette az ajtót, hogy neki támaszkodhassék a hátával. — Kellemetlen ügy. Hun van a gazda?

— Hogyan mondja? — kérdezte Katalin reszketve; mert azt hitte, hogy a „Gazda” tolvajnyelven órát vagy pénzt jelent.

— Mister Mantalini, — mondotta a zöldkabátos. — Hun van? Itthun?

— Azt hiszem, fenn van a felső szobában, — felelte Katalin, kissé nyugodtabban e kérdés hallatára. — Kiván tőle valamit?

— Nem, — felelte az idegen, — igazság szerint nem kívánok tőle semmit, ha azt gondolja, hogy nekem sziveséget tesz vele. Átadhatja neki ezt a névjegyemet és megmondhatja neki, hogy ha éppen beszélni akar velem és el akar kerülni bizonyos kellemetlenségeket, itt vagyok, ennyi az egész.

Igy szólva, átadott Katalinnak egy négyszögletű vastag papírdarabot s nagy lelki nyugalommal fordult a barátjához, mondván: — Szép, magas szobák, — amire a barátja fejét bólintva felelt és magyarázatképen hozzátette, hogy „volna ott elég hely, hogy egy-egy gyerek emberré nőjön fel, anélkül, hogy a szoba mennyezetébe ütné a fejét”.

Katalin csengetett, hogy értesítse madame Mantalinit, aztán egy pillantást vetett a névjegyre s látta, hogy ez a név áll rajta: Scaley, alatta pedig még egynéhány adat, melyet már nem ért reá elolvasni, mert magára vonta figyelmét maga Scaley ur, ki egy nagy tükörhöz lépett, s oly nyugodt-
vérrrel bökött botjával a közepére, mintha öntött vasból lett volna.

— Jó üveg, Tix, — mondotta Scaley ur a barátjának.

— Ejnye! — felelte Tix ur s kétszer otthagya négy ujjának s ráadásul a hüvelykujjának nyomát egy halványkék selyemszöveten; — nézze csak, ez sem utolsó ám.

A selyemkelméről Tix ur átvitte érdeklődését egyéb

diszekre és divatárura, Scaley ur pedig eközben nyugodtan igazította meg nyakkendőjét a tükör előtt, utóbb pedig, mikor a visszfény felhívta reá figyelmét, gondosan szemügyre vette az állán levő bibircsót, s ebben az elfoglaltságában volt még elmerülve, mikor madame Mantalini a szobába lépett és megzavarta benne csodálkozó felkiáltásával.

— Oh, ez itt az asszony? — kérdezte Scaley.

— Madame Mantalini, — mondotta Katalin.

— Akkor hát, — mondotta Scaley, egy kis összehajtott írást véve elő a zsebéből s lassan kibontva aztán — ez egy végrehajtási meghagyás s ha nem tetszik fizetni, akkor majd végig járjuk a helyiségeket és felvesszük a leltárat.

A szegény madame Mantalini kétségbeesetten tördelte a kezét és felcsengetett az uráért, ő maga pedig azután alél-tan egy székre roskadt. De a bíróság emberei egyáltalában nem zavartatták magukat ezzel a körülménnyel, mert Scaley ur egy állványnak támaszkodva, amelyen egy szép ruha függött (még pedig olyképen, hogy vállai éppoly magasan emelkedtek ki fölötte, mint annak a hölgynek a vállai, akinek készült, abban az esetben, ha felvette volna), félrecsapta fején a kalapot s a legnagyobb egykedvűséggel vakarta meg a fülét, míg barátja, Tix ur, megragadta az alkalmat, hogy áttekintést nyerjen az egészen, mielőtt a részletekbe bocsátkoznék és a leltári könyvvel a hóna alatt s kalapjával a kezében állt ott, lelkeben már azzal foglalkozva, hogy a látása körében levő tárgyak közül melyik mennyit ér.

Igy álltak a dolgok, mikor Mantalini ur berontott, s minthogy a kiváló léhűtő legénykorában meglehetősen kiterjedt érintkezést tartott fenn Scaley ur kartársaival, azonkívül pedig semmitől sem állt messzebb, mint attól, hogy meglepetésként érezze ezt a mostani nyugtalanító esetet, csak a vállát vont, két kezét a két zsebébe sülyesztette, felvonta szemöldökét, egyet-kettőt fütyörészett, egyszer-kétszer elkáromkodta magát, lábát szétvetve leült egy székre s nagy lelki-nyugalommal és tisztességtudással a lehető legjobb arcot vágta a dologhoz.

— Mekkora az az egész átkozott összeg? — ez volt az első kérdése.

— 1527 font, 4 shilling, 9 pence meg egy fél penny, — felelte Scaley ur egy moccanás nélkül.

— Ördög vigye azt a fél pennyt, — mondotta Mantalini ur türelmetlenül.

— Mindenesetre, ha úgy kívánja, — vágott vissza Scaley ur — meg a kilenc pencet is.

— Amennyire tudom, azt sem bánjuk, ha azzal az 1527 fonttal is úgy lesz, — jegyezte meg Tix ur.

— De mennyire nem, — mondotta Scaley.

— Rendben van, — mondotta aztán az előbbi egy kis szünet mulva. — Mit csináljunk már most? Kis fizetési zavarról van-e szó, vagy pedíglén egész bukásról? Ha erről van szó, mister Tom Tix, esk-vire, akkor jó lesz értesíteni az anygali feleségét meg a kedves családját, hogy három éjszaka nem alszik otthon, míg le nem foglal itt minden lefoglalhatót. De minek is eszi magát ez a jó asszonyság, — folytatta Scaley ur, mikor madame Mantalinit zokogni hallotta. — Biztosra veszem, hogy a fele sincs kifizetve annak, ami itt van és milyen vigasztalás lehet ez a nagysága érzelmeire!

E megjegyzések után, melyek kitünő humort egyesítettek magukban ép erkölcsi bátoritással, Scaley ur hozzáfogott a leltározáshoz, amely kedves ténykedésében Tix ur, a becsüs, nagy tapintatával és tapasztalásával nagy mértékben segítségére volt.

— Boldogságom serlegének megédesítője! — mondotta Mantalini ur, bűnbánó arccal közeledve a feleségéhez — meghallgatsz-e két pillanatig?

— Oh, ne szólj hozzám, — felelte zokogva a felesége. — Elég, hogy tönkretettél.

Mantalini ur, ki minden kétségen kívül eleve felkészült erre a jelenetre, alighogy meghallotta ezeket a szavakat, melyeket keserves és szigorú hangon mondott a felesége, néhány lépést hátrált, szörnyű lelkitusa kifejezését vette az arcára és hanyatt-homlok rohant ki a szobából, s nemsokára azután lehallatszott, hogy fenn az emeleten nagy robajjal csapnak be egy ajtót.

— Nickleby kisasszony, — kiáltotta madame Mantalini, mikor ez a hang megütötte a fülét — az Isten szerelmére, gyorsan, mert el akarja pusztítani magát! Barátságatlanul beszéltem vele, ezt nem tudja tőlem elviselni. Alfréd, drága Alfrédom!

Ily kiáltások közben sietett fel és nyomon követte Katalin, ki ugyan nem értett egyet a gyengéd feleség aggodalmaival, mégis kissé megijedt. A hálószoza ajtaján nagy hirtelenséggel benyitottak s látták, hogy Mantalini ur, aki szép arányosan hajtotta szét az inge gallérját, éppen a reggeliző asztalon hagyott kést élesítette a borotvája fenő-sziján.

Oh! — kiáltotta Mantalini ur — megzavartak! — és a reggeliző kés gyorsan tűnt el Mantalini ur reggeli köntösének zsebében, közben pedig Mantalini ur vadul forgatta szemét, a haja pedig, a pofaszakállal összekeveredve, vad rendtelenségben lobogott.

— Alfréd! — kiáltotta a felesége s megölelte a nyakát — nem úgy értettem, nem úgy értettem!

— Tönkretettelek! — jajgatott Mantalini ur. — Tönkretettem azt, kinél jobb és tisztább teremtes még nem boldogított átkozott csavargót! Fékomteremtette, bocsáss el.

Az őrzöngésnek illetén válsága közben Mantalini ur megint a reggelizőkészhez kapott, de minthogy felesége lefogta kezét, a falnak akart rohanni fejfel, de volt reá gondja, hogy legalább hat lábnyira maradjon tőle.

— Csillapodjál, angyalom! — mondotta madame. — Senki sem volt oka; én épp úgy hibáztam, mint te, majd rendbejön minden. Hagyd abba, Alfréd, hagyd abba.

Mantalini ur nem tartotta helyesnek, mindjárt abba hagyni, hanem több ízben kiáltott még méregitalért s kérte, hogy valami hölgy, vagy valami ur oltsa ki az élete lámpását, akkor aztán végre enyhébb érzelmei kerekedtek felül és Mantalini ur csendesen zokogott. Ebben a megennyhült lelkiállapotában nem tett különösebb erőfeszítést az ellen, hogy elvegyék tőle a kést; s megvallva az igazat, inkább még örült, hogy megszabadulhatott tőle, mert nagyon alkalmatlan és veszedelmes tárgy az egy reggeliköntös zsebében; s végre türte, hogy gyengéd életpárja kivezesse a szobából.

Néhány óra múlva értesítették az ifjú hölgyeket, hogy nincs szükség szolgálataikra, míg újra nem hívják őket, s két nappal azután a Mantalini cég megjelent a fizetéseképtelenek lajstromában; Nickleby kisasszony ugyanaznap reggel megkapta a postán azt az értesítést, hogy az üzletet a jövőben Knag kisasszony nevében vezetik tovább s hogy nincs többé szükség szolgálataira, amely hiradásra Nicklebyné, alighogy megtudta, sietett biztosítani leányát, hogy rég várta már ezt és különböző alkalmakat említett, amikor ezt a fejleményt előre bejövendölte.

— És újra csak azt mondom, — jegyezte meg Nicklebyné asszony (aki, mint említeni is fölösleges, sohasem mondotta) — újra csak azt mondom, hogy a női ruhaszabóság és divatárusság az utolsó foglalkozás a világon, amelyre néked, Katinka, sohasem kellett volna vállalkoznod. Nem hányom a szemedre, drágám, de mondhatom, ha anyádtól kértél volna tanácsot...

— Jól van, jól van, anyám, — mondotta Katalin — mit tanácsolna most?

— Mit tanácsolnék! — kiáltotta Nicklebyné. — Nem világos-e, gyermekem, hogy a világ minden foglalkozásai közül nincs, ami jobban illenék a magadféle fiatal leányhoz, mint hogy társalkodónőnek menjen valami szeretetreméltó hölgy mellé, mert az felel meg legjobban nevelésednek, egyé-

niségednek, szóval minden egyébnek. Jut-e még eszedbe, hogy szegény megboldogult apád beszélt egyszer egy fiatal hölgyről, egy öreg hölgy leányáról, aki egy helyen volt vele lakáson és ellátáson, mikor még legényember volt, — kinek is hívták csak? Tudom, hogy a neve b-vel kezdődött és g-vel végződött, de hogy Watersnek hívták-e? — nem, mégsem hívták úgy; emlékszel rá, hogy a fiatal leány társalkodónőnek ment egy férjes asszonyhoz, ki nemsokára meghalt, a férje pedig feleségül vette a leányt, akinek aztán oly gyönyörű fia született, hogy az orvosuk soha annál szebb gyermeket nem is látott, s mindez tizennyolc hónap alatt történt meg.

Katalin nagyon tudta, hogy a kedvező emlékezőéseknek ez az áradata abból a valódi vagy képzelt kilátásból fakadt, mely anyja előtt nyílt meg arra a gondolatra, hogy társalkodónői állást keressen számára. Ennek következtében nagy béketűréssel várta be, míg a kérdésre tartozó emlékezőések és esetek sora elapad s csak azután merte megkérdezni, hogy honnan vette ezt a felfedezését. Akkor aztán kitűnt, hogy Nicklebynének aznap reggel egy nagyon tekintélyes tegnapi újság jutott a kezébe a vendéglőből, ahonnan sört hozattak, s abban a tegnapi újságban állt a legtisztább és leghibátlanabb angol nyelven az a hirdetés, hogy egy férjes hölgy tisztességes ifju leányt keres társalkodónőnek s hogy e hölgy nevét és lakását meg lehet tudni a város nyugati végén egy bizonyos — a hirdetésben említett — könyvkereskedésben.

— És én azt mondom neked, — kiáltotta Nicklebyné és diadalmasan tette le az újságlapot — ha nagybátyádnak nincs ellenvetése, a dolog megérdemli, hogy megpróbálkozzunk vele.

Katalinnak, a világgal legutóbb folytatott küzdelme óta, sokkal nehezebb volt a lelke s e pillanatban sokkal kevésbé törődött vele, hogy mi lesz a jövő sorsa, semhogy bármily ellenvetést tett volna. Nickleby Ralph urnak sem volt semmi ellenvetése, sőt ellenkezőleg, a legnagyobb mértékben helyeselte az anyai tanácsot; épp oly kevésbé mutatott nagy meglepetést madame Mantalini váratlan bukásán is, ami mindenestre furcsa is lett volna tőle, mert elsősorban ő készítette elő s ő volt a közvetlen okozója. Ennek következtében haladéktalanul megtudakolták a nevet és a címet s Nickleby kisasszony meg az édesanyja még aznap délelőtt utnak indultak, felkeresni a Cadogan-téren a Sloane Street mellékén, Wititlerly urhölgyet.

A Cadogan-tér egy kis kötelék, mely két nagy ellentétet fűz együvé; összekötő kapocs a Belgrave Square előkelő kövezete és Chelsea barbársága közt. A Sloane Street mellékén

van, de nem tartozik hozzá; lakói a Sloane Streetre néznek le és nagyon kedvezőtlen véleménnyel vannak Bromptonról. Adják az előkelőt s úgy tesznek, mintha nem tudnák, hogy a New Road merre is van. Nem, mintha azt akarnák ezzel mondani, hogy egészen oly lábon élnek, mint a Belgrave Square és a Grosvenor Place előkelői, mert ez utóbbiakkal olyanformán vannak, mint a nagy urak törvénytelen gyermekei az apjukkal: beérik azzal, hogy dicsekszenek rokonságukkal, bár ez a rokonság megtagadja őket. A Cadogan-tér lakói a felsőbbrendűség minden külső látszata mellett valóság szerint a középosztályhoz tartoznak. Ez a tér a vezetékek, mely közli a születési és rangbeli büszkeség taszítását a hátaíra in tul levő környék lakóival, azét a büszkeségét, mely voltaképen nem az övé, hanem amelyet egy magasabb kutforrásból származtat; vagy, mint az az összekötő rész, mely a számi i kreket egyesíti, magában foglal valamit két különböző testnek életéből és lényegéből s mégsem tartozik egyikhez sem.

Ezen a kétes talajon élt Wititterly urnő, kinek kapuján a szegény Nickleby Katalin reszkető kézzel kopogtatott be. A kaput hatalmas termetű szolga nyitotta, kinek feje liszttel vagy krétával volt meghintve (mert semmiesetre sem látszott az igazi hajpornak). A hatalmas termetű szolga átvette a névjegyét, továbbadta egy kis apródnak, aki valóban oly kicsiny volt, hogy a derekán nem volt elég hely az apró gombok sorának a szokott módon való elhelyezésére, ami elengedhetetlen kelléke szokott lenni az apród öltözetének, hanem négyes sorokban kellett felvarrni reá. Ez az ifju ember felvitte tálcán a névjegyet s addig is, mig visszatért, Nicklebynét és leányát bevezették egy meglehetősen piszkos és kopott berendezésű ebédlőbe, melynek oly kényelmes volt a berendezése, mintha bárminek szánták volna, csak olyan helynek nem, ahol enni és inni szoktak.

A dolgok szokott rendje s az előkelő világnak minden hiteles és könyvekben is olvasható leírása szerint Wititterlyné urnőnek a boudoirjában kellett volna lennie, de minthogy Wititterly ur éppen akkor a boudoirban borotválkozott, vagy bármí más ok miatt, bizonyos, hogy a kihallgatást Wititterly urnő a nappali szobában adta, hol minden alkalmas volt arra és úgy volt rendezve, a függönyöket és a rózsaszínű butoráthuzatokat is beleértve, hogy gyenge rózsaszínt vessen Wititterlyné urnő arcára; volt továbbá ott egy kis kutya, mely Wititterly urnő mulattatására az idegenek lábikrájába szokott harapni s ott volt az említett apród avégből, hogy felszolgálja a csokoládét Wititterlyné urnő felüdítésére.

A hölgynek édesdeden semmitmondó külseje és érdeke-

sen halovány arca volt; bizonyos hervatagság terjedt el egész lényén, a berendezésén és az egész házon. Wititterlyné urnő a kanapén hevert oly keresetlen helyzetben, hogy színésznőnek lehetett volna tartani, ki fel van készülve egy ballet első jelenetéhez és csak azt várja, hogy felhuzzák a függőnyt.

— Kérek székeket.

Az apród teljesítette a parancsot.

— Eredj ki, Alfonz.

Az apród kiment; de ha volt valaha apród, aki arcra és alakra igazi Bill volt, ez az apród egészen olyan volt.

— Bátorkodom tiszteletemet tenni, asszonyom, — mondotta Katalin néhány pillanatig tartó kietlen hallgatás után — mert olvastam hirdetését.

— Igen, — felelte Wititterlyné — egyik alkalmazottam tette az újságba. Igen.

— Gondoltam, — mondotta Katalin szerényen — hogy talán, ha még nem határozott véglegesen a dologban, felajánlhatom szolgálatomat.

— Igen, — mondotta Wititterlyné vontatottan.

— De ha már döntött volna...

— Oh, dehogy, — vágott szavába a hölgy — nem oly könnyű engem kietlegíteni. Igazán nem is tudom, mit mondjak. Még sohasem volt társalkodónői állásban?

Nicklebyné, ki mohón leste az alkalmat, most, még mielőtt Katalin felelhetett volna, gyorsan közbevágott:

— Idegeneknél nem, asszonyom, — mondotta a jó asszony — de mellettem volt hosszú évek óta. Én vagyok az anyja, asszonyom.

— Oh! — mondotta Wititterlyné — értem önt.

— Biztosíthatom, — folytatta Nicklebyné, — hogy volt idő, mikor nem gondoltam reá, hogy kénytelen leszek kibocsátani a világba a leányomat, mert az ő szegény kedves papája független uriember volt és az volna még ebben a pillanatban is, ha annakidejében hallgatott volna nem szűnő intelmeimre és...

— Kedves anyám, — mondotta Katalin halkán.

— Édes Katinkám, ha megengeded, hogy beszéljek, — mondotta Nicklebyné — akkor leszek bátor, megmagyarázni ennek a hölgynek...

— Azt hiszem, hogy majdnem szükségtelen, anyám.

És nem ügyelve semmi homlokösszeráncolásra és jelekre, amelyekkel Nicklebyné jelezte, hogy olyasmit akar mondani, ami mindjárt tisztázza a dolgot, Katalin sokatmondó pillantással mégis érvényt szerzett akaratának és Nicklebynének ez egyszer mindjárt szónoklatának elején torzába fojtották a szót.

— Miket tud? — kérdezte Wititterlyné lehunytt szemmel.

Katalin elpirult, minthogy már megemlítette legfőbb ismereteit és Nicklebyné az ujjain számlálva sorolta fel őket, mert már összegyűjtötte magában, még mielőtt szóba kerülhetett volna. A két válasz szerencsére megegyezett, úgy, hogy Nicklebynének nem maradt oka, hogy tovább beszéljen.

— Jó kedélye van? — kérdezte Wititterlyné, kissé kinyitva aztán újra lehunyva szemét.

— Azt hiszem, igen, — felelte Katalin.

— És van-e megfelelő ajánlója mindezekre nézve?

Katalin azt felelte, hogy van s letette az asztalra nagybátyja névjegyét.

— Kérem, jöjjön kissé közelebb a székkal, hogy megnézhessem, — mondotta Wititterlyné — oly rövidlátó vagyok, hogy alig tudom megkülönböztetni a vonásait.

Katalin nem minden zavarodottság nélkül teljesítette ezt a kívánságot, Wititterlyné pedig bágyadt pillantásokkal vette szemügyre, ami eltartott két vagy három percig.

— A külseje tetszik nekem, — mondotta a hölgy és megrázott egy kis csengőt. — Alfonz, kérd meg a nagyságos urat, hogy jöjjön át.

Az apród eltűnt az üzenettel s rövid várakozás után, miközben a két fél egy szót sem váltott egymással, belépett egy körülbelül harmincnyelcéves, meglehetősen plebejus képű és nagyon szőke, természetes ur, Wititterlyné fölé hajolt és sugott valamit a fülébe.

— Oh! — mondotta hátrafordulva, — igen. Nem fontos ügy. Wititterlyné asszony nagyon ingerlékeny természet, nagyon kényes, nagyon törékeny; üvegházi növény, exotikus virág.

— Oh, édes Henry! — vágott a szavába Wititterlyné.

— Az vagy, édesem, tudod, hogy az vagy; egy lehellet... — mondotta Wititterly ur s elfujt egy képzeletbeli pelyhet — egy lehellet, s már véged van!

A hölgy sóhajtott.

— A lelked túl nagy a testedhez képest, — folytatta Wititterly ur. — Az elméd kimerít, azt mondja minden orvos, s tudod, hogy nincs az az orvos, aki nem volna büszke, mikor hozzád hívják. Mit mondtak itt rólad egybenhangzóan? „Kedves doktorom,” mondtam sir Snuffim Tumleynek ugyanebben a szobában, mikor utoljára volt itt; „kedves doktorom, mi az én feleségem betegsége? Mondjon meg mindent; elviselhetem. Az idegei?” „Kedves uram,” mondotta, „büszke lehet a feleségére; nagyra tarthatja; disze az uri társaságnak és disze önnek is. A betegsége: a lelke. Az árad, az dagad,

az terjeszkedik ki — vére tüzel, sebesen ver, izgalma fokozódik — rémes!”

E szavai közben Wititterly ur, ki a beszéd hevében alig egy hüvelyknyi távolság hijján hozzáért Nicklebyné kalapjához, hirtelen visszakapta kezét s oly nagyot fújt a zsebkendőjébe, mintha valami erős fújtatógép volna.

— Gyengébbnek mondasz, Henry, mint amilyen vagyok, — mondotta Wititterlyné bágyadt mosollyal.

— Nem, Julia, nem, — mondotta Wititterly ur. — Az a társaság, amelyben te forogsz — amelyben helyzetednél, összeköttetéseidnél, szellemi képességeidnél fogva kénytelen vagy forogni — a legszörnyűbb izgalmak örvénye és forgatagja számodra. Uram Istenem, felejtethem-e azt az éjjelt, mikor a választási bálon a baronet unokaöccsével táncoltál az Exeter Hallban? Borzasztó volt.

— Utólag mindig meg kell szenvednem ezekért a dadalokért, — mondotta Wititterlyné.

— És éppen emiatt van, — felelte férje — hogy oly társalkodónőt kell magad mellé venned, aki finom, odaadó, részvételtjes és nagyon nyugodt lelkületű.

Wititterly ur és Wititterlyné asszony, kik inkább a Nickleby hölgyeknek, mint egymásnak mondták mindezt, most elhallgattak s oly arckifejezéssel néztek hallgatóikra, mellyel mintegy kérdezni látszottak: — Mit szólnak mindehhez?

— Wititterlyné asszonyt, — mondotta a férj Nicklebynéhez fordulva — a legnagyobb társaságok s a legfényesebb körök keresik és ünneplik. Rajong az operáért, a drámáért, a szépművészetekért, a... a... a...

— A nemesi osztályért, szerelmem, — segítette ki Wititterlyné.

— Igen, a nemesi osztályért, — mondotta Wititterly ur. — És a hadseregért. A tárgyak nagy temérdekségéről alkot és nyilvánít nézeteket. Egynémely közéleti férfiú, ha tudná, hogy Wititterlyné asszony valósággal mily véleményt alkotott róla, bizonyára nem hordaná oly fenn az orrát.

— Csitt, Henry, — mondotta a hölgy. — Nem illik.

— Hiszen nem említettem nevet, Julia, — felelte Wititterly ur — tehát senkin sem esik sérelem. Csak azért teszek említést arról, hogy jelezzem, mily rendkívüli nő vagy te; hogy a test és a lélek örök surlódásban van benned s hogy mindig csak megnyugtató és kényeztetni kell téged. Hallgassuk meg már most nyugodtan és elfogulatlanul, mily képességekkel rendelkezik ez az ifjú hölgy a reáváró feladathoz.

A kívánságnak megfelelően újra felsorolták a szóban-

forgó képességeket, Wititterly ur részéről való gyakori közbe-
vágások és keresztkérdések közben. Végre abban állapodtak
meg, hogy tudakozódni fognak s hogy Nickleby kisasszony
két nap alatt megkapja nagybátyjának címére a határozott
feleletet. Miután e feltételeket elfogadták, az apród lekisérté
őket a lépcsőház ablakáig, a nagy szolga pedig, ki azon a
helyen tartotta őrállását, teljes biztossággal kalauzolta őket
tovább a kapuig.

— Nagyon uri nép, — mondotta Nicklebyné, mikor ka-
ronfogta leányát. — Micsoda felsőbbrendű nő ez a Witit-
terlyné.

— Csakugyan azt hiszed, anyám? — Csak ennyit felelt
Katalin.

— Már hogyne hinném, Katinkám, drágám? — felelte
anyja. — Aztán oly halovány, oly kimerültnék látszik, remé-
lem nem szenved sorvadásban, bár nem vagyok egészen bi-
zonyos benne.

Ezek a gondolatok az előrelátó asszonyt különböző szá-
mitásokra csábították Wititterlyné életidejének gyanítható
határaitól s arról az eshetőségről, hogy özvegyen hagyott,
vigasztalhatatlan férje talán megkéri leányának kezét. Mire
hazaértek, Nicklebyné már megszabadította Wititterlyné
urnőt minden földi béklyóitól, megünnepelte nagy fénnel
a Hanover Square-en levő Szent György-templomban Ka-
talin esküvőjét s csak azt a csekélyebb jelentőségű kérdést
hagyta eldöntetlenül, hogy a neki szánt fényes mahagoni-
ágyat a Cadogan-téri ház második emeletének udvari részén
állítsák-e fel, vagy a homlokzati rész harmadik emeletén.
S minthogy nem állapodhatott meg abban, hogy a két lak-
osztály közül melyik a külön, a kérdést azzal az elhatáro-
zással tartotta függőben, hogy a döntést ez ügyben vejeire
fogja bízni.

A tudakozódás megtörtént. A válasz — Katalinnak nem
nagy öröme — kedvező volt; s egy hét múlva Katalin min-
den magával vihető és értékes holmijával bevonult Witit-
terlyné asszony otthonába, ahol egyelőre elbucsuzunk tőle.

XXII. FEJEZET.

**Miklós, Smike társaságában, elindul szerencsét próbálni.
Összetalálkozik Crummles Vince ural; hogy ki légyen az,
kítűnik ebből a fejezetből.**

Az egész pénzállomány, melyet Miklós lakásbérének s
a butorbérletnek kifizetése után akár mint tényleges tulaj-
dont, akár mint várandóságot, akár mint maradványt, akár
mint várományt magáénak mondhatott, csak néhány fél-

pensszel volt több husz shillingnél. Hanem azért mégis vigan köszöntötte azt a reggelt, mikorra Londonból való elutazását tűzte ki és oly lelki rugékonysággal ugrott ki ágyából, mely szerencsére megszokott tulajdona a fiataloknak, mert ha nem volna az, a világ ugyancsak szükében volna az öregeknek.

Hideg, csipős, borongó koratavaszi nap volt. Gyenge árnyak lebegtek itt-ott a ködös utcákon és helyel-közzel egy-egy hazatérő bérkocsi homályos körvonalai emelkedtek ki a sűrű párázathból, lassan közeledve és lomhán robogva el aztán az emberek mellett, lerázva a vékony jégkérget fehérítő fedelükről, aztán eltűnve megint a ködben. Rövid időközökben hallani lehetett a fogvacogva munkájára siető szegény kéményseprő papucsainak csoszogását és kiáltásait; az éjjeli őr nehéz lépteit, ahogy fel- s alájár és átkozza a lassan muló órákat, melyek még mindig elválasztják az alvás idejétől, a nehéz kocsi és szekerek zörgését, a könnyebb négykerekű alkalmatosságokat, melyek vevőket és eladókat visznek be különböző vásárterekre; a makacsul alvónak kapuján hiába megszólaló kalapácsütések koppanását; mindez a hang megütötte időről-időre az emberek hallását, de mindegyikük olyan volt, mintha eltompította volna a köd s csak úgy félig-meddig volt hallható, mint ahogy a szem is csak félig-meddig látta a tárgyakat. A lomha sötétség még inkább összesűrűsödött, mikor virradni kezdett; s azok, kikben volt elég bátorság, hogy felkeljenek és kikandikáljanak lefűggyöngyözött ablakaikból az utcák sötétségére, megint visszabujtak az ágyba s magukra huzzák a takarót, hogy tovább alhassanak.

A közelgő reggelnek ezek a jelei még nem mutatkoztak a megélenkülő Londonban, mikor Miklós egymaga elment a Citybe s megállt anyjának ablakai alatt. A ház sötétnek és sivárnak látszott, de az ő szemében csupa fény és élet áradt belőle, mert vén falai közt legalább egy oly sziv dobogott, melyben a sértés vagy a szégyen ugyanazt a vért mozditotta meg, mely az ő ereiben folyt.

Átment az utca tulsó oldalára, felemelte szemét az ablakához annak a szobának, melyről tudta, hogy abban alszik huga. Az ablak zárva volt és sötét volt. Szegény leány, — gondolta magában Miklós — nem gyanítja, ki van itt.

Még egyszer felnézett, egy pillanatig szinte rosszul esett neki, hogy Katalin nincs ott s egy bucsuszt sem mond neki. — Édes Istenem, — mondotta magában, mintegy rendre utasítva magát — mily gyermek is vagyok!

— Legjobb ugy, amint van, — folytatta Miklós s néhány lépést tett még, aztán visszatért ugyanarra a helyre. — Mikor első ízben hagytam el őket és ezerszer is elbucsuzhat-

tam volna tőlük, megkíméltem őket a válás fájdmától, miért ne tehetnék úgy most is? — Aközben, hogy ezt mondotta, úgy rémlett neki, mintha a függöny megmozdult volna, s elhitette magát, hogy Katalin van az ablaknál, s az érzelmeknek annál a különös ellentmondásánál fogva, mely mindnyájunkkal közös, behuzódott egy kapumélyedés alá, hogy Katalin ne lássa meg. Mosolygott saját gyarlóságán s így szólt: „Áldja meg őket az Isten!” és könnyebb léptekkel ment tovább.

Smike már aggódva várta, mikor visszatért régi szállására, s nem kevésbé Newman, ki egy napi jövedelmét adta ki egy kancsó rumos tejre, hogy legyen utravalójuk. Összekötözték podgyászukat, Smike a vállára kapta, s elindultak, Noggs Newman kíséretében, mert Newman az este kijelentette, hogy ameddig csak lehet, elkíséri őket.

— Merre? — kérdezte Newman leverten.

— Egyelőre Kingstonba, — felelte Miklós.

— Aztán hova? — kérdezte Newman. — Miért nem akarja megmondani?

— Azért, jó barátom, mert alig tudom magam is, — felelte Miklós s a vállára tette kezét. — De ha tudnám is, nincs sem kész tervem, sem kilátásom és százszor is változtatnám tartózkodásom helyét, mielőtt érintkezésbe tudnánk lépni.

— Tartok tőle, hogy valami titkos tervet forgat az agyában, — mondotta kételkedő hangon Newman.

— Oly titkosat, — felelte ifju barátja — hogy még magam sem tudom kitalálni. Hanem azért bizonyos lehet benne, hogy akármire szánom magam, tüstént megírom önnek.

— Nem felejtí el? — kérdezte Newman.

— Bizonyos, hogy nem, — felelte Miklós. — Nincs nekem oly sok jó barátom, hogy a számuk zavarba ejtene és megfélemedzném a legjobbjokról.

Ily beszélgetés közben mentek pár óra hosszáig és pár nap is lett volna belőle, ha Miklós le nem ül az ut szélén egy kőre és határozottan ki nem jelenti, hogy egy lépést sem megy tovább, míg Noggs Newman vissza nem indul. Newman, miután hiába próbált kialkudni még egy fél, aztán csak egy negyed mérföldet, végre megadta magát és sok meleg és meghatott isten hozzád után elindult a Golden Square irányába és még sokszor vissza-visszanézett, kalapját lengetve a két vándor felé, míg már csak két fekete pont jelezte, hogy merre járnak.

— Most figyelj reám, Smike, — mondotta Miklós, ahogy vig kedvvel előre ballagtak. — Portsmouthba megyünk.

Smike bólintott a fejével, de más érzelmek kifejezése

nem látszott rajta, mert neki mindegy volt, akár Portsmouthba, akár Port Royalba mennek, a fő, hogy együtt maradnak.

— Nem igen vagyok tisztában ezekkel a dolgokkal, — folytatta Miklós, de Portsmouth tengeri kikötő városa, s ha nem kapunk ott más foglalkozást, talán felvesznek bennünket egy hajó fedélzetére. Fiatal és munkaképes ember vagyok, sok mindenre lehet hasznomat venni. És te is úgy vagy vele.

— Remélem, — felelte Smike. — Mikor ott voltam abban a . . . úgy-e tudja, hova gondolsz?

— Tudom, tudom, — mondotta Miklós. — Ne is ejtsd ki annak a helynek a nevét.

— Hát amikor ott voltam még, — szólalt meg újra Smike, s a szeme ragyogott abban a reményben, hogy felsorolhatja ügyességeit — tudtam tehenet fejni és lovat ellátni, úgy, hogy senki sem különben.

— Hm! — mondotta Miklós komolyan — csak az a kár, hogy az állatoknak abból a két fajtájából nem igen szoktak sokat tartani a hajókon és ha volna is ott ló, nem igen kellene csutakolni; egyébként, tudod, megtanulhatsz te más hasznos munkát is. Mindenre képes az, akiben meg van a jóakarát.

— Bennem pedig nagyon megvan, — mondotta Smike, és újra felderült az arca.

— Isten a tanuja, hogy megvan, — felelte Miklós; — és ha nem válnál be, bajjal hiszem, hogy nem tudnék dolgozni kettőnkért is.

— Megtesszük ma az egész utat? — kérdezte Smike rövid hallgatás után.

— Sok volna az még a te igyekvő lábaidnak is, — mondotta Miklós szeretetteljes mosollyal. — Nem, Godalming harminc és egynéhány mérföldnyire van Londontól, mint egy kölesön kapott térképről leolvashattam — s úgy határoztam el, hogy ott pihenőt tartunk. Holnap erősen ki kell lépünk, mert nem vagyunk elég gazdagok arra, hogy sokat vesztegeljünk. Most pedig add ide a batyut! Gyerünk!

— Nem, nem, — felelte Smike s pár lépéssel hátrált — ne kívánja, hogy odaadjam.

— Miért ne? — kérdezte Miklós.

— Legalább hadd tegyek valamit érte, — felelte Smike. — Sohasem akarja, hogy szolgáljam olyannal, amivel tudnám. Nem is tudja, hogyan töröm a fejem éjjel-nappal, hogy valamiképen a kedvében járjak.

— Bolondos gyerek vagy, hogy úgy mondjam, mert vaknak, érzéketlennek kellene lennem, ha nem tudnám és nem

látnám, — felelte Miklós. — Most hadd kérdezzek tőled valamit, mert éppen eszembe jut és rajtunk kívül nincs itt senki, — tette hozzá Miklós, erősen a szeme közé nézve. — Jó emlékezőképességéd van-e?

— Nem tudom, — mondotta Smike és szomoruan rázta meg a fejét; — azt hiszem, valamikor volt; de most már oda van — oda van.

— Miért hiszed, hogy valamikor volt? — kérdezte Miklós, gyorsan odafordulva hozzá, mintha ez a válasz valami-képpen hozzájárult volna, hogy világosságot derítsen a kérdésére.

— Azért, mert amikor gyermek voltam, tudtam emlékezni, — mondotta Smike — de az nagyon, nagyon régen volt, vagy legalább úgy rémlik nekem. Azon a helyen, ahonnan maga elvitt engem, mindig össze voltam zavarva és mindig kábult voltam; és nem tudtam emlékezni semmire, némelykor még azt sem értettem meg, amit mondtak. Én... várjon csak... várjon csak...

— Szórakozott vagy most, — mondotta Miklós és megérintette a karját.

— Nem, — felelte társa, s révetegen nézett reá. — Csak arra gondoltam, hogyan... — Akaratlanul megborzadt.

— Ne gondolj többé arra a helyre, mert az már nincs többé, — felelte Miklós határozottan s mélyen a szemébe nézett társának, ki megint értelmetlen és gondolatlan tünődésbe merült, mint azelőtt, s néha még most is szokta.

— Hogyan volt azon a napon, mikor Yorkshirebe érkezteél?

— Tessék? — kiáltotta a fiu.

— Tudod, mikor kezdett elhagyni az emlékezőképesség, — mondotta Miklós nyugodtan. — Meleg volt az idő akkor, vagy hideg?

— Nyirkos, — felelte a fiu. — Nagyon nyirkos. Mindig is mondtam, valahányszor esett, hogy olyan idő van, mint akkor este, mikor megérkeztem; és olyankor körülvettek és kinevettek, mikor látták, hogy sirok, mikor nagyon esik az eső. Azt mondták, úgy sirok, mint a kisgyermek s erre csak még jobban elgondolkoztam. Néha egészen végig futott rajtam a hideg, mert úgy láttam magam, mint akkor, mikor beléptem ugyanazon az ajtón.

— Mint akkor, — ismételte meg Miklós, színlelt egykedvűséggel. — Milyen voltál akkor?

— Olyan kicsiny teremtés, — mondotta Smike — hogy megszánhattak volna, ha csak emlékeztek volna is reá.

— De csak nem találhattál oda egymagad, — jegyezte meg Miklós.

— Nem, — felelte Smike. — Oh, dehogy.

— Ki volt veled?

— Egy ember — egy sötét, száraz ember. Ugy hallottam tőlük, az iskolában és régebben magam is emlékeztem reá. Örültem, hogy elhagyhatom, mert félttem tőle; de azok oly rosszul bántak velem, hogy tőlük még jobban félttem.

— Nézz reám, — mondotta Miklós és magára akarta vonni minden figyelmét. — Ide; ne fordulj félre. Emlékszel-e még valami asszonyra, valami jóságos asszonyra, ki valamikor reád hajolt, s megcsókolta az ajkadat és gyermekének mondott?

— Nem, — mondotta a szegény teremtés, a fejét rázva — nem, soha.

— Valami más házra sem, mint a Yorkshirei?

— Nem, — felelte az ifju bánatos pillantással — egy szoba . . . eszembe jut, hogy egy szobában háltam, egy nagy, magányos szobában a ház legfelső részén, ahol csapóajtó volt a mennyezeten. Sokszor rejtettem fejemet a takaró alá, hogy ne lássam, mert félttem tőle; kis gyermek voltam és senki sem volt közelemben; és sokszor gondoltam, hogy mi is lehet annak a tulsó oldalán. Az egyik sarokban egy óra, vén óra volt. Még emlékszem rá. Sohasem felejtettem el azt a szobát, mert mikor rossz álmaim vannak, mindig látom, olyanakk, amilyenek volt. Látok benne olyan dolgokat és embereket, amilyeneket akkor sohasem láttam benne, de maga a szoba olyan, mint máskor volt, az nem változik meg soha.

— Ide adod-e most már azt a batyut? — kérdezte Miklós, hirtelen más tárgyra térve át.

— Nem, — mondotta Smike, — nem. Jöjjön, menjünk tovább.

Ahogy ezt mondotta, meggyorsította lépteit, mert nyilván azt hitte, hogy egész idő alatt egy helyben álltak. Miklós jól reánézett s beszélgetésünk minden szava élénken megmaradt emlékezetében.

Közben tizenegy óra lett s bár a sűrű köd még mindig körülvette az imént elhagyott várost, mintha szorgalmas lakóinak lehellete még mindig üzleti és nyereszkesedési terveken csüggene s nagyobb vonzó erőt találna azokban, mint fenn a nyugodtabb és magasabb régiókban, a szabad mezőn derült és tiszta volt az idő. Egy-egy mélyebben eső helyen találtak még ködfoszlányokat, melyeket a nap még nem tudott elűzni buvóhelyeikről; de ezeket is csakhamar hátuk mögött hagyták, s mikor a két vándor túlhaladt a dombokon, öröm volt hátranézniök s látniok, ahogy a lomha tömeg, a nappal éltető befolyása következtében, nehézkesen hömpölyög tova. Hatalmas, meleg napsugár világította meg a zöld

réteket és a bodros vizeket s a nyár látszatát kölcsönözte nekik, míg az utasokkal a tavasz erejét és üdeségét érezte. A föld rugalmasnak látszott a lábaik alatt; a juhnyájak kolompjai édes zene hangjaiként csendültek fölökbe, s a két ifju, a mozgástól felvidulva, a reménytől felderítve, az orosz-lán bátorságával ment előre.

A nap elmúlásához közeledett, világos színei elhalványultak és bágyadtabb árnyalatokat vettek magukra, mint az ifju remény, melyet az idő elbágyaszt, vagy mint a fiatalos vonások, melyek lassan-lassan az öregkor nyugalmává és derüvévé lágyulnak át. De lassu fogyatkozásában szinte nem volt kevésbé szép, mint kezdetekor; mert a természet sajátos bájít kölcsönöz a nap meg az év minden szakának, s reggeltől estig, mint a bölcsőtől a sirig oly enyhe változások követik sorban egymást, hogy észre sem vesszük haladásukat.

Végre megérkeztek Godalmingba, két szerény fekvőhelyet kértek s jó egészséggel aludtak reggelig. Reggel felébredtek, ha nem is oly korán, mint a nap, és megint gyalogszerrrel indultak tovább, ha nem is frissen, mint tegnap, de azért elég bizakodással, bátorsággal, hogy vigan tehessék meg a rájuk váró utat.

Azt az utat pedig nehezebb volt megtenni, mint a tegnapit, mert nem egy magas és nehezen járható domb állt előttük, s utazás közben csak úgy, mint az életben, sokkal könnyebben teszi meg az ember az utat lefelé, mint felfelé. De azért lankadatlan kitartással igyekeztek céljuk felé s nincs az az égbe néző domb, melynek tetejét a kitartó igyekezet végére mégis el nem érné.

Az „Ördög puncsos csészéje“-nek peremén jártak és Smike nagy érdeklődéssel figyelte, mikor Miklós felolvasta annak a kőnek a felírását, amelyet ezen a vad helyen állítottak egy gyilkosság emlékére, melyet ott követtek el éjnek idején. A pázsit, amelyen álltak, valamikor aludtvértől volt izamos s a meggyilkolt ember vére lassan szívárgott le abba a mélyedésbe, melyről ez a hely a nevét kapta. Az „Ördög csészéje“, gondolta magában Miklós, mikor üregébe nézett, „soha sem telt meg hozzá illőbb itallal“.

Nagy igyekezettel mentek tovább s végre tág és terjedelmes lapályra értek, melynek felszínén kisebb dombok és síkságok váltakoztak, új meg új alakot adva zöld felszínnek. Egyszerre csak közvetlen előttük oly meredeken nyult fel az ég magasságába egy szinte függőleges falu szikla, hogy úgy látszott, mintha csak a meredélyein legelésző juhok és kecskék mászhatnák meg, s ott kezdődött egy jó magas gyeves töltés, mely oly lassan és szelíden emelkedett s oly enyhén merült el a lapályban, hogy az ember nem igen tudta

volna megmondani, hol is ér véget. Dombok torlódtak egymásra és hullámos domborulatok, szépek vagy formátlanok, simák vagy göröngyösek, a szemnek kedvesek vagy visszataszítók sorakoztak hanyagul egymás után; közben gyakorta váratlan lármával kelt szárnyra a földről a varjak egy-egy serege és károgha s a legközelebb eső dombok fölött keringve, mintha nem volnának tisztában, merre tartsanak, hirtelen megpihentek szárnyukon s egy nyílt völgy irányában a fény gyorsaságával szálltak tova.

A kilátás lassan-lassan mindkét oldalról kiszélesült s a vándorok, mikor elhagyták a szűkebb és körülzárt színteret, megint a síkföldre értek ki. Tudták, hogy közelednek ahhoz a helyhez, ahova tartanak s ez friss erőt öntött beléjük. De az út megerőltető volt, sokhelyütt késlekedtek is, és Smike elfáradt.

Igy aztán már leszállt az alkonyat, mikor egy utszéli fogadó felé irányították lépteiket Portsmouthtól még tizenkét mérföldnyire.

— Tizenkét mérföld, — mondotta Miklós két kezével a botjára támaszkodva s kételkedő pillantást vetett Smikere.

— Tizenkét hosszú mérföld, — ismételte meg a fogadós.

— Jó-e az ut? — kérdezte Miklós.

— Nagyon rossz, — mondotta a fogadós. De hát hol van az a fogadós, aki másképp beszélt volna?

— Szeretnék tovább menni, — jegyezte meg Miklós, aggódva. — Igazán nem tudom, mit is tegyek.

— Ne hallgasson reám, — felelte a fogadós. — De én a magam részéről egy lépéssel sem mennék tovább.

— Nem? — kérdezte Miklós, még mindig habozva.

— Nem bizony, ha bizonyos volnék a jó éjjeli szállásomról, — mondotta a fogadós. Azzal felemelte a kötenyét, két zsebébe sülyesztette a kezét, néhány lépésnyire kiment a fogadó ajtaja elé és színlelt nagy egykedvűséggel nézett ki a sötét országotra.

Smike kimerült arcára vetett pillantása arra indította Miklóst, hogy minden további gondolkodás nélkül megszállt a fogadóban.

A fogadós a konyhába vezette őket s minthogy a tűzhelyben jó tűz pattogott, megjegyezte, hogy nagyon hideg van künn. De ha csak kisebb tűz pattogott volna, azt jegyezte volna meg, hogy meleg van künn.

— Mit kaphatunk vacsorára? — kérdezte Miklós természetesen.

— Mit parancsol? — volt a fogadós nem kevésbé természetes válasza.

— Miklós azt mondotta, hogy jó volna egy kis hideg marhasült, de hideg marhasült nem volt; — rántottát kért, de nem volt tojás — ürübordát, de ürüborda nem volt kapható három mérőföldes területben, pedig a múlt héten annyi volt belőle, hogy azt sem tudta, hova tegye, és lesz nagy mértékben holnapután is.

— Akkor, — mondotta Miklós — kénytelen vagyok önre bízni, amit megtettem volna már előbb is, ha megengedte volna.

— Akkor mondok valamit, — felelte a fogadós. — A vendégszobában van egy ur, aki meleg vagdalt beefsteaket rendelt burgonyával este kilenc órára. Többet sütöttem, mint amennyit elfogyaszthat s nem kételkedem benne, hogy nem lesz ellene kifogása, hogy ön is vele tartson. Megyek is már s megkérdézem.

— Ne tegye, ne tegye, — mondotta Miklós, visszatartóztatva. — Azt mondom, inkább ne tegye. Én bizony — ej, elvégre miért ne mondanám meg? Hiszen láthatja, hogy nem vagyok valami előkelő utas és gyalog tettem meg az utat idáig. Több mint valószínű, azt hiszem, hogy az az ur nem venné szívesen a társaságomat, pedig akármilyen porlepte alak vagyok is, büszkébb vagyok, semhogy bárkihez tolokodnám.

— Ments Isten, — mondotta a fogadós — hiszen csak Crummes ur; nem válogatós ember az.

— Csakugyan nem? — kérdezte Miklós, akire, megvallva az igazat, némi hatást tett a jóízű vagdalt pecsenyére való kilátás.

— Nem az, — mondotta újra a fogadós. Bizonyosan kedvére lesz a maga beszédmódja. De majd elvlik. Várjon csak egy pillanatig.

A fogadós nem kérve tovább engedelmet, besietett a vendégszobába, de Miklós sem igyekezett tartóztatni, megdölgölvä bölcsen, hogy a vacsora az adott körülmények közt sokkal komolyabb valami, nemhogy ajánlatos volna tréfára venni. Nemsokára azután a fogadós nagy izgalommal visszatért.

— Minden rendben van, — mondotta halkan. — Tudtam, hogy nem bánja, ön pedig olyat fog látni odabenn, amit érdemes lesz megnézni. Fékomteremtette, de hogyan neki mentek egymásnak!

Rá sem ért megkérdeni, hogy mit jelent ez a legnagyobb lelkesedéssel tett felkiáltás, mert a fogadós már kinyitotta a szoba ajtaját és Miklós utána ment, nyomában pedig SMIKE, ki le nem tette volna hátáról a batyut, mert úgy vigyázott reá, mintha egy zsák aranypénz lett volna benne.

Miklós különös dolgot várt, de semmivel sem különösebbet, mint ami a szobában a szeme elé tárult. A szoba felső végében két fiu, egy nyakigláb meg egy törpe, mindkettő matrónnak öltözve — vagy legalább színpadi matrónnak, övvel, csattal, hajfonattal és pisztolyokkal tökéletesen ellátva — mint a színlapokon szokták mondani, borzasztó harcot vívtak egymással aféle széles pengéjű, rövid és kosármarkolatu kardokkal, minőket leginkább kisebbféle színházainkban szoktak használni. A pöttömnyi legényke jókora előnyben volt a nyakigláb előtt, kit ugyancsak sarokba szorított, s mindketőjüket egy nagytermetű erős ember kísérte figyelemmel, aki egy asztal sarkára könyökölt és erősen biztatta őket, hogy kissé több szíkrát csiholjanak ki a kardjaikból, akkor aztán szó sem lehet róla, hogy óriási tetszést ne arathassanak az első előadáson.

— Crummles Vince ur, — mondotta a fogadós nagy tisztelettel — ez az a fiatal uriember.

Crummles Vince ur fejének olyféle meghajtásával fogadta Miklóst, mely némiképpen megtartotta a közönyt egy római császár udvariassága meg egy borozó cimbora fejbillentése közt, és kérte a fogadóst, hogy csukja be az ajtót és hordja el az irháját.

— Gyönyörű látvány, — mondotta Crummles ur s intett Miklósnak, hogy ne jöjjön közelebb, mert megzavarja a jelenetet. — A kis ember legyüri; a nagyobbiknak, ha meg nem adja magát, három pillanat alatt vége. Rajta, még egyszer fiuk.

A két viador újra egymásnak ment és olyan csapásokat mért egymásra, hogy a szíkrák egész özöne pattogott szerte-széjjel, nagy meglepődésére Crummles urnak, ki éppen azt tartotta nagyon fontosnak. A viadal körülbelül kétszáz csapással kezdődött, melyet a törpe meg a nyakigláb matrón mért különösebb eredmény nélkül egymásra, míg a törpe végre térdre bukott, amit azonban vajmi kevésbe vett, mert balkezevel segítve magán, féltérden csuszott körül és kétségbeesetten küzdött, míg a nyakigláb matrón ki nem ütötte a kardot a kezéből. Már most mindenki azt hihette volna, hogy a törpe matrón ebben a nagy szorultságában megadja magát és kegyelmet kér, de ehelyett hirtelen egy nagy pisztolyt kapott elő az övéből s a nyakigláb orra alá tartotta, akit ez a váratlan fortély úgy meglepett, hogy a törpe matrón felkaphatta a kardját és újra kezdhetette a viadalt. Újra kezdődött a viaskodás, s mindkét részről temérdek cselvágást mértek egymásra, példának okáért balkézszel, vagy a lábikra felé, a jobb váll, aztán a bal váll mögé; mikor pedig a törpe oly hatalmas csapást mért a nyakigláb combjára, hogy ha ko-

moly a vágás, tisztára lekaszabolta volna, a nyakigláb átugrott a rövid kardon, s az egyensúlyt helyreállítandó s a dolgot a lovagiasság szabályai szerint elintézendő, ugyanoly csapást mért reá, akkor a törpe ugrott át a nyakigláb kardja fölé. Ezután temérdek cselvágás és, nadrágtartó hiányában, a nadrágok felhuzogálása következett, aztán a törpe matróz (nyilvánvalóan ő volt a rokonszenvesebb hős a darabban, mert mindig ő maradt fölül) összeszedte minden erejét és rávetette magát a nyakigláb matrózra, ki némi hiu védekezés után a földre roskadt s nagy kinok közben kiadta lelkét, a törpe matróz pedig mellére tette lábát s kardját egészen átdöfte rajta.

— Ezt kétszer is megujráztatják, ha mindig ily jól csináljátok, fiuk, — mondotta Crummels ur. — De most már szedjetelek egy kis lélekzetet és öltözzetek át.

A viadorokhoz intézett eme szavai után köszöntötte Miklóst, ki most már észrevette, hogy Crummles ur arca terjedelem tekintetében arányosan illeszkedik testalkatához, hogy nagyon duzzadt alsó ajka, rekedt hangja van, mint akinek szokása, sokat kiabálni, és nagyon rövid, majdnem feje tetejéig leborotvált haja, hogy, mint Miklós később megtudta, annál könnyebben rakhassa fel a különböző jelmezekhez való parókákat.

— Mit tart erről, uram, — kérdezte Crummles ur.

— Nagyon jó, igazán elsőrendű, — felelte Miklós.

— Azt hiszem, nem egyhamar találni ilyen fiukat, — mondotta Crummles ur.

Miklós ehhez hozzájárult, de megjegyezte, hogy ha kissé jobban illenének egymáshoz . . .

— Illenének! — kiáltott Crummles ur.

— Ugy értem, hogy nagyságra, — mondotta Miklós magyarázatképen.

— Nagyságra! — mondotta Crummles; — de kérem, hiszen a viadalnál az a fő, hogy egy-két lábnyi különbség legyen köztük. Hogyan is kötnék le igazán a közönség érdeklődését, ha nem kis ember küzdene a nagyobb ellen, — mert másképp legalább ötöt kellene állítani egy ellen, már pedig ahhoz, a mi társaságunkban, nincs elég emberünk.

— Így értem, — felelte Miklós. — Bocsnát. Bevallom, erre nem gondoltam.

— Pedig ez a fő, — mondotta Crummles ur. — Holnapután kezdem meg előadásaimat Portsmouthban. Ha odajön, nézzen el a színházba és győződjék meg, milyen hatása lesz.

Miklós megígérte, hogy ha lehet, megteszi és közelebb huzva a tűzhöz egy széket, mindjárt beszélgetésbe eredt a színházigazgatóval. A színházigazgató nagyon beszédes és

közlékeny ember volt, amiben talán nemcsak lelki hajlandóságának volt része, hanem annak a vizespálínkáknak is, melyet bőségesen hörpintgetett, vagy a burnótnak, melyet fölöttébb nagy adagokban szedett elő a mellénye zsebében levő fehér-barna papirzacskóból. Minden tartózkodás nélkül tárta fel magánügyeit és meglehetősen szóbőséggel terjeszkedett ki társulatának érdemeire és családjának tehetségeire, amiből a két kardvivő ifju mindkét irányban bőven vette ki részét. Ugy látszott szavaiból, hogy holnap lesz Portsmouthban a különböző hölgyek és urak gyülekezése s ugyanoda mennek az apa és fiai is, nem ugyan rendes előadássorozatra, hanem csak amolyan vendégjátékra, miután szerződéses kötelezettségeinknek Guildfordban, a legnagyobb tetszést aratva, eleget tettek.

— Ön is arra tart? — kérdezte az igazgató.

— I-gen, — mondotta Miklós. — I-gen, arra.

— Ismerős már abban a városban? — kérdezte az igazgató, ki feljogosítva vélte érezni magát, hogy ugyanazt a bizalmat várja el Miklóstól, mint amelynek ő adta bizonyosságát.

— Nem, felelte Miklós.

— Sohasem járt ott?

— Soha.

Crummles Vince ur rövid és száraz köhintést hallatott, mintegy azt mondva: „ha nem akarsz beszélni, ne beszélj“ és annyi csippentés burnót szedett ki egymásután a papirzacskóból, hogy Miklós nagyon szerette volna tudni, hol talál helyet mindannak.

Ily elfoglaltságok közben Crummles ur néha-néha igen nagy érdeklődéssel nézett Smikere, aki szemmeláthatóan kezdettől fogva nagy mértékben vonta magára figyelmét. Smike most éppen elaludt s ülőhelyében nagyokat bólintott fejével.

— Bocsánat a kérdésemért, — mondotta az igazgató Miklóshoz fordulva és halkítva hangját — de mily nagyszerű feje van az ön barátjának.

— Szegény fiu! — mondotta Miklós félmosollyal — jobban szeretném, ha kissé kövérebb volna és kevésbé volna beesett az arca.

— Kövérebb! — kiáltotta majdnem megrettenve az igazgató — örökre elrontaná!

— Azt hiszi?

— Hiszem-e, uram! Hát igen, úgy, amilyen most, — mondotta az igazgató és nagyot ütött a saját térdére — minden kitömés nélkül a testén és alig valami festékkal az arcán, olyan nagyszerű alak volna a koplaló szerepekre,

hogy párját kellene keresni az országban. Játszassa el csak vele türethetően jól a patikust Rómeó és Juliában, a lehető legkisebb vörös pettyel az orrahegyén, s bizonyos lehet benne, hogy háromszor is kitapsolják, hacsak kidugja a fejét az ajtó nyílásán az első kulissza közelében.

— A szakember szemével nézi őt, — mondotta kacagva Miklós.

— És igazam van benne, — felelte az igazgató. — Mióta a színházi pályán vagyok, nem láttam még fiatal embert, ki erre a foglalkozásra úgy rátermett volna, pedig magam is már tizennyolc hónapos koromban játszottam a kővér gyermekek szerepét.

A vagdalt beefsteak megjelenése s ugyanakkor a Crummles Vince-fiuk betoppanása más irányt adott a beszélgetésnek, valójában pedig kis idő múlva véget is vetett neki. Ez a két fiatal ur alig valamivel kisebb ügyességgel forgatta a kést meg a villát, mint a széles kardot, s mint-hogy az egész társaság oly kitűnően bánt a rágószerszámaival, mint amazok a fegyverrel, nem is jutott idő beszélgetésre, míg a vacsora véget nem ért.

Alig, hogy az ifju Crummles urak lenyelték az utolsó meglévő falatot, különböző félig elfojtott ásitással és tagjaik kinyújtóztatásával nagy hajlandóságuknak mutatták jelét arra, hogy lefeküdjenek, amiről Smike még világosabban tett bizonyosságot, amennyiben már vacsora közben, sőt evés közben is újra meg újra elaludt. Miklós tehát azt ajánlotta, hogy oszlassák fel a társaságot, de az igazgató nem akart arról hallani sem, kijelentvén, hogy erős elhatározása, egy csésze puncsral kínálni meg új ismerősét, s nagyon rossz néven venné tőle, ha nem fogadná el.

— Csak hadd menjenek, — mondotta Crummles Vince ur — mi pedig majd kedélyesen a kandalló közelébe ülünk.

Miklós nem igen kívánczolt a lefekvésre, mert tele volt gondnal; úgy tehát némi szabadkozás után elfogadta a meghívást, kezét rázott az ifju Crummlesekkel, mikor pedig az igazgató a maga részéről jóindulatu áldással bocsátotta el Smiket is, Miklós helyet foglalt az igazgatóval szemben a kandallónál és segített kiüríteni a puncsos tálal, mely csak-hamar vigan gőzölögve adta ki tartalmát s nagyon kedves és csábító illatot terjesztett maga körül.

De dacára puncsra és igazgatónak, ki temérdek esetet mondott el s bámulatraméltó tehetséggel szivta a dohányt a pipájából és szippantotta fel ugyanakkor burnót formájában, Miklós mégis csak szórakozott és rosszkedvű maradt. Gondolatai régi otthonában jártak, mikor pedig mostani helyzetére fordultak, a legközelebbi jövő bizonytalansága oly szomorú-

ság árnyékát vetette reá, melyet semmi erőfeszítéssel sem tudott elűzni magáról. Figyelme hol erre, hol arra fordult; bár hallotta az igazgató hangját, még sem hallott meg semmit abból, amit beszélt, s mikor Crummles Vince ur egy kalandjának hosszas elmondását harsány kacajjal fejezte be s azt kérdezte tőle, hogy hasonló esetben mit tett volna ő, Miklós kénytelen volt a rendelkezésére egyedül álló mentéshez folyamodni és bevallani, hogy nem is tudja, miről van szó.

— Hát vettem észre, — mondotta Crummles ur. — Valami nyugtalanítja a lelkét. Mi baja van?

Miklós nem állhatta meg, hogy ne mosolyogjon e közvetlen kérdésen; de minthogy nem tartotta érdemesnek kitérni előle, bevallotta, hogy némi aggodalom bántja abban a tekintetben, hogy nem érheti el azt a célját, mely az országnak ebbe a részébe hozta.

— És mi az a cél? — kérdezte az igazgató.

— Foglalkozást találni, mellyel megkereshetném, amire nekem meg szegény utitársamnak szüksége van, — mondotta Miklós. — A dolog így áll. Bizonyára már eddig is észrevette, így hát vagyok annyi bizalommal, hogy megmondom, hogyan vagyunk.

— Mi az, amit Portsmouthba inkább lehet megtalálni, mint máshol? — kérdezte Crummles Vince ur, szavai közben megpuhítva a gyertya fölött pipaszárán a pecsétviaszot, aztán szétnyomkodva rajta a kisujjával.

— Sok hajó indul ott, azt hiszem, a kikötőből, — felelte Miklós — egyiken, vagy másikon majd csak kapok valami foglalkozást. Legalább az ételt-italt mindenestre megkeresem.

— Sózott húst és idei rumot, borsópuddingot meg izetlen kétszersültet, — mondotta az igazgató és nagyot szíppantott a pipáján, hogy a tűz ki ne aludjék benne, azután visszatért a szépítő eljárásához.

— Van még annál rosszabb is, — mondotta Miklós. — Azt hiszem ép úgy elviselhetem, mint akárhány velem egykoru és akárhányan, akik úgy voltak szoktatva, mint én.

— Lehet, hogy képes volna reá, — mondotta az igazgató — ha állást fogadna el valami hajón; de nem fogja megtenni.

— Miért nem?

— Azért, mert nincs az a hajósgazda vagy kormányos, aki a sóra is érdemesnek tartaná, míg találhat a hajózásban kitanult embereket, már pedig annyi van olyan, mint osztrigahéj az utcán.

— Hogyan érti? — kérdezte Miklós, megütközve ezen a bejövendölésen s azon a bizalmas hangon, amelyen mondotta. — Senki sem születik kész hajósnak. Ki kell arra tanítaniok.

Crummles Vince ur biccentett a fejével. — Ugy van; de nem az ön korában levőket s nem az olyan uri fiatalokat, mint ön.

Hallgatás következett. Miklós elboruló arccal, szomoruan nézett a tűzbe.

— Nem jut eszébe más foglalkozás, melyet az önhöz hasonló külsejű és ügyességű fiatalember könnyen vállalhatna, s amellet jobban boldogulhatna a világban? — kérdezte az igazgató.

— Nem, — felelte Miklós, a fejét rázva.

— No, akkor majd mondok egyet én, — mondotta Crummles ur, a tűzbe hajtva a cseréppipáját és felemelve hangját. — A színházat.

— A színházat! — kiáltotta Miklós majdnem ép oly hangosan.

— A színművészetet, — mondotta Crummles Vince ur. — Én magam, a feleségem, a gyermekeim, mind ezen a pályán vagyunk. Volt egy kutyám, mely kölyökkorától fogva abban élt és abban halt meg; és a kocsim elé fogott ponylovám is fellép a „Timur, a tatár khán“ című szindarabban. Felleptem önt a barátjával együtt. Fogadja el az ajánlatomat. Szükségem van valami uj vonzó erőre.

— Egyáltalában nem értek hozzá, — mondotta Miklós, kinek e váratlan javaslatra elállt a lélegzete. — Még sohasem játszottam szerepet, ha csak az iskolában nem.

— Az ön járásában és modorában van valami a finom vigjátékból, a szemében valami az ifjai tragédiából s a kacajában a jóféle bohózatból, — mondotta Crummles Vince ur. — Ugy beválik majd, mintha gyermekkora óta a színpadi lámpák előtt töltötte volna az életét.

Miklós arra a csekély aprópénzre gondolt, mely korcsmai számlájának kiegyenlítése után a zsebében maradt és habozott.

— Százféléképen vehetjük hasznát, — mondotta Crummles ur. — Gondolja meg, mily nagyszerű színlapokat írhatna a boltok kirakatába olyan neveltségű ember, mint ön.

— Hát azt mindenesetre vállalhatnám, — mondotta Miklós.

— De mennyire, — felelte Crummles ur. — Bővebbet a kis színlapokon, fél kötetre valót lehetne azokba belevenni. Írhatna darabot is. Szükség esetén miért ne írhatna egy-egy darabot, melyben megmutathatók, hogy mit tudunk.

— Ebben ugyan nem igen vagyok otthon, — felelte Miklós — de néha-néha talán mégis össze tudnék ütni valamit, ami megfelelné önnek.

— Legközelebb új látványos darabot mutatunk be, — mondotta az igazgató. — Lássuk csak, — e társulat merőben kiváló segítő eszközei — új és ragyogó jelenetezés — úgy kell intéznie, hogy belevehessen egy igazi kutszivattyut meg két mosókádat.

— A darabba?

— Abba, — felelte az igazgató. — Olcsón jutottam hozzájuk nemrég egy árverésen és nagyszerűen fognak hatni. Ez a londoni metódus. Az ember előbb kikeresi a ruhákat meg a kellékeket, aztán írhat hozzájuk egy darabot. A legtöbb színház külön író tart az ilyenhez.

— Ne mondja! — kiáltotta Miklós.

— Dehogyan nem mondom, — felelte az igazgató; — egészen mindennapi dolog. Nagyon jól fog festeni a színlapon külön sorban: „Igazi szivattyuskut!” Nagyszerű mosókádak! Nagy attrakció! Nem ért történetesen a piktorsághoz?

— Nem vagyok benne otthon, — felelte Miklós.

— Hát azon nem segíthetünk, — mondotta az igazgató. Ha értett volna hozzá, nagy fametszetet nyomtathattunk volna a cimlapra, amely bemutatta volna a színpadot egész mélységében, a kutat, meg a kádakat is odaértve; de hát, ha nem ért hozzá, nem segíthetünk a dolgon.

— Mit kapnék mindezért? — kérdezte Miklós néhány pilanatnyi gondolkodás után. — Megélhetnék belőle?

— Megélhetne! — mondotta az igazgató. — Mint egy fejedelem! Saját járandóságából, meg a barátja keresetéből, aztán abból, amit ír, felvihetné egy fontra hetenként!

— Komolyan mondja?

— Hogyne és ha telt házaink lesznek, felviheti majdnem a kétszeresére is.

Miklós vállát vonta, de előtte volt a nagy szükség és ha lett volna is benne erő, hogy elviselje a legnagyobb szükséget is, kérdés, miért szabadította ki akkor az ő tehetetlen védencét, ha továbbra is oly nehéz sorsot kell viselnie, mint az volt, amelytől megszabadította? Könnyű volt, semmiségnek venni hetven mérföldet, mikor egy városban volt azzal az emberrel, ki oly gyalázatosan bánt vele s oly mélyen elkeserítette, de most elég nagynak tűnt fel biz' előtte az az út. Mi is volna, ha idegen országokba menne és közben meghalna anyja vagy Katalin?

Minden további gondolkodás nélkül gyorsan kijelentette, hogy áll az alku és kezébe csapott Crummles Vince urnak.

XXIII. FEJEZET.

Crummles Vince ur társulatáról s ez ur családi és színházi dolgairól beszél.

Minthogy Crummles urnak valami furcsa négylábu állata volt az istállóban, melyet ponynak mondott, s volt egy ismeretlen rajzolatú járműve, melyet a négykerekű phaeton nevével ruházott fel, másnap reggel Miklós nagyobb kényelemmel folytatta utját, mint remélte, amennyiben ő maga meg az igazgató a külső helyeket foglalták el, az ifjabb Crummles urakat pedig Smike társaságában hátul pakolták fel egy fonott kosárral együtt, melyet vastag viaszkosvászon óvott a nedvességtől s melyben a széles kardok, a pisztolyok, a hajfonatok, a matróziruhák, meg az említett két ifju ur többi színházi kellékei voltak.

A pony utközben bőven hagyott időt mindenre és — lehet, hogy szinpadi neveltségénél fogva — néha erős hajlandóságot mutatott arra, hogy lefeküdjék. De Crummles Vince ur gyeplővel és ostorral mégis meglehetősen tudta lábon tartani, ha pedig ezek a módok nem váltak be s az állat megállt, az idősebb Crummles ur leszállt a kocsiról és beléjerugott. E biztatások következtében aztán mégis reávéttette magát, hogy mozduljon egyet néha-néha és (mint Crummles ur helyesen jegyezte meg) az összes felekre nézve kellemetes módon dőcögtek tovább.

— Alapjában véve nem rossz pony, — mondotta Crummles ur, Miklóshoz fordulva.

Az is lehetett alapjában véve, de bizonyára nem volt az a külsejére nézve, mert a bőre a legdurvább és legcsunyább fajtából volt való. Így hát Miklós csak annyit jegyzett meg, hogy nem csodálná, ha nem volna az.

— Sok országos körutat tett meg velünk ez a pony, — mondotta Crummles ur s a régi ismeretség kedvéért megcsiklandozta szemehéját az ostornyele hegyével. — Egészen a csáládhöz tartozik. Anyja is a szinpadon volt.

— Csakugyan? — mondotta Miklós.

— Tizennégy évig evett almáspitét a cirkuszban, — mondotta az igazgató; — pisztolyokat sütögetett el, hálósipkában aludt, szóval, szerepköre a bohózat volt. Az apja táncolt.

— És kitűnő volt a maga nemében?

— Nem éppen, — mondotta az igazgató. — Meglehetősen alantas ajtájú pony volt. A dolog úgy áll, hogy eredetileg kölcsönző volt, melyet bérbe szoktak adni és sohasem tudott letérni a régi szokásairól. Hanem azért melodrámban nem volt egészen rossz, csak éppen, hogy nagyon vaskos, nagyon vaskos volt. Mikor az anyja meghalt, ő vette át a portói bor-jelenetet.

— A portói bor-jelenetet! — kiáltotta Miklós.

— Portói bort ivott a clownnal, — mondotta az igazgató — de nagyon telhetetlen volt s egy este leharapta a pohár felső részét és megfulladt rajta, úgy hogy végre is az alantasság volt a halála.

Mínhogy a balszillagzat alatt született állat leszármazottja mindjebban igénybe vette Crummles ur figyelmét, az igazgató nem igen ért rá beszélgetni. Ennek következtében Miklós kényelmesen foglalkozhatott a saját gondolataival, míg Portsmouth felvonóhidjához nem értek, ahol Crummles ur megállt.

— Itt leszállunk, — mondotta — a fiuk majd az istállóba vezetik a ponyt, a podgyászt pedig a lakásomra viszik. Jó lesz, ha egyelőre ön is oda viteti a magát.

Miklós megköszönte Crummles urnak a szíves ajánlatot, leszökött a kocsiról és lesegítve Smiket, elkísérte az igazgatót a főúton a színházba, nem minden szorongó érzés nélkül arra a gondolatra, hogy ily merőben új viszonyok közé kell egyszerre lépnie.

Utjuk a falakra kiragasztott s az ablakokba kitett plakátumok meglehetősen sokasága előtt vitte el őket, amelyeken Crummles Vince ur, Crummles Vincéné urnő, Crummles urfi, Crummles P. urfi és Crummles kisasszony neve igen nagy, minden másé pedig igen apró betűvel volt kinyomtatva. Végre egy bejáróhoz értek, ahol a narancshaj és a lámpaolaj erős illata ütötte meg orrukat a gyaluforgács mellékillatával keverten. Végigtapogatództak egy sötét folyosón, lefelé mentek néhány lépcsőn, átvergődtek a vászonkulisszáknak és festékes bőgréknek egy kis labirintusán s egyszerre Portmouth színházának színpadán álltak.

— Helyben vagyunk, — mondotta Crummles ur.

Nem volt nagyon világos, de Miklós mégis észrevette, hogy közvetlenül az első bejárónál, a sugólyuk oldalán áll csupasz falak, poros kulisszák, megpenészedett felhők, otrombán felcsipett drapériák és piszkos padló között. Körülnézett. A mennyezet, a földszint, a páholyok, a karzat, a zenekar s a mindenféle kellék és díszlet — mindez durva, hideg, szomorú és szálnalmas benyomást tett reá.

— Ez a színház? — sugta Smike elcsodálkozva — én azt hittem, hogy csupa ragyogás és gyönyörűség.

— Ugy is van, — felelte Miklós, kit alig valamivel kevésbé lepett meg a látvány — de nem nappal Smike, nem nappal.

Az igazgató hangja az épület szorosabb szemügyrevételéről a proscénium ellenkező oldalára terelte figyelmét, hol egy beteglábu és hosszukásfedelű kis mahagóni asztalnál, fényét

vesztett selyemruhában, kalapját szalagjánál a karján lógatva és haját (melynek nagy tömegével rendelkezett) nagy fonatokban a két halántékához tűzve negyven és ötven közt levő természetes, kövér asszonyság ült.

— Johnson, — mondotta az igazgató — mert Miklós azt a nevet mondotta neki, amellyel Noggs Newman ruházta fel, mikor Kenwignével beszélgetett — engedje meg, bemutatnom Crummles Vincéné öcnagyságának.

— Örülök, hogy megismerhetem, uram, — mondotta Crummles Vincéné urnő siri hangon; — s még inkább örülök, hogy társulatunk reményteljes tagjaként üdvözölhetem.

A hölgy e szavak közben megrázta Miklós kezét; Miklós látta, hogy jókora keze van, de oly erős szorítást még sem remélt tőle, mint aminővel megtisztelte.

— Ez pedig, — mondotta a hölgy s oly léptekkel közeledett Smeikehez, mint ahogy a tragikák szokták lépdelni a színpadon — ez pedig a másik. Üdvözlöm önt is uram!

Azt hiszem lesz belőle valami, drágám, — mondotta az igazgató, egy csipetnyi burnót helyezve az orrába.

Bámulatraméltó, — felelte a hölgy. — Mondhatom, jó akvizíció.

Mikor Crummles Vincéné urnő visszalépdelt az asztalhoz, valami titokszerű ajtóból egy kis leány pattant a színpadra, piszkos, fehér, térdig fodros ruhában, rövid bugyogóban, szandálban, rövid fehér kabátban, rózsaszínű gaze kalapban zöld fátyollal, és papirospiócékkal a hajában. Piruettet vágott, kétszer a levegőbe rugott, újabb piruettet vágott, aztán a szemközti levő kulisszára nézett és felsikoltott, kirohant a lámpák felé, úgy, hogy csak hat hüvelyknyi tér választotta el tőlük s a megrettenés szép mozdulatát vette magára, mikor egy kopott ur ócska, sárga papucsban hatalmas csusszanással eléje korcsolyázott, s a fogát vicsorítva, fenyegetően forgatta feje fölött a sétatálcáját.

— A vad indián, meg a kis leány próbáját tartják, — mondotta Crummlesné.

— Óh! — kiáltotta az igazgató — a kis ballet-közjáték. Nagyon jó, rajta. Kérem, kissé idebb, Johnson ur. Így jól van. Most tovább!

Az igazgató a kezdet jeléül tapsolt, a vadember pedig, aki már egészen nekivadult, a leány felé korcsolyázott; de a leány hat perdüléssel kitért az utjából, az utolsó perdülés végén pedig megállt a lába hüvelykujjának hegyén. Ugy látszott, ez némi hatással van a vademberre, mert miután még némi vadságának adta bizonyosságát s a leányt különböző sarkokba kergette, kezdett engedékenyebb lenni s jobb kezének hüvelykujjával többször végigsimította arcát, azt jelezve ezzel, hogy a leány

szépsége a legnagyobb csodálatba ejti. E szenvedély sugallatára hallgatva, kezdette több erős ökölcsapással traktálni mellét s egyéb jeleit is adta, hogy örülten szerelmes, ami meglehetősen unalmas dolog lévén, nyilván közvetlen oka volt annak, hogy a leány álomba merült; de akár ez volt az oka, akár más, egy lejtős pázsiton csakugyan elaludt, oly mélyen, mint egy öreg templom; amit a vadember alig hogy észrevett, bal fülét jobb kezére hajtotta és félrebillentette fejét, jelezve ezzel mindazoknak, akiket illet, hogy a leány csakugyan alszik és nemcsak szinlel. Ilyképen magára maradva, a vadember magántáncot lejtett s mikor éppen végzett vele, a leány felébredt, szemét dörzsölte, felkelt a pázsitról és ő is táncra kelt egyedül, oly táncra, hogy a vadember elragadtatva nézte, mikor pedig a tánc véget ért, egy közeli fáról letépett valami növényzeti ritkaságot, mely egy ecetben eltett parányi kelfejre emlékeztetett s felajánlotta a leánynak, ki eleinte nem akarta elfogadni, de minthogy a vadember könnyekre fakadt, mégis meglágyult a szíve. A vadember ekkor ugrott egyet; aztán a leány ugrott egyet az ecetben eltett kelfő illatán érzett elragadtatásában. Aztán a vadember meg a leány nagy hévvel közös táncra lendültek, végezetül pedig a vadember féltérdre esett, a leány pedig féllábával a másik térdére állt; ezzel a ballet véget ért, jóleső bizonytalanságban hagyva a nézőket, hogy a leány végül feleségül megy-e a vademberhez vagy viszsztatér-e kedveseihez.

— Igazán kitűnő, — mondotta Crummles ur. — Bravó!

— Bravó! — kiáltotta Miklós, mert feltette magában, hogy mindent jónak talál. — Szép volt.

— Ez, uram, — mondotta Crummles Vince ur, eléje vezetve a leányt — ez a csodagyermek, Crummles Ninetta kisasszony.

— A leánya? — kérdezte Miklós.

— A leányom, a leányom, — felelte Crummles Vince ur; — a közönség bálványa, uram, mindenhol, ahová csak eljutunk. Elismerő leveleket kaptunk a leányról Anglia majdnem minden városának nemesi osztályától és értelmiségétől.

— Nem is csodálom, — mondotta Miklós — istenadta tehetség lehet.

— Valóságos...! — Crummles ur elhallgatott: a nyelv nem volt elég kifejező a csodagyermek jellemzésére. — Mondok valamit, uram, — szólalt meg aztán — el sem lehet képzelni, micsoda tehetség lakik ebben a gyermekben. Látni kell őt, uram, látni kell őt, hogy az ember valamennyire is méltányolhassa. No, eredj most anyádhoz, gyermekem.

— Szabad érdeklődnöm, hogy mily idős? — kérdezte Miklós.

— Szabad, uram, — felelte Crummles, erősen a kérdező szeme közé nézve, mint az emberek olyankor szoktak, mikor nem bizonyosak benne, hogy el fogják hinni szavukat. — Tíz éves, uram.

— Nem több?

— Egy nappal sem.

— Ejnye! — mondotta Miklós, — hallatlan.

Az is volt; mert a csodagyermeknek, bár kicsire nőtt, az arca aránylag öreg volt, azonkívül pedig pontosan ugyanoly idős volt — ha nem is éppen amaz idő óta, melyre csak a helység legöregebb emberei emlékeznek, de mindenesetre jó öt év óta. Csakhogy, mivel minden éjszaka oly sokáig volt kénytelen fennmaradni s gyermekkorától fogva oly minden korlátozás nélkül fogyasztotta a vizespálinkát, csak hogy nagyobbra ne nőhessen, könnyen meglehet, hogy ez a nevelési módszer idézte elő a csodagyermeken ezt a mellécsodát is.

E rövid beszélgetés közben az az ur, ki a vadembert adta, rendes utcai cipővel a lábán és papucsát a kezében tartva, néhány lépésnyire közeledett, mintha szeretne részt venni a beszélgetésben. Megragadva a jó alkalmat, most közbeszólt:

— Van itt tehetség, uram, — mondotta a vadember és Crummles kisasszonyra mutatott.

Miklós helyeselte véleményét.

— Oh, — mondotta a színész, összeszorítva a fogát es sziszegő hangon szíva magába a lélegzetet. — Kár annak a vidéken lennie, kár bizony.

— Hogyan érti? — kérdezte az igazgató.

— Ugy értem, — felelte a vadember melegen — hogy tulajó a vidéki színpadra, s hogy vagy a nagy londoni színházak valamelyikében volna helye, vagy sehol; mi több, minden tulzó szándék nélkül mondom, hogy már rég ott volna, ha bizonyos, ön előtt is ismert körök irigysége és féltékenysége nem állnák utját. Nem volna oly szíves bemutatni ennek az urnak, Crummles ur?

— Folair ur, — mondotta az igazgató, bemutatva Miklósnak.

— Örülök, hogy megismerhetem, uram. — Folair ur megérintette a kalapja szélét a mutatóujjával: a művészet uj papja, ha jól értettem?

— Még pedig méltatlan papja, — felelte Miklós.

— Hallott már ilyen hetvenkedést? — suttozta a színész félre vonva magával, — mikor Crummles elfordult tőlük s a feleségével ereszkedett beszélgetésbe.

— Milyet?

Folair fintort vágott a némajátékokban alkalmazott arcjátékainak egyikével s a vállán át hátramutatott.

— Csak nem a csodagyermekre érte?

— Az álgymekre, uram, — felelte Folair ur. — Nincs az a szegény iskolai növendék, akiben több tehetség nem volna, mint ebben. Hálát adhat az Istennek, hogy színházi direktor leányának született.

— Ugy látszik nagyon a szívére veszi, — jegyezte meg mosolyogva Miklós.

— Jupiterre, nem, és megvan reá a teljes okom, — mondotta Folair ur, karjába fűzve Miklós kezét s fel és alá járva vele a szinpadon. — Hát ne bosszantsa az embert, mikor látja, hogy ez a kis béka minden este a legjobb szerepeket kapja és valósággal elzavarja a pénzt a színháztól, mert erőszakosan rá-tukmálják a közönségre, másokat pedig mellőznek? Nem csodálatos dolog-e, hogy némely embert a saját érdekével is szembehelyez a családja iránt való nagy odaadása? Tudok én olyan tizenöt shillingről, mely mult hónapban csak azért jött el Southamptonbe, hogy lássa, hogyan járom én a skót kalamajkát. És mit gondol, mi lett a vége? Sohasem léphettem fel többé abban — egyetlenegyszer sem, — míg a „csodagyermek“ minden este a földszinten ülő öt emberre, meg egy gyermekre s a karzaton levő két legénykére vigyorgott a művirágokon át.

— Abból következtetve, amit öntől láttam, — mondotta Miklós — kegyed okvetlenül értékes tagja a társulatnak.

— Oh! — felelte Folair ur, összeütve a papucsát, hogy kiverje belőle a port — meglehetősen az lehetnék — talán senki annyira az én szerepkörömben, — de mikor az ember olyan szerepeket kénytelen játszani, mint amilyeneket itt osztanak ki az embernek, annyi, mintha ölmet kötnének az ember talpa alá, ahelyett, hogy bekrétáznák és mintha bilincsben kellene táncolni az embernek, anélkül, hogy dicsőséget szerezne általa. Halló, hogy van, öreg fiu?

Az az ur, kit ezek a szavak illeltek, sápadtnak látszó barnaképű ember volt, hosszú, tömött fekete hajjal és erős és fekete (egyébként simára borotvált) szakál és bajusz jeleivel. Ugy látszott, nem idősebb harminc évesnél, bár első szemre sokkal idősebbnek tartották volna, mert az arca megnyult s a színházi arcfesték állandó használatától nagyon sápadt volt. Kockásmintájú inget, uj, aranyozott gombokkal kivarrt ócska zöld kabátot, vörös- és kékciklos nyakkendő és kékszinű bő bugyogót viselt, azonkívül közönséges kőrísfa sétatálcát hordott magával, nyilván inkább, hogy mutassa, mintsem hogy használja, mert mindig a kampóját lefelé tartva hadonászott vele, kivéve, mikor néhány pillanatra felemelte és vívóállásba helyezkedve, egy-egy dőfést irányított vele az oldalkulisszákra, vagy valamely más élő vagy élettelen tárgyra, mely pillanatnyilag megfelelő célpontnak kínálkozott.

— Nos, Tommy, — mondotta ez az ur, dőfést irányítva barátjára, melyet az ügyesen védett ki a papucsával — nos, mi ujság?

— Egy uj tagtárs, annyi az egész, — felelte Folair ur, Miklós felé vágva a pillantásával.

— Tedd az uri kötelességedet, Tommy, tedd az uri kötelességedet, — mondotta a másik ur és szemrehányóan tapintott botjával a kalapja tetejére.

— Ez Lenville ur, az első tragikus hősünk, Johnson ur, — mondotta a némajátékos.

— Kivéve, mikor a vén téglá és vakolat a fejébe veszi, hogy maga játssza el az én szerepeimet, egész bátran hozzá tehetne volna, Tommy, — jegyezte meg Lenville ur. — Mert ugyebár, uram, tudja, hogy ki az a téglá és vakolat?

— Igazán nem tudom, — felelte Miklós.

— Crummlest szoktuk annak mondani, mert a játszasmodora oly sulyos és nehézkes, — mondotta Lenville ur. — De hát nem igen lehet most évelődnöm, mert egy tizenkét-rőfös szerepet kaptam, amelyet már holnap este el kell játszanom, de még nem értem rá, hogy bele is nézzek. Csak az vigasztal meg, hogy pokoli módon gyorsan tanulok.

Megnyugtatta magát ezzel a gondolattal, Lenville ur egy zsiros, gyűrött kéziratot huzott ki a zsebéből és ujjakkal támadást intézve barátja ellen, kezdett fel- s alájárni és elrecitál-gatta magának szerepét, közben egy-egy taglejtést téve, minőt képzelőreje és a szöveg diktált neki.

A társulat eközben meglehetősen teljes számmal összegyülekezett, mert Lenville uron és Tommy barátján kívül megjelent egy gyöngeszemű, cingár fiatalember is, ki a bátorosan szerelmeseket szokta adni és tenorszerepeket énekelt s karonfogva állított be kómikus falusiakat adó színésztársával, aki pisze orru, széles száju, terebélyes arcu és meredt szemű egyéniség volt. A csodagyermekkel egy iszákos, a kopottság végső stádiumában levő öreg ur kellemkedett, aki az áldottlelkű erényes öregeket szokta adni. És különösen udvariasnak mutatkozott Crummlesné urnővel szemben egy másik korosabb ur, ki valamivel tisztességesebb volt külsejére nézve s aki a mérges természetű öregeket szokta adni, azokat a mulatságos legényeket, kiknek unokaöccsük szolgál a hadseregben s akik mindig vastag botokkal futkosnak, arra akarván kényszeríteni őket, hogy gazdag örökös-nőket vegyenek feleségül. Volt ott ezeken kívül még daróc kabátban egy vándorkedvűnek látszó egyéniség, ki fel s alá lépdelt a lámpák előtt, vékony sétatálcával hadonászott s egy képzeletbeli közönség mulattatására motyogott félhalkan

valamit. Már nem volt oly fiatal, mint valaha s az alakja hizásnak indult; de volt egész lényében valami tulzott előkelősködés, ami mindjárt gyanította, hogy a szeleburdiakat szokta adni a vigjátékban. Az egyik sarokban állt még s beszélgetett egymással három vagy négy beesett arcu és bozontos szemöldökű fiatalember, akik azonban elárendelt jelentőségű egyéniségek lehettek, s kacagtak, csacsogtak egymásközt, anélkül, hogy bárki is ügyet vetett volna reájuk.

A hölgyek kis csoportozatban az említett beteglábu asztal köré sereglettek. Ott volt Snellicci kisasszony, ki vállalt minden szerepet a táncgyvelegtől lady Macbethig s ki mindig kék selyem térdnadrágosan lépett fel a jutalomjátékán. Szenesbödön formájú szalmakalapjának árnyékából vetett egy pillantást Miklósról s úgy tett, mintha egészen el volna merülve a részleteiben annak az érdekes történetnek, melyet éppen most beszélt el barátnőjének, Ledrook kisasszonynak, ki magával hozta a kézimunkáját s a világ legtermészetesebb módján éppen fodrokat rakott. Ott volt Belvawney kisasszony, ki ritkán támasztott igényt oly szerepekre, melyekben beszélni is kellett s rendszerint féhérselyem harisnyás apródok szerepében lépett fel, térdét meghajtva állt, a közönséget nézve, vagy méltóságteljesen lépdelt Crummles ur háta mögött; most éppen a szép Bravassa kisasszony fűrtjeit igazitgatta, akit valamikor lerajzolt valamelyik szerepében egy rézmetsző inasa, amely képről levonatokat szoktak kitenni eladóra a pástétomsütő, a zöldségárus és a kölcsönkönyvtáros kirakatába, valamint a jegyárusitóbódé ablakába, valahányszor a minden esztendei jutalomjátékára került a sor. Ott volt továbbá Lenvillené asszony, cseppet sem merev kalapban és fátvolban, aminő valószínűleg ő maga is óhajtott volna lenni, ha valóban szerette volna Lenville urat. Ott volt Gazingi kisasszony, ki lazán a nyakába vetett hamis hermelin-boájának két végével ifjabb Crummles urat izesztgette. Ott volt továbbá Gruddenné asszony barna posztókabátban és hódprémszerű kalapban, ki Crummlesné urnőt szokta segíteni háztartási dolgaiban, szedte a pénzt a pénztárnál, öltöztette a hölgyeket, takarította a színházat, vállalta a sugókönyvet is, mikor az utolsó jelenetben a társulat valamennyi tagjára a színpadon volt szükség, ha kellett minden szerepet is, anélkül, hogy csak egyet is betanult volna valaha, a színlapokon pedig minden elképzelhető oly néven szerepelt, amely, Crummles ur véleménye szerint, jól festett nyomtatásban.

Folair ur lekötelező szívelességgel közölte ezeket a részleteket Miklóssal, aztán átengedte őt barátainak; a bemutatás művét Crummles Vince ur tetézte be, hangosan hozván köz-

tud
tan

olda
terp

ben
neh

hag
litot
azon

szeb
sem

assze
néze

volt,
dolgo

ként

licci
kend
rook

beszé

kisas
Ledro

meg
ugrat

suttag
Ledro

vissza

ki ide
tiz ór

lásná
„Utak

tudomásra, hogy az új színész az istenadta tehetségnek és tanultságnak valóságos példaképe.

— Bocsánat, — mondotta Snevellicci kisasszony, féloldalt közeledve Miklóshoz — nem játszott-e valamikor Canterburyben?

— Soha, — felelte Miklós.

— Ugy emlékszem, találkoztam valamikor Canterburyben egy urral, — mondotta Snevellicci kisasszony — csak néhány pillanatig beszélgettünk egymással, mert én akkor hagytam el a társulatot, mikor ő odajött, aki annyira hasonlított kegyedhez, hogy majdnem meg voltam győződve, hogy azonos önnel.

— Most látom először kegyedet, — felelte Miklós a legszebb udvariassággal — és meg vagyok győződve, hogy sohasem találkoztunk, mert nem felejtettem volna el.

— Oh, igazán, nagyon kedves, — felelte Snevellicci kisasszony bájos meghajlással. — De most, hogy jobban megnezem, észreveszem, hogy a canterburyi urnak más szeme volt, mint kegyednek; de ugyebár, ostobának tart, hogy ilyen dolgokra is figyelek?

— Szó sincs róla. Csak hizelgő reám nézve, ha bármiként tudomást vesz rólam.

— Oh, mily hű nép maguk férfiak! — kiáltotta Snevellicci kisasszony. Arra aztán kedves zavarba jött, kivette zsebkendőjét egy aranyos záru rózsaszínű selyemretikülből és Ledrook kisasszonyt hívta.

— Led, édes, — mondotta Snevellicci kisasszony.

— No, mi baj? — mondotta Ledrook kisasszony.

— Nem az.

— Kicsoda, vagy kicsoda nem az?

— Canterbury, hiszen tudod, kire gondolok. Jer ide! beszélni akarok veled.

De minthogy Ledrook kisasszony nem akart Snevellicci kisasszonyhoz menni, Snevellicci kisasszony volt kénytelen Ledrook kisasszonyhoz menni, amit elragadó szökdécseléssel meg is cselekedett; és Ledrook kisasszony nyilvánvalóan ugratta Snevellicci kisasszonyt Miklóssal, mert némi tréfás sutfogás után Snevellicci kisasszony meglehetősen nyersen ütött Ledrook kisasszony kezefejére és kedves zavarral vonult vissza.

— Hölgyeim és uraim, — mondotta Crummies Vince ur, ki időközben irt valamit egy papírszeletre — holnap reggel tíz órakor a „Halálos küzdelem“ próbáját tartjuk; a bevonulásnál mindenki közreműködik. A „Cselszövény“-t és az „Utak és módok“-at valamennyien tudják jól, tehát nincs

szükség próbára. Mindenki legyen itt tíz órákor, ha úgy tetszik.

— Mindenki tizkor, — mondotta utána Gruddenné s körülnézett.

— Hétfőn reggel egy új darab olvasópróbája lesz, — mondotta Crummles ur; — a szereplők s a cím még ismeretlenek, de mindenki jó szerepet kap benne. Johnson urnak lesz gondja reá.

— De kérem! — kiáltotta Miklós ijedten — hiszen...

— Hétfőn reggel, — ismételte meg Crummles ur emeltebb hangon, tulkiáltva így a szerencsétlen Johnson ur ellenvetését; — mára elég volt, hölgyeim és uraim.

A hölgyek és urak nem várták, hogy másodszor is mondják nekik s néhány perc múlva nem volt a színházban senki a Crummles-család, Miklós és SMIKE kivételével.

— Szavamra, — mondotta Miklós, félrevonva magát az igazgatót — nem hiszem, hogy hétfőre elkészülhetek vele.

— Ugyan, ugyan, — felelte Crummles ur.

— Igazán nem lehet, — erősködött Miklós — az én leleményem nincs hozzászokva efféle feladatokhoz és könnyen megeshetik, hogy olyat csinálók, ami...

— Lelemény! az ördögbe, mi köze annak ehhez a dologhoz? — kiáltotta hevesen az igazgató.

— Valamelyes köze mégis van, kedves uram.

— Nincs semmi, kedves uram, — vágott vissza az igazgató láthatóan türelmetlenül. — Tud franciául?

— Tökéletesen.

— Nagyon jól van, — mondotta az igazgató kihuzta az asztalfiókját s egy papirtekercset adott ki belőle Miklósnak. — Tessék! Fordítsa egyszerűen angolra és írja oda a cimlapjára saját nevét. Vigyen el engem az ördög, — folytatta Crummles ur bosszusan — ha már többször meg nem mondtam, hogy nem török senkit a társulatomban, sem férfit, sem nőt, aki nem mestere a francia nyelvnek, úgy, hogy mindjárt az eredetit tanulhassa be és angolul játszhassa, amivel sok munkát és költséget lehetne megtakarítani.

Miklós mosolygott és zsebre tette a darabot.

— Hogyan akar intézkedni lakásra nézve? — kérdezte Crummles ur.

Miklós nem szabadulhatott attól a gondolattól, hogy az első hétre nagyon kellemes volna reá nézve, ha tábori ágyat állíthatna a földszintre, de csak annyit mondott, hogy még nem gondolkodott a dologról.

— Akkor jöjjön velem hozzánk, — mondotta Crummles ur, s a fiaim ebéd után majd elmennek önnel s megfelelő helyen segítik a lakáskeresésben.

Miklós nem utasíthatta vissza ezt az ajánlatot; ő meg Crummles ur balról és jobbról karjukat nyújtották Crummlesné asszonynak és szép elrendezésben mentek ki az utcára. SMIKE, a fiuk, meg a csodagyermek rövidebb úton mentek haza, Gruddenné ott maradt, hogy a színházi jegykiadóhelyiségben költse el kis hideg ürühsből s egy kancsó portersörből álló ebédjét.

Crummlesné urnő úgy lépdelt a kövezeten, mintha ártatlanságának felemelő tudatában egyenesen a vesztőhelyre tartana s azzal a hősi lélekerővel, melyet csak az erény szokott kölcsönözni az embernek. Viszont Crummles ur a keményszívű kényur lépteivel és arckifejezésével kísérte; de mindketten magukra vonták nem egy arrajárónak figyelmét, s mikor ily suttogást hallottak: „Crummles ur és Crummlesné asszony“, vagy ha észrevették, hogy egy-egy kis fickó visszaszalad s az arcukba bámul, vonásaiknak szigorú kifejezése megenyhült, mert érezték, hogy ez a népszerűség.

Crummles ur a Saint Thomas Streeten lakott egy bizonyos Bulph nevű urnak, egy hajókormányosnak házában, melynek kapuja a hajócsónakok zöld színére volt festve s ugyanoly színre minden ablakrámája s mely a nappaliszoba kandallójának párkányán egy vízbefult ember kis ujját őrizte egyéb tengeri és természetrajzi ritkaságok mellett. Volt a háznak kopogtatója, kapuján névtáblája s mellette csengtyűhúzója, mind ragyogóra fényesített sárgarézből, s volt a hátulsó kis udvarban egy hajóárboc, melynek tetején széljelző zászló lengett.

— Hozta Isten, — mondotta Crummlesné asszony Miklóshoz fordulva, mikor az első emeleti szoba utcai erkély ablakához értek.

Miklós udvariasan meghajolt és nem leplezte örömét, hogy terített asztal vár a szobában.

— Nincs egyebünk, mint egy kis ürücomb fokhagymamártással, — mondotta Crummlesné urnő az eddigi halottasszázi hangon; — de bármily egyszerű az ebédünk, kérjük, tartson velünk.

— Nagyon kegyes, — felelte Miklós; — nem fogok szígyent hozni szíveségére.

— Vince, — mondotta Crummlesné urnő — hány óra van, kérlek?

— Öt perccel múlt az ebéd megszokott ideje, — mondotta Crummles ur.

Crummlesné asszony meghuzta a csengőt. — Jöjjön az ürücomb meg a fokhagymamártás.

Az a rabszolga, ki Bulph ur bérlőit szokta kiszolgálni, eltűnt s kisvártatva ismét megjelent az ünnepi lakomával.

Miklós meg a csodagyermek szemközt ültek egymással az ágyasztalnál, SMIKE meg az ifju Crummles urak a kanapé-ágyon ettek.

— Járnak-e itt nagyon a színházba? — kérdezte Miklós.

— Nem, — felelte Crummles ur a fejét rázva. — Szó sincs róla, szó sincs róla.

— Sajnálom őket, — jegyezte meg Crummlesné urnő.

— Én is, — mondotta Miklós — ha nincs érzékük a jó színházi előadások iránt.

— Éppen arra nincs nekik, — felelte Crummles ur. — Tavaly a csodagyermek jutalomjátékán, mikor a gyermek három legnépszerűbb szerepét adta s a Sündisznó-tündér bemutatóelőadásán lépett fel, csak olyan házunk volt, melynek bevétele nem volt több négy font tizenhét shillingnél.

— Lehetséges volna? — kiáltotta Miklós.

— Abból is két font hozomra ment, papa, — mondotta a csodagyermek.

— Ugy van, kettő hozomra, — ismételte meg Crummles ur. — Crummlesné asszony néha csak egy maréknyi embernek játszott.

— Hanem azért mégis csak megértő publikum, Vince, — mondotta az igazgató hitvese.

— A közönség rendszerint olyan, mikor jól, igazán jól és derekasan játszanak, — felelte Crummles ur nyomatékkal.

— Szokott leckéket adni, asszonyom? — kérdezte Miklós.

— Szoktam, — mondotta Crummlesné.

— De itt valószínűleg nem találkoznak növendékek?

— Találkoznak, — felelte Crummlesné asszony; — voltak itt tanítványaim. Tanítottam itt egy hajóélelmező leányát, de utóbb kitűnt, hogy már elmebeteg volt, mikor először jött hozzám. Bámulatos volt, hogy ily körülmények közt mégis eljött.

Miklós, minthogy nem igen volt bizonyos a dologban, ajánlatosnak tartotta nem szólni semmit.

— Lássuk csak, — mondotta az igazgató ebéd után kissé elgondolkozva. — Nem volna kedve egy csinos kis szerepet játszani a gyermekkel együtt?

— Nagyon kedves, — felelte Miklós gyorsan; — de azt hiszem, jobb lesz, ha kezdetben a magamfélé nagyságu szereplővel lépek fel, mert lehet, hogy esetenül játszom; úgy mégis otthonosabban érezném magam a színpadon.

— Igaz, — mondotta az igazgató; — lehet, hogy úgy van. De idővel még felviheti, hogy a gyermekkel is játszhatik.

— Hogyne, — felelte Miklós s lelkének mélyén csak azt kívánta, hogy még sok idő muljék el addig, míg kitüntetik azzal a megtiszteléssel.

— Akkor megmondom, mit fogunk tenni, — mondotta Crummles ur. — Be fogja tanulni Romeo szerepét, mihelyt elkészül a darabjával; meg ne feledkezzék a többi közt a kutszivatyról, meg a mosókádakról. — Julia: Snevellici kisasszony, az öreg Grudden a dajka... Igen, csakugyan pompás lesz. Rovert is; — adhatja Rovert, Cassiót és Diddler Jeremiást is, ha már benne lesz. Könnyen összehozhatja; hiszen egyik szerep úgy megkönnyíti a másikat. Itt vannak, végszókka s miegyebekkel.

E gyors és általános utbaigazítások kapcsán Crummles ur több apró könyvet tukmált Miklóstra, s meghagyva az idősebbik fiának, hogy segítsen neki lakást keresni, kezet rázott vele és jó estét kívánt.

Portsmouthban nincs hiány kényelemmel berendezett lakásokban s nem nehéz találni olyanokat is, melyek inkább felelnek meg a gyengébb jövedelemnek; csak hogy az előbbiek nagyon is jók voltak, az utóbbiak nagyon is rosszak. Sok házban fordultak meg eredményetlenül, úgy, hogy Miklós már komolyan aggódott, hogy a legrosszabb esetben kénytelen lesz engedelmet kérni, hogy a színházban tölthesse az éjszakát.

Jó szerencse, hogy mégis találtak két kis szobát, két emelet magasságban, vagyis inkább két emelet meg egy létra magasságában, melyet a Common Hardon egy dohánykereskedő adott ki a dokkokhoz vezető piszkos utcák egyikeben. Miklós belement a bérletbe s nagyon örült, hogy nem kérték előre a szoba hetibérét.

— Tedd le csak ide a holminkat, Smike, — mondotta, mikor az ifju Crummlest lekísérte a lépcsőn. — Különös helyzetbe jutottunk s a jó ég tudja, mi lesz ennek a vége; de a legutóbbi három nap eseményei kimerítették s a gondolkozást holnapra hagyom — ha tudom.

XXIV. FEJEZET.

Snevellicci kisasszony nagy jutalomjátékáról és Miklós első fellépéről.

Miklós másnap reggel korán kelt, de alig, hogy az öltözködéshez fogott, hallotta, hogy valaki közeledik felfelé a lépcsőn s mindjárt azután a némajátékos Folair ur és a tragikus hős Lenville ur hangja köszöntötte.

— Ez az, ez az, ez az! — kiáltotta Folair ur.

— Hé, van benn valaki? — kiáltotta Lenville ur mély hangon.

— Fékomteremtettel! — gondolta magában Miklós — azt hiszem, azért jönnek, hogy nálam reggelizzenek. — Tüstént ajtót nyitok, csak kérem, várjanak egy pillanatig.

Az urak kérték, hogy ne siessen; és, hogy kárba ne vesszen az idejük, az alsóbb emeletek lakóinak nem csekély bosszuságára vivőgyakorlatokat tartottak sétatálcáikkal a nagyon keskeny lépcsőfordulón.

— Tessék, jöjjenek be, — mondotta Miklós, mikor végzett az öltözködéssel. — Az Isten szerelmére, ne csapjanak olyan lármát.

— Egész kedves kis odu, — mondotta Lenville ur, az utcai szobába lépve s lekapta fejéről a kalapot, hogy egyáltalában beléphessen. — Veszettül kedves.

— Olyan embernek, aki valamennyire kényes az efféle dolgokban, sok is volna a kedvességből, — mondotta Miklós; — mert ámbár kétségtelenül kedves dolog, mikor az ember mindent, amire a mennyezetről, a padlóról vagy a falak akármelyikéről szüksége van, elérhet a kezével anélkül, hogy fel kellene állania a székről, ezeket az előnyöket mégis csak a legszűkebb terjedelmű szobában lehet elérni.

— Legényembernek egyáltalában nem szűkterjedelmű, — felelte Lenville ur. — Erről eszembe jut, hogy feleségem, Johnson ur, remélhetőleg jó szerepet kap a darabjában.

— Az este belenéztem a francia kéziratba, — mondotta Miklós — nagyon jónak ígérkezik.

— És mit fog tenni az én érdekemben, öreg cimbora? — kérdezte Lenville ur, megpiszkálva a gyengén égő tüzet a sétatálcájával, melyet aztán a kabátja szárnyába törölt. Van-e benne olyan, ami dohogó, zsémbes öreg embernek való?

— Ön elkergeti magától feleségét és gyermekét, — mondotta Miklós — és dühének s féltékenységének rohamában ledöfi a könyvtárban a legnagyobb fiát.

— Ejnye, csakugyan? — kiáltotta Lenville ur. — Nem rossz.

— Aztán, — folytatta Miklós, — az utolsó felvonásig gyötri a lelkifurdalás, elannyira, hogy végre elhatározza, hogy megöli magát; de éppen abban a pillanatban, mikor fejének szegzi a pisztolyt, egy óra — tizet üt.

— Értem, — kiáltotta Lenville. — Kitűnő.

— Ön vár és eszébe jut, hogy gyermekkorában is halotta, mikor egy óra tizet ütött. Leejti a pisztolyt... meghatottság vesz erőt rajta... könnyekre fakad és egész életére erényes és példás erkölcsű ember lesz belőle.

— Nagyszerül! — mondotta Lenville ur; — biztos hatás, biztos hatás. Mikor ily jelenet után bocsátják le a függőnyt, a ragyogó siker elmaradhatatlan.

— Van benne valami jó nekem is? — kérdezte Folair ur aggódva.

— Nézzük csak, — mondotta Miklós. — Ön a hű és ragaszkodó szolga szerepét adja. Önt is elkergetik feleségestül, gyermekestül.

— Mindig csak összekerülök azzal a pokoli csodagyermekkel, — sóhajtott a Folair ur; — és ugy-e, aztán szegényes lakásra megyünk, ahol egyáltalában nem fogadok el bért és érzélgős dolgokat mondok.

— No, persze, — felelte Miklós; — ez a darab cselekményéhez tartozik.

— Valamiféle táncra is lesz szükségem, tudja, — mondotta Folair ur; — gondoskodnia kell afféléről a csodagyermek számára, tehát jobban teszi és időt is takarít vele, ha mindjárt egy pas de deux-t vesz be.

— Nincs annál könnyebb, — mondotta Lenville ur, észrevéve, hogy az ifju drámaíró kissé meghökken erre.

— Szavamra, nem tudom, hogyan is csináljam, — felelte Miklós.

— Ugyan, hát nem világos? — biztatta Lenville ur. — Ördögadta, ki nem látná itt a megoldást? Csodálkozásba ejt! A szerencsétlen asszonyt, a kis gyermeket, meg a ragaszkodó szolgát, ugyebár a rossz lakásba viszi? Már most figyeljen. A boldogtalan nő egy székre rogy és elfedi arcát a zsebkenőjével. „Miért sírsz, anyám?” kérdezi a gyermek. „Ne sirj anyám, mert akkor én is sírok.” „Én is!” mondja a hű szolga és szemét dörzsöli a kabátja ujjával. „Mit tehetnénk, hogy jobb kedved legyen, édes anyám?” kérdezi a kis gyermek. „Igen, mit tehetünk?” mondja a hű szolga. „Oh, Pierre!” mondja a boldogtalan asszony, „bár kiverhetném fejemből ezt a szomorú gondolatot!” Próbálja meg asszonyom, asszonyom, próbálja csak meg,” mondja a hű szolga; „vegyen erőt magán, asszonyom, legyen vidámabb!” „Az akarok lenni,” feleli a hölgy; „meg akarom tanulni, hogyan kell bátor lélekkel viselni a szenvedést. Jut-e még eszedbe, derék barátom, az a tánc, melyet, boldogabb napokban ezzel az édes anygallal szoktál járni? Nekem mindig úgy megnyugtatta a lelkemet. Oh, hadd lássam mégegyszer, mielőtt meghalok!” — Tessék, — itt van mindjárt a végszó is a zenekarnak *mielőtt meghalok*, — aztán hozzáfognak. Ez egész rendes dolog; nem igaz, Tommy?

— Dehogyan nem, — felelte Folair ur. — A boldogtalan

hölgy, kit megróhannak régi emlékei, mire a tánc véget ér, elájul, ön pedig ezzel a pompás jelenettel végzi a felvonást.

Hasznót huzva ezekből és a többi oktatásokból, melyek a két színésznek személyes tapasztalásaiban gyökereztek, készségesen adta eléjük a legjobb reggelit, mely szegénységétől telt, mikor aztán megszabadult tőlük, munkájához látott és semmiesetre sem volt kellemetlen számára az a felfedezés, hogy a dolog sokkal könnyebben megy, mint eleinte hitte. Egész nap erejét megfeszítve dolgozott és csak este hagyta el szobáját, hogy a színházba menjen, hova Smike már előbb elment, egy másik urral együtt adni a lázadó tömeget.

Ott pedig mindenkit oly megváltozottnak talált, hogy alig ismert reájuk. Hamis haj, hamis arcszín, hamis lábikra, hamis izmok — szóval egészen más ember lett belőlük. Len-ville ur kiváló testalkatu, deli harcos volt; Crummles ur, dús fekete hajjal árnyékolt széles arcával, méltóságteljesen adta egy üldözött skót haramia szerepét; az öreg urak egyike porkoláb volt, másika pedig tiszteletreméltó pátriárka; a kómi-kus paraszt elsőrendű kardforgató volt némi humoros mellékizzel; a két ifjabb Crummles uralkodó herceg; a bátor-talan szerelmes kétségbeesett fogoly. A harmadik felvonásban pompás lakomára terítettek, két kéregpapir vázával, egy tál biszkvittel, egy fekete palackkal meg egy eceteskorsóval; szóval minden a legnagyobb fénnel volt kiállítva.

Miklós a függönynek hátat fordítva nézte az első kulisszát, mely gótikus boltozatot ábrázolt s körülbelül két lábbal alacsonyabb volt mint Crummles ur, kinek ezen a boltozaton át kellett a szinpadra lépnie; majd meg néhány emberre figyelt, kik diót ropogtattak a kakasülön, s azt kérdezte magában, hogy ezek volnának-e az egész közönség, mikor az igazgató barátságosan közeledett hozzá s megszólította.

— Volt már ma este a nézőtérén? — kérdezte Crummles ur.

— Nem voltam, — felelte Miklós — még nem. De ki-megyek végignézni a darabot.

— Ma meglehetősen jó bevételünk van, — mondotta Crummles ur — négy első hely a középén és az egész pro-szcéniumpáholy.

— Csakugyan? — mondotta Miklós; — valószínűleg egy egész család.

— Ugy van, — felelte Crummles ur. — Ugy van. Meg-ható. Hat gyermek van a háznál, s mindig csak akkor jön-nek, mikor a csodagyermek játszik.

Nehéz lett volna bárkinek, családnak, vagy egyes néző-nek egyaránt, olyankor menni a színházba, mikor a csoda-

gyermek *nem* játszott, mert az minden este fellépett egy, *nem* ritkán pedig két vagy három szerepben is; de Miklós, megértve az apa érzelmeit, tartózkodott reámutatni erre a körülményre, Crummles ur tehát minden félbeszakítás nélkül folytathatta.

— Hatan, — mondotta; — papával és mamával nyolc, nagynénivel kilenc, nevelőnővel tíz, nagyapával és nagyanyával tizenkettő. Van aztán még egy szolga, ki egy szütyő narancsot meg egy korsó citromvizet tart a kezében s ingyen nézi végig a darabot a páholyajtó kis ablakából. Biz' olcsó ez egy guineáért; előnyös is nekik, hogy páholyt váltsanak.

— Azt hiszem, kissé sokan vannak, — jegyezte meg Miklós.

— Nem lehet róla tenni, — mondotta Crummles ur; — vidéki helyeken már így szokás. Mikor hat gyermek van a családban, jön hat felnőtt is, aki ölébe veszi őket. A családi páholyban mindig kétszer annyian vannak, mint lehetnének. Grudenné, csengessen a zenekarnak!

A hasznos nő megfogadta az utasítást és rövid idővel azután megkezdődött három hegedű hangicsálása. Ez így folyt mindaddig, míg fel lehetett tenni, hogy a közönség még győzi türelemmel és csak a második csengetést vették komolyan, mert azt már annak jeléül kellett venni, hogy a dolog komoly; akkor aztán a zenekar rázendített különböző akaratlan váltakozatokkal a közkedveltségű dallamok egész sorára.

Miklós, ha csodálkozásba ejtette már az a kedvező változás, melyet a férfiakon látott, mennyivel nagyobbat bámult még a hölgyek átváltozásain! Mikor az igazgatói páholy kényelmes zugából megpillantotta aranysegélyes fehér pókhálósövetű ruhájának egész diszében Snevellicci kisasszonyt, meg az üldözött ember feleségének teljes méltóságában Crummlesnét, aztán Snevellicci kisasszony meghittjének üde megszemélyesítőjeképen Bravassa kisasszonyt, végezetül pedig Belwawney kisasszonyt, mint fehérharisnyás apródot, ki mindenhol őrt áll és mindenkinek életre-halálra hűséget fogad, alig tudta elfojtani csodálkozását, melynek lelkes tapsal s a darab menetét kísérő feszült érdeklődésével adott kifejezést. A cselekmény rendkívül érdekes volt. Nem játszott semmi meghatározott korban, egy bizonyos nép között vagy országban, s ennél fogva talán csak még érdekfeszítőbb volt, mert előzetes ismeretek segítségével senkinek még csak sejtelve sem lehetett róla, hogy mi fog következni. Egy rabló valahol szerencsés sikerrel végzett el valamit és diadalmasan, éljenriadal és hegedűszó hangjai közben tért haza, üdvözölni hitvesét, a férfias lelkületű hölgyet, ki sokat emlegette

atyjának csontjait, melyek, úgy látszik, temetetlenül maradtak, de hogy magának az öreg urnak különös izlése, vagy hozzátartozóinak megrovandó hanyagsága következte-e, nem lehetett megállapítani. E haramia felesége valamiféleképen összeköttetésben állt egy pátriárkával, ki egy távoli kastélyban lakott, s ez a pátriárka atyja volt a darab különböző szereplőinek, de hogy melyikeknek, jóformán maga sem tudta, s abban sem volt egészen bizonyos, hogy az igaziakat nevelte-e fel kastélyában, vagy pedig a nem igaziakat; egyébként pedig inkább ez utóbbi feltevés felé hajlott, s minthogy nyughatatlan volt, egy lakomával könnyített lelkén, amely ünnepélyesség közben valaki, aki bő köpönyeket viselt, azt mondotta, hogy: „Vigyázz magadra!” amely valakiről senki sem tudta (a közönséget kivéve), hogy maga a haramia, ki merőben ismeretlen okok miatt jött oda, ha ugyan nem azért, mert szemet vetett a kanalakra. Volt néhány kellemes meglepetés bizonyos szerelmi epizódok révén, melyek a csüggeteg fogoly és Snevellicci kisasszony meg a mulatságos katona és Bravassa kisasszony közt játszódtak le; azonkívül pedig voltak Lenville urnak különböző tragikus jelenetei a sötétben különböző gyilkos vállalkozásai közben, melyeket a mulatságos katona (ki mindent kihallgatott, amit a darabban beszéltek) ügyességével és derékségével, valamint Snevellicci kisasszony is a rettenhetetlenségével mind meghiusított. Snevellicci kisasszony nadrágot huzott s abban, meg egy kis kosár ennivalóval, meg egy tolvajlámpával fogoly kedvesének börtönébe ment. Végre kiszült, hogy a pátriárka volt, ki a haramia apósának csontjaival oly megvetőleg bánt el, amiért is a haramia felesége a kastélyába (tudniillik a pátriárka kastélyába) ment, hogy megölje őt, s eközben egy sötét szobába jutott, hol sok tapogatódzás közben mindenkit megtámadott s mindenkit másvalakinek tartott, ami nagy zavart okozott különböző pisztolylövésekkel, emberhalállal és fáklyafénnyel; ami után a pátriárka előlépett és furfangos pillantással jegyezte meg, hogy most már mindent tud a gyermekeire vonatkozólag és kész meg is mondani nekik, ha bemennek vele a szobájába; továbbá hozzátette, hogy sohasem kínálkozhatik jobb alkalom, hogy egymásnak adja a fiatalokat és ehhez képest mindjárt egymás kezébe tette kezüket a fáradhatatlan apród helyeslésével, ki (amazokon kívül az egyetlen lévén, aki életben maradt a darab szereplői közül) sipkájával a felhők felé, jobb kezével pedig a földre mutatott, ilyképen áldást kérve fölülről, ugyanakkor pedig jelt adva a függöny lebocsátására, ami riadó taps közben meg is történt.

— No, mit gondol erről? — kérdezte Crummles ur, mi-

kör Miklós megint a színpadra lépett. Crummles urnak nagyon vörös volt az arca, az egész ember nagyon ki volt hevíülve, mert az efféle haramiák nagyon kétségbeesetten szoktak kiabálni.

— Azt hiszem, nagyon kitűnő volt, — felelte Miklós; — különösen Snevellicci kisasszony volt kivételesen jó.

— Nagy tehetség az, — mondotta Crummles ur; — igazán nagy tehetség az a leány. Mellesleg szólva, arra gondoltam, hogy az ön darabját az ő jutalomjátékaul adjuk elő.

— Mikor? — kérdezte Miklós.

— Az ő jutalomjátékának estéjén. Amikor az ő javára játszunk s mikor barátai és pártfogói előre le szokták foglalni a helyeket, — mondotta Crummles ur.

— Vagy úgy! értem, — felelte Miklós.

— Tudja, — mondotta Crummles ur, — olyankor az ember bizonyosra megy, ha pedig a darab nem vág be úgy, mint az ember remélné, a kockázat az övé, nem pedig a miénk.

— Azt akarja mondani, hogy az öné, — mondotta Miklós.

— Hát nem úgy mondtam, hogy az enyém? — felelte Crummles ur. — Hétfőhöz egy hétre. Mit szól hozzá? Addig elkészülhet vele és rég betanulhatta a szerelmes férfi szerepét.

— Abban, hogy „rég“, kissé kételkedem, — felelte Miklós; — de akkorára, azt hiszem, elkészülhetek.

— Nagyon jól van, — folytatta Crummles ur — tehát abban maradunk. De kérdezek valamit. Az efféle alkalmakkor szokás — hogyan is mondjam — kissé körüljárni.

— Nyilván a pártfogóinál? — mondotta Miklós.

— A pártfogóinál; s a dolog úgy áll, hogy Snevellicci kisasszonynak itt már annyi jutalomjátéka volt, hogy különös vonzóerőre van szüksége, ha azt akarja, hogy a dolog sikerüljön. Jutalomjátéka volt, mikor meghalt a mostohaanyja és jutalomjátéka volt, mikor meghalt a nagybácsija; és Crummlesné asszony meg én is jutalomjátékot tartottunk a csodagyermek születése napján, házasságunk évfordulóján s más efféle alkalmakkor, úgy, hogy csakugyan nehéz lesz olyan alkalmat találni, mely be is váljék. Nos, nem segítene annak a szegény leánynak, Johnson ur? kérdezte Crummles s leült egy dobra és nagyot szippantva a burnótjából, élesen nézett Miklós szeme közé.

— Hogyan érti? — kérdezte Miklós.

— Nem gondolja, hogy holnap reggel reászánhatna egy fél órácskát, hogy tiszteletét tegye vele együtt néhány helybeli előkelősnél? — mondotta az igazgató rábeszélő hangon.

— Oh Istenem, — mondotta Miklós szemmellátható idegenkedéssel — nem szívesen tenném meg.

— A gyermek is elkiséri, — mondotta Crummles ur. — Abban a pillanatban, mikor megkérték reá, tüstént beleegyeztem. Nincs abban semmi különös. Snevellicci kisasszony, uram, a tisztesség példaképe. Nagy hasznára lenne — a londoni ur — az új darab szerzője — az új darab szereplője — első szereplése a színpadon — nagysikerű jutalomjáték lehetne abból, Johnson ur.

— Nagyon sajnálom, hogy el kell rontanom bárkinek kilátásait, különösen mikor hölgyről van szó, felelte Miklós; — de határozottan ki kell jelentenem, hogy nem veszek részt olyan látogatóköruton.

— Mit mond Johnson ur, Vince? — kérdezte egy hang közvetlenül a füle mellett, s ahogy hátranézett, ott látta Crummlesné asszonyt, mögötte pedig Snevellicci kisasszonyt.

— Némi ellenvetései vannak, drágám, — felelte Crummles ur s Miklóstra nézett.

— Ellenvetései! — kiáltotta Crummlesné. — Lehetséges volna!

— Oh, remélem, nincs, — kiáltotta Snevellicci kisasszony. — Bizonyára nem lesz oly kegyetlen. Oh Istenem... ha elgondolom, hogy most történik meg velem, mikor oly nagy reményeket kötöttem hozzá.

— Johnson ur nem fog ragaszkodni elhatározásához, édesem, — mondotta Crummlesné. — Nem is teszek fel róla olyat. Szükség van az ő lovagiasságára, emberszeretetére és minden emberi jó érzésére ebben a különös esetben.

— Amely még egy igazgatót is meghat, — mondotta Crummles ur mosolyogva.

— S egy igazgató feleségét is, — tette hozzá Crummlesné szokott tragikus hanglejtésével. — Ugyan, ugyan, tudom, hogy engedni fog.

— Nem felel meg a természetemnek, — mondotta Miklós megindítatva eme hivatkozások által, hogy megtagadjak bármily kérést, ha csak igaztalan dolgokat nem kívánnak tőlem; s a büszkeség érzetén kívül nem tudok semmit, ami visszatartóztatna tőle. Nem ismerek itt senkit és senki sem ismer engem. Ám legyen. Engedek.

Snevellicci kisasszony egyszerre merő arcpirulás és merő hála volt, amely utóbbi árucikkkel Crummles ur és Crummlesné urnő sem fukarkodott. Megegyeztek, hogy Miklós másnap reggel tizenegy órakor elmegy a kisasszonyért, azzal aztán elváltak; Miklós, hogy visszatérjen irodalmi munkájához, Snevellicci kisasszony, átöltözködni az utójátékra, az

önzetlen igazgató és hitvese pedig, hogy megbeszéljék a várható bevétel valószínű hasznát, mert ünnepélyes megegyezés értelmében a bevétel kétharmadrésze őket illette meg.

Miklós másnap a megállapított órában megjelent Snevellicci kisasszony lakásán, mely a Lombard Streeten egy szabómester házában volt. Erős vasalásszag töltötte meg a kis tornácot, s a szabó leánya, ki kaput nyitott, abban a nyughatatlan lelki állapotban volt, mely együttjárója szokott lenni a nagymosásnak.

— Azt hiszem, itt lakik Snevellicci kisasszony? — kérdezte Miklós.

— A szabó leánya megerősítette feltevésében.

— Nem volna szíves, közölni vele, hogy Johnson ur itt van? — mondotta Miklós.

— Oh, csak jöjjön fel, — felelte a szabó leánya mosolygva.

Miklós nyomon követte az ifju hölgyet s egy elsőemeleti kis szobába vezették, melyet ajtó választott el egy másik szobától, hol Snevellicci kisasszony, a csésze és kanál kihaltató csörgéséből következtetve, éppen ágyában reggelizett.

— Némi kis türelmet kér, — mondotta a szabó leánya rövid távollét után, amely idő alatt a tulsó szobában megszűnt minden csörgés és halk suttogás hallatszott; — nem várhatja sokáig.

Igy szólva felhuzta az ablak függönyét, s minthogy ezzel a műveletével (mint hitte) a szobáról az utcára terelte Johnson ur figyelmét, hamarosan összekapott néhány holmit, ami a kályhaellenzón száradt és nagy hasonlóságot mutatott a harisnyaféléhez, s aztán sietve kiment.

— Minthogy az ablakon túl nem volt sok látnivaló, Miklós több kíváncsisággal nézett körül a szobában, mint máskülönben tette volna. A kanapén egy öreg gitár, különböző használt hangjegyfűzet s a bodorítópapírok összevisszasága hevert a szinlapok meg egy pár kék csokorral diszitett, piszkos fehér selyemcipő halmaza mellett. Egy szék támláján félig elkészült muszlinkötény függött vörös szalaggal diszitett két kis zsebével, minőt a szobaleányok szoktak viselni szinpadon s minőket (ennek következtében) sehol más hol látni nem lehet. Egy sarokban pár pici csizma állt, amelyben Snevellicci kisasszony a kis zsokét szokta adni, s közvetlenül mellette egy széken kis csomag hevert, mely gyanusan hasonlított a hozzávaló térdnadrághoz.

De a legérdekesebb tárgy mind e holmi közt talán az a nyitott album volt, mely az asztalon szerte heverő színházi szerepek kéziratai közt diszelgett s amelybe különböző vi-

déki lapoknak Snevellicci kisasszony játékaról irt különböző cikkei voltak beragasztva egy dicséretre zengett költői megnyilatkozással együtt, mely így kezdődött:

*Zengj, Kupidó, és kérlek, mondd meg, mily hiányt
Pótolni alkotád e Snevellicci lányt,
Könnyevel, mosolyával hogy oly szépen fest,
Mondd, kérlek, Kupidó, minek köszönjük ezt?*

Voltak azonkívül az albumban még nagyszámu hízelt célzások, melyek a különböző ujságokból voltak kivagdosva, mint például ez: „Lapunk más helyén van megírva, hogy a bájos és nagytehetségű Snevellicci kisasszony jövő szerdán tartja jutalomjátékát, amely alkalomra oly műsort állított össze, mely még egy embergyűlölő lelkét is felderitheti. Bizva benne, hogy polgártársaink még tudják méltányolni az igazi művészetet s az egyéni tiszteletreméltóságot, aminek mindig is kiváló bizonyosságait adták, teljes határozottsággal merjük megjövendölni, hogy ezt az elragadó színésznőt zsufolt ház fogja ünnepelni jutalomjátékának estéjén. — *Több levélírónak.* S. J. rosszul van értesülve, ha azt hiszi, hogy a nagytehetségű és szép Snevellicci kisasszony, ki esténként meghódít minden szívet a mi szép és kényelmes kis színházunkban, nem azonos azzal a hölgyvel, kinek nemrég tiszteletreméltó ajánlatot tett az a mérhetetlenül gazdag ifju uriember, ki száz mérföldnyire lakik jó Newyork városától. Jó forrásból tudjuk, hogy valóság szerint Snevellicci kisasszony az a hölgy, ki abban a titokzatos és regényes ügyben szerepel s kinek ez alkalommal tanusított magatartása nem kevésbé vált becsületére eszének és szívének, mint színpadi nagy sikerei fényes tehetségének. — Ezekhez hasonló közlemények dús gyűjteménye, valamint jutalomjátékok hirdetései, melyeknek végén nagy és kövér betűkkel áll a felhívás, hogy: „Tessék korán jönni,” tették főképen Snevellicci kisasszony albumának tartalmát.

Miklós a közlemények egész tömegét olvasta végig, s éppen azoknak az eseményeknek részletes és mélabús leírásába merült el, melyeknek az volt a következése, hogy Snevellicci kisasszony a bokáját ficamította, elcsuszván abban a narancshéjban, melyet — az ujság szavai szerint — egy emberbőrbe öltözött szörnyeteg hajított a színpadra Winchesterben, — mikor e hölgy a maga személyében, szenesbödönformájú kalapban és teljesen kimenőre öltözötten a szobába tipeggett és ezerszer bocsánatot kért, hogy a megállapított időn túl oly sokáig várakoztatta.

— De igazán, — mondotta Snevellicci kisasszony — a

kedves Led, akivel itt együtt lakom, az éjjel oly beteg volt, hogy már azt hittem, a karjaim közt leheli ki a lelkét.

— Szinte irigylésreméltó sors, — felelte Miklós; — de azért sajnálattal értesülök róla.

— Mily csunya hízlekedő maga! — mondotta Snevellicci kisasszony, zavarodottan gombolva be a keztyűjét.

— Ha hízlekedés, csodálni a kegyed bájait és tökéletességeit, — felelte Miklós, az albumra téve kezét — sokkal különb példákat is találhat itt belőle.

— Oh, maga rossz ember, hogy elolvas ilyeneket! Igazán, ugy restellem, hogy alig merek a szemébe nézni... igazán alig, — mondotta Snevellicci kisasszony s egy szekrénybe tette a könyvet. Mily gondatlan ez a Led! Hogyan is lehetett ily vigyázatlan!

— Azt hittem, hogy csupa kedvességből hagyta itt, hogy olvashassak belőle, — mondotta Miklós. S a dolog csakugyan ugy is lehetett.

— Dehogyan akartam, hogy meglássa, — felelte Snevellicci kisasszony; — soha semmi így nem bántott; igazán, soha! De hát ő oly gondatlan teremtés, az ember semmit sem bízhat reá.

A beszélgetést a csodagyermek szakította félbe, aki eddig diszkréten a hálósobában maradt, most pedig röpkén és keccsen lépett ki a szobába egy kis hosszúrojtos és nyeletlen zöld napernyőt tartva a kezében. Néhány közömbös szót váltva még, elindultak.

A csodagyermek meglehetősen kellemetlen társ volt, mert előbb a jobb lábáról, aztán a bal lábáról hagyta el a szandált, mikor pedig segítettek ezen a bajon, kitünt, hogy kis bugyogójának egyik szára hosszabb a másiknál; közben pedig egy vasrostély alá ejtette a napernyőjét, amelyet csak nagy hajjal és erőfeszítéssel lehetett onnan kihalászni. De mint-hogy nem lehetett megszidni érte, mert hiszen az igazgató leánya volt, Miklós jó arcot vágott a dologhoz és egyik oldalán Snevellicci kisasszonnyal, aki belekarolt, másik oldalán a gyermekkel, tovább sétált.

Az első ház, melyhez lépteiket irányították, egy előkelő külsejű, lépcsőzetesen parkozott telken állt. Snevellicci kisasszony szerény kettős kopogtatására kis inasgyerek nyitott ajtót s arra a kérdésre, hogy Curdlené urnő otthon van-e, azzal felelt, hogy kerekre nyitotta a szemét, jó nagyot vigyorgott és azt mondotta, hogy nem tudja, de majd megkérdezi. Azzal bevezette őket egy fogadószobába s ott várakoztatta őket, míg két nőcseléd valami ürüggyel szintén megjelent megnézni a „komédiásokat“, miután pedig a folyosón kicserélte velük a megjegyzéseit és jócskán suttogott-buttogott és

nevetgált velük, végre felment, bejelenteni Snellicci kisasszonyt.

Már most tudnivaló dolog, hogy Curdlené urnő azoknak szemében, akik az effélékhez értenek, abban a hirben állt, hogy irodalmi és színházi kérdésekben a hamisítatlan londoni izlés megtestesülése; ami pedig Curdle urat illeti, ő hatvannégy oktávoldalás értekezést írt a Romeo és Juliában szereplő dajka elhunyt férjéről, kritikai vizsgálódásának tárgyává téve benne, hogy életében csakugyan „vidám ember” volt-e, vagy hogy özvegye csak elfogult részrehajlásból mondogta-e annak. Továbbá bebizonyította azt, hogy Shakespeare bármely színművét egészen mássá lehet tenni és egészen meg lehet változtatni értelmüket, ha az írásjeleknek általánosan elfogadott elhelyezését megváltoztatják bennük; eszerint hát fölösleges mondani, hogy Curdle ur nagy kritikus és mélyenszántó eredeti gondolkodó volt.

— Jó napot, Snellicci kisasszony, — mondotta Curdlené a szobába lépve — hogy van?

Snellicci kisasszony bájosan meghajolt s remélte, hogy Curdlené urnő jól érzi magát, valamint Curdle ur is, ki ugyanakkor jelent meg a szobában. Curdlené urnő reggeli toaletben volt s kis főkötőt viselt a fején. Curdle ur bő köpenyt vetett a vállára s jobb kezének mutatóujját a homlokához illesztette, a Sterne arcképén látható mozdulat szerint, akihez, mint valaki egyszer megjegyezte, feltűnően hasonlított.

— Azért bátorkodom tiszteletemet tenni, asszonyom, hogy megkérdézzem, volna-e oly szíves, előjegyeztetni magát a jutalomjátékomra, — mondotta Snellicci kisasszony s elővette az írásait.

— Oh! igazán nem tudom, mit is mondjak, — felelte Curdlené asszony. — Mert hiszen a színműirodalom virágzó kora elmúlt... ugyan ne álljon már, Snellicci kisasszony... vége már annak, teljességgel vége!

— Mint a költő látományainak kiváló megtestesülése, mint az emberi intellektuálitás érvényre juttatása, mely tündöklő fénnel aranyozza meg álmaink pillanatait s lelünk szeme előtt új bűvös világot tár fel, — a dráma nem az többé, ami volt, örökre befellegzett neki, — mondotta Curdle ur.

— Hol van a jelenkornak az az embere, aki képes volna élénk vetíteni azokat a váltakozó és prizmatikus színeket, melyekkel Hamlet alakja ékeskedik? — Kiáltott fel Curdlené.

— Igen, hol van az az ember — a színművészetben? — mondotta Curdle ur, a saját személyére vonatkozólag némi

fenntartással. — Hamlet! Ugyan! Nevetséges! Hamlet nincs többé, egyáltalában nincs többé.

Curdle ur és Curdlené urnő e szomoru gondolatok által végképpen lesujtva, felsóhajtottak s egy darabig némán ültek helyükön. A hölgy végre Snevellicci kisasszonyhoz fordult s kérdezte, hogy mily darabot fognak előadni.

— Egészen újat, — mondotta Snevellicci kisasszony — amelyet ez az ur irt s amelyben ő maga is fellép; ez lesz egyszersmind első szinpadi szereplése is. Ezt az urat Johnson urnak hívják.

— Remélem, hogy kellő figyelemmel volt, uram, az egységekre? — mondotta Curdle ur.

— Az eredetijét francia nyelven irták, — felelte Miklós. — A darabnak változatos cselekménye, eleven dialógusai, élesen jellemzett szereplői vannak...

— Mindez uram, semmit sem ér az egységek szigorú szemelőttartása nélkül, — felelte Curdle ur. — A drámai egység a fő.

— Szabad-e kérdenem, — mondotta Miklós, az ajánlatosnak hitt tisztelet s a nevetséges iránt való előszeretete közt ingadozva — szabad-e kérdenem, hogy miből állnak azok az egységek?

Curdle ur köhécselt és gondolatokba merült. — Az egységek, uram, — mondotta — valami teljességet jelentenek — az általános összeillesztettségnek egy nemét, térre és időre való különös tekintettel — az általános egység egy nemét, ha szabad ily szokatlan kifejezéssel élnem. Ezeket tekintem én annak, amit drámai egységnek szokás mondani, amennyire képes voltam kiterjeszteni reájok figyelmemet, pedig sokat olvastam a dologról és sokat is gondolkoztam róla. Ugy vélem, hogy ha végigtekintünk e gyermek szinpadi teljesítményein, — mondotta Curdle ur, a csodagyermekhez fordulva — megtalálni bennük az érzelem egységét, a terjedelmet, a fényt és árnyat, a színek melegségét, a tónust, a harmóniát, a hevet, az eredeti koncepcióju művészi fejlettséget, minőt korosabb színészeknél hiába keresek. Nem tudom, érthetően fejeztem ki-e magam?

— Tökéletesen, — felelte Miklós.

— Magam is azt hiszem, — mondotta Curdle ur, igazítva egyet a nyakkendőjén. Ez az én meghatározásom a drámai egységekről.

Curdlené urnő nagy élvezettel hallgatta ezt a világos fejtegetést. Aztán megkérdezte, hogy mit gondol a nagy Curdle ur, aláírják-e az ívet.

— Nem tudom, drágám, szavamra, nem tudom, — mondotta Curdle ur. — Ha megtesszük, csak azzal a kifejezett

fenntartással tehetjük meg, hogy nem vállalunk kezességet az előadás értékéért. Tudja meg a világ, hogy nem kezeskedünk értük nevükkel, hanem hogy ez a kitüntetésünk csakis Snevellicci kisasszonynak szól. Világosan előrebocsátva ezt, ugyyszólván kötelességemnek tartom, hogy kiterjesszük partfogásunkat az ily lehanyatlott színművészetre is, már azokért az emlékekért is, melyek hozzáfűződnek. Tud-e visszaadni két shillinget és hat pence egy fél koronából? — kérdezte Curdle és leolvasott négy oly pénzdarabot.

Snevellicci kisasszony kotorászni kellett rózsaszínű retiküljének minden zugában, de nem talált benne abból semmit. Miklós valami tréfás megjegyzést motyogott a szerzői mi-voltáról és legjobbnak vélte, ha egyáltalában nem is keresgél a zsebében.

— Lássuk csak, — mondotta Curdle ur. — Kétszer négy az nyolc. — Négy shilling egy páholyülésért, Snevellicci kisasszony, a színművészet mostani állapotát tekintve, nagyon drága. Három fél korona annyi, mint hét shilling és hat pence; talán ne is vitázzunk arról a hat penceről? Hat pence miatt, ugy-e, csak nem veszünk össze, Snevellicci kisasszony?

A szegény Snevellicci kisasszony sok mosolygással és hajlongással vette el a három félkoronát, Curdené urnő pedig többféle utólagos kívánságát fejezte ki a helyek fenntartását, a székek letörölgetését s két tiszta színlapot illetőleg, mihelyt kikerülnek a nyomdából, aztán csengetett, jelélül, hogy a beszélgetés véget ért.

— Furcsa emberek, — mondotta Miklós — mikor kiléptek a házból.

— Biztosíthatom, — mondotta Snevellicci kisasszony, karonfogva. — szerencsésnek vallom magamat, hogy csak hat pence huztak el és nem maradtak adósak az egész összeggel. Ha már most az előadás sikerül, értésére fogják adni mindenkinek, hogy mindig is partfogóink voltak; ha pedig megbukunk, akkor bizonyosan azt mondják, hogy kezdettől fogva meg voltak győződve, hogy nem lesz máskép.

A legközelebbi házban, amelybe ellátogattak, nagy húzóval fogadták őket, mert ott tanyázott az a hat gyermek, ki a csodagyermek színpadi teljesítményeitől ugy el volt ragadtatva, s kiket lehozta a gyermekszobából, hogy közvetlen közélről is megbámulhassák a kis művésznőt; akinek aztán a szemébe is nyuládoztak az ujjakkal, a lábára tapostak és különböző más figyelmességekkel tüntették ki, már mint az ő korukban levők szokták.

— Egész bizonyosan reá fogom venni Borum urat, hogy külön páholyt vegyen, — mondotta a ház urnője, kegyesen fogadva a tisztelőket. — A gyermekek közül csak

kettőt viszek magammal, a többi helyét több ur foglalja el,

— mind a kegyed bámulói, Snevellicci kisasszony. Guszti, te neveletlen fiu, hagyd békében azt a kis leányt!

Ez a figyelmeztetés egy urfinak szólt, ki hátulról megcsipte a csodagyermeket, nyilván azzal a szándékkal, hogy meggyőződést szerezzen, csakugyan igazi-e.

— Bizonyára nagyon elfáradt, — mondotta az anya, Snevellicci kisasszonyhoz fordulva. — Nem engedhetem el anélkül, hogy meg ne kínáljam egy pohár borral. Piha, Sarmolta, szégyenlem magam miattad. Kedves miss Lane, kérem, ügyeljen a gyermekekre.

Miss Lane a nevelőnő volt s ezt a figyelmeztetést a legifjabb Borum kisasszony tette szükségessé azzal a váratlan viselkedésével, hogy kikapta a csodagyermek kezéből a kis zöld napernyőt s a lehető legkomolyabban elrohant vele, míg a meglepett gyermek tehetetlenül nézett utána.

— Hogyan is tanulhatott meg kegyed úgy játszani a szinpadon, — mondotta a jólelkű Borumné, megint Snevellicci kisasszonyhoz fordulva — igazán nem is érthetem (Emma, ne báméskodjál úgy); egyszer nevet, egyszer meg sir, s mindezt oly nagy természetességgel, — oh, Istenem!

— Boldognak érzem magam, hogy oly kedvező véleménnyel van rólam, — mondotta Snevellicci kisasszony — öröm tudni, hogy a játékom úgy tetszik kegyednek.

— Tetszik! — kiáltotta Borumné asszony. — Ki az, akinek nem tetszenék? Hetenként kétszer is elmennék a színházba, ha mehetnék: egészen odáig vagyok érte. Csak az a baj, hogy kegyed néha úgy meghatja az embert. Ugy odáig vagyok olyankor; úgy sirok! Jaj, miss Lane, hogyan engedheti, hogy úgy kinozzák azt a szegény gyermeket?

A csodagyermek csakugyan azon az uton volt, hogy izekre szakítsák, mert két erős kis fiu, kiknek egyike egyike, másika másik kezét fogta, mintegy erőpróbaképen különböző irányba vonszolták. Ámde miss Lane (aki sokkal jobban elmerült a felnőtt színészek nézésében, semhogy kellő figyelmet fordíthatott volna ezekre a dolgokra) ebben a pillanatban kiragadta kezükből a csodagyermeket, aki egy pohár bortól uj erőre kapva, csakhamar eltávozott barátaival, anélkül, hogy komolyabb baja esett volna, mint az, hogy puha rózsaszínű kalapját belapitották s fehér ruháját és bugyogóját össze-vissza gyűrtek.

Nehéz egy délelőtt volt biz' az; mert temérdek helyen kellett tisztelegniök s mindenütt mást és mást kívántak tőlük. Némelyek szomorujátékot akartak, mások vigjátékot. Voltak, akik tiltakoztak a tánc ellen, voltak, akik mást sem akartak, mint táncot. Némelyek nagyon alantasnak mondot-

ták a kómikus énekest, mások azt remélték, hogy az új darabban jobban foglalkoztatják, mint szokás szerint. Némelyek nem ígérték meg, hogy elmennek, mert mások sem ígérkeztek; viszont mások semmi áron sem akartak menni, csak azért, mert mások meg mennek. Snevellicci kisasszony végre apró engedményekkel, hogy itt kihagy valamit, ott meg hozzápótol valamit, oly műsorra nézve vállalt kötelezettséget, mely, ha más érdeme nem volt, mindenesetre elég nagy terjedelmű volt (amennyiben egyéb apróságok mellett programra tettek négy szindarabot, különböző dalokat, néhány párviadalt és több táncot); amire aztán, napi munkájukban alaposan kimerülve, szépen hazamentek.

Miklós tovább dolgozott a darabján, mely soron kívül került olvasópróbára; aztán kézbe vette a saját szerepét, melyet nagy kitartással tanult be és — az egész társaság véleménye szerint — tökéletesen játszott. Végre felvirradt a nagy nap. Reggel utnak bocsátották a kikiáltót, hogy csengetyűszó mellett meghirdesse az előadást a főbb utcákban; és három láb hosszú és kilenc hüvelyk széles külön színlapokat osztottak szét mindenfelé, dobtak be minden kapualjába, helyeztek el minden kopogtató alá, függesztettek ki minden bolthelyiségben; kiragasztották a falakra is, de nem éppen teljes eredménnyel, mert, minthogy a szokott plakát-ragasztónak gyengélkedése miatt írástudatlan ember vállalta magára a plakátragasztó feladatát, a színlapok egy részét hosszában, a másikat lefelé fordítva ragasztotta ki.

Félhat órákor négy ember tolongott a karzati feljáró ajtaja felé; számuk háromnegyed hatkor legalább tucatnyira emelkedett; hat órákor már rémületes volt a lökdösődés; mikor pedig a nagyobbik Crummles urfi kinyitotta az ajtót, kénytelen volt mindjárt mögéje menekülni, hogy megóvja az életét. Tizenöt shillinget vett be Gruddené az első tíz perc alatt.

A kulisszák mögött ehhez hasonló szokatlan izgalom uralkodott. Snevellicci kisasszony úgy verejtékezett, hogy alig maradt meg arcán a festék. Crummlesné oly ideges volt, hogy alig emlékezett a szerepére. Bravassa kisasszony gondörre süttött fűrtjei a nagy hőségben és aggodalmában egészen kigyenesedtek; még Crummles ur is állandóan a függönybe vágott kandilyukon nézte a gyülekezést s folyton ide-oda futkosva jelentette, hogy már megint érkezett valaki a nézőtérre.

A zenekar végre elhallgatott, a függöny fellebbent, az új darab előadása megkezdődött. Az első felvonás, melyben semmi nevezetesebb színész nem lépett fel, meglehetősen nyugodtan folyt le, de mikor a másodikban megjelent a

csodagyermek társaságában Snellicci kisasszony, a tetszésnek micsoda vihara tört ki akkor! A Borum-család páholyában levők egy emberként pattantak fel, kalapjukat és zsebkendőjüket lengették és hangosan bravót kiáltottak. Borumné s a nevelőnő koszorukat dobáltak a szinpadra, melynek néhány lámpája nagyot lobbant, s egyik koszorujuk egy kövér ur halántékát övezte meg a földszinten, és az oly odaadással nézett a szinpadra, hogy észre sem vette ezt a megtiszteltetést; a szabó és családja oly erősen dörömbölt a felső páholy mennyezetén, hogy majdnem keresztülszakította; még a csaposfiu is dermedten állt meg a nézőtér közepén: egy ifju tiszt, ki abban a gyanuban állt, hogy fülig szerelmes Snellicci kisasszonyba, oly erősen nyomta szemébe monokliját, mintha egy könnyét akarta volna eltíkolni. Snellicci kisasszony mind mélyebben és mélyebben hajlongott, a tetszés mind hangosabb és hangosabb lett; mikor pedig végre a csodagyermek felvette a füstölgő koszoruk egyikét és rézsutosan eltakarta vele Snellicci kisasszony egyik szemét, a tapsvihar tetőpontjára hágott s a színészek tovább játszották a darabot.

De mily nagy volt még a taps, mikor Miklós Crummlesné asszonnyal való csattanó jelenetéhez jutott! Mikor Crummlesné (ki méltatlan anyjának szerepét játszotta), gúnyosan szólt hozzá és elbizakodott kölyöknök mondotta, a tetszésnek milyen bömbölése riadt fel! Mikor Miklós összeveszett a másik urral az ifju hölgy miatt s egy pisztoly tokját rántva elő, azt mondotta, hogy ha az illető csakugyan urí ember volna, mindjárt ott a szobában addig viaskodnék vele, míg mindkettőjük vére nem festené pirosra a butordarabokat — hogyan éljeneztek akkor közös erővel páholyok, földszint és kakasülő! Mikor anyját mindennek elmondotta, mert nem akarta kiadni az ifju hölgy hozományát, az pedig erre ellágyult, amire aztán ő is ellágyult s térdre esett és áldását kérte, hogy zokogtak akkor a hölgyek az egész nézőtérén! Mikor a sötétben elrejtőzött a függöny mögé s az elvetemült rokon éles karddal szurkált minden irányban, csak oda nem, ahol Miklós lábszárai világosan láthatók voltak, mily rémület ragadta meg az egész házat! Miklós vonásai, alakja, járása, pillantása, mindaz, amit mondott vagy tett, közdicséret tárgyai voltak. Amikor csak megszólalt, a tetszés zaja riadt fel mindenfelől. Mikor pedig Gruddenné végre a szívatyus kut és mosókád-jelenetben meggyújtotta a görögtüzet s a darabban nem foglalkoztatott személyek a szinpadra özönlöttek és különböző irányban földre dőltek — nem, mintha ez bármi összefüggésben lett volna a cselekménnyel, hanem, mert a felvonásnak élőképkel kellett végződnie, — a hallgatóság

(mely időközben jelentékenyen megnövekedett) oly tetszésriadalban tört ki, minőt hosszú, hosszú idő óta nem hallottak ezek közt a falak közt.

Egy szó, mint száz, az új darabnak és az új színésznek sikere egyformán teljes volt és Snevellicci kisasszonyt, mikor az előadás végeztével a lámpák elé hívták, Miklós kísérte ki és osztozott vele a sikerben.

XXV. FEJEZET.

Egy londoni ifju hölgyről szól, ki a társulathoz csatlakozik, meg egy öregecske bámulójáról, ki vele együtt érkezik; valamint egy megható szertartásról, mely érkezésükkkel van összefüggésben.

Minthogy az új darab határozottan bevágott, további intézkedésig minden estére ugyanazt a darabot hirdették és azoknak az estéknek számát, melyeken a színház zárva szokott lenni, heti háromról kettőre csökkentették le. De nemcsak ez mutatta a rendkívüli sikert; mert a következő szombaton Miklós a fáradságtalan Grudenné kegyéből nem kevesebbet, mint harminc shillinget kapott a kezébe; amely kézzelfogható ellenszolgáltatáson túl része volt abban a tisztességben és kitüntetésben, hogy Curdle ur elküldötte neki a színházba röpiratának egy példányát, címlapján ez urnak kezeirásával (ami már magában is felbecsülhetetlen kincs) s egy névjegyet, amelyen dicsérő megjegyzéseken kívül az a kéréstlen biztosítás is foglaltatott, hogy Curdle ur örülne, ha addig, amíg a városban tartózkodik, minden reggel három óra hosszáig Shakespearet olvashatna fel neki a reggeli előtt.

— Megint van egy újdonságom, Johnson, — mondotta Crummles ur egy reggel örömtől ragyogó arccal.

— Ugyan, mi? — kérdezte Miklós. — A pony?

— Nem, nem, a ponyhoz mi csak akkor folyamodunk, mikor már minden más mód fuccsba ment, — mondotta Crummles ur. — Nem hiszem, hogy rákerülne a sor ponyra ebben az évadban. Nem, nem, nem a pony.

— Talán valami csodafiu? — találgatta Miklós.

— Csak egy csoda van, uram, — felelte Crummles ur nyomatékkal — az pedig leány.

— Nagyon igaz, — felelte Miklós; — bocsánatot kérek. Akkor igazán nem tudom, mi lehet.

— Mit szólna egy ifju londoni hölgyhöz? — kérdezte Crummles ur. — Ez meg ez a kisasszony a királyi színházról, a Drury Lanetől?

— Azt mondanám, hogy kitűnően mutatna a színlapon,
— mondotta Miklós.

— Ebben igaza van, — mondotta Crummles ur; — és ha azt mondotta volna, hogy pompásan mutatna a színpadon is, akkor sem tévedett volna nagyot. Ide nézzen; mit tart erről?

Crummles ur e kérdés után kibontott egy vörös, egy kék, meg egy sárga színlapot, egyiket a másik után, amelyek mindegyikének elején óriási betűkkel a következők jutnak köztudomásra: „A fölülmulthatatlan Petowker kisasszonynak a királyi színpad, a Drury Lane tagjának első fellépte.“

— Ejnye! — mondotta Miklós — ezt a hölgyet ismerem.

— Akkor ismer annyi tehetséget is, amennyi még soha sem találkozott össze egy ifju hölgy testében, — felelte Crummles ur s újra összehajtogatta a színlapokat; — azaz, hogy a tehetségnek egy bizonyos nemét — egy bizonyos nemét. A „Vérivónő“ — tette hozzá Crummles ur prófétái sóhaj tassal — a „Vérivónő“ ezzel a leánnyal kihalt; és ő az egyetlen azok közt a szilfidek közt, kiket valaha láttam, ki meg tud állni egyik lábán, a másiknak a térdét pedig úgy veri a tamburinnal, mint egy igazi szilfid.

— Mikor érkezik meg? — kérdezte Miklós.

— Mára várjuk, — felelte Crummles ur. — Régi barát-nője ő Crummlesnének. Crummlesné asszony ismerte fel képességeit — felismerte mindjárt az első pillanatban. Jóformán mindenre, amit tud, ő tanította meg. Eredetileg Crummlesné volt a „Vérivónő“.

— Mit nem mond!

— Ugy van, de kénytelen volt lemondani róla.

— Nem volt vele szerencséje? — kérdezte Miklós mosolyogva.

— Nem annyira neki, mint a közönségnek. Senki sem bírta ki. Ön még nem ismeri Crummlesnét igazán.

Miklós bátorzkodott megjegyezni, hogy ismerni véli.

— Nem, nem, mondhatom, nem ismeri, — mondotta Crummles ur; — azt mondom, hogy én magam sem ismerem. De még a hazája is csak a halála után fogja megismerni. Ez a rendkívüli asszony minden istenadta esztendőben új bizonyítékait adja tehetségének. Gondolja meg, hat gyermek anyja, akiből három életben van, és mind a színpadon!

— Bámulatos! — kiáltotta Miklós.

— Oh, mindenesetre bámulatos, — felelte Crummles ur jókora csipetnyi burnótot szippantva fel és komolyan csóválva a fejét. — Igazgatói szavamra mondom, hogy legutóbbi jutalomjátékaig nem tudtam, hogy táncolni is tud. De akkor eljátszotta Juliát, aztán Macgregor Helént s a két darab

közt eljárta, dudaszóra, a kötélzáncot. Mikor először láttam, Johnsohn, azt a bámulatraméltó asszonyt, — mondotta Crummles ur kissé közelebb lépve s a meghitt barátság hangján — tótágast állt egy dárda boldogabbik végén és fényes tűzijáték szórta a szikrát körülötte.

— Bámulatba ejt! — mondotta Miklós.

— Ő ejtett bámulatba engem! — felelte Crummles ur nagyon komoly ábrázattal. — Annyi báj, mely annyi méltósággal párosul! Imádtam attól a pillanattól fogva.

E megjegyzés nagytehetségű tárgyának belépése határt vetett Crummles ur magasztalásainak, s csaknem közvetlenül azután megjelent az ifju Crummles Percy urfi egy levéllel, mely a főpostán érkezett nagyságos mamájának, aki alig hogy rápillantott címzésére, így kiáltott: — Igazán, Petowker Henriettától! — és tüstént elmerült olvasásába.

— Tőle? . . . — kérdezte Crummles ur kételkedve.

— Oh, igen, a dolog rendben van, — felelte Crummlesné, megelőzve kérdését. — Igazán nagyszerű!

— Egyáltalában a legnagyobb dolog, amiről valaha hallottam, — mondotta Crummles ur; aztán Crummles ur, Crummlesné asszony és Crummles Percy urfi közös nagy hahotára fakadt. Miklós átengedte őket a jókedv örömeinek és hazament, tűnődve, hogy micsoda titok is lehet az, mely Petowker kisasszony személyével kapcsolatos, hogy ily jókedvre hangolja az embereket, s még inkább tűnődve azon, hogy mily nagyot fog csodálkozni ez a hölgy azon, hogy ő is oly váratlanul annak a művészetnek szentelte magát, amelyet ő oly kiváló sikerrel és fénnel gyakorol.

De ebben az utóbbi tekintetben csalódott; mert — akár azért, mert Crummles Vince ur előkészítette reá, akár azért, mert Petowker kisasszonynak különös oka volt, hogy szokott szeretetreméltóságának nagyobb mértékével kezelje — a színházban másnap megtörtént találkozásuk inkább hasonlított két meghitt jóbarát találkozásához, kik nem is élhettek egymás nélkül gyermekkoruktól fogva, mint egy olyan hölgynek és urnak különös egymásraismeréséhez, akik ötször vagy hatszor találkoztak az életben, akkor is csak úgy, véletlenül. Mi több, Petowker kisasszony még oda is sugta neki, hogy a Kenwigséket az igazgató családjával való beszélgetéseik közben egyáltalában meg sem említette s hogy oly színben tüntette fel a dolgot, mintha Johnson urral a legelső és legelőkelőbb körökben ismerkedett volna meg; mikor pedig Miklós ezt a közlést leplezetlen csodálkozással vette tudomásul, szende pillantással tette hozzá, hogy szükség van most a jóakarására, melyről talán rövid idő múlva bizonyosságot is tehet. Miklósnak része volt abban a kitünte-

tésben, hogy még aznap este együtt léphetett fel egy jelentéktelen darabban Petowker kisasszonnyal, s lehetetlen volt észre nem vennie, hogy meleg fogadtatását a kisasszony főképpen egy páratlanul kitartó esernyőnek köszönhette, mely a felső páholyok egyikében működött; észrevette azt is, hogy a búbajos színész nő nem egy édes pillantást vetett fel arra felé, ahonnan a tetszésnek azok a zajos kifejezései hallatszottak s hogy az esernyő olyankor mindig újra meg újra megkezdte működését. Egyszer csak úgy rémlett neki, mintha egy különös formájú kalap, melyet annak a páholynek egyik sarkában lát, nem volna egészen ismeretlen előtte; de mint-hogy szerepe lekötötte figyelmét, nem vetetett különösebb ügyet erre a körülményre, mely ki is ment az emlékezetéből, mielőtt hazatért volna.

Smikekel együtt éppen vacsorához ült, mikor a ház egyik lakója megjelent az ajtajánál s jelentette, hogy lenn egy ur vár, aki Johnson urral szeretne beszélni.

— No, ha vár, mondja meg neki, hogy jöjjön fel, — mondotta Miklós. — Azt hiszem, valamelyik éhes kartársunk, Smike.

Lakótársa számító némasággal pillantott arra a hideg marhasültre, melyet a holnap ebédre akart volna meghagyni és félretette azt a szeletet, amelyet magának vágott le, hogy legalább az ne legyen kitéve a látogató pusztításának.

— Nem lehet olyan, aki már járt itt, — mondotta Miklós — mert megbotlik minden lépcsőn. Csak jöjjön be, jöjjön be! Mit látnak szemeim! Lillyvick ur?

Csakugyan a vízdíjgyűjtő volt, aki merev pillantással és mozdulatlan arckifejezéssel nézett most Miklóstra és rop-pant ünnepélyességgel rázva meg a kezét, leült a kandalló végén álló székre.

— Ejnye, mikor érkezett ide? — kérdezte Miklós.

— Ma reggel, uram, — felelte Lillyvick ur.

— Oh! értem; akkor ön volt az este a színházban, s az ön eser...

— Ez az esernyő, — mondotta Lillyvick ur s odamutatott egy kifényesedett veretű, vastag pamutesernyőt. — Mit szól ahhoz az alakításhoz?

— Amennyire megítélhetem, mert magam is a színpadon voltam, — felelte Miklós — nagyon jó volt.

— Jól — kiáltotta a díjbeszédő. — Azt hiszem, uram, remek volt.

Lillyvick ur előrehajolt, hogy annál nagyobb nyomatékot adjon ez utóbbi szavainak, aztán ismét felegyenesedett,

redőbe vonta homlokát és többször egymásután biccentett a fejével.

— Mondom, hogy remek, — ismételte meg szavát Lillyvick ur. — Elragadó, tündéri, hatalmas. — És Lillyvick ur újra felegyenesedett, redőbevonta homlokát és biccentett.

— Oh! — mondotta Miklós kissé elámulva az elragadtatott méltánylatnak ettől a jeleitől. — Igen, ügyes kis leány.

— Istennő, — felelte Lillyvick ur és díjbeszedői kettős kopogtatást végzett a padlón az említett esernyővel. Eddig is ismertem már, uram, elég isteni színésznőt; én szoktam beszélni a díjakat — legalább akartam, nagyon sokszor akartam beszélni — egy isteni színésznő házában, ki négy esztendeig lakott az én kerületemben, de soha — nem, uram — sohasem láttam minden isteni teremtés közt, akár színésznő volt, akár nem, istenibb nőt, mint ez a Petowker Henrietta.

Miklósnak nagy fáradságába került, hogy ki ne törjön belőle a kacagás; minthogy pedig nem mert szólani, csak helyeslő bólintással felelt Lillyvick ur bólintására, egyébként pedig némán hallgatott.

— Engedje meg, hogy négyszemközt beszéljek valamit önnel, — mondotta Lillyvick ur.

Miklós barátságos pillantást vetett Smikere, ki elértette és kiment a szobából.

— Nincs nyomorultabb lény, uram, az aggregélynél, — mondotta Lillyvick ur.

— Gondolja? — kérdezte Miklós.

— Nincs, — felelte a díjgyűjtő. — Majdnem hatvan esztendeje járom ezt a világot és tudhatom, hogy mi az.

Persze, hogy tudhatná, gondolta magában Miklós; de kérdés, hogy tudja-e vagy sem.

— Mikor az aggregény úgy van, hogy félrerakott valamelyes pénzecskét, — folytatta Lillyvick ur — akkor a hugai meg az öccsei, az unokaöccsei meg az unokahugai csak azt a pénzt nézik, nem pedig őt; úgy van s ha az illető, közéleti ember létére még a család feje, vagy ugyyszólván törzse is, melyből a többi apró ágacska fakad, akkor is folyton a halálát kívánják és mindig elszomorodnak, mikor jó egészségben látják, mert szeretnék már megkapni a kis vagyont. Belátja ezt?

— Oh, hogyne, — felelte Miklós — mindenestre nagy igazság van benne.

— Annak, hogy az emberek nem házasodnak meg, — folytatta Lillyvick ur — főoka a költség: ez tartott vissza engem is, mert máskülönben — uramfia! — kiáltotta Lillyvick ur, csettintve az ujjával — kaphattam volna már ötven aszszonyt is.

— Szép asszonyokat? — kérdezte Miklós.

— Szép asszonyokat, uram! — felelte a dijgyűjtő; hát igaz, nem oly szépeket, mint Petowker Henrietta, mert az nagyon ritka példány, de mondhatom önnek, olyanokat, amilyenek nem mindennap kerülnek az ember útjába. Már most tegye fel, hogy valaki vagyont kap a *feleségében*, ahelyett, hogy a *feleségével* kapná, — mit szólna az olyan emberhez?

— Hát szerencsés fickónak mondanám, — felelte Miklós.

— Ez az én esetem is, — mondotta a dijgyűjtő és barátágosan koppintotta meg vállát az esernyőjével. — Ez az én esetem is. Petowker Henrietta, a tehetséges Petowker Henrietta, magában hordja a nagy vagyont s én azon a ponton állok...

— Hogy Lillyvickné asszonnyá tegye? — kérdezte Miklós.

— Nem, uram, nem Lillyvickné asszonnyá, — felelte a dijgyűjtő. — A színésznők, uram, mindig megtartják a leánykori nevüket — ez már úgy szokás, — de készülők feleségül venni, uram, még pedig holnapután.

— Sok szerencsét, uram, — mondotta Miklós.

— Köszönöm, uram, — felelte a dijgyűjtő, begombolva a mellényét. — Természetesen én fogom felvenni a gázsiját és mindenestre remélem, hogy két embert eltartani majdnem épp oly könnyű, mint csak egyet; nagy vigasztalás van ebben.

— Csak nem szorul vigasztalásra ily pillanatban? — jegyezte meg Miklós.

— Nem, — felelte Lillyvick ur, nyugtalanul rázva a fejét, — nem, természetes, hogy nem.

— De miért jöttek ide, ha össze akarnak házasodni, Lillyvick ur? — kérdezte Miklós.

— Hát éppen ez az, amiről fel akarnám világosítani, — felelte a vizdijgyűjtő. — A dolog úgy áll, hogy jobbnak láttuk, titkolni a dolgot a család előtt.

— A család előtt! — mondotta Miklós. — Miféle család előtt?

— Hát persze, hogy a Kenwigs család előtt, — felelte Lillyvick ur. — Ha a hugom, meg a gyermekei csak egy szót is hallottak volna a dologról, mielőtt elutaztam, ájultan borultak volna a lábamhoz és nem szabadulhattam volna tőlük, míg szentül meg nem ígérem, hogy sohasem házasodom meg. Vagy pedig bolondnak nyilvánítottak volna, vagy más valami szörnyűséget tettek volna, — mondotta a dijgyűjtő, szinte reszketve minden ízében.

— Egész bizonyosan, — mondotta Miklós. — Ugy van; szemmi kétség, féltékenyek lettek volna.

— Hogy ezt elkerülhessük, — mondotta Lillyvick ur — abban állapodtunk meg, hogy Petowker Henrietta idejön

Crummlesékhez, az ismerőseihez, azzal az ürüggyel, hogy el-szerződik hozzájuk, én pedig egy nappal előbb Guildfordba utazom és ott találkozom vele a gyorskocsiban; amit meg is cselekedtem és együtt érkeztünk meg Guildfordból tegnap este. Már most, attól tartva, hogy ön levelet ír Noggs urnak és szót ejt benne mi rólunk is, gondoltuk, legjobb lesz, ha beavatjuk titkunkba. Crummlesék lakásáról fogunk az esküvőre menni és nagyon örülnénk, ha szerencsénk lenne, vagy a templom előtt, vagy reggetire, ahogy önnek inkább megfelel. A reggeli, tudja, nem lesz valami fényes, — tette hozzá a díjgyűjtő, némi aggodalommal igyekezve megelőzni minden félreértést ebben a tekintetben; nem lesz más, mint kávé vajaskaláccsal és nyálánságnak talán egy kis aszálék vagy más afféle.

— Értem, értem, — felelte Miklós. — Szerencsémnek fogom tartani, a legnagyobb örömmel megyek. Hol szállt meg a hölgy? Crummlesné urnónél?

— Dehogy, — felelte a díjbeszedő. — Nem adhatott neki éjjeli szállást, tehát egy ismerősénél meg egy másik ifju hölgy-nél lakik, akik mindketten a szintársulathoz tartoznak.

— Talán Snevellicci kisasszonynál? — mondotta Miklós.

— Igen, ugy hívják.

— Nyilván ők lesznek a nyoszolyóleányok? — kérdezte Miklós.

— Hm, — mondotta a díjbeszedő fanyar ábrázattal — azt akarják, hogy négy nyoszolyóleány legyen; félek, hogy nagyon szinpadiasan csinálják.

— Oh, dehogy, — szó sincs róla, — felelte Miklós, kissé ügyetlenül próbálva köhéscseléssel leplezni kacaját. — És kik volnának azok a négyen? Természetesen Snevellicci kisasszony, Ledrook kisasszony . . .

— A . . . a csodagyermek, — nyögte ki a díjbeszedő.

— Ha! Ha! — kiáltotta Miklós. — Bocsanatot kérek, nem tudom, miért is nevetek, igen, igen, egészen szép lesz, — a csodagyermek — aztán még ki?

— Még valami másik fiatal nő, — felelte a díjbeszedő s felállt — Petowker Henriettának egy másik barátnője, de ugy-e megígéri, hogy nem árul el semmit?

— Bizhatik benne, — felelte Miklós. — Nem enne, vagy inna valamit?

— Köszönöm, nem, — mondotta a díjbeszedő — nem vagyok éhes. Nagyon kedves dolog lehet a házaselet, ugy-e, hogy az?

— Semmi kétségem benne, — felelte Miklós.

— Igen, — mondotta a díjbeszedő — egész bizonyosan. Hogyne. Semmi kétség. Jó éjszakát.

Igy szólva, Lillyvick ur, kinek egész lénye e beszélgetés

közben a sietség, a habozás, a bizalom és a kétség, a szerelem, a gond, az alantasság és a magában való nagy bizalom csodás vegyülete volt, hátat fordított a szobának és magára hagyta Miklóst, hogy kedve szerint kacaghassa ki magát.

Nem keresve, hogy a közhenső nap a mi Miklós barátunkra nézve az órák szokott számának és hosszúságának összetétele volt-e, csak annyit akarunk mégis megjegyezni, hogy ez az idő a közelgő ünnepélyességben közvetlenül érdekelt feleknek szédítő gyorsasággal mult el, úgy hogy Petowker kisasszony, mikor másnap felébredt Snevellicci kisasszony szobájában, kijelentette, hogy nem értheti, hogy csakugyan ez a nap volna az, mely oly változást fog előidézni viszonyaiban.

— Nem hihetem el, — mondotta — igazán nem. Hiába minden beszéd, sehogy sem szánhatom rá magam, hogy alávessem magam ily megpróbáltatásnak.

Hallva ezt Snevellicci és Ledrook kisasszonyok, kik nagyon jól tudták, hogy szép barátnőjük már három vagy négy éve reászánta magát, hogy valamikor alávesse magát ennek a küszöbön álló rémes megpróbáltatásnak, amennyiben akad valamely elfogadható ember, ki vállalkozik erre a kockázatra, szép szónoklattal biztatták, hogy legyen erős és bátor s igyekeztek megértetni vele, mi az, hogy hatalmában áll, tartós boldogságot nyújtani az arra méltó férfinak s hogy mily szükség van az emberiség javának arra, hogy a nők ily alkalmakkor erőt és odaadást tanusítsanak, hogy bár a maguk részéről meggyőződéssel vallják, hogy az igazi boldogság csak magányos életben található meg, amelyet, amennyire tőlük függ, nem is akarnának másmilyenével felcserélni, nem, semmi világias szempontból sem, mégis, ha valamikor elkövetkeznék az ideje, ők (hála Istennek) remélhetőleg mégis sokkal jobban ismernék kötelességüket, semhogy zugolódniának, hanem inkább szeliden és alázattal adnák meg magukat sorsuknak, melyre a Gondviselés csak felebarátaik meglegedésére és javára szemelhetette ki nemüket.

— Nagy csapásként érezném, — mondotta Snevellicci kisasszony. — ha szakítanom kellene régi összeköttetésekkel és más effélékkel, de mégis megtenném, édesem, igazán mondom, hogy megtenném.

— Én is, — mondotta Ledrook kisasszony; — inkább keszerném az igát, mintsem hogy menekülnék előle. Sok szivet zuztam össze már életemben s most bánom is már — mert borzasztó, mikor az ember kénytelen ily szemrehányással illetni magát.

— Bizony úgy is van, — mondotta Snevellicci kisasszony. — Most pedig, Led édes, siessünk az öltöztetéssel, mert igazán megkésünk.

Csak ez a jámbor rabeszélés s talán az attól való félelem, hogy lekésik, tartotta kellő erőben a menyasszonyt az öltöztetés szertartása közben, mire felváltva erős teával és pálinkával erősítették, hogy gyöngé tagjait erőssé, lépteit szilárdá tegyék.

— Hogy érzi magát most, drágám? — kérdezte Snellicci kisasszony.

— Oh, Lillyvick! — kiáltotta menyasszony — ha tudnád, mit szenvedek érted.

— Hogyne tudná, drágám, s nem is felejtí el soha, — mondotta Ledrook kisasszony.

— Hiszi-e, hogy nem? — kiáltotta Petowker kisasszony s valóban meggyőző jeleit adta a szinpadra való reátermettségeknek. — Oh, hiszi-e, hogy nem? Hiszi-e, hogy Lillyvick mindig emlékezni fog erre — mindig, mindig?

Senki sem tudhatja, mi lett volna a vége az érzelem e kitörésének; ha Snellicci kisasszony nem jelenti, hogy a kocsi előállt, ami a menyasszonyt úgy megijesztette, hogy hirtelen megszabadította magát különböző aggodalmaktól, a tükörhöz szaladt, hogy igazítson az öltözetén, aztán nyugodtan jelentette ki, hogy kész az áldozatra.

Ehhez képest besegítették a kocsiba, ott pedig „tartották benne a lelket” (mint Snellicci kisasszony mondotta), repülősöt szolgáltatta vele folyton és apró korty pálinkákkal meg egyébe enyhe élesztőszerekkel erősítve, míg az igazgató háza elé nem értek, melynek kapuját már kinyitották a Crummles urfiak, kik fehér szalagsokrot viseltek a mellükön s a színházi ruhatár legragyogóbb kabátjait vették magukra. E két fiatal ur meg a nyoszolyólányok közös fáradozásával, melyhez a kocsis is hozzácsatlakozott, sikerült végre felsegíteni Petowker kisasszonyt, nagyon kimerült állapotban az első emeletre, ahol alig pillantotta meg ifju vőlegényét, szép illedelemmel elájult.

— Petowker Henrietta! — mondotta a díjgyűjtő — végy erőt magadon, drága egyetlenem.

Petowker kisasszony megragadta a díjbeszedő kezét, de a felindulás elfojtotta szavát.

— Hát oly rémitő látvány vagyok én, Petowker Henrietta? — mondotta a díjgyűjtő.

— Oh, dehogy, dehogy, dehogy, — tiltakozott a menyasszony. De . . . elhagyni minden barátomat és barátnőmet, ifjúkorom kedves barátait és barátnőit . . . elhagyni mindannyijokat — oly nehéz!

Bánatának ilyen kifejezése után Petowker kisasszony kezdte sorra felsorolni szeretett ifjúkori barátnőit, aztán felszólította a jelenlevőket, hogy jöjjenek és öleljék meg. Mikor ez megtörtént, eszébe jutott, hogy Crummlesné több volt neki,

mint anyja, aztán, hogy Crummles ur több volt neki, mint atyja, s végezetül, hogy a Crummles-fiuk és Crummles Ninetta kisasszony többek voltak neki, mintha testvérei lettek volna. Minthogy ezeket az emlékezéseket különböző ölelések kísérték, nagyon elmúlt az idő, s a násznép kénytelen volt nagyon sietve hajtani a templomba, mert féltek, hogy késve érkeznek.

A menet két bérkocsiból állt, melyeknek elsejében Bravassa kisasszony (a negyedik nyoszolyólány), Crummlesné, a díjbeszedő és Folair ur ültek, kit a vőlegény násznagyának kért fel. A másik kocsiban a menyasszony, Crummles ur, Snevellicci kisasszony, Ledrook kisasszony és a csodagyermek foglaltak helyet. A ruhák gyönyörűségek voltak. A nyoszolyóleányokat egészen elborította a sok művirág, különösen pedig a csodagyermeket alig lehetett látni attól a hordozható lugastól, melyet reáborítottak. Ledrook kisasszony, regényes hajlamu hölgy lévén, mellén egy ismeretlen törzstiszt miniatűr-képét viselte, melyre nemrég tett szert nagyon olcsó áron. A többi hölgy az ékszerfélének pompás hamisítványaiiban csillogott, amelyek majdnem olyanok voltak, mint az igazi, Crummlesné asszony pedig komoly és zord méltósággal lépett fel, mely magára vonta a nézők teljes figyelmét.

De talán mégis Crummles ur megjelenése volt a leghatásosabb és a helyzethez leginkább illő valamennyi között. Ez az ur, ki a menyasszony atyját helyettesítette, egy szerencsés és eredeti ötletének megfelelően készítette magát elő erre a szerepre, amennyiben színházi parókát tett a fejére, stílusban és mintában olyat, mely a „barna György“ néven ismeretes, azonkívül pedig a mult század divatjának megfelelő burnótszínű kabátot, szürke selyem harisnyát és csatos cipőt húzott. Hogy minél jobban játszassa vállalt szerepét, elhatározta, hogy nagy mértékben meg lesz illetődve s a gyengéd apa zokogása, mikor beléptek a templom kapuján, ehhez képest oly szívszagató volt, hogy a templomi szolga azt tanácsolta neki, hogy vonuljon vissza a sekrestyébe és igyék meg egy pohár vizet, mielőtt a szertartás megkezdődik.

A menet a templom hajójában látványnak is gyönyörű volt. A menyasszony a négy nyoszolyóleánnyal előre megrendezett és betanult csoportozatot alkotott; aztán a díjgyűjtő következett, nyomában a násznagy, ki a karzaton levő színészek leirhatatlan derülésére utánozta járását és mozdulatait. Crummles ur tétova és bágyadt léptekkel ment utján; Crummlesné ama színpadi mód szerint lépdelt, mely abból áll, hogy az ember hol egy nagyot lép, hol meg hirtelen megáll; egy szó, mint száz, a látvány a lehető legtökéletesebb volt. A szertartás nagyon hamar ért véget s mikor a jelenvoltak mind beérték nevüket az esketési anyakönyvbe (aminek céljából Crumm-

les ur, mikor a sor reá került, gondosan megtörölgetett és orrára tett egy roppant pápaszemet), a lehető legjobb kedvvel mentek vissza a reggelire, Crummles ur lakására, ahol Miklós már várt reájuk.

— Nos, — mondotta Crummles, ki segített Gruddennének az előkészületekben, melyek sokkal nagyobb szabásuak voltak, semhogy kedvére lettek volna a díjbeszedőnek. — A reggelihez, a reggelihez!

Fölösleges volt kétszer mondani. A társaság az asztalhoz tódult és törtetett, amennyire csak birt, és minden teketória nélkül hozzáállott a falatozáshoz. Petowker kisasszony mindig nagyon elpirult, mikor valaki reánézett s mindig sokat evett, valahányszor nem néztek reá; Lillyvick ur pedig azzal a hideg elszántsággal fogott a munkához, hogy ha már a sok jót mind neki kell megfizetnie, legalább minél kevesebbet hagy meg belőle a Crummles-családnak.

— Ugy-e, hogy hamar átesett rajta? — kérdezte Folair ur a díjbeszedőtől s áthajolt hozzá az asztalon.

— Mi az, uram, amin hamar átestem? — kérdezte Lillyvick ur.

— Az esketés, hogy egy asszonyhoz kötötte magát, — felelte Folair ur. — Nem tartott soká, mi?

— Nem, uram, — felelte Lillyvick ur elpirulva. — Nem tartott soká. Hát aztán, uram?

— Óh, semmi, — mondotta a színész. — Ugy-e, az sem tart soká, mikor valaki felköti magát? Ha, ha, ha!

Lillyvick ur letette kezéből a kést meg a villát és csodálkozó megbotránkozással nézett körül a társaságon.

— Felköti magát! — mondotta Lillyvick ur.

Általános nagy hallgatás követte e szavait, mert Lillyvick ur mód nélkül méltóságteljes volt.

— Felköti magát! — kiáltott Lillyvick ur másodszor is. — Ki az ebben a társaságban, aki párhuzamot von a házasság meg az akasztás közt?

— Tudja, a hurok, — mondotta Folair ur, kissé már megszeppenve.

— A hurok, uram? — förmedt fei Lillyvick ur. — Ki az, aki egy szuszra meri emlegetni a hurkot Petow . . .

— Lillyvick Henriettával, — figyelmeztette Crummles ur.

— Lillyvick Henriettával? — mondotta a díjbeszedő. Ebben a házban, Crummles ur és Crummlesné urnő jelenlétében, kik tehetséges és erényes családot neveltek, drága gyermekeket és csodagyermekeket s mi egyebet, ebben a házban halljunk hurkokat emlegetni?

— Folair, — mondotta Crummles ur, ki illendőnek tar-

totta e reá és feleségére tett célzás után felhagyni a semleges-séggel — csodálom magát.

— Miért támadnak meg így valamennyien? — panaszkolta a boldogtalan színész. — Hát mit tettem?

— Mit tett, uram! — kiáltotta Lillyvick ur — meg akarta rendíteni a társadalom egész épületét . . .

— S a legnemesebb és leggyengédebb érzelmeket, — tette hozzá Crummles ur, visszaesve az öregember szerepébe.

— S a legmagasztosabb és legértékesebb társadalmi köteleket, — mondotta a díjgyűjtő. — Hurok! Mintha az embert belecsalták, belekergették volna a házasságba és összekötözték volna kezét-lábát, nem, hogy az ember büszkén és magasztánból ment volna bele ebbe az elhatározásába.

— Nem akartam azt mondani, hogy belecsábították, belekergették volna és kezét, lábát megkötözték volna, — felelte a színész. — Nagyon sajnálom, ha úgy értelmezte; mást nem mondhatok.

— Sajnálhatja is, uram — felelte Lillyvick ur — s örömmel hallok, hogy maradt még benne annyi jóézés, hogy mégis megmondotta.

Minthogy az ügy e válsz következtében elintéztnek látszott, Lillyvick asszony e pillanatot a legmegfelelőbbnek ítélte arra (minthogy a társaság figyelme most már nem volt megoszolva), hogy könnyekre fakadjon és segítségül hívja mind a négy nyoszolyóleányát, kik tüstént segítségére is siettek, jóllehet nem minden zavarkeltés nélkül, mert, minthogy a szoba szűk, az abrosz pedig hosszú volt, mindjárt első mozdulatukkal egész sor tányért söpörtek le az asztalról. De Lillyvickné asszony, e körülményre való minden tekintet nélkül, nem csillapította le magát, míg a hadban álló felek szavukat nem adták, hogy nem folytatják a harcot, amit végre a szabadkozásnak kielégítő látszatával meg is cselekedtek. És Folair ur ettől a pillanattól fogva bosszus hallgatásba merült s beírte azzal, hogy csipett egyet-egyet Miklós lábán, mikor mondtak valamit, ilyképen adva kifejezést megvetésének úgy a beszélőkkel, mint a beszédük tárgyával szemben.

Temérdek beszédet mondtak. Néhányat Miklós, néhányat Crummles és néhányat a díjbeszedő; kettőt a két Crummles urfi mondott válaszképpen a reájuk mondott köszöntőkre, egyet pedig a csodagyermek a nyoszolyóleányok nevében, minnek hallatára Crummlesné asszony bőségesen ontotta könnyeit. Ledrook kisasszony és Bravassa kisasszony énekelt is valamelyest és semmi kétség, többet is énekeltek volna, ha a bérkocsis, aki az ifju párt arra a helyre volt viendő, ahol a Ryde felé induló gőzhajóra akartak szállni, a leghatározottabb formában fel nem üzente volna, hogy ha nem jönnek tüstént, fel-

tétlenül még tizennyolc pencet követel a kialkudott fuvarbérren felül. Ez a kétségbeejtő fenyegetés nyomban véget vetett a mulatságnak. Lillyvick ur és hites neje, nagyon megható bucsuzkodás után utnak indultak Ryde felé, hol teljes visszavonultságban óhajtották tölteni a következő két napot, s ahová kötése szerint uti nyoszolyóleánynak neveztek ki, minekutána Lillyvick ur meggyőződést szerzett róla, hogy a gőzhajóra, ki-elkísérte őket a csodagyermek is, kit Lillyvick ur határozott kicsiny termetétől megtévesztve, féljeggel fogják felvenni a gyermeket.

Minthogy ez este nem volt előadás, Crummles ur kijelentette, hogy a társaságnak együtt kell maradnia, míg mindent meg nem ittak. De Miklós, minthogy másnap először kellett Romeo szerepében fellépnie, módját ejtette, hogy kerekét oldhasson egy kis gabalyodás közben, ami abból keletkezett, hogy Gruddenné viselkedésén a lézszegség váratlan és erős tünetei mutatkoztak.

A menekülésre nem csak saját kedve, hanem egyuttal Smike miatt érzett aggodalma birta reá, mert Smike, kinek a gyógyszerész szerepét kellett játszania, egyáltalában semmit sem tudott megtanulni azon az általános megállapításon kívül, hogy nagyon éhes, amit — talán régi emlékei következtében — nagy könnyüsséggel tudott megtanulni.

— Nem tudom, mit is csináljunk, Smike, — mondotta Miklós és letette a könyvet. — Tartok tőle, szegény fiam, hogy nem tudod megtanulni.

— Magam is félek, hogy nem, — mondotta Smike s a fejét csóválta; — de azt hiszem, ha maga... de az nagy fáradtságába kerülne.

— Micsoda? — kérdezte Miklós. — Ne törődj vele.

Azt akarom mondani, — felelte Smike — hogy ha a szerepet kis részekben újra meg újra előmondaná, hallás után megtanulhatnám.

— Azt hiszed? — kiáltotta Miklós. — Akkor jól van! Lássuk, ki fárad előbb bele. Légy nyugodt, Smike, én nem. Hát ide figyelj. „Ki kiált oly hangosan?”

— Ki kiált oly hangosan? — mondotta Smike.

— Ki kiált oly hangosan? — mondotta újra Miklós.

— Ki kiált oly hangosan? — kiáltotta Smike.

Ilyenképen kérdezték tovább egymástól újra meg újra, hogy ki kiált oly hangosan. S mikor Smike megjegyezte ezt a mondatot, Miklós másikra tért át, aztán kettőt, aztán meg hármat mondott elő egyszerre s így tovább és éjfél tájban ki-mondhatatlan örömeire vette észre, hogy a gyerek kezd már tudni valamit a szerepéből.

Másnap kora reggel megint hozzáfogtak a tanuláshoz és

Miklós a színjátszás művészetében oktatja barátját.

Smike, kibe az elért haladás már több önbizalmat töltött, bátrabban és frissebben tanulta szerepét. Mikor a mondanivalókkal már meglehetősen tisztában volt, Miklós megmutatta neki, hogyan kell kezét a gyomrára téve s gyomrát időről-időre megdörzsölgetve, jelezni a szinpadi szokás szerint, hogy enni akar valamit. A reggeli próba után még egyszer végigmentek az egészen s nem szakították félbe a tanulást a gyorsan bekapott ebéd idejének kivételével, míg az előadás ideje el nem érkezett.

Soha tanítónak nem volt buzgóbb, alázatosabb, tanulékonyabb tanítványa. Soha tanítványnak nem volt türelmesebb, fáradhatatlanabb, figyelmesebb, jobbszívű tanítója.

Mihelyt felöltöztek, s valahányszor nem volt künn a szinpadon, Miklós megismételte oktatásait. A siker megnyugtató volt. Rómeót osztatlan tetszéssel és lelkesedéssel fogadták, Smiket pedig úgy a közönség, mint a színészek egyvértellemmel a gyógyszerészek fejedelmének és példaképének nyilvánították.

XXVI. FEJEZET.

Némi veszedelmek foglaltatnak benne Nickleby kisasszony lelki nyugalmára nézve.

A színhely szép nagy magánlakás a Regent Streeten; idő a küzdőknek és dolgozóknak délután három óra, a jókedvűeknek és bővelkedőknek pedig kora reggel; személyek: Verisopht Frederick lord és barátja, Hawk Mulberry ő méltósága.

E kitűnő uriemberek hanyagul nyujtózkodtak két kanapén s egy asztal állt közöttük, amelyen még érintetlen reggeli fogásai voltak dus össze-visszaságban. Ujságok heverték a szobában szerteszét, de azokat is épp úgy elhanyagolták s épp oly kevésbé vették tudomásul, mint a reggelit — nem mintha valami élénk beszélgetés vonta volna el figyelmüket az ujságokról, mert egy szót sem váltottak egymással s egy hangjuk sem hallatszott, hacsak olyankor nem, mikor az egyik megfordult a saját tengelye körül, hogy kényelmesebb pihenőhelyet találjon kábult fejének s türelmetlenül fel nem kiáltott, amivel átplántálta ujjab nyugtalanságát a társára is.

Ezek a külső jelek elég fényt vetettek volna az elmúlt éjszakai dáridóra, ha egyéb jelei nem mutatkoztak volna azoknak az örömöknek, amelyek közben az éjszaka lezajlott. Két billiárdgolyó, melyet por és szenny lepett, két gyűrött kalap, egy pezsgőspalack, melynek a nyakára piszkos kesztyű volt rácsavarva, hogy annál könnyebben lehessen kézbe venni és támadófégyvernek használni; egy kettétört nádpálca, egy fe-

detlen névjegykes doboz, egy üres erszény, egy kettészakadt óralánc, egy maréknyi ezüstpénz, mely félig elszitt szivarcsutkák és porrá omlott hamujok közé keveredett; a tobzódásnak és rendetlenségnek ezek és egyéb jelei világosan árulták el az uri mulatozásban eltöltött éjszaka miféleségét.

Verisopht Frederick lord szólalt meg legelőbb. Földre bocsátotta papucsba bujtatott lábát, nagyot ásított, nagy bajjal felült és barátjára szegezve zavaros és bágyadt szemét, álmos hangon kiáltott reá.

— No! — felelte Hawk Mulberry ur, feléje fordulva.

— Egész nap így feküdjünk itt? — mondotta a lord.

— Nem tudom, mi mást is tudnánk tenni, — felelte sir Mulberry — már tudniillik egyelőre mit. Az életnek egy szikráját sem érzem magamban ma reggel.

— Életnek! — kiáltotta Verisopht ur. — Ugy érzem, mintha nem volna a világon kellemesebb és édesebb dolog, mint most tüstént meghalni.

— Akkor miért nem hal meg? — kérdezte sir Mulberry.

E kérdés után elfordította arcát s ugy látszott, mintha újra el akarna aludni.

Reményteljes barátja és neveltje székét huzott az asztalhoz és enni próbált; de minthogy lehetetlennek találta, az ablakhoz támolygott, aztán lázas homlokára szorítva kezét, fel s alá tántorgott a szobában s végre megint végigdőlt a kanapén és újra felkeltette barátját.

— Mi az ördög baja van? — mordult reá sir Mulberry, felegyenesedve a kanapén.

Sir Mulberry, bár elég rosszkedvűen mondotta ezeket a szavakat, még sem tartotta megengedhetőnek, hogy hallgasson; mert nagyot nyújtózkodva még egynéhányszor s borzongva mondván, hogy: „pokoli hideg” van, a maga részéről is megpróbálkozott a reggelivel, s minthogy szerencsésebb volt, mint az efélékben kevésbbé gyakorlott barátja, az asztalnál is maradt.

— Azt hiszem, — mondotta Sir Mulberry, villája hegyén tartva egy falatot — azt hiszem, visszatérhetnénk a kis Nicklebyre.

— Melyik kis Nicklebyre; az uzsorásra vagy a leányra? — kérdezte Frederick lord.

— Már látom, hogy megértett, — felelte sir Mulberry. — Hát persze, hogy a leányra.

— Megígérte, hogy meg fogja találni, — mondotta Frederick lord.

— Megígértem, — felelte barátja — de aztán mást gondoltam. Maga nem bizik bennem ebben a dologban, — azért hát találja meg csak maga.

— N-nem úgy, — tiltakozott a lord.

— Én pedig azt mondom, hogy de úgy, — felelte a barátja. — Csak találja meg maga. Ne vegye úgy, mintha úgy érteném, hogy: ha tudja, mert épp oly tisztában vagyok vele, mint maga, hogy ha én találtnám meg, sohasem találkozhatna vele nélkülém. Nem! Azt mondom, hogy találja meg maga, találja meg, de nyomára majd én vezetem.

— No, az ördög akárhová tegyen, ha maga nem igazi, pokoli módon becsületes és izig-véri jóbarát, — mondotta az ifju lord, kire ez a beszéd a lehető legélénkitőbb hatással volt.

— Megmondom hogyan, — mondotta sir Mulberry. — Azon az ebéden az a leány csaláteknek volt ott, még pedig a maga kedvéért.

— Nem igaz! — kiáltott az ifju lord. — Mi az örd . . .

— Csalátek volt, — mondotta újra a barátja; — maga a vén Nickleby mondotta meg nekem.

— Micsoda ravasz vén kujon! — kiáltotta Frederick lord — gyönyörű gazember!

— Ugy van, — mondotta Sir Mulberry, — tudta, mily takaros kis teremtés . . .

— Takaros! — vágott a szavába az ifju lord. — Lelkemre mondom, Hawk, igazi szépség az a leány — igazi — igazi festett kép, szobor, igazi — igazi . . . lelkemre mondom, hogy az!

— Rendben van, — felelte sir Mulberry a vállát vonva s közömbösséget színelve, akár érzett olyat magában, akár nem; izlés dolga; ha az én izlésem nem egyezik a magáéval, annál jobb.

— Az angyalát! — jegyezte meg a lord — elég jóban volt vele akkor. Alig jutottam szóhoz magától.

— Elég volt nekem egyszer, elég volt egyszer, — felelte sir Mulberry; — de nem volna érdemes másodszor is kellemeteskedni vele. Ha komolyan akar utána járni, mondja meg a nagybácsijának, hogy meg akarja tőle tudni, hol, hogyan és kinél van, mert ha nem mondja meg, akkor nem lesz tovább az ügyfele. Akkor majd elég hamar megmondja.

— Miért nem mondotta ezt már előbb? — kérdezte Frederick lord — ahelyett, hogy tétlenül nézte volna, hogyan epekedem, hogyan emészttem magam és mily keservesen töltöm az életemet!

— Először is nem tudtam, — felelte sir Mulberry egykedvűen — másodszor pedig nem hittem, hogy annyira komolyan veszi.

A valóság pedig az volt, hogy Ralph ama bizonyos ebédje óta sir Mulberry titokban minden követ megmozgatót, hogy megtudja, honnan került elő Katalin oly hirtelen

és hova tűnt el. De minthogy Ralph, kivel ama haragos jelenet óta nem érintkezett, nem támogatta, fáradozása teljesen kárba veszett s azért határozta el, hogy közli az ifju lorddal a lényegét annak a vallomásnak, melyet kicsikart attól az érdemes férfiutól. Erre az eljárásra különböző megfontolások indították, melyek közül semmi esetre sem volt utolsó az a határozott meggyőződése, hogy meg fogja tudni mindazt, amit az a gyarló fiatalember megtud, de első sorban mégis azt a vágyát tartotta szem előtt, hogy ismét találkozhassék az uzorás unokahugával s megmozgathassa minden fortélyát, mellyel letörheti büszkeségét s bosszút állhat rajta megvetéséért. Nagyon politikus eljárást követett, mely mindenképen csak neki válhatott hasznára, mert hiszen az, hogy kicsikarta a vallomást az öreg Nicklebyből, hogy miért vitte unokahugát olyan társaságba s hogy ezt oly nyiltan és önzetlenül közölte barátjával, csak az ő szándékait mozdíthatta elő s csak nagy mértékben megkönnyíthette a pénznek már amugy is gyakori és gyors átvándorlását Verisopht Frederick lord zsebéből sir Mulberry Hawk zsebébe.

Igy gondolkozott sir Mulberry s e gondolkozásának folyományaképpen elment barátjával Nickleby Ralphhoz, végrehajtani ott egy hadművelleti tervet, mely színleg barátjának szándékait, valóság szerint pedig az övéit volt előmozdítandó.

Ralphot otthon s egyedül találták.

Mikor a fogadószobába vezette őket, eszébe juthatott az ott megesett jelenet, mert különös pillantást vetett sir Mulberryre, melyet az egykedvű mosollyal vett tudomásul.

Rövid megbeszélést folytattak egy éppen folyamatban levő pénzügyletről s alig hogy végeztek vele, az a nagyuri mamlasz (barátjának utasítása szerint) némi zavarral jelentette ki, hogy négy szemközt óhajtana beszélni Ralph urral.

— Négy szemközt? Mi? — kiáltotta sir Mulberry színlelt csodálkozással. — Oh, tessék. Én majd átmegek a másik szobába. Csak arra kérem, ne várákoztasson soká.

Azzal vette kalapját, valami nótát dudorászott, eltűnt a két fogadószoba közt levő ajtónyílásban s behuzta maga után az ajtót.

— Nos, mylord, — mondotta Ralph — miről van szó?

— Nickleby, — mondotta ügyfele s hátravetette magát a kanapén, melyre már előbb leült, hogy közelebb legyen a szája az öregember füléhez — micsoda kedves kis teremtés a maga huga!

— Csakugyan, mylord? — felelte Ralph. — Meglehet — meglehet. Én nem igen gondolok az affélékre.

— Tudja, pokoli módon szép leány, — mondotta az ügyfél. — Tudnia kell, Nickleby. Ugyan, ne is tagadja.

— Igen, azt hiszem, hogy annak tartják, — felelte Ralph. — De magam is tudom, hogy az. Ha nem tudnám, lordságod elég nagy tekintély az efféle dolgokban, az ízlése pedig, mint mindenben, ebben is elvitathatatlan.

Az a gunyos hang, melyen ezeket mondotta, senkinek sem kerülte volna el figyelmét a fiatalemberen kívül s hasonlóképpen az a megvető pillantás sem, mely e szavakat kísérté; de Verisopht lord siket és vak volt az effélékre s az öregember szavait hízeltetésnek vette.

— Hát — mondotta — lehet, hogy kissé igaza van, de lehet, hogy kissé téved; — van egy kis igazság is, egy kis tévedés is abban, amit mond, Nickleby. Szeretném tudni, hol lakik az a gyönyörűség, hogy még egyszer gyönyörködhessem benne, Nickleby.

— Igazán . . . — kezdette Ralph, szokott módja szerint.

— Ne olyan hangosan, — kiáltotta a másik, bámulatosan megfelelő az imént kapott kitanításnak. — Nem akarom, hogy Hawk is meghallja.

— Hát tudja, hogy vetélytársa? — mondotta Ralph, élesen a szeme közé nézve.

— Mindig az, ördög vigye, — felelte az ügyfél — már pedig én el akarom vinni előle a koncot. Ha, ha, ha! S még rossz néven veszi tőlünk, Nickleby, hogy kizárjuk a beszélgetésünkből. Csak azt akarom megkérdezni, Nickleby, hogy hol lakik? Csak azt mondja meg, Nickleby, hogy hol lakik?

— Pedzi már, — gondolta magában Ralph. — Pedzi már.

— Nos, Nickleby, nos? — unszolta az ügyfél. — Hol lakik?

— Igazán, lordom, — mondotta Ralph, lassu mozdulattal dörzsölve egymáshoz a két kezét — meg kell gondolnom, mielőtt megmondanám.

— Egyáltalában nem, egyáltalában nincs mit meggondolnia. Hol lakik?

— Nem lehet abból semmi jó, ha megtudja, — felelte Ralph. — Jó erkölcsökben és tisztességben nevelték; igazán szép, szegény, és nincs pártfogója! Szegény leány, szegény leány!

Ralph úgy sietett végig Katalin helyzetének ezen a rövid összefoglalásán, mintha csak gondolataiban tette volna s nem is akarta volna hangosan kimondani; de az az alattomos, ravasz pillantás, mellyel közben az ifju lordra nézett, csúnyán rácsáfolt erre a képmutatásra.

— Biztosíthatom, hogy csak látni szeretném, — kiáltotta

az ügyfele. — Hiszen csak nincs abban semmi rossz, mikor egy férfi minden különösebb szándék nélkül látni akar egy szép nőt? Nos, hol lakik? Tudhatja, hogy vagyont szerez rajtam, Nickleby, és lelkemre mondom, nem megyek soha senki másához, ha ezt megmondja nekem.

— Minthogy mylord ezt megígéri, — mondotta Ralph, ellenkezést szinelve — minthogy mindenképen sulyt vetek reá, hogy lekötelezzem s minthogy nincs benne semmi rossz, semmi rossz, hát megmondom. De tartsa meg egészen magának, mylord; csakis önnek mondom meg. — Ralph a szomszédos szoba felé mutatott és sokatmondóan bólintott a fejével.

Az ifju lord úgy tett, mintha maga is teljesen át volna hatva e titoktartás szükségétől, Ralph pedig közölte vele hugának címét és állását, megjegyezvén, hogy az illető család, amennyire tudja, nagy becsvágát helyezi abba, hogy előkelő ismeretségekhez juthasson s hogy egy lord, ha akarja, bizonyára könnyen bejuthat körébe.

— Minthogy csak viszontlátni akarja, — mondotta Ralph — ezen az uton-módon bármikor célját érheti.

Frederick lord Ralph csontos, keménybőrű kezének sürű szorongatásával köszönte meg ezt az ujjmutatást, aztán azt sugta még, hogy most már jó volna abbahagyni beszélgetésüket s kiszólt Hawk Mulberry urnak, hogy már bejöhet.

— Azt hittem, aludni mentek, — mondotta sir Mulberry, s látszólagos rossz kedvvel lépett be az ajtón.

— Sajnálom, hogy úgy próbára tettem a türelmét, — mondotta a jámbor ifju; — de Nickleby oly elragadóan kedves volt, hogy nem szabadulhattam tőle.

— Nem, nem, — mondotta Ralph — ő lordsága volt oly kedves. Tudhatja, hogy Frederick lord mily elmés, jókedvű, előkelő s a világ dolgaiban mily otthonos ember. Ügyeljen a lépcsőre, mylord, sir Mulberry, kérem, engedjen utat.

Eféle udvariaskodásokkal és sok mély hajlongás közben ugyanazzal az örökös hideg gunyosollyal kísérte le látogatóit Ralph a lépcsőn s csak szája sarkának alig látható mozdulatával válaszolt arra a csodálatra, mellyel Hawk Mulberry ő méltósága bókolni látszott neki azért, hogy oly teljes és tökéletes gazember.

Néhány pillanattal azelőtt csengettek, s Noggs Newman éppen akkor nyitott kaput, mikor ők a kapu aljába értek. Rendes szokás szerint Noggs az érkezőt vagy szóltalanul bocsátotta volna be, vagy megkérte volna, hogy álljon félre, míg az urak elmennek. De alig, hogy meglátta, hogy ki az, aki érkezett, némi személyes tekintetből eltért Ralph üzletházának bevett szokásától s az éppen közeledő, tiszteletreméltó trióra pill-

lantva, hangos és erőteljes hangon kiáltotta: — Nicklebyné asszony!

— Nicklebyné asszony! — kiáltotta sir Mulberry Hawk, mikor barátja visszafordult és bámészul nézett reá.

Csakugyan az a jószándéku hölgy volt. A háztulajdonosra címzett ajánlatot kapott a citybeli üres ház bérletére s egyenesen azért jött, hogy átadja Nickleby urnak.

— Nem olyan, akit ismernének, — mondotta Ralph. — Csak menjen be az irodába, hm, kedvesem. Mindjárt odajövök.

— Nem olyan, akit ismernék! — kiáltotta sir Mulberry Hawk s a csodálkozó hölgyhöz közeledett. — Nickleby urnó ez, édesanyja Nickleby kisasszonynak, annak a gyönyörű teremtésnek, kit szerencsés voltam megismerni, mikor legutóbb itt ebédeltem? De nem! — mondotta sir Mulberry, félbeszakítva saját szavát — nem, nem lehet. Igaz, hogy ugyanazok a vonások, ugyanaz a leírhatatlan uri . . . — De nem, nem. Ez a hölgy tulfiatal ahhoz.

— Azt hiszem, sógor, megmondhatná ennek az urnak, ha érdekli őt, — mondotta Nicklebyné, kecses meghajlással köszönve meg ezt a hízkelkedést — hogy Nickleby Katalin az én leányom.

— Az ő leánya, mylord! — kiáltotta sir Mulberry a barátjához fordulva. — Ennek a hölgynek a leánya, mylord.

— Mylord! — gondolta magában Nicklebyné. — Ejnye, sohasem hallottam . . .

— Tehát, mylord, — mondotta sir Mulberry. — ez az a hölgy, kinek lekötő házassága szerzett nekünk annyi boldogságot. Ez a hölgy az édesanyja a drága Nickleby kisasszonynak. Veszi észre, mylord, ezt a bámulatos hasonlatosságot? Nickleby, mutasson be bennünket.

— Ralph a kétségbeesés egy nemével cselekedett kívánságuk szerint.

— Lelkemre, nagyon el vagyok ragadtatva, — mondotta Frederick lord, közelebb hozakodva. — Hogy van?

— Nicklebyné ez a nagyon barátságos üdvözlés, valamint az a kellemetlen gondolat, hogy nem a másik kalapját vette fel, sokkal inkább megzavarta, semhogy mindjárt felelni tudott volna valamit; tehát beírte azzal, hogy folyton csak hajlongott és mosolygott s elárulta nagy izgatottságát.

— És hogy van Nickleby kisasszony? — kérdezte Frederick lord. — Remélem jól van?

— Köszönöm kérdését, mylord, nagyon jó van, — felelte Nicklebyné, magához térve. — Teljesen jól van. Nem érezte magát egészen jól néhány napig azután, hogy itt ebédelt, s nem gondolhatok mást, mint hogy meghűlt abban a bérkocsiban, mely hazahozta. A bérkocsi, mylord, mind oly

gyalázatos, hogy szinte jobb mindig gyalog járni, mert ámbár, azt hiszem, hogy a bérkocsist élethossziglan deportálhatják, ha az ablak be van törve a kocsiján, mégis oly vigyázatlan nép az, hogy majdnem mindig be van törve az ablakuk. Egyszer hat hétig dagadt volt az arcom, mylord, mert bérkocsiban ültem... azt hiszem, bérkocsi volt, — mondotta Nicklebyné kissé tünődve — ámbár nem vagyok egészen bizonyos benne, hogy nem volt-e magánfogát; azt az egyet mindenesetre tudom, hogy sötétzöld volt a színe és nagyon hosszú szám volt rajta, mely nullával kezdődött és kilencessel végződött... nem, kilencessel kezdődött és nullával végződött, úgy volt és a bélyegzőhivatalban bizonyosan egyszerre megmondhatnák, ha valaki megkérdezné, hogy bérkocsi volt-e vagy magánfogát; de akármilyen volt, be volt törve az ablaka és miatta hat hétig dagadt volt az arcom; azt hiszem, ugyanaz a bérkocsi volt, melyről aztán kitént, hogy egész idő alatt nyitva volt a fődele, amit talán sohasem tudtunk volna meg, ha nem vettek volna meg rajtunk óránként egy shillinget külön azért, mert nyitva volt, ami, úgy látszik, törvény, vagy legalább akkor az volt s mely, nézetem szerint, nagyon szegénytelen egy törvény; én ugyan nem értek a dologhoz, de azt hiszem, a gabonátörvény semmi ehhez a parlamenti határozathoz képest.

Nicklebyné, minekutána ilyképen szabadjára eresztette véleményeit, épp oly hirtelen hallgatott el, mint ahogy megszólalt s megismételte, hogy Katalin jól érzi magát.

— Igazán, — mondotta — nem hiszem, hogy bármikor is jobban érezte volna magát, mióta egyszerre esett át a számarköhhögesen, a skarláton meg a kanyarón, ez a tiszta igazság.

— Ez az a levél, mely nekem szól? — dörmögte Ralph, arra a kis csomagra mutatva, melyet Nicklebyné a kezében tartott.

— Ez az, sógor, — felelte Nicklebyné s azért tettem meg az egész hosszú utat, hogy kezéhez juttassam.

— Az egész hosszú utat! — kiáltotta sir Mulberry, megragadva a jó alkalmat, hogy megtudja, honnan jött Nicklebyné. — Átkozottul messze ut! Vajjon mennyire lehet?

— Mennyire lehet? — mondotta Nicklebyné. — Várjon csak; a házunk kapujától az Old Bailey-ig éppen egy mérföld.

— Nem, nem, annyira sincs, — jelentette ki határozottan sir Mulberry.

— Oh! Bizony van, — mondotta Nicklebyné. — Mondja meg 6 lordsága.

— Határozottan mondhatom, hogy van egy mérföld, — jegyezte meg Frederick lord ünnepélyesen.

— Ugy kell lennie, egy rőfnyivel sem rövidebb, — mondotta Nicklebyné. — Végig a Newgate Streeten, végig a Cheapsideon, fel a Lombard Streeten, végig a Gracechurch Streeten és végig a Thames Streeten egészen a Spigwiffin-rakodóig. Oh, van az egy mérföld!

— Igen, ha jobban meggondolom, magam is azt hiszem, hogy van, — felelte sir Mulberry. — De csak nem akarja megint gyalog tenni meg ezt az egész utat?

— Oh nem, — felelte Nicklebyné. — Omnibuszon megyek haza. Bizony, sógor, nem járnék én omnibuszon, ha élne az én szegény, drága Miklósom. De hát tudja, hogy állunk most...

— Tudom, tudom, — felelte Ralph türelmetlenül — és jól tenné, ha elindulna, mielőtt besötétedik.

— Köszönöm, sógor, úgy is tesztek, — felelte Nicklebyné. — Azt hiszem, legjobb, ha most mindjárt elkészönök.

— Nem várna még és nem pihenne kissé? — mondotta Ralph, ki nem igen szokott frissítőket ajánlani, ha nem lehetett keresni rajta.

— Oh kérem, nem, — felelte Nicklebyné, az órára tekintve.

— Frederick lord, — mondotta sir Mulberry — mi is azon az uton megyünk, amelyen Nicklebyné asszony. Ne kísérnénk el az omnibuszig?

— Mindenestre. Hogyne.

— Oh, igazán, nem fogadhatom el! — mondotta Nicklebyné.

De Hawk Mulberry ő méltósága és Frederick lord ragaszkodtak udvarias ajánlatukhoz és faképnél hagyva Ralphot, ki, nem éppen ostobán, azt gondolta magában, hogy kevésbé nevetséges szerepet játszik, ha pusztá szemlélő marad, mintha cselekvő részt vesz ezekben a dolgokban, s közrefogva Nicklebyné, kiléptek a kapun; a jó hölgy pedig odáig volt elragadtatásában, azért is, hogy két oly előkelő ur annyira figyelmes hozzá, de azért is, mert meg volt győződve, hogy Katalin most legalább két mérhetetlen gazdag s a legnagyobb mértékben kifogástalan kőrő közt válogathat.

Aközben, hogy Nicklebyné pillanatnyilag egészen magával ragadta a gondolatok ellenállhatatlan sodra, mely leányának jövőre nagy boldogságával volt kapcsolatos, sir Mulberry Hawk és barátja gyors pillantást váltottak egymással a fölött a kalap fölött, melyet a jó asszony úgy bánt, hogy nem hagyott otthon, és nagy elragadtatással, de nem kisebb tisztelettel is, tovább áradoztak Nickleby kisasszony sokféle tökéletességéről.

— Mily öröm, mily vigasztalódás, mily boldogság lehet kegyednek az a szeretetreméltó teremtés, — mondotta sir Mulberry, a legmelegebb érzelm kifejezését öntve szavaiba.

— Bizony az, uram, — felelte Nicklebyné; — a legszelebb lelkű, a legáldottabb szívű teremtés... aztán oly okos!

— Meglátszik rajta az okosság, — mondotta Verisopht Frederick lord oly arccal, mintha az okosság hivatott bírása volna.

— Biztosíthatom, mylord, hogy az, — felelte Nicklebyné. — Mikor a devonshirei iskolában tanult, általában és kivétel nélkül a legkitűnőbb leánynak tartották, pedig mondhatom, elég sok okos leány volt ott — huszonöt ifju hölgy — évi ötven guinea a satöbbiek nélkül, a két Dowdles kisasszony, a legtehetségesebb, leguribb és legelragadóbb leányok közül valók. Oh Istenem! — kiáltotta Nicklebyné — sohasem felejttem el, mennyi örömet szerzett nekem és Istenben boldogult apjának, mikor még abban az iskolában volt; sohasem felejttem el; hogy mily boldogító levelet kaptunk tőle minden félévkor, melyben azt írta, hogy valamennyi közt ő az első s az egész iskolában senki sem tett akkora haladást, mint ő! Nem is jó visszagondolni arra. A leányok mind maguk irták a leveleket, — tette hozzá Nicklebyné — s a szépirástanító utólag átjavította az írásukat nagyító üveggel meg ezüst író tollal. Legalább én azt hiszem, hogy maguk irták, jöllehet Katalin sohasem volt egészen bizonyos benne, mert nem ismert rá a saját kezeirására; de akár így, akár úgy, tudom, hogy körlevél volt, melyet valamennyien lemásoltak és igazán nagyon örvendetes volt, nagyon örvendetes.

Efféle visszaemlékezésekkel könnyített Nicklebyné az ut unalmán, míg az omnibuszhoz nem értek, melyet új barátai udvariasságukban mindaddig el nem hagytak, míg tényleg el nem indult; amikor aztán levették a kalapjukat, mint Nicklebyné utóbb számos alkalommal biztosított hallgatóit, „egészen levették“ és csókot dobáltak neki szalmaszín-bőrkeztűs kezükkel, míg csak látni lehetett őket.

Nicklebyné hátradőlt az alkalmatosság legbelsőbb sarkában, lehunyta szemét s átengedte magát a kedves gondolatok egész rájának. Katalin szóval sem említette, hogy ismerné az urak bármelyikét; ez — gondolta magában — csak az bizonyítja, hogy egyiküket vagy másikukat különösebben kegyeli. Erre aztán felmerült az a kérdés, hogy ugyan melyiket is. A lord a fiatalabbik s a rangja kétségtelenül a legelőkelőbb, de Katalin nem az a leány, akit ily szempontok irányítanak. — Sohasem fogom kényszeríteni, mikor szívbéli dolgairól lesz szó, — mondotta magában Nicklebyné; —

de szavamra, azt hiszem, ő lordságát nem is lehet egy lélekzet alatt említeni sir Mulberryvel. Sir Mulberry oly figyelmes uriember, oly kiváló modoru, oly igazán előkelő férfi, és hogyan tud beszélni! Remélem, hogy sir Mulberry a választottja; azt hiszem, okvetlenül sir Mulberry! — Aztán a gondolatai megint visszatértek az ő régi jóslataihoz s hogy hányszor nem mondotta, hogy Katalin vagyon nélkül is jobban fog férjhez menni, mint más emberek leányai ezerekkel; s mikor az anya ragyogó képzeletével maga elé idézte a szegény leány minden szépségét és báját, ki oly bátor lélekkel küzd szokatlanul nehéz és megpróbáltatásokban gazdag életért, akkor tuláradt a szive és végigpatakzott a könny arcán.

Eközben Ralph, az imént történeteken borongva, fel-s alá járt a kis udvari irodájában. A legnagyobb költői talzás volna azt mondani, hogy Ralph szeretettel vagy bárminemű érdeklődéssel viseltetett volna Istennek valamely teremtese iránt. Hanem azért az unokahugával kapcsolatban olykor-olykor mégis megszállta valami afféle gondolat, mely valamennyire a részvéthez és a szánakozáshoz hasonlított; áttörve az ellen-szenv vagy a közömbösség borongó felhőjén, mely sötét színbe vont szeme előtt férfit és nőt egyaránt, mikor hugára gondolt, valami nagyon bágyadt fénysugár mutatkozott, — nagyon gyöngé és bágyadt fénysugár — de mégis mutatkozott, s jobb és tisztább fényben mutatta előtte a szegény leányt, mint aminőben emberi lény valaha mutatkozott előtte.

— Bár sohase tettem volna azt, — gondolta magában Ralph. — De azért mégis az köti hozzám azt a fiatalembert, amíg pénzt lehet kicsiholni belőle. Eladni egy leányt — kitenni a kisértésnek, a sértésnek és a nyers beszédnek. Viszont majdnem kétezer font hasznót huzni abból az emberből. Ej, a házasságokat összehoronzó anyák minden nap megteszik.

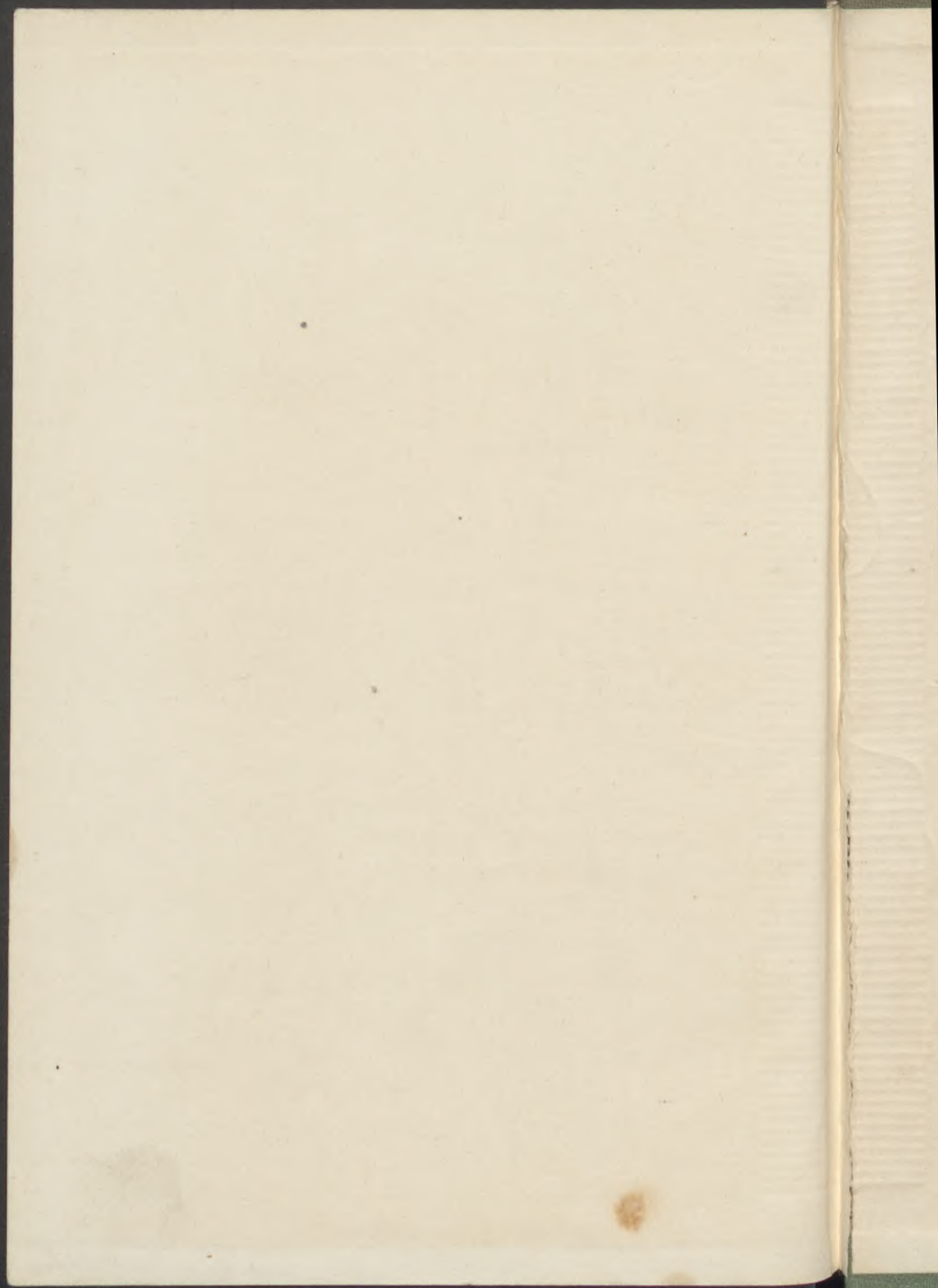
Leült és végigszámlálta ujjain a várható kedvező és kedvezőtlen eshetőségeket.

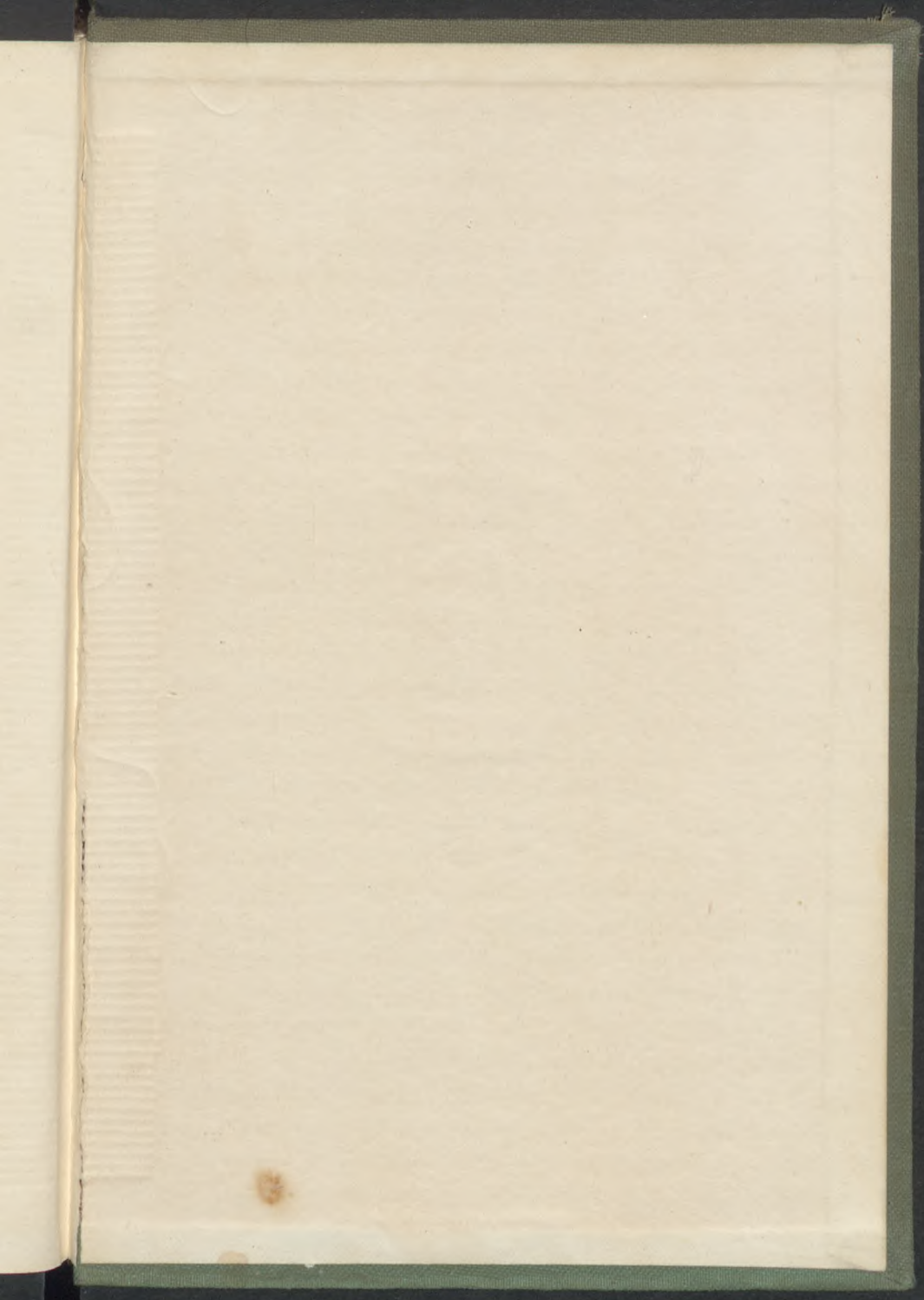
— Ha ma nem igazitom őket utba, — gondolta magában Ralph — megtette volna helyettem az az ostoba asszony. Sebaj. Ha a leánya hű marad önmagához, mint ahogy azok szerint, amiket tőle láttam, bizvást el lehet tőle várni, mi rossz következhetik az egészből? Egy kis megkinoztatás, egy kis megaláztatás, némi könnyhullatás. Igen, — mondotta Ralph hangosan s becsukta a vasládáját. — Állja meg a próbáját. Állja meg a próbáját!

Vége a második kötetnek.

3
-
-
7
-
3
-
1
-
.
-
a
-
t.
r
e
-
t
a
-
t,
t,
n
t,
i
t
l,
k.
s
n
y.
k
i
y
a
6-

CHAMBERLAIN AND CO. LTD.
LONDON

NICKLEBY
MILLOS

I II